

T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı
Yayın Nu: 50

ERMENİLER TARAFINDAN YAPILAN KATLİAM BELGELERİ

II

ANKARA-2001

Proje Yöneticisi

Dr. Yusuf SARINAY
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

Proje Sorumluları

Necati AKTAŞ
Devlet Arşivleri
Genel Müdür Yardımcısı

Necati GÜLTEPE
Devlet Arşivleri
Genel Müdür Yardımcısı

Mustafa KAPLAN
Osmanlı Arşivi Daire Başkanı

Hazırlayanlar*

Uğurhan DEMİRBAŞ
Ali Osman ÇINAR
Seher DİLBER
Nuran KOLTUK
Ali Haydar GEÇİNİR
Vahdettin ATİK
Ali COŞKUN
Ümmühani CERRAHİ
Murat YÜZBAŞIOĞLU

Ahmet ÖZKILINÇ
Mücahit DEMİREL
Recep KARACAKAYA
Muhammet SAFİ
Hacı Osman YILDIRIM
Murat CEBECİOĞLU
Mustafa SERİN
Abdullah SİVRİDAĞ
Osman USLU

İngilizce Tercüme

M. Fethi ATAY

---

* Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Personeli

**ERMENİLER TARAFINDAN YAPILAN
KATLIAM BELGELERİ**

II

İ Ç İ N D E K İ L E R

ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	

BELGELERİN ÖZET VE TRANSKRİPSİYONU

Belge Sıra Nu.	Sayfa
38- Karaurgan ve Allahuekber Dağı Civarında Bulunan Müslüman Köylerine Ermenilerce Uygulanan Mezâlim ..... 745 <i>Atrocities committed against Muslim villages in the vicinity of Karaurgan and Allahuekber.....</i> 745	
39- Kars, Sarıkamış ve Iğdır Civarında Ermeniler Tarafından Yapılan Soykırım ..... 746 <i>Massacre Perpetrated by Armenians in the Vicinity of Kars, Sarıkamış and Iğdır.....</i> 747	
40- Fransız Askerî Elbisesi Altındaki Ermenilerin Maraş'ta Halka Yaptıkları Zulüm..... 755 <i>Oppressions Perpetrated by Armenians Wearing French Uniforms Against the Population of Maraş.....</i> 755	
41- Fransız Ordusuna Bağlı Olarak Maraş'a Giren Ermenilerin Yakın Köylerdeki Müslüman Halka Saldırıları Bulundukları..... 757 <i>Armenians attached to the French Occupying Army of Maras attacked Muslim people in the neighboring villages.....</i> 757	
42- Ermenilerin Haçın Civarında Bazı Müslümanları Yollarda Katlederek Kadınlara Saldırdıkları..... 758 <i>Armenians killed some Muslim wayfarers in the vicinity of Haçın and attacked women.....</i> 759	
43- Fransız Askerleriyle Birlikte Ermenilerin Ayıntab, Maraş ve Adana Civarında Müslüman Ahâliye Zulüm Yaptıkları..... 760 <i>Oppressions Committed by Armenians and French soldiers in the Neighborhood of Ayıntab, Maraş and Adana Against Muslim Population.....</i> 760	
44- Ermeni Çetelerinin Ünye'de İslam Ahâliye Zulüm Yaptıkları..... 765 <i>Atrocities Perpetrated by Armenian Bandits Against Muslim Population in Ünye.....</i> 765	

Belge Sıra Nu.	Sayfa
45- Pozantı-Gülek Arasındaki Bölgede Esir Türk Askerlerinin Ermenilerce Katledildiği	769
<i>Turkish Soldiers Taken Prisoners of War in the Region Between Pozantı- Gülek were killed by Armenians .....</i>	769
46- Çıldır'da Teslim Olma Çağrısına Uymayan Köylülerin Ermenilerce Katledildiği	769
<i>Villages Inhabitants in Çıldır Rejecting the summons to Surrender Killed by Armenians.....</i>	770
47- Ermenilerin Kendilerine Tâbi Olmak İstemeyen Zaruşad ve Ona Bağlı Üç Köyde Katliâm Yaptıkları.....	770
<i>Massacre of Muslim Population who refused to submit to Armenians in Zaruşad and three Villages Attached to .....</i>	771
48- Zaruşad, Çıldır, Ağbaba ve Şüregel'e Bağlı Köylerde Ermenilerce Yapılan Soykırım	772
<i>Massacre Perpetrated by Armenians in Zaruşad, Akbaba and Süregel and the Villages Attached to.....</i>	772
49- Ermenilerin İşgalci Fransızlarla Birlikte Maraş'ta Halka Zulmedip Katliâm Yaptıkları	775
<i>In Maraş Armenians in Collabaration with Occupying French Forces Oppressed the Population and Committed Massacre.....</i>	776
50- Şüregel, Akbaba, Zaruşad ve Çıldır Civarındaki Yirmi Sekiz Köyde Ermenilerce Yapılan Katliâmlarda İki Bin Müslümanın Öldürüldüğü	779
<i>Two thousands of Muslims Had Been killed in the Massacre perpetrated by Armenians in twentyEight Villages Situated in the Neighborhoods of Şuregel, Akbaba, Zaruşad and Çıldır.....</i>	779
51- Çıldır, Zaruşat ve Elviye-i Selâse'de Ermenilerin İslam Ahâliye Mezâlim Yaptıkları	781
<i>Atrocities perpetrated by Armenians against Muslim population in Çıldır, Zaruşat and the three Sanjaks .....</i>	782
52- Revan'dan Gence'ye Giden Trenin Beş Yüz Müslüman Yolcusunun Ermeniler Tarafından Öldürüldüğü	787
<i>Massacre by Armenians of Five Hundred Muslim Passengers while they are travelling by Trains From Revan To Gence .....</i>	787
53- Ermenilerin Sivin ve Pilomori Köyleri Müslüman Ahâlisine Baskı Yaptıkları.....	788
<i>Pressures Exerted by Armenians upon the Muslim Population of the Villages of Sivin and Pilomori.....</i>	788
54- Kars, Sarıkamış ve Karakurt Civarında Ermenilerin İslam Ahâliye Yaptıkları Mezâlim.....	789
<i>Atrocities Perpetrated By Armenians Against Muslim Population in the Neighborhoods of Kars,Sarıkamış and Karakurt.....</i>	789

Belge Sıra Nu.	Sayfa
55- Novoselim Civarındaki Köylere Ermenilerce Yapılan Mezâlim .....794 <i>Oppression Committed by Armenians Against Villages in the Vicinity of Novoselim.</i> 794	
56- Ermenilerin Sarıkamış, Kağızman, Oltu, Kars ve Zengibasar Civarında Yaptıkları Soykırım .....795 <i>Massacres Perpetrated by Armenians in the Surroundings of Sarıkamış, Oltu, Kars and Zengibasar.</i> 796	
57- Ermenilerin Göle, Oltu ve Kosor'da Yaptıkları Katliâmlar .....798 <i>Wholesale Carnage Perpetrated by Armenians in Göle, Oltu and Kosor.</i> 798	
58- Ermenilerin Kars, Erzurum ve Gümrü Civarında Müslümanlara Uyguladıkları Soykırım .....801 <i>Massacre Perpetrated by Armenians Against Muslims in the Neighborhoods of Kars, Erzerum and Gümrü.</i> 801	
59- Ermeniler Tarafından Bayburt'un Köylerinde Yapılan Soykırım ve Kimsesiz Kalan Çocukların İskânı .....803 <i>Massacre Perpetrated by Armenians in the Villages of Bayburt; finding Habitation for Homeless Children.</i> 803	
60- Ermenilerin Göle'nin Köylerinde Katliâm Yaptığı ve Ahâlinin Tercan'a Göç Ettiği .....807 <i>Massacre Perpetrated by Armenians in the Villages of Göle and the Flight of the Population to Tercan.</i> 807	
61- Bir Sene İçinde Pasinler'e Bağlı Köylerde Ermeniler Tarafından Yapılan Soykırım .....808 <i>Large Scale Massacres Perpetrated by Armenians in the Villages of Pasinler During a Year.</i> 808	
62- Ermenilerin Tortum'un Altmış Dört Köyünü Yakıp Katliâm Yaptıkları ve Mezâlimden Kurtulanların İskânı .....810 <i>Armenians Destroyed Sixty Four Villages in Tortum and Massacred Their Population; The Settlement of Those who Survived the atrocities</i> 810	
63- Erzurum'da Ermenilerce Gerçekleştirilen Soykırım ve Talana Ait Defterler .....811 <i>Notebooks Related to the Genocide and the Pillages Perpetrated by Armenians in Erzerum.</i> 811	
64- Oltu Livası ve Göle'ye Bağlı Köylerde Bir Sene İçinde Ermenilerce Gerçekleştirilen Soykırım .....901 <i>Massmassacres Perpetrated by Armenian in the Villages Attached to Göle and the Liva of Oltu During a Year.</i> 901	
65- Ermenilerin Aşkale ve Civar Köylerde Yaptıkları Katliâm .....902 <i>Massacre Committed by Armenians in Aşkale and the Villages of its Surrounding.</i> 902	

Belge Sıra Nu.	Sayfa
66 Şüregel ve Zaruşad Kazalarında Ermeniler Tarafından Yapılan Mezâlim ..... 903 <i>Atrocities Perpetrated by Armenians in the Subdistricts of Şuregel and Zaruşad</i> 903	
67 Ermenilerin Kosor ve Penek ile Bağlı Köylerde Yaptıkları Yağma ve Mezâlim ..... 905 <i>Atrocities and Pillage Perpetrated by Armeians in Kosor and Penek and the Villages Attached to</i> 905	
68 Ermenilerin Göle'nin Toptaş, Gülpınar ve Hamoğlu Köylerinde Uyguladıkları Katliâm ..... 907 <i>Massacre Perpetrated by Armenians in the Villages of Toptaş Gülpınar and Hamoğlu Attached to Göle</i> 907	
69 Kars'a Bağlı Yirmi Dört Köyde Ermenilerin Yaptıkları Mezâlim ve Yağmalama ..... 908 <i>Atrocities and Pillages Perpetrated by Armenians in Twenty Four Villages Attached to Kars</i> 909	
70 Zeytun, Demirkapu ve Pilümür Karyelerinde Ermeni Askerleri Tarafından Yapılan Yağma ve Mezalim ..... 910 <i>Atrocities and Pillages Perpetrated by Armenian Soldiers in the Villages of Zeytun, Demirkapu and Pilümür</i> 911	
71 Kars ve Sarıkamış'a Bağlı Köylerdeki Ermeni Mezâlimi ..... 912 <i>Oppressions Perpetrated by Armenians in Villages Attached to Kars and Sarıkamış</i> 912	
72 Ermenilerin Ruslarla Birlikte Göle'ye Bağlı Köylerde Yaptıkları Katliâm ve Talan ..... 916 <i>Massacre and Pillage Perpetrated by Russians and Armenians in Villages Attached to Göle</i> 916	
73 Digor'daki Otuz Sekiz İslâm Köyünde Yapılan Ermeni Mezalimi ..... 917 <i>Atrocities Perpetrated by Armenians in Thirty Eight Villages in Digor</i> 917	
74 Sarıkamış'ın Karahamza Nahiyesine Bağlı Köylerde Ermenilerin Yaptıkları Soykırım ve Talan ..... 920 <i>Pillage and Extermination of the Muslim Population of Villages Attached to the Township of Karahamza in Sarıkamış</i> 920	
75 Bardız, Kosor ve Peneskird Nahiyesiyle Köylerinde Ermenilerce Gerçekleştirilen Soykırım ..... 928 <i>Large Scale Massacre Perpetrated by Armenians in the Townships of Bardız, Kosor and Peneskird and the Villages Attached to</i> 928	
76 Ermenilerin Haramivartan Nahiyesine Bağlı Köylerde Yaptıkları Mezâlim ..... 935 <i>Atrocities Perpetrated by Armenians in the Villages Attached to the Township of Haramivartan</i> 936	

Belge Sıra Nu.	Sayfa
77	Şeril, Saderek ve Dereilyas Mıntıkalarındaki Yüz On Köyde İki Yıl Zarfında Ermeniler Tarafından Yapılan Yağma ve Soykırım .....937 <i>Massacres and Pillages Perpetrated by Armenians in the Space of Two Years in One Hundred and Twenty Villages of the Districts of Şeril, Saderek and Dereilyas.....</i> 937
78	Zaruşad ve Civarındaki Elli Beş Köyde Ermeniler Tarafından Yapılan Yağma ve Katliâm .....976 <i>Massacres and Pillages Perpetrated by Armenians in Zaruşad and Fifty Five Villages Situated in Its Neighborhood .....977</i>
79	Ermenilerin Erivan Mıntıkasında Yeniden Mezâlim Başlattıkları.....980 <i>New Atrocities Are Being Perpetrated by Armenians in Erivan .....981</i>
80	Nahcivan ve İğdır Havalisinde Müslüman Halkın Ermeni Soykırımına Uğradığı .....983 <i>Extermination of the Muslim Population in the Neighborhoods of Nahcivan and İğdır by the Armenians.....984</i>
81	Ermenilerce Cemil ve Möküz Köylerinde Yapılan Katliâm .....1002 <i>Massacre Perpetrated by Armenians in the Villages of Cemil and Möküz.....1002</i>
82	Erivan ve Kars'a Bağlı İslâm Köylerinde Ermenilerce Yapılan Soykırım .....1016 <i>Masskillings, Perpetrated by Armenians in Muslim Villages Attached to Kars and Erivan .....1016</i>
83	Karakilis ve Celaloğlu Mıntıklarındaki İslâm Köylerinin Kıtık Tehlikesine Maruz Kaldıkları .....1019 <i>Muslim Villages Situated in the Regions of Karakilis and Celaloğlu Are Exposed to Famine.....1019</i>
84	Erzurum Köylerinde Ermenilerce Katledilen İslâm Nüfusu İle Yakılan Köy ve Hâneleri Gösterir Cetvel .....1022 <i>Lists Showing the Number of Muslim Population Killed and Villages Burned Down by Armenians in the Villages Attached to Erzurum .....1022</i>
85	Ermenilerin Hınıs'ta İslâm Ahaliye Yaptıkları Mezalim .....1039 <i>Atrocities Perpetrated by Armenians Against Muslim Population in Hınıs .....1039</i>
86	Ermenilerin Tercan Kazası Havalisinde Yaptıkları Mezalim.....1042 <i>Atrocities Committed by Armenians in the Neighborhood of the Sub- district of Tercan .....1042</i>
87	Ermenilerin Nahcivan ve Civarındaki Türk Köylerinde Katliâm Yaptıkları .....1043 <i>Massacres Perpetrated by Armenians Against Muslim Population in Nahcivan and Its Vicinity's villages .....1044</i>

Belge Sıra Nu.	Sayfa
88 Bayburd'ta Rus İşgali Sırasında Ermeni ve Rum Çeteleri Tarafından Yapılan Katliam ve Yağmalama.....	1048
<i>Massacres and Pillages Perpetrated by Armenians and Greeks During the Occupation of Bayburd by the Russian Army. ....</i>	1048
89 Şüregel ve Arzuti Köyünde Müslüman Ahâlinin Ermenilerce Katledildiği	1050
<i>Killing by Armenians of Muslim People Living in the Villages of Şüregel and Arzuti.....</i>	1051
Kitapta Yeralan Belgelerde Geçen ve Ermeniler Tarafından Türklere Uygulanan Soykırıma Ait Cetvel	1053
BELGELERİN FOTOKOPİLERİ.....	1057

**BELGELERİN
ÖZET VE TRANSKRİPSİYONU**

KARAURGAN VE ALLAHUEKBER DAĞI CİVARINDA
BULUNAN MÜSLÜMAN KÖYLERİNE ERMENİLERCE
UYGULANAN MEZÂLİM

Ermenilerin, Karaorgan civarında bulunan Macingerd-i Ulya, Zakim, Güreşken ve Çermik köylerine taarruz ederek halkını katledip, mallarını yağmaladıkları ayrıca Allahuekber dağının doğusunda bulunan köylerin Müslüman halkını dağa çekilmeye mecbur ettikleri, terkedilen köylerin ve ekinlerin yakılarak, mezâlimin eşyaların yağmalanması ve genç kızlara tecavüz edilmesi suretiyle devam ettiğinin saldırılardan yaralı olarak kurtulan bir kadın ve çocuğunun ifadelerinden anlaşıldığı.

***Atrocities committed against Muslim villages in the vicinity of
Karaorgan and Allahuekber***

Armenians attacked the villages Macingerdi Ulya, Zakim, Güreşken and Cermik neighboring Karaorgan and after killing their population pillaged their goods and besides forced the Muslim inhabitants living eastwards of the mountain of Allahuekber to take refuge in the mountains and then, without stopping they burnt their villages and crops, looted their belongings and raped young girls, all these facts are related by a wounded woman and her child who succeeded in escaping.

19 Z. 1337 (15. IX. 1919)

Onbeşinci Kolordu Müsvedde Varakasıdır.

Erkân-ı Harbiye

Şu'be: 1

Kısım: 1

Tarih: 15/9/[13]35

Mücâvir Kolordulara (3., 13.)

Fırkalara (3., 9., 11., 12.)

Vilâyetlere (Erzurum, Trabzon, Van, Harput)

Sivas'da Amerika Mümessiline

1- 14/9/[13]35'de Ermenilerin kuvvetli bir piyade kıt'ası Karaorgan'ın 15 kilometre şarkındaki Mecingerd-i ulyâ köyüne ta'arruzla İslâm ahâliyi katl ve hicrete icbâr etmişlerdir.

2- 10/9/[13]35'de de Ermeni kuvvetleri Karaorgan'ın 20-25 kilometre şimâl-i şarkisindeki Zâkim, Güreşkân[Güreşken], Çermik karyelerine ta'arruzla ahâlîyi katl ve hicrete icbârla berâber bütün emvâl ü eşyâlarını ve beş yüz kadar mevâşîlerini yağma etmişlerdir.

3- Allahuekber dağının şark mıntıkasındaki köylere 9/9/[13]35'de Ermenilerin kuvvetli bir müfrezesi ta'arruz ederek mezkûr mıntıka ahâlî-i İslâmiyyesini Allahuekber dağına çekilmeye icbâr etmişler ve İslâm ahâlî tarafından terkedilen köylere, ekinlere ateş vererek üç kişiyi katl, emvâlî yağma, ahâlî-i İslâmiyyeyi itlâf, genç kızlara ta'arruz ve mezâlimde bulunmakda oldukları ve bu mezâlimi el'ân devam ettirmekde oldukları buraya gelen Hasan oğlu Hâlis nâm çocukla mecruh valîdesinin ifâdelerinden anlaşılmış ve çocuğun göğsüne isâbet eden kurşunun yarası ağır olup taht-ı tedâvîye alınmıştır.

4- 3., 13. Kolordu kumandanlıklarına, Erzurum, Trabzon, Van vilâyetlerine, 17/9/[13]35 târih, 320 numarayla arz edilmiştir.

BOA. HR. SYS. 2878/1

- 39 -

KARS, SARIKAMIŞ VE İĞDIR CİVARINDA ERMENİLER TARAFINDAN YAPILAN SOYKIRIM

Ermeni hükûmeti ve Taşnak Cemiyeti'nin Revan ve Aras bölgeleri ile Elhiye-i Selâse (Kars, Ardahan, Batum)'da bir tek Müslüman bırakmamak maksadıyla faaliyette bulundukları; Kars, Sarıkamış, Iğdır taraflarında ve Revan ile Aras mıntıkasında İslamlara karşı yapılan zulmün son dereceyi bulduğu; Sarıkamış'ın Soğanlı Dağı'nda Eyyüb Paşa aşireti'ne ve Kağızman'ın Karakurt nahiyesinde Kürtlere saldıran Ermenilerin geri çekilmek zorunda kaldıkları; Iğdır civarında bulunan yüz hanelik Oba ve yirmi beş hanelik Persa köyleri halkının tamamen katl ve Tavus köyünden yüz elli kişi ile üç yüz hanelik Yayıcı köyünün kısmen katledildiği; Yukarıkoturlu, Aşağıkoturlu ve Köseler'i yağmalayıp yaktıkları, Zakim, Çermik ve Bardız köylerine saldırıp halktan gördüklerini öldürdükleri; Iğdır'da yapılan mezâlimin şiddetinden dolayı yaklaşık iki bin kişinin Bayezid hududuna iltica ettiği; mezâlim esnasında kadınlara tecavüz edilmesi ve çıplak olarak Ermeni askerleri arasında gezdirilmesinden ötürü bir çok Müslümanın ilticadan vazgeçip savaşmak üzere geri döndükleri; tarlada çalışan halkın üzerine Ermenilerce top ve makinalı tüfek ateşi açıldığı, ezan okuyanların taşlandığı; bu katliamları yapan Ermenilerin Amerika generali tarafından desteklendiklerini ileri sürdükleri halde İslam

köylerini dolaşmaya gelecek olan Amerika heyetine yapılacak şikayetleri engellemek için halka tehdit ve baskı uyguladıkları.

***Massacre Perpetrated by Armenians in the
Vicinity of Kars, Sarıkamış and Iğdır.***

The Armenian Government and the Tashnak Committee are pursuing their aggressive activities with the aim of exterminating to the last one all Muslims living in the three provinces (Kars, Ardahan and Batum); The oppression perpetrated against Muslims in the vicinity of Kars, Iğdır and Sarıkamış and in the region of Revan and Aras (Arax) reached its utmost limit; Armenians who had attacked the tribe Ayyub Pasha settled in the Soğanlı mountain and the Kurds settled in Kağızman's subdistrict Karakurt, had been forced to retreat; all the people of a hundred household living in a hamlet near Iğdır and the entire people of twenty five household of the villages of Persa, had been massacred; hundred and fifty people from the village of Tavus had been killed as it had been partly done away with the population of the village of Yaycı who totalled three hundred households. Armenians had also looted and burned the villages of Yukarıkoturlu, Aşağıkoturlu and Köşeler and attacking the villages of Zakim, Çermik and Bardız killed all those they had kidnapped; the oppression perpetrated by Armenians in Iğdır reached such an extremity that two thousand people sought refuge on the borders of Bayezit; while pillaging, armenians raped women and carried them off, nude, strolling among armenian soldiers; such an act caused people to renounce emigrating and take up arms to fight the Armenians; people working in their fields were shelled and machine-gunned by Armenians, Muezzi's were stoned; although Armenians were pretending that the American General is supporting them, they are exerting menace and pressure upon the population to prevent them from complaining to the American delegation which is coming to visit and see the Muslim villages population

3 S. 1338 (28. X. 1919)

**Dâhiliye Nezâreti
Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti
Âsâyiş Şu'besi
Aded: 301**

Hâriciye Nezâret-i Celîlesi Cânib Âlîsine

*Ermenilerin Elviye-i Selâse
dâhilindeki harekâtına dâ'ir.*

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Ermenilerin Elviye-i Selâse dâhilindeki ahvâl ve harekâtına dâ'ir ba'zı istitlâ'âtı muhtevî mahallî jandarma alay kumandanlığı'ndan yazılıp Erzurum

Vilâyeti'nden bâ-tahrîrât gönderilen raporun sûreti leffen takdîm kılınmış olmağla ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî Zi'l-hicce sene [1]337 ve
Fî 14 Eylûl sene [1]335

Dâhiliyye Nâzırı
Bende
İzzet

Dâhiliye Nezâreti
Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti

Sûret

Mâdde 1- Sarıkamış'ın Soğanlı Dağı'nda Ermenilerin iki top ve dört makineli tüfeng ile Eyyüb Paşa aşiretine ta'arruz etmiş olduğu ve iki sâ'at devâm eden muhârebeden sonra Ermenilerin on iki nefer ve bir zâbit telef ve otuz kadar esîr bıraktıktan sonra çekildikleri ve Eyyüb Paşa aşiretinden iki nefer şehîd ve kendisinin de hafif sûretde mecrûh düşdüğü.

Mâdde 2- Sarıkamış ile Kars arasındaki menâtıkda iki yüz kadar [Ermeninin] bıyıklarını keserek ve üzerlerine İngiliz elbisesi giyerek dolaşdıkları ve bu sûretle propogandada bulundukları tahakkuk etdiği.

Mâdde 3- Kağızman'ın Karakurt nâhiyesinde Ermeni askerlerinin Kürdlerin mevrû' tarlalarını biçmek yüzünden muhârebe zuhûr etdiği ve netîcede Kürdler yirmi kadar zahîre yüklü arabalarını istirdâd ve Ermenilerden ikisini katleyledikleri ve Ermenilerin geri çekildikleri ve bu muhârebede Ermeniler top endâht etmeyüp yalnız iki makineli tüfengle muhârebeye başlamış oldukları Hasankal'a Jandarma Bölüğü Kumandanlığı'nın iş'ârına atfen Erzurum Taburu Kumandanlığı'nın 16/8/[13]35 târîhli raporunda ifâde kılıldığı ma'rûzdur.

Ashna mutâbıkdır

Mühür

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Kalem-i Mahsûs

Onbeşinci Kolordu Kumandanlığı'nın Erzurum Vilâyeti'nden mürsel 27 Ağustos sene [13]35 târîhli tezkîresi sûretidir.

Ermeni Vaşnak [Taşnak] Cem'iyeti, Revan ve Aras mıntıkalarında ve Elviye-i Selâse'de bir tek Müslüman bırakılmamasına karâr vermiş olduğunu hafî ve celî icrâ'âtıyla göstermesi ve bi'l-hâssa Müslümanları ifnâ etmekle bir komite teşkil eylemeleri Ermeni Hükûmeti ve muntazam kıta'ât-ı askeriyyesinin dahi Müslümanları katl [ve] ifnâ politikasını ta'kîb ve her dürlü fecâyî' ve mezâlîme bi'l-fi'l iştirâk eylemesi sebepleriyle Kars, Sarıkamış, Igdır taraflarında ve Revan ve Aras mıntıkalarında İslâmlara karşı yapılan mezâlîm son dereceyi bulmuştur.

Şimdiye kadar yaptıkları fecâyî‘ ve işkencelere zamîmeten 11/8/[13]35 günü Kağızman eşrâfını toplamışlar, 12/8/[13]35 günü Tavus Gölü, Yukarıkatırlı [Koturlu] ve havâlisindeki İslâm köylerini tecâvüz ve katli‘âm yapmışlar. 18/8/[13]35 günü Kağızman ahâlisini katle başlamışlar ve diğer mıntikalarda da aynı mezâlimi icrâ etmekde bulunmuşlardır. İslâm köylerinin zehâ‘irini harmanlarında gasbediyor ve tarla biçmelerine mâni‘ oluyorlar ve bu maksadla top ile makineli tüfengle ta‘arruz ediyorlar. 20/8/[13]35 günü Şıtağan [Sitağan] karyesi şarkındaki tarlalardan ekin biçmekde olan ahâlîye top ve makineli tüfengle ta‘arruz ettikleri hudûdumuzdan dahi görülmüşdür. 19/8/[13]35 günü satıhlı bir tayyârelerinin uçduğu hudûd hâricindeki yaylalarda bulunan ahâlîye bomba ile tecâvüz ettikleri hudûddan görülmüşdür. Câmî’lerde ezân okuyanları taşılayup sebbediyorlarmış. Kadınlara da işkence etmekden çekinmiyorlarmış. Nâmûslarına tecâvüz ediyorlarmış. Topladıkları Müslüman kadınlarını askerleri ile birlikde uryân bir hâlde gezdiriyorlarmış. Bu hâlleri ve bi’l-hâssa kadınların çıplak ve uryân gezdirildiğini gören hudûd hâricindeki Müslümanlar arasında umûmî bir galeyân hâsıl olduğu, hicretten ve öteye beriye ilticâdan vazgeçerek mertçe ölmeyi tercih ve kabûl ile Ermenilere mukâbele ve bu sûretle hayât ve nâmûslarını muhâfazaya azmettikleri ve evvelce hicret eden Müslümanlardan ba‘zıları dahi memleketlerine avdet ederek vatan-ı aslilerindeki Müslümanlara iltihâk eyledikleri ve Müslümanlar ile Ermeniler arasında Igdır, Kağızman, Sarıkamış ve Merdenik taraflarında müsâdemeler olduğu istihbâr kılınmaktadır. Arzeylerim. Ol bâbda.

2- Harbiye Nezâreti’ne, civâr kolordulara, Erzurum, Van, Bitlis ve Trabzon vilâyetlerine ve Erzincan Mutasarrıflığı’na arzedilmişdir.

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dâ’iresi

Şu‘be: 2

Numara: 4186

Hâriciye Nezâret-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

Kafkasya’da Nahcivan civârlarında ekseriyeti hâ’iz olan İslâmların Ermeni mezâliminden bi-zâr olarak bi’z-zât müdâfa‘a-i hukûka tevessül ettikleri ve bir Ermeni fırkasıyla yaptıkları muhârebâtta gâlib gelerek Nahcivan ve Şurur havâlisini Ermenilerden tathîr ettikleri ve buraların Azerbaycan Cumhûriyeti’ne iltihâkını i‘lân ederek mezkûr cumhûriyet bayrağını keşide ettikleri istihbârata atfen Onbeşinci Kolordu’dan fî 12 Teşrîn-i Evvel sene [1]335 târihlü şifre ile bildirilmişdir. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü’l-emrindir.

Fî 24 Muharrem sene [1]338 ve

Fî 20 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

Harbiye Nâzırı

İmza

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dâ'iresi

Şu'be: 2

Numara: 4215

Hâriciye Nezâret-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

Ermenilerin son zamânlarda Kafkasya dâhilindeki ahâlî-i İslâmiyyeye karşı yaptıkları mezâlîm tafsîlâtını ihtivâ eden Onbeşinci Kolordu Kumandanlığı'nın 14/Teşrîn-i Evvel/[13]35 târîhli şifresi sûreti merbûten takdîm kılınmış ve zulme uğrayan köyleri gösterir bir de kroki ilâve olunmuştur. Bu tafsîlât miyânında hudûdumuz dâhiline ilticâ eden iki yüz elli hânenin İslâm muhâciri şâyân-ı dikkat bir keyfiyettir.

Garbda Yunanlılardan, şarkda Ermenilerden kaçan; evini, vesâ'it-i ma'îşetini terk ederek bu mevsimde hicret eden İslâmlar zıyâ'a mahkûmdurlar.

Her tarafda az çok hâl-i tabî'î avdet etmiş, akan kanlar durmuş ve tahrîbâtın ta'mîrine tevessül edilmiş iken memâlik-i İslâmiyyenin ve İslâmların yeni felâketlere ma'rûz bırakılmasına âlem-i medenîyyetin müsâ'adekâr davranmaması îcâb eder. Bu muhâceretin sefil levhalarını taklîl edebilmek için bir taraftan hükûmet-i seniyyece muhâcirinin terfihine çalışılması di[ger] taraftan da teşebbüsât-ı siyâsiyye ile, vaz'iyetimizin sür'atle hâl-i tabî'îye avdetinin taht-ı te'mîne alınması ricâ olunur. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehül-emrindir.

Fî 29 Muharrem sene 1338

Fî 25 Teşrîn-i Evvel 1335

Harbiye nâzırı nâmına

Erkân-ı Harbiyye Re'îsi

İmza

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dâ'iresi

Onbeşinci Kolordu Kumandanlığı'ndan Harbiye Nezâreti'ne mevrûd fî 14 Teşrîn-i Evvel sene [13]35 târîhli şifre sûretidir.

Harbiye, 6/10/[13]35 şifre: Ermenilerin ve Gürcülerin vaz'iyetlerinde yokdur. Ermeniler za'îf buldukları yerlerde ahâlî-i İslâmiyyeye karşı mezâlîimde devâm etmekde ve bu sûretle Elviye-i Selâse'ye hâkim olacaklarını zannetmekdedirler. Son günlere â'id mezâlîm:

1- 10/9/[13]35'de Ermeniler dört top ve sekiz makineli tüfeng ve bir mikdâr piyâde ile Çermik, Zakim, Ba[r]dız karyelerine hücum edüp kurâ-yı mezkûreden Zakim, Çermik karyelerine girerek ahâlîden gördüklerini katletmişlerdir. Ahâlînin mütebâkîsi firâr etmeğe ve etrâfa dağılmağa mecbûr olmuşlardır.

2- Ermeniler 17/9/[13]35 târîhinde Iğdır'ın altı kilometre şarkında Adbak(?) karyesine gidüp hânelik İslâm köyü ahâlîsini tamâmen ve bu karyeye bir kilometre

mesâfede bulunan üç yüz hânedan ibâret Yağcı[Yaycı] köyü ahâlisini kısmen pek fecî ve vahşîyâne bir sûrette katletmişlerdir.

3- İngiliz kıyâfetine girmiş ba'zı Ermeniler 27/9/[13]35'de Kars ve havâlisindeki aşîret rü'esâsı arasına nifâk sokarak birbiriyle muhârebe ettirmişlerdir.

4- Ermenilerin Iğdır havâlisinde yaptıkları mezâlîme karşı galeyân eden bu civâr aş'îri ve ahâlisi Iğdır üzerine yürümüşler ve 21/9/[13]35'de Iğdır'a girmişler, iki makineli tüfeng iğtinâm etmişlerse de Ermenilerin mukâbil ta'arruzları üzerine Iğdır'ı terk etmişler. Iğdır havâlisinde Ermenilerin yaptıkları bu mezâlîmden hudûdumuza ilticâ eden halkın adedi tezâyüd etmektedir. İki yüz elli hâne bu sûretle Bâyezîd 'de hudûda ilticâ etmiştir.

Ermeniler Cümükânlı ve Badızı [Badıkı] aşîretleri üzerine ta'arruz ederek yirmi dört İslâmî şehîd ve yirmi dört İslâmî yaralamışlardır.

5- 7/10/[13]35 târîhinde Kötek'in on altı kilometre şimâl-i garbîsinde vâki' Gürpınar karakola ikâme edilen postamızın cebhesinden iki silâhlı Ermeni neferinin sekiz yüz metre (KYRYN) aldıkları, verilen "dur" emrine rağmen silâhla mukâbele ettikleri ve bunların gerisinde gizlenmiş olan üç Ermeni neferi, bunları takviye ederek arkadaşlarının ateşine iştirâk ettiği ve postamız tarafından yapılan mukâbele üzerine Ermeniler Yeniköy'e çekilmişlerdir. Bu tecâvüzün sebebi Karaorgan'daki Ermeni zâbitine soruldukda Ba[r]dız taraflarındaki tarlalarını biçmek üzre giden Rumlara, o civârdaki görenler tarafından ateş edilmiş, mezkûr ateşin nereden ileri geldiğini anlamak üzre Yeniköy'de bulunan Ermeni müfrezesi tarafından silâh sadâlarının geldiği istikâmete bir müfreze gönderilmiş, bunlar da Kürdler tarafından ateş edildiği cevâbını ve vak'anın bundan ibâret olduğunu söyledikleri ma'rûzdur.

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dâ'iresi

Şu'be: 2

Numara: 4282

Hâricîye Nezâret-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

13 ve 15/10/[13]35'de Kafkasya dâhilinde ve hudûdumuz yakınındaki İslâm karyelerine Ermeniler tarafından yapılan ta'arruz ve nehb ü gârâtı ihtivâ eden Onbeşinci Kolordu Kumandanlığı'nın 22 Teşrîn-i Evvel sene [1]335 târîhli şifresi sûreti ile ta'arruza uğrayan köyleri gösterir kroki leffen takdîm edilmiştir. Ermenilerin hudûda kadar ilerlemelerini ma'zûr göstermek üzre bu hareketlerinin Amerika cenerali tarafından emredildiğini söylemeleri pek câlib-i dikkatdir. İslâm

karyelerine yapılan ta'arruzlara bir nihâyet verilmesi için teşebbüsât-ı mukteziyye-i siyâsiyyede bulunulması müsterhamdır. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 2 Safer sene 1338
Fî 28 Teşrîn-i Evvel sene 1335

Harbiye Nâzırı
İmza

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dâ'iresi

Erzurum'dan Harbiye Nezâret-i Celîlesine mevrûd şifredir.

1- Ermenilerin hudûd hâricinde son günlerde icrâ etdikleri mezâlim ber-vech-i zîr arz olunur.

2- Ermeniler 13/10/[13]35 sabâhı iki top ve dört makineli tüfengle Sadak ve Karavenk karyelerine ta'arruz ederek beş sâ'at İslâm milisleriyle muhârebeden sonra Todan'ı işgâl ve köyleri dağıtmışlardır.

3- Ermeniler 15/10/[13]35'de Bardız'a top ve makineli tüfenglerle ta'arruz etmişler ve Bardız ahâlîsinin otlamakda olan mevâşisini zabtederek Köroğlu cihetine götürmüşlerdir ve Karaorgan'da bulunan bir Ermeni zâbiti, hudûdumuza “Bize Amerika cenerali hudûda kadar ilerlememizi emretti. Biz dahi Bardız'a ta'arruz ediyoruz. Şimdiye kadar da Bardız'dan yüz on öküz ve inek iğtinâm etdik” demiştir.

5- Ermeniler, “Amerika'nın ileri geçmeden evvel İslâm karye ve mahallelerini bir hey'et gelecektir. Şikâyet ederseniz hakkınızda pek büyük fenâlıklar yaparız” diye ahâlîyi tehdîd etmişler ve Amerikalılara bir şey söylemelerine mürâca'atda bulunmalarına mâni' olmuşlardır.

6- Amerikalılara mürâca'at etmek fikrinde bulunan Kars'da Berber İbrahim Nemze'yi (?) hey'etin vürûdundan evvel der-destle gâ'ib etmişlerdir.

7- Ermeniler teşrîn-i evvel ibtidâsında Kars'da Eflâtun nâmında birisinin hânesine girerek on bin manatlık eşyâsını tâlân etmişlerdir.

8- Kars'ın Bayrampaşa mahallesinde bir İslâmın hânesine teşrîn-i evvel ibtidâlarında Ermeniler girerek emvâl ve eşyâsını gasb, kendisini katletmişlerdir.

9- Amerika hey'etine mürâca'atda bulunmak isteyen Kars civârından Rus mülâkatlarından (?) Liyon Şenini nâmında bir şahıs da katledilmiştir. Harekât 1/495 numaralıdır. Harbiye Nezâreti'ne civâr kolordulara arzedilmiştir.

Fî 22 Teşrîn-i Evvel sene [1]335

15. K. [Kolordu] K. [Kumandanı]

Kâzım Karabekir

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti

Bâyezîd Mutasarrıflığı'nın 10 Ağustos [1]335 ve 657 numaralı şifresinin mablûlû sûretidir.

Nahcivan, Iğdır havâlisindeki Ermenilerin zulm ve i'tisâfâtına tâb-âver-i mukâvemet olamayarak hicretle hudûd-ı Osmâniyyenin tam başında rezk-i hıyâm eden muhâcîrinden ve Şemgân [Semükân] vesâ'ir aşâ'irden o havâlidenden esbâb-ı zarûriyye se[be]biyle çıkamayan akrabâ ve ta'allukâtlarının bu günlerde Ermeniler tarafından katl ve imhâ edilmekde olduğunu haber almalarıyla onları kurtarmak emeliyle mukâbil-i ta'arruz ve tecâvüz vaz'ıyyetinde bulundukları ve kısmen me'vâ-yı sâbıkaları olan köylere hücum ile Ermenileri tard ve meskenlerine yerleşmekde oldukları berây-ı ma'lûmât ma'rûzdur.

Aslına mutâbıktır.
Mühür

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti

Bâyezîd Mutasarrıflığı'nın 17 Ağustos [1]335 târîbli şifre telgrafnâmesinin mablûlû sûretidir.

Mâh-ı hâlin 10 Ağustos [1]335 günü bir Ermeni devriyesi Iğdır'ın Abbâs Gölü civârından Hudûd-ı Hâkânîyi tecâvüzle ra'y edilmekde olan aşirete â'id hayvânâtı gasb etmek teşebbüsünde bulunmuş ise de ashâb-ı mevâşî tarafından silâhla bi'l-mukâbele istirdâd eyledikleri ve aralarında vukû' bulan müsâdemede Ermenilerden beş ve Yezidîlerden iki nefer maktûl ve aşiretten bir nefer mecrûh olduğu ve 13 Ağustos [1]335 günü Ermeniler Iğdır'ın yirmi beş hânedan ibâret olan Persa karyesini iki yüz elli mevcûdla basarak karye ahâlisini tamâmen katl ve mevcûd hayvânâtlarını kâmilten götürdükleri ve aynı günde Iğdır'ın Tavus karyesine de ta'arruzla dört nefer ahâlisini katl ve bir mikdâr hayvânâtı gasb ile savuşdukları tahkîkât-ı vâkı'a üzerine berây-ı ma'lûmât ma'rûzdur.

Aslına mutâbıktır.
Mühür

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti

Bâyezîd Mutasarrıflığı'nın 20 Ağustos [1]335 târîbli ve 692 numaralı şifresinin mablûlû sûretidir.

Iğdır havâlisinde meskûn aşiret rü'esâsından Hamid Bey'den alınan mektûbda Ermeniler tarafından Yukarıkatırlı [Koturlu] ve Aşağıkatırlı [Koturlu] ve Köseler nâmındaki İslâm köylerini yağma ve ihrâk ve Tavus köyü ahâlî-i İslâmiyyesinden yüz elli nüfûs katleyledikleri cihetle ta'arruzlarına ma'rûz kalan mütebâkî ahâlî-i İslâmiyyeyi kurtarmak maksadıyla bi'l-mukâbele Ermenilere

hücûm etdikleri ve firâr eden Ermenilerden iki top, bir mitralyöz iğtinâm eyledikleri ve cebhâneleri tükenmesinden dolayı mu'âvenet talebinde bulundukları gösterilmekde olduğu Karakilise Kâ'im-î makâmılığı'ndan bildirilmiştir. Efendim.

Aslına mutâbıktır.

Mühür

Bâb-ı Âlî

Dâhiliye Nezâreti

Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti

Erzurum Vilâyeti'nden vârid olan 7 Teşrîn-i Evvel sene [1]335 târîhli ve 6313/963 numaralı tabirât sûreti.

Kafkas dâhilindeki Ermenilerin icrâ etdikleri mezâlîme dâ'ir Onbeşinci Kolordu Kumandanlığı'ndan alınan 4 Teşrîn-i Evvel [1]335 târîhli ve 338/1177 numaralı tezkirenin sûreti manzûr-ı âlî-i nezâret-penâhîleri buyurulmak üzere leffen takdîm kılındı. Ol bâbda.

Sûret

1- 13-9-[13]35 târîhinde Ermeniler İğdır'ın altı kilometre şarkında "Oba" karyesindeki yüz hânelik Müslüman köyü ahâlîsini tamamen ve bu karyeye bir kilometre mesâfede bulunan üç yüz hânedan ibâret "Yağcı"[Yaycı] karyesi ahâlîsini kısmen pek fecî' bir sûrette katletmişlerdir.

2- 10-9-[13]35'de kezâ Ermeniler dört top, sekiz makineli ve bir mikdâr piyâde ile Çermik, Zakim, Bardız karyelerine hücûm etmiş ve kurâ-yı mezkûreden Zakim, Çermik karyelerine girerek ahâlîsinden gördüklerini katletmişlerdir. Mütebâkî ahâlî de etrâfa dağılmağa mecbûr olmuştur. Ol bâbda.

Aslına mutâbıktır.

Mühür

Bâb-ı Âlî

Dâhiliye Nezâreti

Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti

Sûret

Erzurum Jandarma Alay Kumandanlığı'ndan

Evvelce hicret ederek hudûd-ı aslî üzerinde hayme-nişîn bir hâlde bulunan Kafkas aşâ'iri Ermeni içinde kalmış ve zulm ü ta'addî görmekte bulunmuş olan akrabâ ve ta'allukâtlarını kurtarmak emeliyle İğdır ve civârında kalan Ermenilere ta'arruz etmişler ise de akrabâlarını kurtarmağa muvaffak olamayarak avdet etdikleri ve binâ'en-aleyh Ermenilerin zulm ve tecâvüzüne uğramakda olan hudûda mücâvir İğdır'ın İslâm köyleri ahâlîsinin hicret etmekde bulunmuş ve şimdiye kadar iki bini mütecâviz nüfusun perîşân bir hâlde Bâyezîd'e vürûd eylemiş olduğu Bâyezîd Jandarma Taburu Kumandanlığı'ndan alınan 25-9-[13]35 târîhli şifre telgrafnâmesinde iş'âr kılındığı ma'rûzdur.

Aslına mutâbıktır.

Mühür

BOA. HR. SYS. 2602- 1/219, 223- 230, 232, 236- 241

FRANSIZ ASKERİ ELBİSESİ ALTINDAKİ ERMENİLERİN
MARAŞ'TA HALKA YAPTIKLARI ZULÜM

Maraş'ta İngilizlerin yerini alan Fransız askerlerinin hemen tamamına yakını Ermenilerin oluşturduğu, bunların çarşıda Müslüman kadınların peçelerini açarak saldırıda bulunmaları üzerine halkın mukavemet gösterdiği, ayrıca halka başka hakaretlerde de bulundukları; Müslümanların elinde bulunan silah ve cephanenin toplanması hususunda Ermenilerin Fransız kumandanlığını teşvik ettiği; Maraş'a Fransız askeri nâmiyle her kafilede üçer beşer yüz Ermeni gelerek toplandıkları gibi Zeytun Ermenilerinde silahlandırıldığı; Maraş'a giren Fransız askerlerini Ermenilerin "yaşasın Ermenistan" nidalarıyla karşıladıkları, bir kısım Ermeninin de sokakta Müslümanlara rastgele ateş açarak, Türklerin millî değerlerine hakaret ettiklerinin sağlam bir şekilde araştırılarak tesbit edildiği.

**Oppressions Perpetrated by Armenians Wearing French
Uniforms Against the Population of Maraş**

It has been established that nearly all French soldiers who supplanted British soldiers are armenians; these soldiers used force to strip off the veils of Muslims women and assaulted them in the market upon which the population resisted, besides they insulted the population; Frenchcomander ship was incited by the Armenians to strip off muslim population's arms and ammunitions in each convoy of French soldiers occupying Maraş about three to five hundred armenians came disguised as french soldiers and were gathering up; Armenians at Zeytun were also armed; while French soldiers were occupying Maraş Armenians welcomed them shouting "Long live Armenia" while shooting at random in the streets the Muslim population and insulting Turkish national values.

19 S. 1338 (13. XI. 1919)

Bâb-ı Âlî

Dâhiliye Nezâreti

Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti

Dârende Kâ'im- i makâmlığı'nın 11 Teşrîn-i Sâni [1]335 târihli tahrîrâtı sûretidir:

Mar'aş'da zuhûru istihbâr kılınan hâdisâtın kazâ ahâlisince heyecân-âmiz bir vaz'iyette oldukları kazâyâ muvâsalat-ı âcizide görülmesi üzerine sükûn ve i'tidâllerini muhâfaza için nesâyihde bulunulmuş ve mes'ele bir mübâlağadan ibâret olduğu tefhîm edilmiş ancak mezkûr mes'elenin esâsını yakından anlamak çâresine tevessül edilmesi tavsiye edilmiş ve bunun üzerine mütehayyızân-ı mahalliyye tarafından tertîb ve Mar'aş'a gönderilüp bu kerre avdet eden adam-ı mahsûsdan alınan ma'lumât ber-vech-i zîr arz olunur.

Mar'aş'daki İngiliz askerlerini mübâdele eden Fransız askerleri içinde kırk Cezayirli Müslim üç bin râddesinde Ermeni olup Mar'aş'a vürûdlarından bir gün

sonra müsâfirlikden hânesine avdet eden yüzü peçeli bir İslâm kadınına Fransız askeri ünvânı altındaki Ermenilerden bir kaç t'arruz ve daha peçeli gezecek misiniz? Serbest olunuz, sözleriyle yüzündeki nikâbı kaldırdığı ve şu hâlî müşâhede eden ahâlî-i müslimeden bir kaç zât tarafından men' ve tarafeynce edilen müdâfa'a ve müsâdeme netîcesinde Fransız askerlerinden birisi cerh ve ertesi günü eser-i cerhden vefât ettiği ve İslâmlardan ikisi mecrûh düşdüğü ve bir hafta sonra da bir polis ile ahâlîden bir şahsın şehîd edildiği ve İslâmlar yedindeki esliha ve cebhânenin toplatdırılması husûsu Ermeniler tarafından Fransız kumandanı nezdinde teşebbüsâtta bulunulduğundan bu sebeble Mar'aş ahâlîsi umûmiyetle silâh be-dest olarak ufak bir ta'arruzla netîcesinde vehâmet kesbedecek bir i'tişâş-ı dâhilî zuhûruna her an mecbûrî muntazır bulundukları ve ileri gelenlerinden bir kaç zâtın da firâren Elbistan'a ilticâ eyledikleri ve etrâfdan pey-der-pey Mar'aş'a Fransız askeri nâmıyla her kâfilede üçer beşer yüz Ermeni gelerek ictimâ' ve kuvvetlerini tezyîd eylemekte olduğu ve Fransızlar tarafından Mar'aş kal'asıyla Yarbaşı'ndaki Katolik kilisesi, tahkîm ve Zeytun ahâlîsi teslîh edilmekte olduğu ve ahâlî-i İslâmiyye, vilâyetimizden kuvve-i mu'âvene intizâr eylemekte oldukları alınan bir varaka-i mahremânen ve giden adamdan başkaca alınan îzâhdan anlaşılmış ve ma'a-mâ-fih şu hâl-i esef-iştimâl kazâ-yı âcizî ahâlîsinin hissiyât-ı dîniyyelerini rencide etmesinden ve bu bâbda muzâheret ve mu'âvenete ihtiyâc görüldüğü takdirde bütün mevcûdiyetleriyle mâlen ve bedenen âmâde bulundukları berây-ı ma'lûmât ma'rûzdur. Ol-bâbda.

Bâb-ı Âlî

Dâhiliye Nezâreti

Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti

Dârende Kâ'im-i makâmîlî'nin 13 Teşrîn-i Sâni [1]335 târîhli tahrîrâtı sûretidir:

Mütekaddem 11 Teşrîn-i Sâni [1]335 târîhli arıza-i husûsiyye-i çâkerâneme zeyldir. Mar'aş'da İngiliz askerlerini mübâdele etmek üzere dört makineli tüfengle Mar'aş'a dâhil olan Fransız askerlerini Mar'aş Ermenileri ellerinde bayraklar ve müzeyyen elbiseleri lâbis oldukları hâlde istikbâl ve şehîr içerisinde "Yaşasın Kilikya Ermenistan, kör olsun çekemeyenler" diye nümâyîşlerde bulundukları ve ferdâsı günü beş Ermeni Fransız askeri kıyâfetinde hükûmete giderek jandarma nevbetcisinden umûmhâneler nereden, defterleri nerede bulunduklarının kendilerine gösterilmelerini teklîf eylemeleri üzerine nevbetciler tarafından keyfiyet Mar'aş Jandarma Kumandanlığı'na ma'lûmât verilerek kumandan tarafından merkûmûnun hükûmetden tardedildiği ve bunun üzerine Ermeniler çarşı derûnuna girerek simidci dükkânından simid alup Türklerin yedikleri bunlar mıdır?" diyerek ayaklar altına alup çiğnemekle tahkîrâtta bulundukları ve aynı günde Fransız istihbârât Ermeni zâbiti hükûmete gelerek keşide edilen Osmanlı sancağının indirilmesini musırır teklîf etmesi ve diğer beş nefer Ermeninin de rastgeldikleri ahâlî-i

İslâmiyyeye ve polis ve jandarmalara ta'arruz ve tecâvüzâtla darba kıyâm eylemeleri üzerine vukû' bulan mudârebe ve müsâdemeye iştirâk eden jandarmalıklardan müsta'fî Çakmakçı Sa'îd'in kurşunla cerh ve eser-i cerhden müte'essiren şehîden vefât eylediği ve jandarmanın mecrûh ve kendilerinden de bir maktûl düşdüğü ve Ermeni askerleri tertîbât ve kuvvetlerini tezyîde çalışdıkları gönderilen adam-ı mahsûsun ifâdesinden anlaşıldığı berây-ı ma'lûmât ma'rûzdur. Ol bâbda.

Aslına mutâbıktır
Mühür

BOA. HR. SYS. 2543- 5/27, 28

- 41 -

**FRANSIZ ORDUSUNA BAĞLI OLARAK MARAŞ'A GİREN
ERMENİLERİN YAKIN KÖYLERDEKİ MÜSLÜMAN HALKA
SALDIRILARDA BULUNDUKLARI**

Maraş'ı işgal eden Fransızların, hükümet konağından Osmanlı sancağını indirmek istemeleri üzerine çıkan olaylarda bir jandarmanın şehid edildiği; Adana'da üç kişinin bir Ermeni askeri tarafından katledilip, üç Müslümanın da trenden atılmak suretiyle öldürüldüğü; Ulukışla yakınlarındaki Lefkere köyüne gelen Fransız ordusuna bağlı Ermeni askerlerinin köyün erkeklerini yaralayıp kadınlardan bazılarına tecavüz ettikleri; Ömerli köyü yakınlarında da yedi kişinin gözleri oyularak süngülendiği.

***Armenians attached to the French Occupying Army of Maras
attacked Muslim people in the
neighboring villages.***

During the incidents that occurred in consequence of lowering the Ottoman flag from the government house by the French, a gendarme was killed; in Adana three persons were killed by an Armenians soldier and other three Muslims were thrown out from a train and got killed; Armenians soldiers attached to the French army entering the village of Lefkeni in the neighborhoods of Ulukışla had wounded all the male population of the village and raped some of its women; seven people were attacked in the vicinity of Ömerli village, their eyes carved out and bayoneted.

26 S. 1338 (20. XI. 1919)

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dâ'iresi

Şu'be: 2

Numara: 4682

Hâriciye Nezâret-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

İstihbârât-ı muhtelifе hulâsası ber-vech-i zîr arz olunur:

1- Mar'aş'ı işgâl eden Fransızlar şehir etrâfında tahkîmât yapmışlardır. Ve Elbistan yolunu tarassud ettirmekdedirler. Mar'aş Hükûmet Konağı'ndan Osmanlı sancağını indirmek istemişler ise de muvaffak olamamışlar ve bu münâza'a esnâsında jandarma tüfengçisi Sadullah Efendi şehîd olmuştur.

2- Adana'da Fransız Administratörünün tercümânı Kemâl, Evkâf Müdürî Şefîk, Polis Cemâl efendiler bir Ermeni nefer tarafından katledilmişlerdir. Esâretten avdet eden altı neferden ikisiyle bir Müslüman bakkal trenden atılmak sûretiyle itlâf edilmişlerdir.

3- Ulukışla şarkındaki Kocak karyesi civârında Lefkeni [Lefkere] köyüne 6/11/35 gecesı gelen Fransız Ermeni askerleri köyün erkeklerini darb ve kadınların bir kısmının ırzlarına tecâvüz etmişlerdir. Ömerli karyesi civârında yedi kişinin gözleri oyularak süngülenmişlerdir.

4- Zaho ve Musul havâlisinden İngilizlerin çekileceğı hakkında alınan haberler 9 Teşrîn-i Sâni sene [1]335 târihine kadar te'eyyüd etmemişdir. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 25 Safer sene 1338

Fî 20 Teşrîn-i Sâni sene 1335

Harbiye Nâzırı

İmza

BOA. HR. SYS. 2602- 1/163

- 42 -

**ERMENİLERİN HAÇİN CİVARINDA BAZI
MÜSLÜMANLARI YOLLARDA KATLEDEREK KADINLARA
SALDIRDIKLARI**

Ermenilerin Haçin civarındaki köylerde Müslüman abâleden bazılarını yollarda katledilip, kadınları kocalarının yanlarından zorla dağa kaldırdıkları; Fransız askeri elbisesi giymiş Ermenilerin Anteb'e giden üç köylüyü feci bir şekilde katledip, Mağara nahîyesinde de yanlarında bulundurdıkları Müslüman kadınların hemen hepsinin namuslarına saldırıda bulundukları ve İslamların elindeki silahlar dâbâ önce Ermeniler tarafından toplanmış olduğundan her zaman Ermenilerin taarruzlarına maruz kaldıkları ancak bu saldırılara karşı

Maraş ve Elbistan Müslümanlarının kendini korumaya kararlı olarak her fedakarlığa hazır bulundukları.

Armenians killed some Muslim wayfarers in the vicinity of Haçin and attacked women.

Armenians killed on the roads some muslim wayfarers from villages in the vicinity of Haçin and kidnapped accompanying wives; Armenians dressed in french uniforms killed savagely three villagers while on their way going to Aintab; in the township of Mağara they assaulted and raped almost all of the muslim abducted women; previously disarmed by Armenians, muslims have been always exposed to their attacks, but muslims living in Maraş and Elbistan had decided with determination to make all sacrifices in order to get ready and be prepared for self-defense.

9 R. 1338 (1. I. 1920)

Sivas'da: Üçüncü Kolordu'dan Harbiye Nezâret-i Celîlesine mevrûd fî 27/28 Kânûn-ı Evvel [1]335 târîh ve 1497 numaralı şifre sûretidir.

1- Azîziye vâsıtasıyla Haçin kazâsı dâhilinden alınan ma'lûmâta göre Azîziye'den sür'atle ma'lûmât ahzı için Haçin'den Sivas ve Adana vilâyeti hudûdları üzerinde bulunan Şab karyesine kadar telgraf temdîd ve merkez küşâd edilmiş olduğu Haçin Müslümanlarının silâhlanması hakkında Kozan Jandarma Kumandanı Ali Sâ'ib Bey'in tertîbât-ı mahremânesini Hükçe Takım Kumandanı Mağara nâhiyesine merbût EEMH(?) ve muhtârânı bi't-tazyîk işkence ile i'tirâf etdirdiği ve Ermenilerin bir kaç gün mukaddem Sa'dâbât nâhiyesi PSNDN [Pasin'den] bir muhâciri Çürük (?) nâm mahalde katl ve Karakilise karyesinden Haçin'e giden sekiz on müslim içinden bir kadını cebren zevcinin yanından alarak dağa götürdükleri ve el-yevm yanlarında bulundurdıkları Mağara nâhiyesinde Müslüman kadınlarının hemân kâffesinin nâmûsuna cebren ta'arruz edilmekde olduğu ve evvelce İslâmlar yedindeki esliha Ermeniler tarafından alındığından Ermenilerden her zamân tecâvûze ma'rûz bulundukları ve Sarız'dan birkaç kişi itlâf ile efkârı tedhîş emeliyle geçende 19/12/[13]35 Azîziye hudûduna da dâhil olmuşlarsa da bir çâr-yek sâ'atde her hedefde seksene karîb Kuva-yı Milliyye yetişmekle HEZBEB çekildikleri ve Kuva-yı MLFKFHDN [Milliyye'den] korktukları bildirildiği mâ'rûzdur.

Fî 27/28 Kânûn-ı Evvel sene [1]335

Üçüncü Kolordu Kumandanlığının fî 1 Kânûn-ı Sâni sene [1]336 târîhli şifresi sûretidir.

1- Elbistan vâsıtasıyla alınan ma'lûmâta göre Mar'aş'da bulunan Fransızların yakalarında 181 numarası yazılı bulunuyor. Ermeniler meb'ûs-ı sâbık Harlakyan

Agob'un hânesi ile EYERH Başikel KES'inden projekorla [projektörle] Elbistan yolunu tarassud eyliyorlar. Mar'aş halkı ale'd-derecât nakden, mâlen, bedenlen fedâkârlıktan çekinmemekte ve sûve[r]-i muhtelifede esliha tedârik ile ta'arruz-ı ecânibe karşı müdâfa'a-i hukûk-ı vataniyyeye hazırlanmaktadır. Elbistan Müslüman NNKRVKSDN havâlisi de memleketlerini ecnebî ayağı altında bulundurmamak için taraf taraf çalışmaktadır. Ayntab'da da halkın hukûkunu muhafazada âsâr-ı merdî gösterdiği ve geçende Haleb'den celbetdikleri iki araba silâh Ermenilerin ihbârıyla Fransızlar tarafından müsâdere olunmuş iken halkın müdâfa'a-i şedidesiyle istirdâd edildiği Pazarcık'ın Akçakoyunlu karyesinden Kara Ali Çavuş üç refîkiyle Ayntab'a giderken Fransız elbisesi giymiş on beş müsellağ Ermeni tarafından fecî' sûrette şehîd edilerek içlerinden birinin firâren kurtulduğu bildirilmiştir.

BOA. HR. SYS. 2543- 6/22, 23

- 43 -

**FRANSIZ ASKERLERİYLE BİRLİKTE ERMENİLERİN
AYINTAB, MARAŞ VE ADANA CİVARINDA MÜSLÜMAN
AHÂLİYE ZULÜM YAPTIKLARI**

Ayntab civarındaki Büyükarablar köyüne giren içlerinde Ermenilerin de bulunduğu yüz elli kişilik bir Fransız müfrezesinin evlerin kapısını kırarak mal ve ırza tasallut etmeleri üzerine köylülerin civar köylere ve dağlara kaçtıkları ancak sabahleyin evlerine dönmektedirler iken köylülere makineli tüfekle yayılım ateşi açıldığı; Maraş'ta da Fransızlarla birlikte Ermenilerin halkı katlettiği ve abâlinin şehirden dışarı çıkamayıp kasabanın top ateşiyle tahrip edildiği ayrıca Maraş'a yardıma gelen abâlinin de top ve mitrahöz ateşi nedeniyle şehre giremediği; Adana ve bavalisinde de durumun tahammül edilemez bir hal aldığı, bazı köylerin yakılıp, Ermeni köylülerinin silahlandırılarak Müslümanlar üzerine saldırtıldığı; Maraş faciasının yurttaki büyük bir infiala yol açtığı ve halkın protesto gösterilerinde bulunarak bir an önce bu olayların sona erdirilmesini istedikleri.

***Oppressions Committed by Armenians and French soldiers in
the Neighborhood of Ayntab, Maraş
and Adana Against Muslim Population.***

Upon the entering of a French detachment of a hundred and fifty soldiers among them Armenians the village of Büyükarablar in the neighborhood of Ayntab, breaking down the doors of houses dishonoring women and looting goods, the villagers took to the mountains but when returned in the morning to their houses they were exposed to machine-guns volleys of the detachment; in Maraş Armenians together with French slaughtered the population which, unable to leave, remained in the city which was destroyed by the detachment's artillery and besides, people who hurried to bring help to Maraş were barred by cannons and

machine guns fire from entering the city; the situation in Adana and its neighbours became unbearable to Muslim population and some of the villages were also burnt up; Armenian villagers were armed and sent to attack Muslims; the horrors perpetrated in Maraş aroused great indignation and the Muslim population staged large manifestations asking to put on end to these tragic events.

11 Ca. 1338 (1. II. 1920)

Bâb-ı Âlî

Dâhiliye Nezâreti

Kalem-i Mahsûs

8964/66

Huzûr-ı Sâmî-i Hazret-i Sadâret-penâhiye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

31 Kanûn-ı Sâni [1]336 târihli ve 8961 numaralı tezkire-i çâkerâneme zeyldir. Mar'aş'da ahîren vukû'a gelen fecâyî'den dolayı ahâlinin galeyâna gelerek hükûmet ve beledî dâ'ireleri önünde bir ictimâ' akd ile bu hâle bir an evvel nihâyet verilmesini talep etdikleri ve cevâb vürûduna kadar dağılmayacaklarını musırran ifâde etdikleri Amasya Mutasarrıflığı'ndan bildirildiği gibi Sivas Vilâyeti'nden alınan telgrafnâmede de heyecân içinde bulundukları anlaşılan Amasya halkıyla Sivas ahâlîsine hükûmet-i merkeziyyece teşebbüsât-ı lâzîmede bulunduğu yolunda tahrîren ve şifâhen te'mînât-ı kaviyye i'tâ edilmiş ise de teşebbüsât-ı vâkı'anın âsâr-ı fi'liyyesi görülmedikçe ve Mar'aş mezâliminin durdurulduğuna ve o havâlîdeki kuvve-i işgâliyenin çekilip gittiğine dâ'ir ma'lûmât-ı resmiyye alınmadıkça dindâşlarını kurtarmak yâhûd ölmek için oraya gitmek azminden kat'iyen ferâgat edemeyeceklerini ve bunun için de nihâyet beş gün kadar intizâr edeceklerini ifâde etdikleri Ayntab'dan kolordu kumandanlığına gelen telgrafnâmede ise Mar'aş ve havâlîsinde Fransızların vürûduyla başlayan fecâyî'nin durması ve her türlü fenâlıkların önünün alınabilmesi için kuvve-i askeriyeye i'zâmı talep olduğu anlaşıldığı beyânıyla günden güne kesb-i ciddiyet ve vehâmet etmekde olan şu ahvâle karşı tedâbîr-i âcile ittihâz olunmağla beraber metâlib-i meşrû'ada bulunmakda olan ahâlinin tatmîn-i kulûbu için teşebbüsât-ı vâkı'a netîcesinden ma'lûmat i'tâsı iş'âr ve o havâlîdeki işgâl kuvvetinin sû'-i idâre ve efkâr-ı istîlâ-cûyânesinden ve istihdâm olunan gönüllü Ermeni efrâdının ahâlî-i İslâmiyyeye karşı gösterdikleri mu'âmelât-ı intikâm-cûyâneden nâşî bir müddetden beri Mar'aş'da sokak muhârebeleri hâlinde muhâsemâtın devâm etmekde ve top ve mitralyözlerle şehrin bazı mahalleri dögölmekde ve bu yüzden bî-günâh olan bir takım nisvân ve sıbyânın telef olmakda bulunduğu istihbâr kılınmakda olmasından dolayı ahâlinin heyecân içinde bulundukları da Ayntab Mutasarrıflığı'ndan başkaca izbâr kılınmış ve Trakya Paşaeli Müdâfa'a-i Hukûk-ı Milliye Cem'iyeti Hey'et-i Merkeziyyesi'nden gelen telgrafnâmede de Mar'aş'daki mezâlim ve kıtâlin derhâl men'îyle müsebbiblerinin cezâlandırılması lüzûmu ricâ edilmiştir. İş'ârâtı vâkı'aya nazaran Mar'aş fâci'asının ahâlî-i İslâmiyye üzerinde pek derin bir hiss-i infî'âl tevîd etdiği anlaşılp her ne kadar hükûmetçe teşebbüsât-ı lâzime icrâ edilmekde

bulunduğu yolunda icâb eden vilâyât ve elviyye te'mînât-ı mukteziyye i'tâ olunmakda ise de fâci'a-i mezkûrenin müddet-i kalîle zarfında önüne geçilmez ise daha büyük fenâlıkların zuhûru pek muhtemel olduğundan şîme-i medeniyet ve insâniyetle gayr-i kâbil-i te'lîf olan şu ahvâl-i mezkûreye bir an evvel nihâyet verilmesi esbâbının te'mîni sûret-i mahsûsada temennî olunur. Keyfiyet Hâriciye Nezâret-i Celîlesi'ne de yazılmışdır. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i veliyyü'l emrindir.

Fî 10 Cemâziye'l-evvel sene [1]338 ve
Fî 1 Şubat sene [1]336

Dâhiliye Nâzırı
Bende
Mehmed Şerif

Erkân-ı Harbiyye-i
Umûmiyye Dâ'iresi
Şu'be: 1

Sûret

Diyarbakır'dan Harbiye Nezâretine mevrûd şifrenin hallidir.

Ayntab civârındaki Büyükarablar köyü vak'ası hakkında Ayntab kaleminin raporu ber vech-i âtîdir:

1- Sakçaközü'ne müteveccihen şehir-i hâlin on ikisinde Ayntab'dan hareket eden piyâde bir takım süvâri ve dört cebel topuyla altı makineli tüfengden mürekkeb olan yüz elli kişilik bir Fransız müfrezesi 12/13 gecesini sâ'at yedide Büyükarablar köyüne vâsıl olup gerek Fransız ve gerekse bu müfrezedeki Ermeniler evlerin kapılarını kırarak mal ve ırza tasalluta başlayınca köylüler civâr köylere ve dağlara ilticâyâ mecbûr sabâhleyin müfreze yoluna devâm ederek köy nihâyeti köyden bir kilometre kadar açıldıktan sonra köylere avdet etmekde olan ahâlî üzerine makineli tüfeng ateşi edilerek köylülerden bir maktûl iki mecrûh olmuştur. Ayntab mutasarrıfının riyâsetinde ve Fransızlardan iki yüzbaşının refâkatiyle yapılan tahkîkâtta bu husûs sâbit olmuştur. Müfrezenin yollarda müsâdemeye tutuştuğu ve bir çok zâyî'âtla Sakçaközü'ne vardığı haber alınmışsa da henüz iyice mes'ele anlaşılamamıştır.

2- Bu mes'ele üzerine Kilis'deki Senegalli taburunun üç bölüğü Ayntab'a ve Legion d' Orient Bölüğü de Fatıma'ya [Fatmalı] gitmiştir. Bu bölüğün İslahiye tarîkıyla Sakçaközü'ne gitmesi muhtemeldir. Kezâ Fatma[lı]'dan bir taburla dört toplu bir sahra bataryası Ayntab'a gelmiştir. Fransızların Sakçaközü'nde kuvvet toplayarak Büyükarablar civârındaki kurâyı te'dîb edeceklerine ihtimâl verilmekde bulunduğu ma'rûzdur. Harekât 123/112 Harbiye Nezâreti'ne mücâvir kolordulara arz edilmiştir.

Fî 22 Kânûn-ı Sâni sene [1]336

Onüçüncü Kolordu Kumandanı
Ahmed Cevdet

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Dâ'iresi

Sûret

Konya'dan: Harbiye Nezâretine

1- 21/Kânûn-ı Sâni/[13]36 târîhinden beri Mar'aş'da Fransız ve Ermenilerin İslâmlara karşı fecî kıtaller icrâ etmekde oldukları haber alınıyor. Câmi'a-i Osmâniyye'den ayrılmamak için mücâdele eden ve esliha ve cebhâne'den mahrûm bulunan ahâlî kadın, aceze ve çocukların Fransız ve Ermeniler tarafından mebzûl vesâ'it-i harbiyye ile imhâ edilmesinin men'î esbâbının istikmâl buyurulması.

2- Mar'aş kıtâlî Adana vesâ'ir havâliye sirâyet eylemek üzeredir. Nefs-i Adana'daki tazyikât tahammül edilemez bir hâl almıştır. Islahiye ve civârında Ceceli, Sarılar, Karalar nâm köylerin yanmakda olduğu bu köylerin mevâşi ve eşyâsının Osmaniye'ye getirilerek bi'l-müzâyede satıldığı, Hasanbeyli'de ve o havâlideki bütün Ermeni köylerinin teslîh edilerek Müslümanlar üzerine saldırıldığı ve hâtır ve hayâle gelmeyen zulm ü te'addiler yapılmakda olduğu ahîren Adana'dan haber alınmıştır.

3- Mar'aş'a tâbî ve Adana havâlisinde İslâmlara karşı devâm eden kıtâl hasebiyle efkâr-ı ahâlî galeyânda olup hükûmet-i merkeziyenin teşebbüsât-ı âcilesine intizâr edilmekde olduğu ma'rûzdur.

4- Nezâret-i celîleye ve kolordulara yazılmıştır.

Fî 26-27/Kânûn-ı Sâni/[13]36

12. K. [Kolordu] Kumandanı
Fahreddin

Sivas'dan: Harbiye Nezâretine

1- Kolordu mıntıkasında hâdise olmamıştır.

2- Mahallinden Elbistan'a verilen ve yekdiğerini te'yîd eden haberlere nazaran Mar'aş dâhilinden hârice ahâlî çıkamamaktadır. Altı yerden zuhûr eden yangın etrâfa sirâyet etmektedir. Mar'aş'a daha yüz elli kadar kuvvetle büyük bir top ve on beş araba cebhâne gelerek bi't-tahsîs bu yeni topla kasaba tahrîb edilmekde imiş. Binâ'en-aleyh Mar'aş 24/1/[13]36 günü elîm bir sûretde yaşamıştır.

3- Harbiye Nezâreti ile mücâvir kolordulara yazılmıştır.

Fî 25 Kânûn-ı Sâni sene [13]36

3. K. [Kolordu] Kumandanı
Selahaddin

Sivas'dan Harbiye Nezâretine

1- Kolordu mıntıkasında yeniden şâyân-ı arz bir hâdise olmamıştır.

2- Mar'aş'dan Elbistan'a gelen 25-26/1/[13]36 târîhli rapor hülâsaten ber vech-i âtî tahkîk edilmektedir:

Mar'aş'daki müsâdemeyi veya yangınları işiden ve gören etrâf ahâlî-i Müslimesi Mar'aş'a takarrüblerinde top ve mitralyöz ateşleriyle karşılandıkları için kasabaya girememişler ise de Mar'aş'ı muhâsara etmişlerdir. Pazarcık tarafından gelenler kasabanın şimâli, Bertiz havâlîsinden gelenlerde şimâl ve garb cihetlerini kuşatmışlardır. Muhâsîrin ve mahsûrünün kuvve-i ma'neviyeleri fevka'l-âdedir. Aralarında muhâbere te'mîn edilmiştir. 24/1/[13]36 da Beloğlu tarîkıyla ve 150 Fransız neferi muhâfazasında Islahiye'den gönderilen cebhâne ve mühimmât yüklü 12 arabanın yolda zabt edilmiş ve muhâfızlarının kolları bağlanarak geriye döndürüldüğü ve ahâlîye ta'arruz ve ateşle mukabele edenlerin itlâf edildiği bildirilmiştir. Mar'aş etrâfında tensik ve umûmi bir hücum hazırlanmakda olan Kuvâ-yı Milliye evvel-emirde beyhûde kan dökülmemesi için kuvve-i işgâliye kumandanına mühletli bir protesto göndermişler ve cevâba intizârda bulunmuşlardır.

3- Muhtâc-ı tahkîk olan bu rapora nazaran da civâr ahâlinin başlarına aynı âkîbet geleceği mülâhazasıyla tamâmen galeyâna gelerek Mar'aş'daki kardâşlarını herçi-bâd-âbâd kurtarmağa koşduğu ve bunun Ayntab ve Kilis gibi havâliye de sirâyeti ve beyhûde kan akması mümkün görüldüğü ma'rûzdur. Kolordulara yazılmışdır.

Fî 26 Kânûn-ı Sâni sene [13]36

3. K. [Kolordu] Kumandanı
Selahaddin

Sivas'dan Harbiye Nezâretine

Mar'aş mutasarrıf vekâletinden ber vech-i âtî telgraf sûretidir: îfâ-yı muktezâsına delâlet buyurulması mercûdur. Civâr kolordulara yazılmışdır. Fî 26 Kânûn-ı Sâni sene [13]36

3. K. [Kolordu] Kumandanı
Selahaddin

Bugün dahi akşama kadar Mar'aş şehri mevâki'-i müte'addideden bombardıman edilerek bir çok yangınlar zuhûr etmiş ve hâlen devam etmekde bulunmuşdur. Katli'âmdan korkan ahâlî müdâfa'aya devam etmekde olduğu.

Fî 25 Kânûn-ı Sâni sene [13]36

Mutasarrıf Vekîli
Cevdet

BOA. BEO. Siyasî 345945

ERMENİ ÇETELERİNİN ÜNYE'DE İSLAM AHÂLİYE
ZULÜM YAPTIKLARI

Emlâk, arazi ve ailesini geride bırakarak savaşa giden erkek Müslümanların yokluğunu fırsat bilerek, Rusya'dan silahlı olarak dönen Ermeni ve Rum çetelerinin Ünye'nin Kıraztepe, Üçpınar, Köklük, Havzıkara ve Ballık köylerine girerek yaşlı, kadın, çoluk çocuk ayırdetmeksizin ahâlîyi tereddütsüzce katlettikleri; Manastır karyesine gelen Ermeni eşkıyalarının, abâlden bazılarını kurşuna dizdikleri ve bir kısmının da başlarını keserek kazığa taktıkları; Ermenilerin Müslümanlara tecavüzatta bulunduğunu göz ardı eden Samsun İngiliz mümessili Pering'in Türklerin Ermenilere kötü davrandığı yolunda iddialarının tam aksi olduğunun tahkikat sonucu anlaşıldığı ve Manastır köyünde mezâlim yapan Ermenilerin Köklük'te bulunduğu ve Müslümanların bütün bu tecavüzata karşılık ellerinden bir şey gelmemesi yüzünden icab eden tedbirlerin bir an önce alınması gerektiği.

**Atrocities Perpetrated by Armenian Bandits
Against Muslim Population in Ünye**

Taking advantage of the absence of the male Muslim population who went to war leaving behind their families, properties and lands, Armenian and Greek bandits returning from Russia all fully armed raided the villages of Kıraztepe, Üçpınar, Köklük, Havzıkara and Ballık attached to Ünye and without distinction, remorselessly killed aged people, women, wives and children; Armenian brigands raiding the village of Manastır, shot down some of its population, decapitated some others and stuck their severed heads on pales; contrary to the allegations made by the British consul at Samsun who, ignoring the attacks of the Armenians against the Turks, accused these of maltreating Armenians, the investigations made on this matter revealed the opposite was true and that the Armenians who committed the atrocities are now in the village of Köklük; the Muslim population exposed to all these atrocities, being unable to prevent the attacks, necessary measures must be taken as soon as possible.

21 Ca. 1338 (11. II. 1920)

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti
Şu'be: Âsâyiş
Husûsî: 183

Hariciye Nezâret-i Celîlesine

*Ünye'deki Ermeni çetelerinin
İslâmlara yaptıkları mezâlime dâ'ir.*

Devletlü efendim hazretleri,

20 Kânûn-ı Sâni sene [1]336 târihli ve 48330 numaralı tezkireye zeyldir.
Ünye kazâsının Köklük karyesindeki Ermeni çetelerinin ahâlî-i İslâmiyyeye karşı

îkâ' eyledikleri tecâvüzât ve cinâyâta dâ'ir mahallî jandarma bölük kumandanlığından verilen raporlar ile Canik Mutasarrıflığı'ndan bu bâbda Samsun'daki İngiliz mümessili Kaptan Pearing'e yazılıp mezkûr mutasarrıflıktan bu kerre gönderilen tezkire-i cevâbiyyenin sûretleri leffen tisyâr kılınmış olduğu beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm kılındı. Efendim.

Fî Cemâziye'l-evvel sene [1]338 ve
Fî 11 Şubat sene [1]336

Dâhiliye Nâzırı Vekîli
nâmına Müsteşâr
Keşfi

Bâb-ı Âlî

Dâhiliye Nezâreti

Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti

Ünye Jandarma Bölük Kumandanlığı'nın 9 Eylül [1]335 târîhli rapor sûreti

Harb-i Umûmî îcâbâtı evlâd ü iyâlini, emlâk ü arâzisini, servet ü sâ mânını terkle cihâda iştirâk eden ve yüzde yetmiş beşi dârü'l-harb'de rütbe-i şehâdeti ihrâz ve mütebâkîsi de nukât-ı muhtelifede düşmanın yed-i esâretine giriftâr olan bedbaht kişilerin maskat-ı mehdlerinde kadın, ihtiyar ve sıbyândan başka kimse olmadığını bilen ve Rusya'dan öteden beri müsellahan avdet eden yüzlerce yerli ve yabancı Ermeni ve Rum komiteleri mücâvir kazâlarda olduğu gibi Ünye'nin Kiraztepe, Üçpınar [Üçpınar], Köklük, Havzıkara ve Ballık kurâlarına tahassun ederek makâsid-i mel'anet-kârânelerini icrâ husûsunda zamânı kendilerine bir fırsat add ile kenâr ve bucakda dağ ve ormanda tesâdüf ede gelmekde oldukları Müslim erkek, sıbyân ve nisvânı bilâ-rahm ve bilâ-tereddüd katleyledikleri âmmece mertebe-i sübûta vâsıl olmuştur. Ez-ân-cümle 29 Ağustos [1]335 târîhinde Manastır karyesine girüp orman ittisâlinde bulunan yol üzerinde pusu kuran eşkiyâ ser-gerdesi Köklük karyeli Avadis, refiki Karahoca, Sürup, Asador, Kalos, Artin, Vartan, Vesken, Avakim, Misak, Çökükburun Akaryan ve Atan ve isimleri gayr-ı ma'ûm rüfekâsı tarafından pusuya düşürülerek katledilen Manastır karyeli Hâşim Çavuş ve birâderi Nuri, Emrullahoğlu Emrullah, Baltacıoğullarından Mehmedoğlu Mehmed'in keyfiyet-i katllerini tahkîk etmek üzre mahall-i vak'aya gitmiş idim. Bu mes'elenin ta'mîk ve tahkîki esnâsında eşhâs-ı merkûmenin on aydan beri karye-i mezbûrede îkâ' eyledikleri fecâyî'e dahi muttali' olduğumdan yegân yegân arz ve îzâha mecbûr oldum.

Madde 1- Manastır karyesinden Kapucuoğullarından İbrahim oğlu Ali, Köklük karyesinden Kara Kâhyâoğullarından eşkiyâ Sürup tarafından katledilmiş olduğu ve bu fi'l-i katlin â'ilesi huzûrunda cürm-i meşhûd hâlinde îkâ' edilmiş olduğu.

2- Karyeden Delibaşoğlu Tahir Çavuş'un Avadis ve Sürup tarafından hânesinde â'ilesi huzûrunda kurşunla fecî' bir sûretde katledildiği.

3- Karyeden Hatipoğlu Çakır Mustafa, amuca-zâdesi Recep, gelini Şerîfe, diğer gelini Hamide, yeğeni Emine'nin Sürup Avadis, Atan, Asador, Kalust, Avakim, Vartanis nâm merkûmlar tarafından hânesi içerüsünde kurşuna dizilmek sûretiyle katl ve imhâ edildikleri.

4- Karyeden muhtâr Tunukluoğlu Halil Çavuş kezâ Sürup ve refikleri tarafından alâ mele'in-nâs Çilader [Çiladere] karyesinde der-dest ve başı kesilerek kazığa takıldığı ve bu meyânda kezâ der-dest olunan şimdiki Muhtâr Mustafa'nın ise fidyeye-i necât mukâbilinde salıverildiği.

5- Karye hatîbi Kabakçioğlu Mustafa Efendi kezâ Sürup ve rüfekâsı tarafından hânesinden çıkarılarak nûkûd-ı mevcûde ve hayvanâtının ahz u kabzından sonra köy içerüsünde hânesi önünde alâ mele'in-nâs kurşuna dizilmek sûretiyle katledildiği.

6- Bir buçuk ay evvel Kenehur'da meskûn Şiranlı Ahmed yine Manastır karyesinde işle meşgûl bulunmakda iken Sürup tarafından kurşunla katlolunduğu.

7- Manastır karyesinden Kapucuoğlu İbrahim Çavuş'un zevcesi Fatma yirmi gün evvel tarlada ot kazmakda iken on kadın içerüsünde yine Sürup tarafından kurşunla katlolunduğu. Esbâb-ı katli ise Sürup'un vâki' hizmetinin reddeylediğinden münba'is olduğu.

8- Raporun evveliyâtında ya'ni 29 Ağustos [1]335'de Ermenilerin pususuna düşen sâlifü'z-zıkr dört şahs-ı İslâmdan ismi birinci maddede Haşim Çavuş mecrûh bulunduğu hâlde tahlîs-i cân için müdâfa'aya kıyâm etmiş ve esnâ-yı müsâdemede çete re'isi Avadis'i bi'l-mukâbele kurşunla katleyilemiş ise de kendilerine müdâfa'a edecek ber-hayat kimse kalmadığını eyüce bildiklerinden maktûl Avadis'i alup Köklük karyesine götürdükten sonra güya Köklük'de vurulmuş diye hükûmete ihbâr-ı keyfiyet de bulunmuş iseler de netîce-i tahkîkâtta ifâdelerinin aksi sâbit olmuştur.

Ünye Jandarma Bölüğü Kumandanı
Yüzbaşı
Ahmed Halid

Bâb-ı Âlî
Dâhiliye Nezâreti
Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti

Samsun İngiliz Mümessili Pearing tarafından yazılan 6 Eylül [1]335 târîhli tezkîre sûreti.

Ünye'den aldığım ma'lûmâtlara göre oradaki vaz'iyet fenâ hâlde bulunuyor. Yeni gelen kâ'im-i makâm vazîfesini hiç yapmıyor ve Ermenilere karşı çok fenâlık gösteriyor. Ünye civârında - Ermeni köy Köklük isminde - bütün Ermeni ahâlî

hânelerin içinde saklı kalıyor. Çünkü eşkıyâlar ve jandarma köy içinde gezerek Ermenilere fenâlık yapmak istiyorlar. Avadis ve Birâderyan isminde bir Ermeni'yi öldürmüşler. Ünye'de bulunan jandarma kumandanı da hiç bir şey yapmaz zannederim. Bu ma'lûmatları size veriyorum ve icâb edeni yapmanızı ricâ ederim.

Makâm-ı livâdan Mösyö Pearing'e yazılan 10 Eylül [1]335 târîh ve 9023 numaralı tezkire-i cevâbiyye sûreti.

6 Eylül [1]335 târîhli tezkire-i dostânelerine cevâbdır. Alınan resmî ma'lûmât verilen haberlerin ma'kûsudur. Köklük karyesi eşkıyâ yatağı olup hükûmete karşı dâ'imâ adem-i itâ'at göstermekde olmağla berâber ahîren burada mutahassın çeteler Manastır İslâm karyesine hücum ederek dört bî-çâre köylüyü katletmişlerdir. Müslümanların bu tecâvüze karşı müdâfa'a etmeleri bu esnâda eşirranın re'îslerinden olan bir şahsın maktûl düşmesi gayr-i tabi'î bir hâl değildir efendim.

İmza

Ashna mutabıkdır.

Bâb-ı Âlî

Dâhiliye Nezâreti

Emniyet-i Umûmiyye Müdîriyeti

Sûret

- Fezleke -

On aydan beri bir karyede meskûn bed-baht Müslümanların Ermeniler tarafından başlarına getirilen felâketi gâyet sahîh ve muhtasar olarak arzına ictisâr eyliyorum. Bu Ermeni kavmine mensûb dessâs çetelerin maksadları katl-i nüfûs, gasb u gârat ve tahakkümden başka bir şey değildir. İşbu raporun takdîmine bâ'is olan vak'a üzerine âtîde tevellüd edecek fenâlığın önüne sedd çekmek üzre bölük-i âcizîden on iki neferlik bir kuvvet ifrâz ve Manastır karyesi cenûbunda bulunan münferid bir hâneye iskân edilmiş ve karagol ittihaz olunmuşdur. Bu hunhâr çetelerin korkusundan hiç bir iş ve güçle iştigâl edemeyüp yetim ve yetimlerinin ellerinden tutup mecnûnlar gibi ormanlara firâr eden kadın ve erkek karye sekencesi celb ve hânelerine iskân etdirilmişdir. İnkâ' olunan bunca fecî' cinâyâta karşı makâmât ya haberdâr edilmemiş veyâhud edilmiş de hükûmet şevket ve satvetini bu cânîblere götürememiş olduğundan bunlar da gün be gün kuvvetlerini tezyîd etmiş ve bu sûretle şu ma'sûm ahâlînin başına bir belâ-yı mübrem kesilmişlerdir. Şurasını arzedeyim ki: Bugün kuvvetli bir müfreze ile bu cânîlerin ta'kibine çıkup icâbında bi'l-müsâdeme birkaç dânesi meyyiten elde edildiği ânda bir çok tazyîkât ile Türkler tarafından yine katle ma'rûz kaldıklarını ecânibe karşı feryâda tasaddî eyleyecekleri bî-iştibâhdır. Bunun için icâb eden tedâbir-i âcilenin emr ü ifâsıyla hukûk-ı şahsiyyelerini müdâfa'adan âciz karye ahâlîsinin emr-i muhafazası ve

ta'kibât-ı lâzimenin icrâsında mikdâr-ı kâfi kuvvetin sevki ve iktizâsıyla işbu rapor tanzîm ve takdîm kılındı.

Ünye Jandarma Bölük Kumandanı

Yüzbaşı

Aslına mutabıktır

Ahmed Halid

BOA. HR. SYS. 2602- 1/159- 162

- 45 -

**POZANTI-GÜLEK ARASINDAKİ BÖLGEDE ESİR TÜRK
ASKERLERİNİN ERMENİLERCE KATLEDİLDİĞİ**

Konya'dan Adana'ya sevkedilmekte olan kırk kadar esir Türk askerinin Pozantı-Gülek arasındaki bölgede Ermeniler tarafından tertib edilen baskın sonucu katledildiği.

***Turkish Soldiers Taken Prisoners of War in the Region
Between Pozantı-Gülek were killed by Armenians***

Forty Turkish soldiers, prisoners of war dispatched from Konya to Adana were killed by Armenians during a raid in the region between Pozantı and Gülek planned and executed by them

28 Ca. 1338 (18. II. 1920)

Osmanlı Ordu-yı Hümâyûnu

Erkân-ı Harbiyye Dâ'iresi

Şu'be: 2

Onikinci Kolordu Kumandanlığının 18 Şubat sene [13]36 târîhli şifre sûreti.

Konya'dan Adana'ya ve şarka sevkedilen üserâ efrâdımızın, Pozantı'da dûçâr-ı ta'arruz olarak katl edildikleri ahîren istihbâr edilmesi üzerine, tahkiki içün Onbirinci Fırka'ya yazılmışdı. Mezkûr fırkaca, yolculardan yapılan tahkikâtda kırk kadar esir efrâdımızın Pozantı ve Gülek cihetlerinde Ermeniler tarafından katl edildiği, te'yyüd ettiği bildirilmekle ma'rûzdur.

BOA. HR. SYS. 2556- 1/171

- 46 -

**ÇILDIR'DA TESLİM OLMA ÇAĞRISINA UYMAYAN
KÖYLÜLERİN ERMENİLERCE KATLEDİLDİĞİ**

Teslim olmalarını sağlamak için Keçiurdu ve yakınındaki bir köye gelen iki Ermeni subayının teslim teklifini reddeden köylülerce öldürülmeleri üzerine bu köylerin tamamen yakılıp yıkıldığı ve kaçmaya çalışan yüz kadar kadın ve

çocuğun makinalı tüfeklerle tarandıkları; Akbaba ve Çıldır'daki muharebenin bütün şiddetiyle devam ettiği, Amerikalıların Ermenilere elbise ve un yardımıyla bulunduğu.

***Villages Inhabitants in Çıldır Rejecting the summons to
Surrender Killed by Armenians***

Upon the assassination by villagers of two Armenian officers who came to the village of Keçiyurdu and another neighboring village to summon them to surrender and the refusal of their inhabitants to yield, these two villages were set fire to and completely destroyed, about hundred women and children trying to flee were machinegunned; the battle in Akbaba and Çıldır is still raging; Americans are helping Armenians by sending them clothes and meal.

1 C. 1338 (21. II. 1920)

**Numara
363**

**Narman
21-2-[13]36**

Onbeşinci Kolordu Kumandanlığına

1- Çıldır'ın Keçiyurdu karyesiyle yanındaki diğer bir karyeye iki Ermeni zâbiti giderek Müslümanların teslim olmalarını teklîf etdiklerinden ahâlî tarafından katledildikleri; bunun üzerine Ermeniler asker sevk ederek her iki karyeyi tamâmen yağma, tahrib etdikleri gibi kaçmağa muvaffak olan yüz kadar kadın, çocukları makineli tüfeng ile şehîd etdikleri ve Ermenilerden yüz kadar fırtınadan incimâd, piyâdeden yüz kişi maktûl bıraktıkları, Akbaba, Çıldır taraflarında muharebe devam ettiği, Ermeni kuvvetlerinin beş bin olduğu, Sarıkamış'da yüz kadar bulundukları, Amerikalıların Ermenilere yalnız elbise, dakik göndermekde oldukları, Amerikalıların Çıldır'da İslâmların gâlib gelmesini istedikleri,

2- Mıralay Haskel'in bir Ermeni tercümânla bu günlerde Oltu'ya gelecekleri,

3- Oltu'dan Kars'a gönderilen Adem'in getirdiği 10 Şubat sene [13]36 mektûbda ve ifâdesinden anlaşıldığı istihbâr kılınmakda olduğu ma'rûzdur.

3. T. [Tabur] K. [Kumandanı]
İbrahim

BOA. HR. SYS. 2878/16

- 47 -

***ERMENİLERİN KENDİLERİNE TÂBİ OLMAK İSTEMEYEN
ZARUŞAD VE ONA BAĞLI ÜÇ KÖYDE KATLİÂM
YAPTIKLARI***

Kendilerine tâbi olma isteklerini reddeden Zaruşad ve buraya bağlı Güğercin, Mamas ve İncilipınar köylerine Ermenilerce top ve makineli tüfeklerle saldırıldığı; mukavemet edilmesine rağmen halktan dört yüz elli kişinin katledildiği; adı geçen üç köyden bir çok kişinin toplanıp çeşitli işkencelerle

öldürüldüğü; kadınların güzellerinin seçilerek otuz-kırk kadarının Gümrü'ye götürülüp, köylülerin mallarına el konulduğu; ayrıca on bir köyün daha mal ve hayvanlarının gasbedildiği ve Ermenilerin, teslim olmayan Ağbaba ile Çıldır'a taarruz edecekleri Bosik köyünden gönderilen mektuptan anlaşılmış olup halkın Türk hükûmetinden yardım talebinde bulunduğu.

***Massacre of Muslim Population who refused to submit to
Armenians in Zaruşad and three Villages Attached to***

Summoned by Armenians but refusing to yield, the population of Zaruşad and the villages of Mamaş and İncilipınar attached to it, were attacked by cannons and machine-guns and in spite of their resistance four hundred fifty people were killed by the Armenians; many other persons from the said villages were gathered up, tortured and killed; about thirty or forty women, among the most beautiful were picked out and dispatched to Gümrü; goods pertaining to villagers were seized and besides eleven villages' goods and chattels were sacked; one can infer from a letter sent from the village of Bosik that Armenians are planning attacks on the villages of Ağbaba and Çıldır whose population had refused to surrender; the population are asking the Turkish Government for help.

18 C. 1338 (9. III. 1920)

Otuzaltıncı Ala[y] Kumandanı Emîn Beye

Bugün karyemize vürûd eden Karasu mevki'inden bir kişinin vermiş olduğu ma'lûmâta göre- bu kişi Zaruşad'ın içinden geliyor- Ermeniler bundan mukaddem Zaruşad ahâlîsini cebri tab'îyyet fikirleri bildirmekte olduğu şâyân-ı ma'lûmât diyor. Dîn-i mübîn olan kardaşlarımız hiç bir vakt cesetde bir katre kanımız olduğu takdîrde siz gibi garaz-ı dîn ve bî-nâmus olan ırklar teb'atınıza girmek bizden pek uzaktır. Şu hâlde Ermeniler arz-ı Zaruşad'a ta'ayyün etmiş oldukları Kazanca Kığı(?) gördükden sonra Kars'da Ermeni kumandanı bir kaç pâre top ve üç beş kadar makineli tüfeng sevk edüp Zaruşad'ın Ermenilere karîb olan karyeler Güğercin diğer Mamaş, İncilipınar karyelerine dörder yüzü tecâvüz mermi atup ahâlî-i Zaruşad kadın pek çok olmasından her ne kadar hücûma ma'rûz olmuş iseler de muzafferiyet bulamayup o vahşi Ermenilerin pençelerine mağlûbiyetle dört yüz elli kadar şehîd vererek düşmüşlerdir. Bu zâlim Ermeniler mezkûr üç karyeden bir nice kişi gençlerinden seçüp onlar için yakmak gibi ve başka başka işkence ile öldürüp ve otuz kırk kadar avratların güzellerin Gümrü'ye götürmüşler. Bundan mâ'adâ mezkûr karyelerin mâlın götürdükleri gibi diğer on bir pâre karyelere hücûm edüp mâl ve davalarının götürmüşlerdir. Ba'zı taraflardan Ermenilerin adâletde olduğunu isbât ediyorlar ise kat'î emniyyet hâsıl görülmez ve diyen kimseler Ermeni tarafdârı arz olunur. Çünkü Ermeniler bu kadar hakâret ede ede ve hem de diyorlar ki sizin dayandığınız Türkiye buralara ta'arruz etdiği vakt ne

kadar şâdumân oldunuz ise bâ-husûs şimdi o kadar me'yûs olacaksınız. Bundan sonra Ağbaba ile Çıldır teslim oldukları yokdur. Yakında oraya dahi ta'arruz etmek istiyor. Bu Müslümanlar adâletli olan dîn kardaşları Türkiye Hükûmeti'nden ümîd istimdâd ediyorlar. Başka bildiğim bir şey yokdur.

9/3/[13]36

Bosik karyesinde sâkin
tebe'a-i Osmâniyyeden
Şa'bân Çavuş

BOA. HR. SYS. 2878/19

- 48 -

**ZARUŞAD, ÇILDIR, AĞBABA VE ŞÜREGEL'E BAĞLI
KÖYLERDE ERMENİLERCE YAPILAN SOYKIRIM**

Ermeni çetelerinin Ağbaba, Zaruşad, Şüregel ve Çıldır kazalarına hücum ederek Müslümanlara yapmadıkları zulüm ve işkence bırakmadıkları; zikredilen kazalarda İslam kuvvetlerinin kumandanı sıfatını taşıyan Ağbaba'ya bağlı İbiş köylü Hacı Abbasoğlu Kerbelay Mehmed'in firar etmesi üzerine halkın teslim olmak zorunda kaldığı ve teslim olan köyleri de Ermenilerin topa tutarak katliâm ve yağmaya başladıkları; Ani ve Daynalık köylerindeki mezâlimi görüp dehşete düşen Şüregel'e bağlı Tineki(?), İlanlu, Aküzüm, Aslanhane, Tiknis, Ergene, İncedere köyleri ve Şahnalar'da oturan Gümrü halkı ile Karaban, Geçid, Carzı, Senem, Möküz, Seydi, Dilan, Hacıpiri, Kınılı-yı sagır, Kınılı-yı kebîr, Mehmedabad, Vartanlı, Okçuoğlu, Bacioğlu, Monlamusa, Karakilise ve Aralık köyleri halkının köylerini terk ederek kaçmaya başladıkları ancak şiddetli tipi yüzünden yüz elli kişinin tipîye tutularak boğuldukları; Şahnalar köyünü topa tutarak halkı firara mecbur ettikten sonra kaçanlara toparla saldırdıkları, halktan beş yüz kişiden fazlasının katledildiği; yapılan bütün mezâlim ve katliâmın Miralay Haskel ile Hatisof tarafından Müslümanlara mezâlim uygulanmayacağına dair verilen sözden sonra gerçekleştiği ve henüz katliâma uğramamış köylerin halkının Osmanlı hükûmeti'nden yardım bekledikleri.

**Massacre Perpetrated by Armenians in Zaruşad, Akbaba and
Süregel and the Villages Attached to.**

Armenians attacking the subdistricts of Akbaba, Zaruşad, Süregel and Çıldır inflicted mercilessly all Kinds of tortures and cruelties upon the Muslim population; upon the desertion of Kerbelay Mehmed from the village of İbiş attached to Ağbaba who was in charge of commanding Muslim troops, Muslims surrendered but Armenians shelled the surrendering villages and started massacring and looting; horrified at the dreadful spectacle of massacre perpetrated by Armenians in the villages of Ani and Daymalık the population of the villages of Tineki, İlanlu, Aküzüm, Aslanhane, Tiknis, Ergene attached to Süregel and

the population of Gümrü settled in Şahnalar together with the population of the villages of Karahan, Geçid, Carcı, Senem, Möküç, Seydi, Dilan, Hacıpîri, Kımılı-yı-sagır, Kımılı-yı Kebîr, Mehmedâbad, Vartanlı, Okçuoğlu Bacıoğlu, Monlamusa, Karakilise and Aralık deserted their villages and started out fleeing but hundred fifty of them had perished under heavy snowstorms; Armenians after shelling the village of Şahnalar and forcing its inhabitants to flee, more than five hundred of them were killed under the fire; all these massacre and oppression were perpetrated in spite of the promise made public by the Colonel Haskel and Hatisof that henceforth oppression and massacre of Muslim population will no longer be permitted; villages' population not yet exposed to such atrocities asked the Ottoman Government for help.

20 C. 1338 (11. III. 1920)

Cenûb-i garbî Kafkas İslâmlarının ahvâl-i hayâtîyesi ve Ermenilerin mezâlimetleri

2-2-[13]36 târihinden i'tibâren Ermeni çetesi nâgehânî olarak Ağbaba, Zaruşad, Şüregel ve Çalıcı [Çıldır] kazâlara var kuvveleriyle hücum ederek âdet-i kadîmeleri üzre İslâmların mahv u perîşân edilmesi husûsunda elden gelen şenâ'at ve fecâ'atı bir kat şiddetli sûrette tatbîk etdiler. Şöyle ki: Zîrde esâmîleri muharrer kurâları kâmilen katl, gâret, yağma ve esâret gibi en fecî' ve şenî' ahvâllere dûçar oldular ve mezkûr kazâların en meşhûr ve şecî' adamlarından olup İslâm kuvvesinin kumandanı sıfatını hâ'iz olan Ağbaba'nın İbiş karyeli Hacı Abbas oğlu Kerbelay Mehmed firâr ederek mütebâkî ahâlîsinin sergerdân kalmasına bâ'is oldu. Nâ-çâr kaldıklarından ahâlî dahi teslîme mecbûr oldular ve teslim olan karyeleri terk-i silâh etdirdikden sonra topa tutarak hücumu başlayarak katliâm ve yağmaya kalkışarak envâ' dürlü mezâlimetlerini icrâdan çekinmediler. Mejbûren teslim olan Şüregel'in Ani karyesi Daynalık karyeleri hakkında icrâsı revâ gördükleri mezâlimetleri gören aşağıda muharrer diğer kurâ ahâlîsi kâmilen firâra mecbûr olarak şiddetle tifiye tutularak borandan yalnız yüz elli can ihnâk oldular. Karyeler ise şunlardır: Şüregel kazâsından: Tineki (?), İlanlu, Ağüzüm [Aküzüm], Aslanhâne(?), Tiknis, Ergine [Ergene], İncedere, Şahnalar'da sâkin Gümrü ahâlîsi, Karahan, Geçid, Carcı, Senem, Möküç, Seydi, Dilan, Hacıpîri, Kımılı-yı sagır, Kebîr Kımılı, Mehmedâbâd ve Vartanlı, Okçuoğlu, Bacıoğlu, Mollamûsa, Karakilise, Aralık. Aralık karyesinin firâra imkânları olmadığından bilâ-i'tirâz sükûnla teslim olmuşlardı ve Ermeni çetesi muhâfaza dahi verdikleri hâlde tekrâr iki gün sonra gûyâ hükûmetin rızâsı olmayarak ahâlî galeyâna gelerek tâlân ve yağma eylediler. Demiryol üzerine karîb olan Şahnalar karyesine zırlı lokomotif ile topa tutarak ahâlîyi firâra mecbûr ederek bir taraftan şiddetle top mitralyözlerle gülle-bârân diğer taraftan kezâ şiddetli kar, tifi ve boranın sıkışdırılmalarından ortada beş yüzden ziyâde katl ve iki yüzü mütecâviz borandan ihnâk olduğu muhakkaktır. Bu kazâların tesliminden ve Zaruşad vak'asında Kars Millî İslâm Komitesi'nin Tiflis'de Haskel'e verdiğimiz protesto üzerine bi'z-zât Haskel, Hatisof ile berâber gelerek ve

çok va'deler verdiler ki İslâmlara aslâ te'addî olmasın ve bu bâbda bir kıt'a telgraf cevâbı vusûl buldu ki: İslâmlara aslâ te'addî olunmasın, olunmayacak ve bu cevâbdan sonra mezkûr kazâları dağıtdılar. Ve bu kazâları târumâr edenden sonra tekrâr Tiflis'den tahkîkâta bir İngiliz, bir de Amerika mümessili gelüp mahfî sûrette su'âl-i cevâbda bulundular. Ve ahvâlâtı gazete ile i'lân edilecek olursa M. Mes'ûd imzâsıyla derc edilmesi ricâ olunur. Çünkü bi'z-zât ismim ve adresimiz olduğu Ermeni[ler]ce duyulursa vahîm olacağı bedîhîdir. Bir dahi keçi tuz etme misâli politikaları bu sâ'at cereyân ediyor ve istiyorlar ki tohum falan taleb ederek vermezlerse hemen bir vesîle ittihâz ederek taht-ı itâ'atdeki İslâmlara terk-i silâh ettirsinler. Bu sâ'at kızgın fikirleri şöyledir ve mezkûr dört kazâdan avdet eden kuvvenin kısm-ı a'zamı Oltu ciheti Mirdenik [Merdenik]'e sevketmekdedirler.

Kars İslâm Millî Komitesi Re'îsi

Ahmed Hâcızâde

Şu'be :1

Husûsî: 294

Umûmî: 151

Hasankal'a

11 Mart [13]36

Onbeşinci Kolordu Kumandanlığına

1- Zaruşad, Çıldır, Akbaba, Şüregel havâlîsinde Ermeniler tarafından İslâm ahâlîye vâki' tecâvüz ve harekât ve İslâmların hâl-i hâzır mevki' ve vaz'iyetleri hakkında ma'lûmât almak üzere Bardız Jandarma Karagol kumandanı delâletiyle mezkûr havâlîye gönderilen şâyân-ı i'timâd bir muhbirin Kars İslâm Komite Re'îsi Ahmed Hâcızâde imzâsıyla getirmiş olduğu mektûb ile Zaruşad kazâsına Ermenilerin ne sûretle tecâvüz ettiklerini Hâkî Bahrî ve Mehmed beylerle Şerîfzâde Hayrullâh Efendi taraflarından yazılıp gönderilen mektûblar aynen ve leffen takdîm kılınmıştır.

Mehmed Efendi nâmındaki muhbirin Bardız millî kuvvet re'islerince ma'rûf ve şâyân-ı i'timâd bulunduğu bildirilmektedir.

2- Ermeniler 2 Şubat [13]36 târîhinden i'tibâren muhtelif sınıf ve kuvvetlerden mürekkeb bir kuvve-i askeriye ile Tineki(?), İlanlı, Ağüzüm [Aküzüm], Silâhhâne, Tiknis, Ergene, İncedere karyeleriyle Karahan, Geçid, Carci, Senem, Möküz, Seydi, Dilan, Hacıpîrî, Sağır ve Kebir Kımılılar, Mehmedâbâd, Vartanlı, Okcuoğlu, Bacıoğlu, Mollamusa, Karakilise, Aralıklar köylerini yağma ve gâretle ahâlî-i İslâmiyyesini katli'âm etmişler ve firâra muvaffak olabilenlerinden yüz elli kişi de tipiye tutularak boğulmuşlardır. Şahnalar karyesine vâki' tecâvüz zırhlı vagonlara ta'biyye edilmiş top ateşi ile başlamıştır. Sâde karye-i mezkûrda da beş yüzü mütecâviz maktûl varmış kaçabilenlerinden de iki yüz kadar kar tipisiyle boğulmuşlardır.

Zaruşad kazâsının Ermeni kuvve-i askerî sâha-i fa'âliyyetine ta'yîn olan Güğercin, Mamaş, İncilipınar karyelerinden dört yüz elli kişiyi şehid etdikleri gibi bir haylîsini ateşde yakmak sûretiyle itlâf etmişler ve otuz kadar kadın alarak Gümrü'ye götürmüşlerdir.

3- Bu tecâvüz Kars İslâm Komitesi'nce Tiflis'deki Mîralay Haskel nezdinde protesto edilmiş ve Mîralay Haskel ile Hatisof Şahnalara gelerek ahâlîye teskîne çalışmışlar ve İslâmlara tecâvüz olunmayacağını va'dinde bulunmuşlardır. Mûte'âkıben biri İngiliz diğeri Amerikalı olmak üzere iki me'mûr-ı siyâsî Tiflis'den berây-ı tahkîkât Şahnalara gelerek mâcerâyı sûret-i hafîyyede tahkîk etmişlerdir.

4- Zaruşad, Çıldır, Akbaba, Şüregel kazâlarındaki fecâyîi îfâ ve itmâma muvaffak olan Ermeni kuvvetleri Oltu ve Merdenik cihetlerine sevk ve teksîf olunmakta imiş.

5- Ermenilerin tecâvüzât-ı vahşiyânesini gözüyle görmüş olan hudûd hâricindeki Müslümanların henüz katl ve gârete uğramayan köyler sekeneşi bütün ümîd tecâvüz ve halâslarının hükûmetimizin sahâbet ve ordumuzun himâye ve si'âyetine bağlı bulunduğunu kemâl-i sûzişle ve haber yetiştirilmesine her imkân düşdükce bildirmekde oldukları ma'rûzdur.

12'nci Fırka Kumandanı

Kâ'im-i makâm

İmza

BOA. HR. SYS. 2878/18, 21

- 49 -

ERMENİLERİN İŞGALCI FRANSIZLARLA BİRLİKTE MARAŞ'TA HALKA ZULMEDİP KATLİÂM YAPTIKLARI

Daha önce yerleri değiştirilen Ermenilerden bir kısmının, Mondros mütarekesinin imzalanmasından sonra Maraş'a geri dönmeye başladıkları; Fransız birlikleri içinde bulunan silahlı birçok Ermeni'nin Müslümanlara her çeşit zulûm ve kadınlara sarkıntılık ederek peçelerini zorla açmaya çalıştıkları, depolarda bulunan silah ve cephânenin Ermenilere dağıtıldığı ve bu olaya şahit olan Osmanlı müfrezesine ateş açıldığı gibi Berber Ökkeş'in de Fransızlarca şehit edildiği; Maraş kalesindeki Türk bayrağının indirildiği, bir çok kişinin Ermeni işbirlikçileri tarafından katledildiği; ev ve camilere girilerek arama yapıldığı ve bu esnada çocuklara işkence ile zulmedildiği; üzerinde silah bulunan Müslümanların idamla cezalandırıldığı; insanlığa yakışmayan bu uygulamaların engellenmesi için gerekli tedbirin alınmasını isteyen Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden gönderilen tahrîrat.

***In Maraş Armenians in Collabaration with Occupying
French Forces Oppressed the Population and
Committed Massacre.***

Part of the Armenians who were moved to other areas began to return to Maraş once the Mondros Armistice was signed; many armed Armenians amongst French detachments were inflicting all kinds of cruelties upon Muslims, harassing women and forcing them to remove their veils; stored arms and ammunitions were distributed to Armenians and a Turkish detachment which was witnessing these acts was fired upon; a barber named Ökkeş was shot down by French; the Turkish flag hoisted over the citadel of Maraş was lowered and many persons were killed by armenian collaborationists and under pretext of searching for arms they broke into houses and mosques while unfliting tortures upon children; Muslims carrying arms were sentenced to death; A letter sent by the Maraş section of the Society for the Defense of Rights it was called for taking the necessary measures to stop these inhumane acts.

27 C. 1338 (18. III. 1920)

**Erkân-ı Harbiyye-i
Umûmiyye Dâ'iresi
Şu'be: 2
Numara: 1108**

Hâriciye Nezâret-i Celîlesine

Devletlü efendim hazretleri

Mar'aş müsâdemesi başlamadan evvel Fransızlarla Ermeniler tarafından ahâlî-i İslâmiyyeye karşı yapılan harekâta dâ'ir Mar'aş Müdâfa'a-i Hukûk Cem'iyyeti tarafından verilüp Üçüncü Kolordu Kumandanlığı'ndan gönderilmiş olan evrâk sûreti eskimiş olmağla berâber, berây-ı ma'lûmât melfûfen takdim kılınmıştır. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men lehül-emrindir.

Fî 26 Cemâziye'l-âhir sene [13]38 ve
Fî 18 Mart sene [13]36

Harbiye Nâzırı
İmza

Sûret

Nakl-i sükkân mu'âmelesine tâbî' tut[ul]an Ermeniler akab-i mütâreke peyderpey avdete başlamış ve haklarında her dürlü mu'âvenet icrâ edilerek huzûr ve emniyet-i umûmiyyeleri taht-ı te'mîne alınmış olduğu ve her üç ay sonra şerâ'it-i mütâreke hilâfında te'mîn-i âsâyiş bahânesiyle livâmıza gelerek sekiz mâh kadar

kalan İngiliz kuvve-i işgâliyyesi bile vaz'-âmîz-i şikârânemize nazar-ı takdîre alarak umûr-ı hükûmet ve millete kat'ıyyen müdâhale eylememiş oldukları hâlde kuvve-i mezkûreyi istihlâf eden Fransız kuvve-i işgâliyyesi Fransız forması altında gizlediği bir takım Ermeni çetelerini berâberinde götürüp her dürlü kavâ'id ve zevâbit-i askeriyyeden vâreste bir hâlde çarşu ve sokaklarda gezmelerine ve böyle milletdaşlarını Fransız sıfat-ı askeriyyesinde görmekle te'mîn-i firâk eylemek isteyen fesedenin Müslümanların hayâtını rencide edecek nümâyişlere tasaddî eylemelerine ve hatta Ermeni efrâdının kavlen ve fîlen vukû' bulan ta'addiyât ve tecâvüzât-ı nâmûs-şikenâne ve tâkat-güzârânesine ahâlî-i İslâmiyye tarafından fevka'l-gâye sabr ve tahammül gösterildiği İngilizler tarafından da takdîr olunarak memleketden müfârekatları sırasında İngiliz kuvve-i işgâliyye kumandanının eşrâf ve a'yân-ı memleketi nezdine da'vetle inâyet-i memnûniyyet-kârâne bir tarzda beyân-ı vedâ' ve Fransız kuvve-i işgâliyye kumandanında imtizâc-ı ahâlîyi sâlib-i esbâb karşısında kalmamasına dâ'ir izhâr-ı temenniyât eylediği bir zamânda Fransızlar hod-kâmâne ve dürüstâne hâllere devâm ile yoldan geçen kadınların peçelerini kaldırmak ve iki İslâmı alenen şehîd etmek ve bir taraftan deppoyda bulunan esliha ve cebhâne ve bombaları kendi devriyelerinin himâyesi altında Ermenilere tevzî-i nakliyâtını te'mîn etmek ve buna şahid olan Osmanlı devriyesi üzerine ateş açarak polis me'mûrunu cerh ve ümenâ-yı (?) müslimden Berber Ökkeş bizzât Fransız irtibât zâbiti tarafından katledilmiştir. Deppoydaki eslihanın sûret-i tevzî'i Ayntab'dan gelen hey'et-i tahkikiyenin netice-i tahkikâtla ve merkûm Berber Ökkeş'in keyfiyet-i katli de zâbit-i mûmâ-ileyhin i'zâmıyla tahakkuk eylemiştir. Fransız kuvve-i işgâliyyesi Ermenileri İslâmlar aleyhinde teslîh ve teşvîkiyle berâber bir taraftan da anâsır-ı Osmaniyyeyi yekdiğeri aleyhinde ikâ'-ı cinâyâta tertîb ve igrâ ve bir takım menfa'at-perestân — ve sebük-magzânî de pâre-i me'mûriyyet va'd ve itmâ'ıyla beyne'l-anâsır tuhm-ı fesâd ve nifâk ekmek gibi hiç bir devlet-i mu'azzamaya ve millet-i mütemeddineye lâıyk olmayacak sûrette prensipler ta'kîb ve bî'n-netice âsâyışsızlığı ser-rişte ittihâzıyla menviyât-ı gayr-i ma'kûlesini tatbîk için hükûmeti müdâhaleye tesaddî edeceğini hisseden erbâb-ı cem'iyet ve ashâb-ı hasenenin teklîfât ve temenniyâtını reddetmesi üzerine Osmaniye'den getirdiği propogandacılar ile teşebbüsât ile feryâdlarından geri kalmamış ve hattâ memleketde nisbiyet-i (?) pâ-yi istîla için fıkır-i me'âlî sâhibi olan hiçbir devlet-i mu'azzamaya yakışmayacak sûretle memleketi idâre-i Osmaniye'den nez' edercesine tebe'a-i Osmaniye'den olan Ermeniler tarafından çekilen Fransız bandırasıyla dâ'ire-i hükûmete girmek ve livâmızın Kilikya'ya ilhâk ve Osmaniye livâsıyla birlikte Osmaniye Forforu (?) Mösyö Andre tarafından idâre ve her iki livânın Jandarma Alay Kumandanı Sıdkı Efendi nâmında bir şahsa tevdi' edildiğini i'lân ve kal'ada Osmanlı bandırası keşîdesine müsâ'ade edilmeyeceğini ve hükûmete keşide edilen Osmanlı bayrağını da cebren indirmek üze bir zâbit kumandasında Ermeni efrâdı hükûmete sevkeyledikleri ve zâbit teşkilâtı icrâsıyla umûm devâ'ir-i

hükûmete me'mûrlar ta'yîn edeceği gibi beyânât ve icrâ'ata başlamışlar ve kal'aya Osmanlı bayrağı keşîdesini de men' etmişlerdir. Kuvve-i işgâliyyenin bu siyâset-i sakîmesi yüzünden vukû'ât ve hâdisât-ı mü'essife ta'kîb eylemekdedir. Ahîren gelen Ceneral Keret dahi livâmızın Kilikya'ya ilhâk ve Fransız idâresinin te'sîs edileceğini beyân ve resmen i'lân eylemişlerdir. Fransızların İslâmlara karşı gösterdikleri husûmetden hayrân-yâb olan Ermeniler dahi ikâ'-ı cinâyâtdan Fransızlara âdetâ sâbika ediyorlar. Müslümânlıktan başka bir kusûru olmayan bi-çâre bir hammâl sûret-i fecî'ada boğazlanmak ve kulakları kesilmek sûretiyle katledildi. Şeyh mahallesi kahvehânesinde bulunan ahâlî üzerine Fransız kisve-i askeriyyesini hâ'iz birkaç Ermeni anarşisi tarafından bomba atılarak bir şahsın maktûl ve dört şahsın ağır sûretde mecrûh düşmesine sebebiyet verildi. [Mü]tecâsirler ise Fransızlar tarafından karakol ittihâz edilen kiliseye girdiler. Fransızlar Ermenilerin tahrikâtıyla hod-be-hod ahâlî-i İslâmiyyenin haremlerine kadar girerek taharriyât icrâ ve Nakîb (?) Câmi'inde bulunan iki çocuğu tevkîf ve işkence etmişlerdir. Ve ma'âbide tecâvüzlerini tekrâr eylemiştir. Odun götürmek üz[r]e memleketden çıkan iki fukarâ Müslüman, Fransız karârgâhının on dakika mesâfesinde süngü darbeleriyle şehîd edildi. Firâren ağuş (?) giryân (?) ve câna muvaffak ola[n] arkadaşları kâtilerin kışlaya girdiklerini, şahıslarını ta'yîn edeceklerini hükûmete ihbâr eylemeleri üzerine berây-ı tahkîkât Fransız karârgâhına giden jandarma kumandanıyla polis komiseri Ermeni neferleri tarafından elfâz-ı galîza ile tahkîr ve düşnâm olunarak fî'l-i katlin kendileri tarafından ikâ' edildiği ihsâs olundu. Hadd ü pâyân olmayan lâ-yetesavve[r] dâ'ire-i imkâna çıkamayan bu ta'addiyât ve tecâvüzât elvermemiştir ki; Bu def'a da İslâhiye tarîki üzerinde eşkiyâ ta'kîbi vesîle ittihâzıyla hükûmete ma'lûmât verilmeksizin harekât-ı askeriye icrâsına kıyâm ve Ceceli, Gökpınar Şerefoglu, Şekeroba, Fekser (?) ve sâ'ir karyeleri top ateşiyle hâk-i yeksân edildi. Memleket ahâlîsinin serbestî-i hayâtdan mahrûm bırakmak ve gerek Ermenilerin ve gerek Fransız nüfûzlarının damarlarında deverân eden dimâğ-ı zabt ve kini tamâmıyla teflîc edebilmek ve bi'n-netîce memleketin pek elîm ve ciğer-sûz fecâyî'a sahne olmasını te'mîn eylemek maksadıyla bu kerre Fransız kumandanının neşreylediği beyânnâmede akşam alafranga sâ'at altıdan sabâh alafranga sâ'at altıya kadar ahâlînin işlerine gitmeleri men' bu sûretle nev'amâ bir idâre-i örfiyye i'lân ve üzerlerinde silâh taşıyanlar doğrudan doğruya birer cânî addıyla i'dâm edileceği beyân ve Wilson'un prensiplerinden ve Sulh Meclis-i Âlîsi'nin mukarrerât-ı âdilânesinden kat'-ı ümîd etmeyen biz İslâmlar haklarında âdetâ bir siyâset-i imhâkârâne tatbîk ve ittihâz edilmekdedir ki; bu hakikat Kilis'de neşr olunan beyânnâme münderecâtına da kesb-i sübût ve bedâhet eylemekdedir. Binâen-aleyh Fransızlar gibi efkâr-ı âliyye ve imrâr-ı âyineye (?) teveccühkâr olan bir millet-i necîbeye değil akvâm-ı vahşiyyeye bile lâayık ve reddolmayan şu tarz-ı idâreyi âlem-i medeniyet ve insâniyyetin enzâr-ı ibtisârına vaz' ve i'lâna müsâra'at ve mevlid ve

medfenimiz olan hâk-i vatanın silâh-ı zulm ü i'tisâfla dökülecek kanlarla lekedâr edilmemesi için îcâb eden tedâbîr-i serî'a ve sâ'irenin icrâsını temennî eyleriz.

11 Kânûn-ı Sâni sene [1]336

Mar'as Müdâfa'a-i Hukûk

Cem'iyeti Riyâseti

BOA. HR. SYS. 2544- 16/16, 17, 22

- 50 -

ŞÜREGEL, AKBABA, ZARUŞAD VE ÇILDIR CİVARINDAKİ
YİRMİ SEKİZ KÖYDE ERMENİLERCE YAPILAN
KATLİÂMLARDA İKİ BİN MÜSLÜMANIN ÖLDÜRÜLDÜĞÜ

1920 Şubat'ından itibaren Ermeni tecavüzlerinin arttığı, Şüregel, Akbaba, Zaruşad ve Çıldır mıntkasındaki yirmi sekiz İslam köyünün tahrip, iki bini aşkın nüfusun katl ve bir çok eşyayla hayvanın da gasbedildiği; Müslüman kadınlardan gençlerinin Kars ve Gümri'ye götürüldüğü, bu köylerden kaçabilen yüzlerce kadın ve çocuğun da dağlarda donarak öldükleri, bunları duyan Müslüman balkın galeyan halinde olduğu; Ermeni Hükümeti sınırları içinde kalan Müslüman abâliye yapılan mezâlimin Erzurum'daki İngiliz temsilcisi Rawlinson'un ifadesiyle de doğrulandığı, çoluk çocuğunu, mallarını kaybederek aç ve çıplak bir halde Osmanlı Hükümeti'ne iltica eden binlerce muhacirinin durumunu Amerikalı General Harbord Heyeti'nin de gördüğü ve mezâlimin şahidi oldukları; Ermenilerin bilinçli olarak Kürt aşiretleriyle Türk köylüleri arasına nifak sokmak istedikleri, yörede bir Kürdistan Hükümetinin kurulduğu ve Van, Bitlis, Erzurum, Trabzon'un Ermenilere verildiği yolunda söylentiler çıkarttıkları ve Şerif Paşa gibi satılmışların Kürtler adına söz söyleyemeyeceğini ve Kürtlerin hiç bir suretle Osmanlı camiasından ayrılmayacaklarını her tarafta ve özellikle İtilaf hükümetlerine defalarca bildirdikleri.

**Two thousands of Muslims Had Been killed in the Massacre
perpetrated by Armenians in twenty
Eight Villages Situated in the Neighborhoods
of Şuregel, Akbaba, Zaruşad and Çıldır.**

It was stated that from february 1920 on Armenian aggressions intensified; twenty eight Muslims villages in the region of Şuregel, Akbaba, Zaruşad and Çıldır were demolished, more than two thousand people killed and a lot of goods and cattles forcibly seized; Muslim young women had been taken away

to Kars and Gümrü, hundreds of women and children who succeeded to escape from their villages got frozen dead in the mountains; on hearing the news of their death Muslim population got agitated with anger; the atrocities committed against the Muslim population who remained within the boundaries of the Armenian administration were confirmed by the declaration of the British representative in Erzerum Mr. Rawlinson; the American delegation headed by the General Harbord witnessed with their own eyes the oppression committed seeing thousands of Muslim emigrants, who have lost their families and all of what they possessed hungry and destitute seeking refuge in the Ottoman territories; Armenians were seeking on purpose to sow discord between Kurdish tribes and Turkish villages are spreading rumors about a Kurdish state being established and the provinces of Van, Bitlis, Erzerum and Trabzon given to Armenians; It was also stated that traitors like Sherif Pasha (Şerif Paşa) can never speak on behalf of the Kurds and that Kurds will never secede from the Ottoman Community a fact that had been declared and made publicly known everywhere and reiterated especially to the governments of the Entente.

2 B. 1338 (22. III. 1920)

Erivan Ermeni Cumhuriyeti Askerî Kumandanlığına

Erzurum
22/3/[13]36

Ermeni Hükûmeti dâhilinde kalan İslâm ahâlîye öteden beri yapılan mezâlim ve kıtâl gayet sahîh ma'lûmâtla tevsîk edilmiş ve Ermeniler tarafından bu mezâlimin yapıldığı Erzurum'daki İngiliz Mümessili Kâ'im-i makâmı Mister Rawlinson'un meşhûdât ve ifâdesiyle de te'eyyüd eylemiş ve evlâd u îyâlini ve mal ü menâlini zâyî' ederek aç ve perişân bir sûrette bize ilticâ eden binlerce muhâciri Amerika'nın General Harbord Hey'eti dahi görmüş ve mezâlimin şâhidi olmuştur ve hattâ kıta'ât ve ahâlîmizin gözü önünde bile birçok İslâm köyleri top ve makineli tüfengle mücehhez Ermeni kıta'ât-ı askeriyesi tarafından tahrib ve imhâ olunmuştur. İşbu harekâta nihâyet verileceği ümîd edilmiş iken ma'at-te'essüf [1]336 ([1]920) senesi şubatı ibtidâsından beri bi'l-hassa Şüregel, Akbaba, Zaruşad ve Çıldır mıntıkasındaki ahâlî-i İslâmiyyeye yapılan mezâlim dahâ ziyâde artırılmışdır. Mezkûr noktada yirmi sekiz pâre İslâm köyünün tahrib ve iki bini mütecâviz nüfusun katl ve birçok eşyâ ve hayvânâtın gasb edildiği ve genç İslâm kadınlarının alınıp Kars'a ve Gümrü'ye götürüldüğü ve bu köylerden kaçabilen yüzlerce kadın, çoluk çocuğun da dağlarda donup öldükleri ve İslâmların mal, can, ırz ve nâmûslarına yapılan bu tecâvüzün hâlâ devam etmekte olduğu mevsûkan haber alınmaktadır. Din kardaşlarına karşı yapılan bu şenâ'at ve fecâ'ati işiden bütün

Müslüman ahâlî ve efrâd-ı askeriyye ve bi'l-hassa akraba ve kabîlelerinden birçoğu idâreniz altındaki mahallerde bulunan aşâyir halkı fevka'l-âde galeyân ve heyecâna gelmiştir ve ahîren kumandanlarınızın ve me'mûrlarınızın imzâlarıyla hudûd civârında öteye beriye atılan ve götürülen ve güyâ Kürdlerle Ermenilerin i'tilâf etdiklerine ve ayrıca bir Kürdistan Hükûmeti teşkîl edildiğine Van, Bitlis, Erzurum ve Trabzon'un Ermenilere verildiğine dâ'ir olan ve unsur-ı İslâm arasına tefrika ve nifâk sokmak mâhiyetinde bulunan beyân-nâmeler Şerif Pâşâ ve emsâli gibi vicdânını düşman paralarına satmış olan vatan ha'ini kimselerin hiçbir hakk-ı vekâleti hâ'iz olmadığı ve Kürdler nâmına söz söyleyemeyeceği ve Kürdlerin hiçbir sûretle câmi'a-yı Osmaniyye'den ayırlamayacakları bütün Kürdler tarafından her tarafa ve bi'l-hassa i'tilâf hükûmetlerine müte'addid def'alar i'lân ve Şerif Pâşâ ve emsâli tel'în edilmiş olduğundan büyük bir hiddet ve nefretle karşılanmış bu hallerde mevcûd olan galeyân ve heyecânı teşdîd eylemiştir. Ermenilerin yapmakda olduğu mezâlîm dolayısıyla efkâr-ı umûmiyye-i İslâmiyyede hâsıl olan galeyân ve heyecânın teskînine çalışılmakda ve halk sukûnete da'vet edilmekde ise de heyecânın teskîni ve halkın te'mîni için mezâlîm ve kıtâle nihâyet verdirilmesi ve İslâmlardan alınan eşyâ vesâ'irenin i'âde ve zarârların tazmîn edilmesi ve İslâmların, ırz ve nâmûs u can ve mâlî ve her dürlü hukûklarının muhâfaza altına alınması Ermeni Hükûmetine tevcih edilen bir vazîfedir. Her millet gibi Ermeni milletinin de hakk-ı hayât ve istiklâl-i idâreye mâlikini en za'îf ve en tehlikede bulunduğunuz bir zamanda bile hükûmet ve milletimizce de te'mîn edilmişti.

İki sene evvel Erzurum'un istihlâsını müte'âkib harekâtda kıta'atımla oralarda bulunurken mevcûdiyetinize(?) karşı gösterdiğim adl ve şefkât hâtırânızda olacağından bu vesâyâ-yı hâlisânemin de samîmi telakkî buyrulacağını ümîd eyler hürmetlerimi takdîm eylerim.

BOA. HR. SYS. 2878/24

- 51 -

**ÇILDIR, ZARUŞAT VE ELVİYE-İ SELÂSE'DE
ERMENİLERİN İSLAM AHÂLİYE MEZÂLİM YAPTIKLARI**

Zaruşad'da ahâlinin silahlarını toplamak vesilesiyle taarruz eden Ermeni kuvvetlerinin Mamas, Ağzıaçık, Bendivan, Çatak ve Çamalı köyleri ahâlisine işkence yaptıkları ve esir olarak Kars'a gönderdikleri ve bunların akibetlerinin meçbul olduğu; yine Karahan ve Göğercin karyelerinde de Müslüman ahâlinin katledilip, köyün tahrip edildiği; Keçili ve Şahnalar karyelerinde ise 120 kadın ve çocuğun süngü ve baltalarla parçalandığı; Ermenilerin Bardız ve Oltu bavalisine tecavüz etmek niyetinde oldukları ve Kaskanlı aşiretinden bazı kişilerle işbirliği yaptıkları; Elviye-i Selâse'de bulunan Ermenilerin Kars

havalisinde Ani, Şüregel ve Ağbaba civarındaki otuz üç İslam köyünü tahrip ederek halkın mallarını yağmalamaları üzerine, ahâlinin Sürmeli'ye iltica ettiği.

Atrocities perpetrated by Armenians against Muslim population in Çıldır, Zaruşad and the three Sanjaks

Under the pretext of confiscating arms Armenian forces attacked the villages of Mamaş, Ağzıaçık, Bendivan, Çatak and Çamah, tortured their population and drove them away as prisoners to Kars and what happened to them remains yet unknown; the villages of Karaban and Göğercin had been destroyed and their Muslim population massacred; in the villages of Keçili and Şahnalar 120 women and children had been attacked killed and cut to pieces by bayonets and axes; Armenians in connivance with some people of the Kaskanlı Tribe are planning to attack the environs of Bardız and Oltu; Armenians living in the three sanjaks of Kars, Ardahan and Batum attacked thirty three Muslim villages in the neighborhoods of Ani, Şüregel and Ağbaba situated at the proximity of Kars destroyed them and looted the goods and properties of the population which were obliged to seek refuge in Surmeli.

2 B. 1338 (22. III. 1920)

Onbeşinci Kolordu Müsvedde Varakasıdır

Şube: 1

Târîh: 9 Mart [13]36

Numarası: 345

Harbiye Nezâret-i Celîlesine ,1, 3, 12, 13, 14, 20'nci Kolordulara, Erzurum, Van, Trabzon Vîlâyetine, Erzurum Mutasarrıflığına

1- Sunûf-ı muhtelifeden mürekkeb Ermeni kuvvetleri tarafından Çıldır ve Zaruşad havâlisindeki ahâlî-i İslâmiyyenin silahlarını toplamak vesîlesiyle Kânûn-ı Sâni nihâyetlerinde icrâsına başlanan zulm u şenâ'at hakkında alınan ma'lûmât zırde ikinci mâddede kemâl-i te'essürle arzedilmiş ve keyfiyet ayrıca Erzurum'daki İngiliz mümessiline de bildirilmiştir. İslâmların gösterdikleri şedîd mukâvemet ve bu sâye de Ermenilerin uğradıkları hezîmet hakkında 12 Şubat ve 7 Mart târîhlerinde arzedilmiş olan tafsîlât, işbu fecâyî'-i mü'ellimenin sebebiyet verdiği müsâdemâtın safahât ve netâyicinden ibâretidir.

2- Kars'ın şimâl-i şarkisinde İslâmlarla meskûn olup İslâm şûrâsı tarafından idâre edilen Zaruşad kazâsına ahâlînin silâhlarını toplamak vesîlesiyle 3 Şubat'da ta'arruz eden top ve makineli tûfengle mücehhez kuvvetli Ermeni kıta'ât-ı muvazzafası Mamat [Mamaş], Ağzıaçık, Bendivan, Çatak ve Çamah adlarındaki beş Müslüman köyünün ahâlîsini pek çok işkence ve vahşiyâne tecâvüzlerle esir sıfatıyla Kars'a sevk etmişlerdir. İşbu sevk edilenlerin âkîbetleri ise mechûldür. Kezâ aynı mıntıkadaki Karahan, Göğercin karyelerini de ansızın basan Ermeni kuvvetleri her iki karyedeki Müslümanları katletmişler ve buraları topçu ateşleriyle kâmilen tahrib etmişler ve Keçili ile Şahnalar karyelerinden yüz yirmi kadar kadın ve çocuğu karlar üzerinde süngü ve baltalarla parçalamışlardır.

3- Nezâret-i celîleye ve kolordulara arzedilmiştir.

Onbeşinci Kolordu Müsvedde Varakasıdır

Şu'be: 1

Târîh: 9 Mart [13]36

Erzurum'da İngiliz Kâ'im-i makâmı Ramlinson cenâblarına

Kars'ın şimâl-i şarkisinde ahâlînin ekseriyet-i kâhiresi İslâm olan Zaruşad kazâsının silâhlarını toplamak vesîle-i mu'tâdesiyle şubat bidâyetinde ta'arruz eden kıta'ât-ı muntazamasından mürekkeb sekiz yüz piyâde, altı makineli tûfeng ve dört top kuvvetindeki bir Ermeni müfrezesi Mamat [Mamaş], Ağzıaçık, Bendivan, Çatak ve Çamah adlarındaki beş Müslüman köyünün ahâlîsini pek çok işkence ve vahşiyâne tecâvüzler yaparak ve güyâ esir sıfatıyla Kars istikâmetine sevk etmiştir. İşbu sevk edilenlerin âkîbetleri ise mechûldür. Kezâ aynı mıntıkadaki Karahan, Göğercin karyelerini de ansızın basan Ermeni kuvvetleri her iki karyedeki İslâm ahâlîyi katl ve köyleri topçu ateşleriyle tahrib ve imhâ etmişlerdir. Yine mezkûr mıntıkada Keçili, Şahnalar karyelerinden yüz yirmi âciz kadın ve çocuk karlar üzerinde süngü ve baltalarla doğranmıştır. Ermenilerin mazlûm ve ma'sûm ahâlî-i İslâmiyyeye karşı irtikâb etdikleri vahşet ve mezâlimin enzâr-ı medeniyyet ve insâniyyete vaz'eder ve te'yîd-i hürmet eylerim. Ka'im-i makâm bey.

Onikinci Fırka Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyesi
Şu'be: 1
Husûsî: 321
Umûmî: 717

Hasankal'a
16 Mart [13]36

15'nci Kolordu Kumandanlığına

1- 36'ncı Alay Kumandanlığı'na Zalice ve Bardız'dan gönderilen iki kit'a mektûb, manzûr-ı sâmilere buyurulmak üzere aynen ve leffen takdîm kılınmıştır. Mezkûr mektûbların mündericâtına nazaran Ermeniler şu günlerde kendilerine celb etmiş oldukları ba'zı İslâm tarafdârlarını, (Bardız havâlisinde cereyân eden ahvâl ve vaz'iyeti tahkîk etmek üzere) mezkûr havâliye sıkı sıkı göndermekde imişler. Maksudları Bardız ve Oltu havâlisine ta'arruz etmektir. Zalice'den gelen mektûbda Ermenilerin Sarıkamış'da yüz elli, Kars'da dört yüz, Mardin'in de Maz[m]anof kumandasında elli kadar askeri olup, bu kuvvetden başka top ve makineli tûfengi ziyâdece imiş. Her gün ahâlî-i İslâmiyye'ye tecâvüz etmektedirler.

2- Ermeniler Zaruşad ve Şüregel havâlisinde bulunan on iki pâre karyeyi mahv etmişler ve bütün mallarını yağma etdikden sonra iki yüz kadar İslâm kadınlarını esîr edüp Kars'a götürmüşlerdir ve bunlardan mâ'adâ kendilerine teslim-i nefis eden on kadar karyenin dahi silâh ve cebhânelerini toplamışlardır.

3- Ermenilerin Gürcüler ile ittifâk ettiği söyleniyor ise de kat'iyetine hükmedilmemekdedir.

4- Kağızman civârında bulunan yirmi sekiz kişilik bir Ermeni kuvvetinin İslâmlar tarafından imhâsı ve bu imhâ edilen kuvvetden ikisinin firâr etmesi üzerine Ermeniler piyâde, top, makineli tûfengden ibâret bir kuvveti Kağızman'a sevk etmişler, mezkûr kuvvet o havâlîde bulunan bir karyeyi (ismi tahkîk edilmektedir) gârât etdikden sonra ahâlîsini kısmen katletmiş ve bu katli'âmdan cânlarını kurtaran ba'zı ahâlî-i İslâmiyye dağlara kaçmıştır.

5- Kars ve Zaruşad havâlisinde sâkin İslâmların en ziyâde hakâret ve mahv edilmesine yegâne sebep olan, Kaskanlı aşîretinden Bahri ve Dede Beyler ile Oltu kazâsının Kosor nâhiyesinden Mehmed Bey-zâde İzzet imiş.

6- Zalice'den gönderilen mektûb sâhibi an-asl Kaskanlı Aşâ'iri Re'isi Mato Bey-zâde Ahmed Bey nâmında birisi olup ifâdesine göre bu zât ileri harekâtda 9'uncu Fırka kumandan-ı sâbıkı Miralay Rüşdü Bey'in ma'îyyetinde bulunarak bir çok

fedâkârlığı görülmüş ve kendileri ma'rûf ve ashâb-ı hamîyetden olduğu anlaşıldığı gibi hâl-ı hâzırda mûmâ-ileyh Ahmed Bey'in ma'îyyetinde üç yüz kadar kuvvet olup bu kuvvetin yed-i isti'mâlinde iki yüzü Rus, yüzü Osmanlı olmak üzere üç yüz kadar tüfeng mevcûd ise de cebhâneleri pek noksân imiş ve Ermenilere karşı muhâbere etmek için hâzır bulunduğunu ve kendileriyle sıkı sıkı muhâbere edilmesini ve mektûblarının mahrem tutulmasını ricâ etmektedir.

7- Ermenilerin Kars ve Sarıkamış'da bulunan kuvvetleriyle (2, 3, 4)'üncü mâddelerde zikr edilen havâdis 13/Mart[[13]36 târîh ve 1/304 numaralı takdîm kılınan şifreli telgrafnâme-i âcizîde arz edilen ma'lûmâtı te'yîd etmektedir.

8- Ermenilerin muvaffakiyâtıyla netîcelenen Zaruşad ve Şüregel havâlisinde vukû'a gelen müsâdemeyi müte'âkib öteden beri elde etdikleri Kosorlu İzzet ve Bahri Beyler vâsıtasıyla sıkı bir kontrol ve taht-ı murâkabe bulundurdıkları Bardız ve Oltu havâlisine Ardahan'dan gelen Ağundur vâdisini ta'kîben mezkûr havâliye karîben bir ta'arruz yapmak niyetinde oldukları birbirini te'yîd eden ma'lûmâtlardan anlaşılmağla ma'rûzdur.

12. Fırka Kumandanı
Kâ'im-i makâm
İmza

Erzurum Vilâyeti
Mektûbî Kalemi
Umûmî: 7389
Husûsî: 160

Onbeşinci Kolordu Kumandanlığı Cânib-i Âlîsine

Elviye-i Selâse dâhilinde bulunan Ermenilerin bugünlerde ve Kars havâlisindeki Ani, Şüregel ve Ağbaba cihetlerinde otuz üç İslâm köyünü tahrib ve ahâlî-i İslâmiyyesinin mallarını yağmâ etmelerinden dolayı ahâlî-i merkûmenin perişân bir hâlde Sürmeli mıntıkasına ilticâ eyledikleri Musun nâhiyesi müdîriyetinin iş'ârına atfen Bâyezîd Mutasarrıflığı'ndan alınan telgrafnâmede bildirilmekle keyfiyet berây-ı ma'lûmât ma'rûzdur.

22 Mart sene [1]336

Erzurum Vâlisi
Bende
İmza

	Katlolunan İslâmlar		Mecrûh	Rus Şilisi	Manat	Osmanlı Altını	Öküz	Araba	Zahire Kod	Re's esb	Koyun	Sığır	Camus	Kilim
	İnas	Zükkâr	Aded	Aded	Aded	Aded	Aded	Aded	Aded	Aded	Aded	Aded	Aded	Aded
Çullu Karyesinden	—	43	—	—	—	—	—	30	4000	15	2375	225	140	—
Sinemoglu karyesinden	—	37	—	—	—	—	—	—	1000	50	2500	830	—	—
Lalavarginis karyesinden	—	—	—	—	—	—	—	—	2000	20	500	350	—	—
Harabe Altunbulak karyesinden	—	12	—	—	—	—	—	—	3000	30	3000	400	—	—
Karatavuk karyesinden	—	25	15	—	—	—	20	—	3050	15	—	—	—	—
Çardaklı karyesinden	—	35	—	100	100000	500	—	—	—	35	600	500	—	200
Şeki karyesinden	—	20	—	—	—	—	100	—	5000	150	4000	960	—	2000
Gülistan karyesinden	—	—	—	50	Gümüş kılıç 8	—	60	—	1753	20	1500	600	—	100
Toptaş, Kelpekor karyesinden	300	300	—	—	—	—	—	—	—	200	3000	1000	—	—
Lağustan[Lavustan] karyesinden	—	48	—	—	—	—	49	—	2580	20	1400	700	150	3000
YEKÛN	300	420	15	150	100000	500	329	30	22383	555	18875	5600	290	5300

BOA. HR. SYS. 2878/20

REVAN'DAN GENCE'YE GİDEN TRENİN BEŞ YÜZ
MÜSLÜMAN YOLCUSUNUN ERMENİLER TARAFINDAN
ÖLDÜRÜLDÜĞÜ

Kağızman'ın güney-batısında bulunan Şorlu köyüne gelen kırk kişilik Ermeni kuvvetinin gündüzleri Aras geçidinden gelen giden Müslümanları katlettikleri ve geceleri de muhtelif yerlere pusu kurdukları; Revan'dan Gence'ye gitmekte olan trenin beş yüz Müslüman yolcusunu öldürdükleri, Zengezor, Ordubad ve Vedi İslâm köyleri halkına zulüm yaptıkları.

**Massacre by Armenians of Five Hundred Muslim Passengers
while they are travelling by Trains From Revan To Gence**

A detachment of forty Armenians which came to the village of Şorlu situated in the south west of Kağızman were murdering Muslim people coming from and going through the Pass of Aras (Arax) and under the cover of night they were laying ambushes in different points and had also killed five hundred Muslims travelling by trains from Revan to Gence and inflicted cruelties upon the population of Zengezor, Ordubad and Vedi's Muslim villages.

17 B. 1338 (6. IV. 1920)

**Onbeşinci Kolordu Erkân-ı Harbiyye
Birinci Şu'be Müsvedde Varakasıdır
Târih: 6 Nisan [13]36**

Hey'et-i Temsîliyye'ye

1- Ermenilerin her tarafda İslâmlara karşı olan ta'arruzları ve netîcedeki inhizâm ve muvaffakiyetsizlikleri açık telgraflar ile arzederim.

2- Antalya'daki İtalyan mümessili vâsıtasıyla Avrupa'ya neşredilmek üzere Ermeni zulm ü şenâ'ati hakkında istihsâl olunan ma'lûmât dahi üçüncü mâddede arzedilmiştir.

3- Otuz Mart'da Kağızman'ın cenûb-ı garbisinde ve Aras nehrinin şimâlinde kâ'in Şorlu karyesine gelen kırk kişilik bir Ermeni kuvveti gündüzleri Aras geçidinden gelen ve giden Müslüman yolcuları yakalayup şehîd etmekde ve geceleri de muhtelif yollarda pusu kurarak vahşet ve mel'ânetlerini icrâ eylemekdedirler.

Azerbaycan'a ve sâ'ir mahallere gitmek üzere Revan'daki Azerbaycan sefirinin vesîkasını hâmil olan Karavan (?) ve civârından trenle Gence'ye hareket eden beş yüz Müslüman Gümrü civârında vagonlardan indirilerek kâmilan katledilmiştir.

4- Ermeniler Zengezor, Ordubad ve Vedi İslâm köylerine sunûf-ı muhtelifeden mürekkeb muvazzaf kuvvetlerle tecâvüz ve zulm ü kîtâlde en menfûr bir hırs ve vahşetle tezyîd-i fa'âliyyet etdiler. Nâmûs ve mukaddesâtını müdâfa'aya

çalışan İslâm nüfûsundan yine bir çok âileler mahvedilmiş hânümânlar söndürülmüşdür.

5- Yalnız Hey'et-i Temsilîyye'ye arzedilmiştir.

İmza

BOA. HR. SYS. 2878/27

- 53 -

**ERMENİLERİN SİVİN VE PİLOMORİ KÖYLERİ MÜSLÜMAN
AHÂLİSİNE BASKI YAPTIKLARI**

Ermenilerin Kafkasya'da Müslüman ahâlîye silah toplamak bahanesiyle baskı yaparak, Hoçovanlı iki kişiyi katlettikleri ve Sivin ile Pilomori köyleri halkının aileleriyle birlikte, Ermeniler arasında yaşayamamaları üzerine Osmanlı Devleti'nden sığınma talebinde bulundukları.

***Pressures Exerted by Armenians upon the Muslim Population
of the Villages of Sivin and Pilomori.***

Under the pretext of requisitioning arms from Muslim population in Caucasia Armenians were exerting pressures upon them killing two persons from Hoçovan; finding themselves in the impossibility to live with Armenians the people of the Pilomori and Sivin together with their families demanded asylum from the Ottoman Government.

9 Ş. 1338 (28. IV. 1920)

**Dokuzuncu Kafkas
Fırkası Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyesi
Şu'be: 1
Umûmî: 566**

*Dokuzuncu Kafkas Fırkası
Kumandanı Kâ'im-i makâm
Hâlid Bey tarafından*

**Erzurum
28/4/[1]336**

Onbeşinci Kolordu Kumandanlığına

28/4/[13]36 târîh 564 numaralı rapora
zeyldir.

1- Ermeniler ahâlî-i İslâmiyyeyi silâh toplamak bahânesiyle tazyîk etmekde oldukları ve Ardahan-Kars şosesi üzerinde Hoç[o]van nâhiyeli Beyaz Bey ile birâderi Şükrü Bey'i şehîd etdikleri ve Merdenik'in beş buçuk kilometre şimâl-i

şarkisinde Sivin karyesi ahâlîsinden İsmail Ağa'nın verdiği ma'lûmâtıdan anlaşılmıştır.

2- Sivin karyesi ahâlîsi ile mezkûr karyenin üç kilometre cenûb-ı şarkisinde vâki' Pilormori [Pilomori] ahâlîsinin Merdenik'in yedi kilometre cenûb-ı şarkisinde Sakiren(?) karyesine kadar ma'a-â'ile geldikleri ve Ermeniler arasında artık yaşayamayacaklarını ve bu yüzden hicret eylediklerini ifâdeleri üzerine Oltu müfrezesinden bildirilmekle ma'rûzdur.

9. Fırka Kumandanı Kâ'im-i makâm
İmza

BOA. HR. SYS. 2878/29

- 54 -

KARS, SARIKAMIŞ VE KARAKURT CİVARINDA
ERMENİLERİN İSLAM AHÂLİYE YAPTIKLARI MEZÂLİM

Kars Hükümetinin düşmesinden sonra Kars, Sarıkamış ve Karakurt havalisinde Ermenilerin İslam ahâliye feci zulümler yaptıkları, General Osebyan'ın emrindeki kuvvetlerin bütün bu olayların sorumlusu olduğu, Kars'ta kalan askerlerin işkence ile öldürüldükleri, Şura kurucularının şehirden sürüldükleri, ev eşyalarının yağmalandığı, zorla para ve mallarının Ermenilere devrettirildiği; bir çok karyenin basılarak topa tutulduğu, bazı köylerde ahâlinin akla hayale gelmeyecek zulümlerle katledildiği; damlara doldurularak yakıldığı, süngülerle katledilerek Aras nehrine döküldükleri, binlerce hayvan, zabire ve değerli eşyalarının gasbedildiği, 1918 yılından beri Kars havalisinde katledilen Müslümanların sayısının yirmi beş bine ulaştığını bildiren mezâlime uğrayan bazı köylerin temsilcilerinin sunduğu muhtıra.

**Atrocities Perpetrated By Armenians Against Muslim
Population in the Neighborhoods of Kars,
Sarıkamış and Karakurt.**

After the fall of the Kars Government Armenians perpetrated in the neighborhoods of Kars, Sarıkamış and Karakurt terrible atrocities against Muslim population; the responsible of all these crimes and tragic events are Armenian armed forces commanded by General Osebyan, soldiers remaining in Kars had been tortured and killed, Founding Members of the Assembly were forcibly driven out of the city, their goods looted and were compelled to transfer their moneys and properties to Armenians; many villages were attacked by artillery and in some villages the population were atrociously and in unimaginably way killed being crammed into the stables and set fire to, many were bayoneted

and driven into the Aras river, thousands of heads of cattle, provisions and valuables seized; from the year 1918 until now the number of Muslims killed in the neighborhood of Kars reached twenty five thousands; these facts are related by a memorandum submitted by the representatives of some villages attacked by and exposed to Armenian atrocities.

16 Ş. 1338 (5. V. 1920)

Kars hükûmetinin sükkûndan sonra Kars, Sarıkamış, Karakurt havâlisinde Ermenilerin yapmış olduğu zulm ve zıyî'ât gasb-ı gâretlerini bâvî bir kıt'a muhturadır.

Madde 1- Şûrâ-yı hükûmet sükkû etdikden fî 13 Nisan sene [1]335'den üç gün sonra Ceneral Osebyan kıta'âtıyla Kars'a dâhil oldu. Karkanof vilâyet makâmını işgâl ederek bir hafta sonra icrâ-yı zulme başladılar. Şehir dâhilinde şûrâ emrinde yüz kadar nefer çavuş terhîs edilmiş gönüllü askerler kalmışdı. Bunların her birisi yapılan zulm ve fecâyî' neticesi imhâ edildi. Şûrâ mü'essislerinin İbrahim, Hasan Aziz beyler, Mamilof Efendi, Musa Bey, Kömürlü[Gümrülü] Yusuf Bey, Muhlis Efendi ve Kabadin (?) Rus milletinden Raçinski, Camişof, Kağızmanlı Ali Bey, Revanlı Mehmed Bey, Hüseyin Han, Ahmed Efendi, bunlar bir gecede teb'îd edildikten sonra umûmunun, hâne ve eşyâları yağma edilmiştir. Kadınlarının eşyâlarına varıncaya değin gasbedtiler. Hâlen Yusuf Bey pederi tüccâr olduğundan beş yüz aded fincanlı Acem halısı gasbedilmiştir ki kıymet-i hakikiyesi bir milyon liralık evrâk-ı nakdiyye değerindedir. Bu hafta içerisinde Fırıncı Mustafa Çavuş'u katlederek on bin evrâk-ı nakdiyyesini gasbederek ve yine Fırıncı Keskemalî (?) Mehmed oğlu Hasan'ın yedi yüz aded ma'denî Osmanlı lirası ve iki bin aded yüzlük evrâk-ı nakdiyyesini gasbederek merkûmu bir müddet habsetdikden sonra gasbetdiği emvâlini i'âde ettiğinden dolayı fırıncıdan imza alarak bir hakkım kalmadığına dâ'ir hile ve desâis isti'mâliyle merkûm fırıncının yedi yüz aded ma'denî Osmanlı lirası ile iki bin aded yüzlük evrâk-ı nakdiyyesini bu desise ile hazmeden vâlî mu'âvini Çalkonpan ile cezâ re'îsidir.

2- Paşlı karyesinden Molla Mehmed'in Türkiye ile muhâberede bulunuyorsunuz diye götürerek kal'a arkasında sağ sağ kafasının derisini üzerek yan taraflarında ceyb yapmış gibi bu fecâyî' ile imhâ etdiler. [1]335 senesi Haziran'ında Kars'a tâbî' Hacıhalil karyesinde meskûn olan otuz beş hâne Gürcistan Türkleri, elli hâne kadar da yerli Türkler idi. Vâlî Karkanof'un teşvikiyle Sebet oğlu Murad Nazik bunlar beş yüz süvârî ile karye-i mezkûru muhâsara ederek sekiz bin koyun, beş yüz sığırlarını, iki yüz bin liralık zî-kıymet eşyâlarını ve nakdiyelerini gasbedtiler. Sekiz nefer â'ile re'îslerini de katletmişlerdir. Ba'dehu Küçükyusuf, Hacımaho köyü, Sano köyü Alo köyü, Ağadeve bu karyelere dahi hücum ederek otuz nefer ahâliden hâne

eşyalarını külliye yağma ile iki bin koyun ve sığır gasb ile Kars'a götürmüşlerdir. Bunlar Ceneral Osebyan, Vâlî Karkanof'un emriyle icrâ edilmiştir.

3- Pitrofka (?) karyesinden yirmi hâne kadar Müslüman bir gecede muhâsara ile yüz kadar hayvanlarını gasbederek zî-kıymet eşyâ ve emvâllerini gasb ile götürmüşlerdir. [1]335 senesi Kânûnlar zarfında yapılan fecâyî: Ceneral Osebyan'ın kumandasındaki kıta'ât-ı askeriye Kars etrâfında bulunan Karapınar, Çamurlu, Gölbaşı, Burdik [Berdik], Aynalı, Kızılçakçak bu karyelere hücum ederek yüzü mütecâviz ma'sûm ahâlî-i İslâmiyye'ye telefât verdikten sonra iki bin kadar koyun ve sığır ve yüz bin liralık kıymetinde hâne eşyâlarıyla zî-kıymet eşyâlar Ermenilerin yaptıkları vahşiyâne ve cânîyânedan havf eden ahâlî-i İslâmiyye Göle ve Çıldır tarafına fırâra mecbûr olan ahâliden beş yüz kadar kadın ve çocuk soğukların te'sîrâtıyla incimâd etmişlerdir. Bu fecâyî'in başlıca sebebi ve emri Karkanof ve Osebyan'dır.

4- Sarıkamış kazâsındaki fecâyî: Şûrânın sükûtundan sonra Ermenilerin Sarıkamış'a geldiği esnâda Sarıkamış Kâ'im-i makâmı Varcebet Agob'un birinci def'a kazâ-yı mezkûre geldiği gecede şûrânın telefoncularından yedi neferin fecî bir sûrette olarak katletmişlerdir ve İngiliz Ceneral Deboni (?) vesîkasıyla herkesin kendi yerlerine gitmesine müsâ'ade ediliyordu. Müslümanlar bu zulmden dağılmaya başladılar. Erzurum yolcuları ile berâber hicret eden Kars Müslümanlarını Sarıkamış'da tevkîf ederek üzerlerindeki zî-kıymet eşyâ vesâ'it-i nakliyye ve sâ'irelerini talan sûretiyle gasbediyorlardı. Bu meyânda Kars Vilâyeti Hâriciye Nâzırı Fahreddin Bey'in zevcesi Zühre Hanım'ın eşyâsıyla berâber Erzurum'a giderken Sarıkamış istasyon me'mûru tarafından arabası tevkîf edilerek iki bin lira kıymetinde halı, gümüş, takım elbise, tarak (?) ve çarşafına gelinceye kadar bunlar beylikdir diye Zühre Hanım'ın üzerinden alınmıştır ve berâberinde beş ineği de bu miyânda gasbedilmiştir ve ikinci hafta içinde Mescidli karyesini basarak Revan muhâcirlerinden Derviş Ağa ve yirmi altı nefer dahi â'ile re'islerini katlederek ve karyeyi top ile bombardıman etdiler. Dört koyun, iki bin sığır ve iki yüz bin liralık da hâne eşyâlarını gasbederek götürmüşlerdir. İkinci günü işbu haksız harekâtı protesto eden millet vekîli ve Sarıkamış Kâ'im-i makâmı sâbıkı Bekir Bey'in aynı günde Hamamlı karyesini top ile tahrîb edüp Bekir Bey'in hânesini de bi't-tahrîb Bekir Bey'in hizmetkârlarını da katl ile üç bin koyun ve beş yüz kadar sığır ve iki yüz bin liralık ev eşyâsı ve nakid pâre gasb ile götürmüşlerdir.

5- [1]336 senesi bir Nisan'ından itibaren Ceneral Osebyan, Vâlî Karkanof emirleriyle Osmanlı muhâcirlerini Sarıkamış köylerine iskân etdirmeğe başladılar. Bu iskân başlar başlamaz Ceneral Sipo mavzislerinin [Mavzeristlerinin] atlıbaşısı Şabo Murad Han Nazik, Hacı Bab, Sarıkamış Jandarma Kumandanı Körşe Arşak Habrabet bu fırsattan istifâde ederek birer birer karyeleri yağma etmeğe başladılar. Sübhanazad karyesinden yüz sığır, beş bin pot zahîre, on bin liralık hâne eşyâsı, Aşağıkotanlı karyesinden iki yüz sığır, iki bin pot zahîre, on bin liralık hâne eşyâsı,

Yukarıkotanlı karyesinden yüz elli sığır, yedi bin pot zahîre, yedi bin liralık hâne eşyâsı, Oluklu, Tuzluca, Akyar karyelerinden iki yüz zahîre, ve bu üç(?) karyesinden yirmi beş nüfûs telefât, on bin pot zahîre, elli bin liralık ev eşyâsı, Karahamza karyesinden beş yüz sığır, dört koyun, on beş bin pot zahîre, elli bin liralık ev eşyâsı, elli nüfûs â'ile re'islerinden telefât. Iğdır, Karaçayır, Akpınar karyelerinden altı yüz sığır, on beş bin pot zahîre, elli bin liralık ev eşyâsı, nakid pâre on nüfûs â'ile re'islerinden telefât, Alisofu karyesinden ve Cavlak karyelerinden dört yüz sığır, yüz koyun, sekiz bin pot zahîre, on beş bin liralık altun, gümüş ev eşyâsı, yirmi beş nüfûs telefât, Kırkpınar karyesinden bin koyun, beş yüz sığır, beş bin pot zahîre, elli bin liralık altun gümüş hâne eşyâsı, Karnagaz ve Sipkor karyesinden üç yüz sığır, iki yüz koyun, on bin pot zahîre, elli bin liralık, Katranlı, Bölükbaş, Laloğlu karyelerinden bin sığır, bin iki yüz koyun, on beş bin pot zahîre, yüz bin liralık hâne eşyâsı, yirmi beş nefer telefât verildiği. Kamışlı, Çalaklı, Aşağısalut, Virşan karyelerinde meskûn ahâlî-i İslâmiyyeden üç bin koyun, iki bin sığır, sekiz bin pot zahîre, iki yüz kadar â'ile re'islerinden telefât ve on bin liralık hâne eşyâları. Salut, Boyalı karyelerinden gasb-ı gârat beş yüz sığır, bin koyun, on bin pot zahîre, elli bin lira hâne eşyâları, Akçakal'a çukuru karyelerinden Başköy, Beyköyü, Karakal'a, Akçakal'a, Emirhân, Zellige, Yankoca, Hacıbey karyelerinden iki bin sığır, beş bin koyun, otuz bin pot zahîre, yüz elli bin liralık hâne eşyâsı iki yüz elli nefer telefât. Sarıkamış dahilindeki fecâyî: Mirhil, Bozkuş, Çakırgan (?) karyelerinden gasb u gârat olan mevâşî iki bin sığır, üç bin koyun, yüz elli bin liralık hâne eşyâsı, yirmi bin pot zahîre (Yalnız Türk Hamid oğlu Kazon'un (?)) bir heybenin iki gözü dolu otuz beş kıyye kadar altun gasbedilerek esbi ile berâber burunu, kulağı ve derisini üzdükden sonra ibret-i mü'essire olmak üzere Ermeniler arasında dolaştırmışlardır. Lavustan, Toptaş, Kelpekor karyelerinden sekiz yüz nüfûs ahâlî-i İslâmiyyeyi damlara doldurarak ihrâk etmişlerdir. Üç karyelerden dört nefer kimse kurtulmuş, yirmi beş güzel kız ve gelinlerden götürmüşlerdir. El-yevm yanık cesedler karye-i mezkûrlarda mevcûd bulunmaktadır ve bu üç karyeden beş bin sığır, on bin koyun, yarım milyon liralık altun gümüş gasbetmişlerdir. Yedikilise karyesinden hayvan mübâya'a etmek bahânesiyle kendü kıymetsiz akçelerini vererek yüz elli bin liralık hayvan götürmüşlerdir. Asbuva karyesinden yüz koyun, iki yüz sığır, iki bin pot zahîre, elli bin liralık eşyâ ve nakid pâre ve beş neferde telef etmiştir. Hozas karyesinden hayvan mübâya'a etmek bahânesiyle kendü kıymetsiz kâğıdlarını vererek yüz bin liralık at ve hayvan götürmüşlerdir. Bu işlere başlıca sebebiyet veren Ceneral Osebyan, Vâlî Karkanof gasb u gârat ve insanlara vahşiyâne telefât verenler de Ceneral Sipo (?) Mavzerist atlıbaşısı Şabo Nazik Murad Han Sarıkamış Jandarma Kumandanı Körşe Arşak, Hacı Bab Habrabet ve beş yüz nefer de avâneleridir. Karakurt nâhiyesinin Mescidli karyesinden beşinci mâddesinde gösterilen vukû'atdan iki gün sonra Kağızman Mutasarrıfı Palpans(?) Karakurt'a gelerek Gülantep karyesi eşrâfından Hacıoğlu İsmail ve Musaoğlu Abdullah ve Başköy karyesinden muvakkaten meskûn olan hulefâ-yı Nakşibendiye'den Halife Mehmed Efendi'yi elli üç kişi ile bir desîse ile Karakurt'a götürerek kezâ Alakilise karyesi eşrâfından Mehmed Ağa oğlu Abdullah bir mahdûmu ve on üç kişi ile aynı desîse

ile Karakurt'a cem' ederek aynı günde top ile bombardıman etmiş ve bu halife ile Hacıoğlu İsmail ve rüfekâsını sizi Sarıkamış'a gönderiyoruz diye Sarıkamış ile Polyosne(?) Karakurt karyesi arasında hızar fabrikası bulunan Polyosne(?) da elektrik fabrikasına doldurup binâ içerisinde ateş vererek fecî' bir sûretde ihrâk etmişlerdir. Ve işbu fecâyî'den terhîs-i nefis eden üç adam el-yevm ber-hayâtıdır. Ve işbu karyelerden gasbolunan mevâsî ve hâne eşyâsı Gülanterp'den dört bin koyun, yedi yüz sığır, otuz bin pot zahîre, Alakilise'den binbeş yüz koyun, dört yüz sığır, sekiz bin pot zahîre, altı yüz bin liralık hâne eşyâsı aynı günde Kal'abaş karyesini bombardıman edüp köyü tahrib, Hacıoğlu Ali ve Keleş oğlu Resûl ve on beş kadın ve çoluk süngülerle süngülenerek Aras nehrine dökmüşlerdir. Karye-i mezkûreden bin üç yüz koyun, üç yüz seksen sığır ve elli bin liralık hâne eşyâlarını götürmüşlerdir. Zarabhane karyesinden karye-i mezbûreyi muhâsara ederek yatakta hasta bulunan Acem kızı Göri ve beş yaşında mahdûmu Abdülkerîm diğer köyden terhîs-i can edemeyen yirmi üç nüfûs kadın, çoluk ve çocuk fecî' bir sûretde katletmişlerdir.

Balıkli(?) karyesinden karye-i mezbûru top ile bombardıman ederek ve işbu karyede kaçırılmayan doksan beş yaşında Karsi Ağa ve on yedi nüfûs kadın, çoluk ve çocuk katlederek bütün karyeyi ateşe tutarak ihrâk etmişlerdir. Zek karyesinden karye-i mezkûr ahâlîsini Sarıkamış'da ve nefis-i Osmanlı hudûdunda kalmayacaksınız diye Kars'a gideceksiniz bu desise ile araba ve sâ'ireleri ile Sarıkamış ile Kars arasında mevcûd araba ve hâne eşyâlarını ve birçok hayvanâtlarını gasb ile götürmüş ve yüz elli nüfûs kadar orman içerisinde katli'âm etmişlerdir. İşbu fecâyî' Jandarma Çavuşu Kürd [Körşe] Arşak tarafından îkâ' olunmuştur.

Üç yüz otuz beş senesi Kars Şûrâ Hükûmeti'nin sukûtundan sonra Ermenilerin ahâlî-i İslâmiyyeye yapmış oldukları fecâyî'-i katli'âm gasb-ı emvâl mikdârı bâlâda arzedildiği gibi ve mikdârını mübeyyin defterini de leffen takdîm kılınmıştır. [1]334 senesinden berü Kars havâlîsindeki ahâlî-i İslâmiyyeye nüfusça verdikleri telefât yirmi beş bin nüfûsa bâliğ olmuştur. Taleb vukû'unda da fecî' bir sûretle yapılan katli'âm-ı nüfûs mikdârı da ayrıca takdîm kılınacağı ma'rûzdur.

Bu dahi
Kotanlı karyesinden
Yakub

Bu dahi
Yedikilise karyesinden
Ahmedoğlu
Hayrullah

Bu dahi
Kaskanlı Aşiretinden
Adobeyzâde
Bekir

Ahâlî Mümessili
Bozak karyesinden
Hosunzâde
Yunus

Bu dahi
Karahamza karyesinden
Yemenoğlu
Mahmud

Ağba (?) karyesinden
Haliloğlu
Ali

NOVOSELİM CİVARINDAKİ KÖYLERE ERMENİLERCE
YAPILAN MEZÂLİM

Akçakaleçukuru'nda meydana gelen olaylardan dolayı o bölgedeki on altı köyün Bardız'a göçettiği, göç sonrasında Ermenilerin Novoselim Malakan köyü ile Karaçayır, Iğdır, Akpınar, Kırkpınar ve Cavlah köylerini yağmalayıp on kişiyi katlederek hayvan ve eşyalarını gaspetmeleri üzerine ahâlinin bir kısmının Tiknis'e kaçtığı, Yedikilise ve Asbuğa baskının da katliâma maruz kaldığı.

**Oppression Committed by Armenians Against
Villages in the Vicinity of Novoselim.**

Following the events that occurred in Akçakale Çukuru the whole households of sixteen villages situated in this area had left their homes and emigrated to Bardız; afterwards Armenians looted the villages of Karaçayır, Iğdır, Akpınar, Kırkpınar, Cavlah and a village attached to Novoselim and killed ten persons seizing their cattles and belongings; thereupon, part of the population had fled to Tiknis; the inhabitants of Yedikilise and Asbuğa had also been exposed to Armenian massacre.

22 N. 1338 (9. VI. 1920)

Hasankal'a
8-6-[13]36
9-6-[13]36

Numara: 1/860

15 K. K. [Kolordu Kumandanlığına]

Mukaddemâ Kars Millî Şûrâsı'nın Hâriciye Nezâreti vazîfesini ifâ etmiş olan Fahri Bey'in fırkaya Ardos'dan vermiş olduğu ma'lûmâtı ber-vech-i zîr arz eylerim.

a- 25 Mayıs sene [13]36 târîhinde Akçakal'a çukurundaki hâdisе dolayısıyla Bekir Bey'in aşîretinden sekiz köy ile diğer sekiz Türk köyü cem'an on altı kurâ Bardız nâhiyesine hicret etmişlerdir.

b- Ermeniler aynı hâdisenin akabinde Novoselim Malakan köyüne baskın vererek hayvânâtını ve eşyâlarını yağma etmişlerdir. Karaçayır, Iğdır, Akpınar, Kırkpınar, Cavlah Kürd karyelerine ta'arruz ile hayvânât ve eşyâlarını yağma ve Iğdır karyesinden beş, Akpınar'dan beş nüfûsu katletmişlerdir. Mütebâkî ahâlî Tiknis [Tiknis] karyesine kaçmışlardır.

c- Sarıkamış şîmâlindeki Yedikilise, Asbuğa karyelerini ihâta eylemişler ve bu köyler ahâlîsinin katli'âma kaldıkları rivâyet edilmektedir.

9. Fırka K. [Kumandanı]
Hâlid

Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyâsetine,

3., 12., 13., 14., 20'nci Kolordulara, 3., 9., 11., 12'nci Fırkalara, Sıvârî 15. A. K. [Alay Kumandanlığı], Trabzon, Van, El'azîz, Bitlis vilâyetlerine, Nazîllî cebbesinde Re'fet Bey'e, 29. F. [Fırka], 17. F. [Fırka] abz-i asker kalemlerine, Erzurum'da (kıta'ât, vilâyet, şu'abât, Albayrak, Müdâfa'a-i Hukûk)

Erzurum

9 Haziran [13]36

Hudûd bâricindeki Ermeni fecâyî'i hakkında alınan ma'lûmâtdır.

1- Ermeniler üç haziran târîhinde Sarıkamış şimâl-i şarkisindeki Novoselim köyüne baskın yaparak köyün hayvânât ve eşyâlarını yağma etmişlerdir.

2- Karaçayır, Iğdır, Akpınar, Kırkpınar İslâm köyleri Ermeniler tarafından yağma, kaçamayan ahâliden Iğdır karyesinden beş ve Akpınar'dan kezâ beş nüfûs pek cânîyâne bir sûrette katledilmiştir.

3- Sarıkamış şimâlindeki Yedikilise ve Asbuğa İslâm karyelerinin de Ermeniler tarafından ihâta edilerek ahâlisinin katli'âma uğradıkları kemâl-i esefle haber alınmıştır.

4- Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyâseti'ne, kolordulara, Re'fet Bey'e, Onbeşinci Kolordu mıntıkasındaki vilâyetlere, livâ ve kıta'âta.

BOA. HR. SYS. 2878/38

- 56 -

ERMENİLERİN SARIKAMIŞ, KAĞIZMAN, OLTU, KARS VE ZENGİBASAR CİVARINDA YAPTIKLARI SOYKIRIM

Ermeniler tarafından Karaoğlu, Novoselim, Lâloğlu, Karaçayır, Iğdır, Akpınar, Kırkpınar ve bazı köylerin yağmalanıp ahâlisinden bazılarının feci şekilde katledilerek, Çebeçalı, Yedikilise, Asbuğa gibi bazı köylerin halkının toplu halde öldürüldüğü; Boyalı ve Lâloğlu gibi Müslüman köylerde birçok kişinin şehit edildiği; bu hareketlere tahammül edemeyen Boyalı, Lâloğlu, Aşağısalut, Yukarısalut köyleri ile civardaki diğer köylerin halkının Bardız'a iltica ettiği; Sarıkamış sınırındaki Terek köyü halkının bepsinin Sarıkamış civarındaki dereye kesildiği, Kırkpınar ve Develialıköy gibi köylerin basılıp işe yarar her şeyin yağmalanmasından sonra köy halkının yalnızca üzerlerindeki elbiseler ile köyden çıkartıldığı, birçok köylerin de bu şekilde soyulduğu, bazı köylerin ahâlisinin tamamen katledilip bütün eşya ve hayvanlarının gasbedildiği, ayrıca Kulş mıntıkasındaki köyleri basarak üç yüz Müslüman'ı öldürdükleri; Zengibasar'ın işgalinden sonra ahâlinin bir kısmının makinalı tüfeklerle öldürüldüğü; Aralık'a doğru kaçan bin beş yüz kadar çoluk çocuğun işe suya atılarak boğulduğu ve Kosor etrafındaki suların insan cesetlerinden içilmez hale

geldiği, bölgede tam anlamıyla soykırım yapıldığı ve Müslümanların tamamının yok edilmesinin hedeflendiğini ifade eden rapor.

Massacres Perpetrated by Armenians in the Surroundings of Sarıkamış, Oltu, Kars and Zengibasar.

Report stating that Armenians had pillaged the towns of Karaoğlu, Novoselim, Laloğlu, Karaçayır, Iğdır, Akpınar, Kırkpınar and some other villages and ferociously killed some of their inhabitants and massacred the whole population of other villages like Çebeçalı, Yedikilise, Asbuğa; many people in the Muslim villages of Boyalı and Lâloğlu had also been put to death; unable to bear such atrocities the people of the villages of Boyalı, Lâloğlu, Aşağısalut, Yukarısalut and of the nearby other villages took refuge in Bardız; the whole population of the village of Terek had their throats cut in a ravine near Sarıkamış; the villages of Kırkpınar and Develialıköy after being raided and all what is worth looted their population had been driven out of their homes having nothing on but their clothes and in the same manner many other villages had been raided and looted and some others had all of their population killed, livestock and chattels seized; in the region of Kulp three villages had been raided and three hundred muslim people killed, in Zengibasar following its occupation by Armenians a part of the population was machine-gunned and killed; about one thousand and five hundred women and children while fleeing to Aralık jumped into a river and got drowned; all the streams in the surroundings of Kosor are so filled with corpses that they became undrinkable; a veritable genocide had been perpetrated in this area with the aim of exterminating the whole Muslim population.

15 L. 1338 (2. VII. 1920)

3. Fırka Kumandanlığına

1- Mayıs sene [1]336 nihâyetine doğru Ermeniler Uluhanlı civârında Karaoğlu İslâm karyesi ahâlisini cebren köylerinden çıkararak eşyalarını tâlân etmişlerdir.

23-24/Mayıs/[1]336 sâ'at 9 sonrada takrîben üç dört yüz kadar Ermeni askeri Uluhanlı'nın beş kilometre şimalinde Çebeçalı karyesini muhâsara ve eli silâh tutan İslâmları bir araya topladıktan sonra tekmîl karye ahâlisini süngüden geçirmişlerdir.

2- 27/5/[1]336'da Ermeniler Lâloğlu karyesine baskın yapmışlar, İslâmlardan üç kişiyi şehîd etdikden sonra bütün köyün eşyalarını yağma ve tâlân etmişlerdir.

3- Ermeniler 3/Haziran/sene [1]336'da Sarıkamış şimâl-i şarkisindeki Novoselim köyüne baskın yaparak köyün hayvânât ve eşyalarını yağma etmişlerdir.

Karaçayır, Iğdır, Akpınar, Kırkpınar İslâm köyleri Ermeniler tarafından yağma; kaçamayan ahâliden Iğdır karyesinden beş ve Akpınar'dan kezâ beş nüfûs pek cânîyâne bir sûrette katledilmiştir.

Sarıkamış şimâlindeki Yedikilise ve Asbuğa İslâm karyelerinin de Ermeniler tarafından ihâta edilerek ahâlisi katli'âma uğradılmışdır.

4- Ermeniler, haziran bidâyetinde Novoselim'in garb-ı şimâlisinde Akçakal'a çukurunda; Boyalı, Lâloğlu İslâm karyelerine ta'arruz ederek Boyalı'dan beş kadın, üç erkek, Lâloğlu'ndan üç kız şehîd etmişlerdir. Bu fecâ'ate tahammül edemeyen mezkûr karyeler ile Aşağısalut, Yukarısalut, Çıplaklı, Katranlı, Başköy, Beyköy, Zallıca [Zellice], Yeniköy karyeleri ahâlisi bütün emvâl ve emlâkini terk ederek Bardız havâlisine pek perîşân bir hâlde ilticâ etmişlerdir.

5- 10/Haziran/[1]336'da Şorlu mihmândârının otlamakda olan mevâşisini gasbetmek üzre Hatunark Ermenilerinden iki yüz silâhlı Ermeni karye-i mezkûra hücum etmişler ve Müslümanlardan birisini cerh eyledikten sonra çekilmişlerdir.

6- Sarıkamış hudûdundaki Terek köyünün Müslümanlarını Haziran ibtidâlarında Ermeniler kâmilten eşyâlarıyla berâber köylerinden kaldırarak Sarıkamış'a götürmüşler, eşyâlarını aldıktan sonra çoluk-çocuk bütün ahâlîyi Sarıkamış civârındaki dereye kesmişlerdir.

7- Haziran evâsıtında Ermeniler, Kırkpınar köyünü ansızın basarak karye-i mezkûrun kâffe-i mevâşi ve zehâ'irini aldıktan sonra ahâlisinin yalnız üzerlerindeki elbiseleriyle çıkmalarına müsâ'ade etmişler ve mezkûr karye yakınında bulunan Develialiköy ahâlisini de aynı sûretle köylerinden çıkarmışlardır.

8- 13/Haziran/[1]336'da Odalar köyünün hayvânât ve eşyâları Ermeni jandarmaları tarafından gasbedilmiştir. Vazîfeleri; mazlûmların yakasına yapışmak, dürlü dürlü bahânelerle para ve eşyâ gasbetmek, inde'l-icâb ölüm ile tehdîd ederek te'mîn-i muttalib eylemek vazîfesiyle tavzîf edilmiş me'mûrlar hakkında İslâmlar tarafından Ermeni Hükûmeti'ne mürâca'at edildiği hâlde, hükûmet bu mürâca'ata ehemmiyet vermemiştir.

9- Kağızman civârında Ova köyünden Ermeni eşkıyâları tarafından dört yüz kadar mevâşi sirkat edilmiş. Ermeni Hükûmeti'nin de eşkıyâlarla bu gibi işlerde iştirâki dolayısıyla İslâm ahâlînin vukû'bulan şikâyetleri nazar-ı i'tibâra alınmamıştır.

10- 18/Haziran/[1]336'da, Oltu civârında Ermeniler tarafından İslâmlar üzerine başlayan ta'arruzda Nekavzer ve Arsenik [Ersinek] köyleri ahâlisi katledilerek kâmilten ihrâk edilmiş, diğer köylerde meskûn İslâm ahâlînin de eşyâ ve emvâli cebren alınmıştır.

11- Bu günlerde (25/Haziran/[1]336) Ermeni arâzisinde bulunan bi'l-umûm Müslümanlara tazyîk ziyâdeleştirilmiştir.

12- 27/Haziran/[1]336 gecesi Hacıbayrâm ve Hayırbeyli karyelerine Ermeniler tarafından baskın yapılarak ahâlînin emvâl ve eşyaları tamâmıyla yağma edilmiş, ahâlînin kısm-ı a'zamı öldürülmüş, katli'âmdan kurtulan az bir kısmı da Aras nehrinde boğulmuştur.

13- Nahcivan şimâlindeki Şahboz ve Şimâl karyelerine 30/Haziran/[1]336'dan i'tibâren Ermeniler ta'arruz ederek ahâlîyi katli'âm ve köyleri tâlân etmişler bi'l-âhire çekilerek köyleri ihrâk eylemişlerdir.

14- İslâmları kâmilten imhâ etmek için her sâniye bir fırsat bekleyen Ermeniler 2 Temmuz [13]36 târîhinde Kulp mıntıkasına ta'arruz ederek civârındaki İslâm köylerini basmışlar ve ahâliden üç yüz kişiyi katletmişlerdir.

15- 19/6/[13]36 târîhinde, Ermeniler Zengibasari işgâl ettikten sonra ahâlî-i mahalliyyenin bir kısmını makineli tüfeng ateşi ile öldürmüşler; bin beş yüz kadar çoluk çocuğu da Aralık nâhiyesine kaçarlarken Ermeniler yetişerek suya atmak sûretiyle boğmuşlardır.

16- Kars havâlisindeki köylerden Merdenik civârındaki Burgoş ve Mihril karyelerine hicret eden İslâmlardan esnâ-yı hicretde Arsenik [Ersinek] civârındaki Karçukboğazı denilen mahalde Ermeniler yirmi sekiz kişiyi öldürmüşler, Allahuekber'deki Ayıderesi'nde bir mağara içinde kezâ bu muhâcirlerden seksen kişi öldürülmüş.

Kassâb Paşa nâmıyla ma'rûf bir Ermeni paşası, daha bir çok kassâblıklar yapacakmış. Ağundur karyesinden sekiz hâne halkı tamâmen öldürülmüştür. Kosor etrâfındaki sular insân cesedinden içilmez bir hâle gelmiştir.

BOA. HR. SYS. 2878/42

- 57 -

ERMENİLERİN GÖLE, OLTU VE KOSOR'DA YAPTIKLARI
KATLİÂMLAR

Oltu'ya bağlı Ağundur, Zadzereh, Mişah köyleriyle Göle'ye bağlı Sanemoğlu [Sinemoğlu] ile daha altı köyün erkeklerinin tamamen katledilip, kadınlarına tecavüz edildiği, esya ve hayvanlarına el konulduğu, balktan kaçabilenlerin bir kısmının Gürcülere sığınıp, diğerlerinin dağlara kaçtıkları; Kosor'a bağlı Mibrekom köyünün Ermenilerce kuşatıldığı ve eğer acil yardım gönderilmezse tamamının yokedileceği.

**Wholesale Carnage Perpetrated by Armenians
in Göle, Oltu and Kosor.**

Armenians had killed the whole male population of the villages of Ağundur, Zadzereh, Mişah attached to Oltu and of the village of Sanemoğlu [Sinemoğlu] attached to Göle and of six other villages and then raped their

women, seized their goods and cattles; part of those who had escaped alive took refuge with georgians, the remainder had fled to the mountains; Armenians have besieged the village of Mihrekom attached to Kosor and unless urgent help is forwarded its whole population will be exterminated.

27 Z. 1338 (12. VIII. 1920)

Erzurum Vilâyeti
Mektûbî Kalemi
Umûmî: 7008
Husûsî: 14

Onbeşinci Kolordu Kumandanlığı Câmib-i Âlîsine

Hulâsa:

Hudûd hâricinde vukû'
bulan hâdiseye dâ'ir.

Son günlerde hudûd hâricinde kâ'in Zarabhane karyesine Ermeniler tarafından ta'arruz vukû' bularak karye-i mezkûre ahâlîsinden iki kadın ile iki çocuğun katledildiği ve bu vak'a üzerine Millî Şûrâ efrâdıyla aralarında müsâdeme vâki' olduğu ve esnâ-yı müsâdemede Ermenilerden on dört maktûl ve mecrûh ve Şûrâ efrâdından da dört kişinin mecrûh düşdüğü Aras Müdîriyeti'nin iş'ârına atfen Pasinler Kâ'im-i makâmılığı'ndan bildirildiği berây-ı ma'lûmât ma'rûzdur.

10/1/[13]36

Erzurum Vâlîsi
Bende
İmza

Şifre: 1523

Fırka Karârgâhı
27/7/[13]36

Şark Cebbesi K. [Kumandanlığına]

Göle'nin Alburt (?) karyesinden fırâren Oltu müfrezesinin sol cenâhına ilticâ eden ve bu kerre fırka karârgâhına celbolunan Fâris ve Mahmûd nâm şahısların vermiş oldukları ma'lûmât ber-vech-i zîr arz olunur.

a- Ermeniler Penek karyesini işgâl etdikden sonra bir kısım efrâdı Göle'ye göndererek Arpaşem(Armesin), Toptaş, La[v]ustan Gülpınar, Arpaşen garbındaki Telli karyelerinde kıtâle başlamış ve ez-cümle Arpaşen karyesinden 48 ve Tellioglu karyesinden 18 nüfûsu şehîd etmiştir. Mârrü'l-arz köylerin içüne eşyâ ve mevâşîsini cebren gasbederek göndermiştir!

b- Kezâ Penek'in işgâlinde sonra Zaruşak [Zaruşad] nâhiyesi dâhilinde bulunan Yukarıçipak karyesi Mavzerist rû'esâsından Mamiko ile ma'îyyeti efrâdı tarafından ihâta olunarak 184 tüfenkle, 37 öküz, 45 esb, nakdiye-i tüccâr olarak

beş yüz bin manat ahzedilmişdir. Vak‘anın akabinde idâremize ilticâ etmek üzere yola çıkan Mustafa oğlu Meded ile iki refikiyle yolda Ermeniler tarafından tutularak başları kesilmek sûretiyle şehîd edilmişlerdir.

c- Her iki nâhiyede bulunan genç kadın ve kızların ırz ve nâmûsları pâ-y-mâl edilmiş ve bunlardan bir kısmı Ermeniler tarafından semt-i mechûle götürülmüşdür.

9. Fırka K.[Kumandanı]
Kâ'im-i makâm
Hâlid
9. Fırka Karârgâhı
11/8/[13]36
12/8/[13]36

Ş. C. K. [Şark Cebhesi Kumandanlığına]

Kosor Kâ'im-i makâmı İzzet Bey'in Ermeniler tarafında kalan vâldesinden târîhi gayr-i ma'lûm ve adam-ı mahsûsla gönderilen bir mektûbda Ermenilerin dâhilde bulunan İslâmları katl ve imhâ ve köylerini ihrâk ve mâllarını gasbeylediğini bi'l-hâssa şu bir kaç gün zarfında Oltu sancağı dâhilinde Ağundır, Zadzereh [Zadeğrek], Mişeh [Muşih] karyeleri ile Göle dâhilinde ve Merdenik'in dört buçuk kilometre şark-ı cenûbîsindeki Sanemoğlu [Sinemoğlu] karyesiyle berâber esâmîsi zikredilmeyen altı köyün erkekleri katl ve kadınlarının ırz ve nâmûslarının hetk, eşyâ ve hayvânlarının gasbedildiği ve kurtulabilen bir kısım Müslümanların Gürcüler tarafında ve diğerlerinin dağlara firâr eylediklerini pek acı ve sûzîşli bir ifâde ile bildirmekdedir. Ermeni tasallut ve tecâvüzüne mukâbele mecbûriyetinde bulunan Kosor'un iki buçuk kilometre cenûb-i şarkîsinde kâ'in Muhralkom [Mihrekom] karyesini Kırışlgöl dağından sevkolunan Ermeni kuvvetleri tarafından iki günden beri muhâsara altında olduğu ve serî' bir mu'âvenet-i askeriyye olmazsa kâffesinin itlâf edileceği ayrıca muharrerdir. Efkâr-ı umûmiyyesinde Elviye-i Selâse'ye olan merbûtiyetleri toprağından ziyâde hisde ve emelde bir olan ve bugün Ermeniler tarafından doğranmakda bulunan ırkımız içündür. (Vaz'iyet-i siyasiyenin Ermenilere bir ta'arruz icrâsına müsâ'id olmadığını bilmek ve takrîr etmekle berâber serî' ve mü'essir tedâbîr-i siyâsiyye ittihâzıyla olsun hadd-i gâyeye varan bu silsile-i cinâyet ve mezâlîme nihâyet verdirilmesini istihâm eylerim.)

9. Fırka K. [Kumandanı]
Hâlid

BOA. HR. SYS. 2878/44

ERMENİLERİN KARS, ERZURUM VE GÜMRÜ CİVARINDA
MÜSLÜMANLARA UYGULADIKLARI SOYKIRIM

Ermenilerin Kars-Gümrü yolu üzerinde bulunan Şahnalar ve Arnil(?) köylerine mitralyözlerle saldırarak beş yüz Müslümanı öldürdükleri, kaçabilenlerin de tıpide donarak öldükleri; Zaruşad ve bağlı köylere düzenlenen saldırılarda iki bin Müslümanın katledildiği, kırk beş kişinin yakıldığı, birçok köy abâlisinin de göç etmek zorunda kaldığı ve bunların yüzlercesinin tıpiden öldüğü; Kağızman'da yol güzergâhına pusu kuran Ermenilerin yolcuları katlettikleri, Revan'dan Gence'ye gitmekte olan trende Müslüman yolculardan beş yüzden fazlasının şehid edildiği, Ulubanlı yakınlarında Çeçal köyü İslâm abâlisinin tamamen süngüden geçirildiği, ancak yedi kişinin sağ kalabildiği; Oltu'ya bağlı altmış dört köyün halkının Ermenilerin elinde tutsak olduğu, ayrıca bu köylerde oturan altı yüz elli muhâcirin şehit edildiği ve Ermenilerin yaptıkları bir çok katliâm ve mezâlimi anlatan rapor ile olayların geçtiği bölgeyi gösterir harita.

***Massacre Perpetrated by Armenians Against Muslims in the
Neighborhoods of Kars, Erzerum and Gümrü.***

A report relating to the massacre and oppressions perpetrated by Armenian against Muslims and a map showing the areas where these massacres had been perpetrated: Armenians attacking Muslim villages of Şahnalar and Arnil situated on the road between Kars and Gümrü with machine guns had killed five hundred Muslim inhabitants and those who succeeded to escape encountered death getting frozen under heavy snow storms; in other attacks against Zaruşad and villages attached to, two thousand Muslims had been killed and forty five burned alive; many villagers were forced to emigrate and hundreds of them met death under blizzard; wayfarers had been killed on the road in Kağızman caught in a trap laid by Armenians; more than five hundred Muslims travelling by train from Revan to Gence had been killed by Armenians; The entire Muslim population of the village of Çeçal near Ulubanlı had been killed by bayonets , only seven of them had their lives safe; the whole population of sixty four villages attached the Oltu are held as prisoners by Armenians and six hundred and twenty emigrants living there had been slaughtered by Armenians.

MEZÂLİM HULÂSASI	
2 Kânûn-ı Sâni sene [1]336	Kars-Gümrü yolu üzerinde Şahnalar-Avnil (?) köyüne zırlı tren ve mitralyözlerle hücum 500 kişi telefât, kurtulabilenler kar tipilerinde boğulmuş.
2 Kânûn-ı Sâni sene [1]336	Zaruşad kazâsında bir Ermeni müfrezesi (Güğercin, Mamaş, İ[n]cilipınar)'da 45 kişiyi yakmış ve güzel, bâkire kızları Gümrü'ye götürmüşlerdir.
15 Kânûn-ı Sâni sene [13]36	Şüregel kasabasına merbût Ergeni, Tihnis [Tiknis] ahâlîsine ta'arruz, katli'âm Lav [Dalavar], Pülürle [Pirveli ?] köylerini tahrib, mallarını yağma, genç kızlar kaçırılmış, kadınların ırzına ta'arruz.
1 Şubat sene [1]336	Zaruşad kazâsına tekrâr hücum 24 köy ihrâk, ahâlîsini katli'âm, iki bin kişi telefât, kaçabilen 150 kişi kar tipilerinde boğulmuş, 19 genç kız Kars ve Gümrü'ye götürülmüş. Zaruşad'dan on beş bin ganâ'im alınmış ve kıymetdâr eşyâ yağma ve pazarlarda satılmışdır.
19 Mart sene [1]336'dan i'tibâren	Kağızman cenûbunda kırk kişilik bir Ermeni çetesi gelen geçen ahâlî-i İslâmiyyeyi şehid etmişlerdir. Revan'dan Gence'ye gitmek isteyen 500 Müslüman Gümrü'de vagonlardan indirilerek şehid edilmişlerdir. Revan'a avdet etmek isteyen 8 nefer Haçaparah civârında katl.
16 Nisan sene [1]336	Haçaparah karyesi katli'âma ma'rûz kalmış, 6 erkek kamalarla parçalanmış, kızların ırzları pâ-y-mâl edilmiş ve bi'l-âhire katledilmişler.
22 Nisan sene [1]336	Ardahan-Kars şosesi üzerinde Hoçavan nâhiyeli Beyaz Bey ve birâderi Şükrü Bey şehid edilmişdir.
16 Mayıs sene [13]36	Revan'ın 10 kilometre mesâfesinde Zengibasar ve Akçakışlak karyelerindeki İslâm ahâlîye 400 piyâde ile ta'arruz etmişler.
18 Mayıs sene [13]36	Kars'ın şimâl-i garbîsinde Çakmak köyü bir Ermeni müfrezesi para istemek bahânesiyle tahrib ve yağma etmiş; Yukarıkotanlı, Aşağıkotanlı, Oluklu, Kemerli, Tuzluca, Böcügel [Böcükli], Simat, Andat, Iğdır, Cavlak, Pash, Karaçayır köylerinde 90 (doksan) bin manat istemişler, vermedikleri hâlde Çakmak köyün âkıbeti ile tehdid eylemişlerdir. Zaruşad, Akbaba havâlisinde inkılâb bahânesiyle silâh toplayarak zulm yapmışlar ve Karadağlı İslâm karyesi

MEZÂLİM HULÂSASI	
	ahâlisini dağıtarak hicrete mecbûr eylemişlerdir.
24 Mayıs sene [1]336	Sâ'at 9, Merkere'de (?) 3, 4 yüz Ermeni Uluhanlı'nın 5 kilometre şarkında Çeçal karyesini muhâsara ve eli silâh tutan İslâmları bir araya toplayarak tekmîl köy ahâlisini süngüden geçirmişlerdir. Bu fâci'adan bin dürlü felâketler içinde 3 erkek dört kadın kurtulmuşdur. Lâloğlu karyesine Ermeniler baskın yapmışlar, ahâlînin bir kısmı firâr ederek hudûdumuza ilticâ eylemişlerdir.
27 Mayıs sene [1]336	Sarıkamış şimâl-i garbisinde Boyalı, Lâloğlu köylerine ta'arruz 8 kadın, 3 kız ve 3 erkek şehîd; bunun üzerine Aşağısalit, Yukarısalit, Çıplaklı, Katranlı, Başköy, Beyköy, Zallica [Zellice], Yeniköy karyeleri ahâlisini mâl ü menâlini terk ede[rek] perişân bir sûrette firâr eylemişlerdir.
25 mayıs sene [13]36	Novoselim'e baskın yapılmış, Karaçayır, Iğdır, Akpınar, Kırkpınar, Cavlah Müslüman köylerine ta'arruz; Akpınar'dan beş nüfûs katl.
Ağustos	Oltu livâsı dâhilinde 64 köy ahâlisi Ermeniler tarafından esîr ve altı yüz elli muhâcir şehîd edilmiştir. Mâl ve mevâşî gasb, ahâlînin ve kadınların ırz ve mezheblerine tecâvüz edilmiştir.
23 Ağustos	Zek karyesi ahâlisinden olup Alakilise'de ikâmet eden ahâlî Ermeniler tarafından kaldırılmış ve yolda Ermeni askerleri vâsıtasıyla 7 kadın ve 11 erkek ağaçlara bağlanarak boğazlanmışlar.

BOA. HR. SYS. 2878/13

- 59 -

ERMENİLER TARAFINDAN BAYBURT'UN KÖYLERİNDE
YAPILAN SOYKIRIM VE KİMSESİZ KALAN ÇOCUKLARIN
İSKÂNI

Ermenilerce Bayburd'un doksan dokuz köyüne uygulanan soykırımda yedi bin dört yüz on iki hânenin tabrip edilip oturulamaz hâle geldiği, bin üç yüz seksen yedi Müslümanın öldürüldüğü ve Bayburd Yetimler Yurdu'nda iskân ve idâşe edilen iki yüz çocuktan yüz altmışının Trabzon ve diğer yerlere sevk edildiği.

**Massacre Perpetrated by Armenians in the Villages of Bayburt;
finding Habitation for Homeless Children.**

As a result of massacre perpetrated by Armenians in nineteen ninety villages attached to Bayburd seven thousand four hundred and twelve households

had been demolished and became unfit to dwell in; a thousand and three hundred and eighty seven Muslims had been killed; out of two hundred homeless children settled in and fed at the orphanage of Bayburt hundred and sixty had been sent to Trabzon and other localities

1 S. 1339 (15. X. 1920)

Telgrafnâme

Mahreci: Bayburd

Numarası: 770

Müsta'celdir

Erzurum Vilâyetine

C. [Cevâb] 13 Teşrîn-i Evvel sene [13]36. Şifreli tele. İrade buyurulan ma'lûmâtın mufassal olmasından, şifreli telgrafla arz mümkün olmadığından ma'lûmât-ı mezkûreyi hâvî tanzîm olunan defterin süvârî-i mahsûsla takdîm kılındığı ma'rûzdur.

Fî 15/10/[13]36

Kâ'im-i makâm nâmına

Kâmil

Kat-iâmmağrayan mikdârı nüfûs	Tahrîb edilen mikdâr-ı hâne	Esâm î-ikarye	Mülâhazat	Kat-iâmmağrayan mikdârı nüfûs	Tahrîb edilen mikdâr-ı hâne	Esâmî-i karye	Mülâhazât
—	30	Arozka karyesi	Kâmilin harâb	—	60	Rüşdü karyesi	Kâmilin harâb
—	35	Ahsünk-i ulyâ "	"	—	20	Kukunus "	"
—	25	Ahsünk-i süflâ "	% 90 harâb	—	30	Give [Giv]	% 90 harâb
—	50	Berne "	% 70 "	—	80	Lusnuk "	% 50 "
—	20	Pinçirge "	% 50 "	—	25	Lipana "	% 50 "
—	35	Pügeyi "	% 50 "	—	52	Muğnud "	% 50 "
—	20	Cemele "	% 50 "	—	110	Masad "	Kâmilin harâb
—	50	Cilara "	% 30 "	—	65	Mehcur "	% 80 harâb
—	40	Haho "	% 75 "	—	37	Mişeverek "	% 90 "
—	35	Hâşiye "	% 75 "	—	30	İşhinsor "	% 75 "
—	40	Hayik-i süflâ "	% 75 "	—	150	Pulur "	% 75 "

Kat-iâmmağrayan mikdârı nüfûs	Tahrîb edilen mikdâr-ı hâne	Esâm î-ikarye	Mülâhazat	Kat-iâmmağrayan mikdârı nüfûs	Tahrîb edilen mikdâr-ı hâne	Esâmî-i karye	Mülâhazât
—	30	Hinziverek-i süflâ "	% 60 "	—	60	Öksürüc	% 90 "
—	10	Horsi "	% 75 "	—	50	Almah(Elmah) "	% 95 "
—	60	Dânişmend "	% 75 "	—	50	Ağgi "	% 75 "
—	35	Za[ğ]zik "	% 75 "	—	35	Aşukka "	% 95 "
—	70	Saraycık "	% 95 "	—	18	Bilciş "	Kâmilên harâb
—	120	Siptoros "	% 60 "	—	40	Poğik "	"
—	30	Tutizar "	% 75 "	—	30	Puşke "	"
—	45	Tumla-i süflâ "	% 50 "	—	80	Tahsini "	% 90 harâb
—	40	Kaliskavar "	% 75 "	—	40	Cibre "	Kâmilên harâb
—	30	Kışlak-ı ulyâ "	% 75 "	—	110	Çinçenes [Çipçinis] "	% 50 harâb
—	25	Kışlak-ı süflâ "	% 60 "	—	50	Çorak "	% 50 "
—	50	Kalbulas "	Kâmilên harâb	—	70	Çorozma "	Kâmilên harâb
—	10	Kurucakol "	"	—	30	Hanzar "	"
—	90	Keleverek "	% 50 harâb	—	35	Tumlacık "	"
—	25	Güdür [Güder] "	% 75 "	—	20	Karayaşmak "	% 75 harâb
—	30	Kestesi "	% 75 "	—	30	Kütüdi "	% 75 "
59	45	Malansa "	% 75 "	65	50	Kirizi-i ulyâ "	% 25 "
—	70	Varzihan "	% 80 "	—	20	Kirizi-i süflâ "	% 20 "
—	90	Hindi "	% 75 "	—	40	Manasi "	% 20 "
—	50	Yeniköy "	% 75 harâb	—	30	Mentafar "	% 75 harâb
—	100	Varicne "	% 75 "	—	100	Higuni "	% 75 "
—	30	Sığırçı "	% 75 "	—	60	Yakub Abdal	% 95 "
—	70	Kopus "	% 75 "	—	80	Yanbaksa "	% 80 "

Kat-iâmmağrayan mikdârı nüfûs	Tahrîb edilen mikdâr-ı hâne	Esâm î-ikarye	Mûlâhazat	Kat-iâmmağrayan mikdârı nüfûs	Tahrîb edilen mikdâr-ı hâne	Esâmî-i karye	Mûlâhazât
—	70	Kop "	Kâmilin harâb	—	40	Hakih "	% 80 "
—	40	Zarani "	% 80 harâb	—	35	Hınziverek-i ulyâ "	% 95 "
—	80	Helva "	% 75 "	—	30	Zekülü "	% 75 "
—	45	Hacıoğlu "	% 90 "	—	200	Sinur "	% 80 "
52	—	Ortuku "	Harâb yokdur	—	30	Seniye-i ulyâ "	Kâmilin harâb
45	—	Kormas "	"	—	40	Seniye-i süflâ "	"
110	30	Niv "	% 20 harâb	—	30	Almıška "	% 75 harâb
44	—	Çakmas "	Harâb yokdur	—	70	Ağvıran "	% 75 "
39	—	Algınsos "	"	—	60	Burnaz "	% 75 "
23	—	Danzot "	"	—	50	Tahbur "	% 75 "
41	—	Mışankas "	"	—	100	Çima[g]il-ı süflâ "	Kâmilin harâb
19	—	Berkici	"	—	100	Çima[g]il-ı ulyâ "	"
890	2.500	Merkez-i Kasaba	% 50 harâb	—	100	Çima[g]il-ı vusta "	% 90 harâb
—	50	Pulurek	% 50 "	—	30	Çepe "	% 75 "
—	50	İmor	% 50 "	—	250	Luri-i ulyâ "	% 95 "
—	60	Luri-i süflâ	% 80 "				

Vilâyet-i Celîleye

13/10/[13]36 târîh ve 2377/509 numaralı ve şifreli telgrafnâme-i âlîleri cevâbıdır.

Birinci ve ikinci mâddede beyân buyurulan ma'lûmâtı müş'ir cedvel merbûtan takdîm kılındı.

3- Kazâ ve nevâhîde i'âşe ve tahsîl edilen çocuk yokdur.

4- Bayburd Dâru'l-eytâmı'nda 200 çocuk iskân ve i'âşe edilmekde iken Trabzon'a ve mahâll-i sâ'ireye sevk edilerek el-yevm 40 çocuğun mezkûr mü'essesede bulunmakda olduğu ve bunlar miyânında Rum ve Ermeni çocuklarının bulunmadığı ma'rûzdur efendim.

Fî 15 Teşrîn-i Evvel sene [1]336

Bayburd Kâ'im-i makâmı nâmına

Hasan Hüsnü

BOA. HR. SYS. 2878/45

- 60 -

*ERMENİLERİN GÖLE'NİN KÖYLERİNDE KATLIÂM
YAPTIĞI VE AHÂLINİN TERCAN'A GÖÇ ETTİĞİ*

Ermenilerin Göle'nin Sinot, Korevenk, Çölpenek ve diğer köylerinde katliâm yaparak yüzden fazla Müslümanı öldürdükleri ve evleri yaktıkları; geri kalan nüfusun Tercan'a göç ettiği.

***Massacre Perpetrated by Armenians in the Villages of Göle and
the Flight of the Population to Tercan.***

Armenians perpetrated massacre in Göle's villages of Sinot, Korevenk, Çölpenek and some other villages killing more than hundred Muslims and burning their homes; the remainder of the population have emigrated to Tercan.

2 S. 1339 (16. X. 1920)

**Erzurum Vilâyeti
Mektûbî Kalemi**

Tercan Kâ'im-i makâmlığı'nın 16 Teşrîn-i Evvel sene [1]336 târihli ve 368 numaralı şifresinin mahlûlû.

C. [Cevâb] 13 Teşrîn-i Evvel sene [1]336 ve 1936/679 şifreye: Ermeni mezâlimine uğrayan Göle'nin Sinot ve Korevenk[Karavenk] ve Çölpenek ve kurâyı sâ'ireden hicretle kazâmızda i'âşe olunan muhâcirinden elli hânedede iki yüz nüfûs vardır. Bunlardan alınan ma'lûmâta nazaran karyeleri Ermeni ta'arruzuna uğramış ve hâneleri ihrâk edilmiş olduğu, yüze karîb nüfûsları da Ermeniler tarafından katledilmiş olduğu ma'rûzdur.

Kâ'im-i makâm Vekîli
Süleymân

BOA. HR. SYS. 2878/46

BİR SENE İÇİNDE PASINLER'E BAĞLI KÖYLERDE
ERMENİLER TARAFINDAN YAPILAN SOYKIRIM

Pasinler kazası dabilinde ve yakın çevresindeki köylerde bir sene içinde Ermeniler tarafından yapılan soykırımda; yirmi dokuz köyün eşya ve hayvanlarının tamamen yağma ve tahrip edildiği, elli dört köyün kısmen tahrip, eşya ve hayvanlarının yağma, ahâlisinden kadın-çocuk ayırdedilmeksizin altı bin yedi yüz seksen yedi kişinin katledildiği, Çöğender, Sos, Kivank, Timar ve Hasankale'de oturan iki bin beş yüz yerli ve yabancı nüfusun toplanarak Köprü köyü'nde baltalarla ve büyük bir kısmı da barakalara doldurularak makinalı tüfeklerle taranmak suretiyle öldürüldükleri; ailesi Ermeniler tarafından şehit edilip Erzurum'da barındırılan kadın ve çocukların bin beş yüz kişiden ibâret olduğu; ancak Erzurum Hilâl-i Ahmer'de, Cemiyet-i Hayriyye'de ve iş yurtlarında barındırılanların miktarının bilinemediği.

**Large Seale Massacres Perpetrated by Armenians
in the Villages of Pasinler During a Year.**

During the massacres perpetrated by the armenians in a year within the boundaries of the subdistrict of Pasinler; the whole goods and cattles of twenty nine villages had been pillaged and destroyed; fifty four villages had been partly destroyed, goods and cattles pillaged, six thousand seven hundred and eighty seven of their inhabitants women and children without distinction of sex and age killed, two thousand and five hundred persons natives and foreigners residing in Hasankale, Timar, Kivank, Sos and Çöğender were gathered up and killed by axes; crammed into barracks and killed with machine-guns; the number of women and children whose families had been killed and now sheltered and lodged in Erzurum are one thousand and five hundred; the exact number of those taken care of by the Red Crescent and the Charitable Society at Erzurum is unknown.

3 S. 1339 (17. X. 1920)

Pasinler Kazâsı Kâ'im-i makâmılığı

Tahrîrât Kalemi

Umûmî: 429

Mahremdir

Huzûr-ı Sâmî-i Cenâb-ı Vilâyet-penâhîye

Atûfetlü efendim hazretleri

Şeref-mevrûd 13 Teşrîn-i Evvel [1]336 târîh ve altı yüz yetmiş dokuz numaralı şifre telgrafnâme-i vilâyet-penâhîleri arıza-i cevâbiyyesidir.

Mâdde 1- Pasinler kazâsı dâhil-i hudûd ve hâricinde bir sene zarfında Ermeniler tarafından tahrib ve ihrâk ve yağma edilen İslâm köyleri ber-vech-i zîrdır. Haran, Teknecik, Çavuş, Çamlıca, Ağbaba, Ahalik-i ulyâ ve süflâ, Ağullu, Bayrokumu, Bulamac(?), Bayrakdar, Pazacur, Çakmak-ı süflâ, Hanahmed,

Çorumlar, Zorva, Sekman, Söğüdlü-yi süflâ, Sıçankal'a-i süflâ, Tavnuz [Tavuns], Karbil [Kazbil], Karabıyık, Karaçuka, Kızlarkal'a-i ulyâ ve süflâ, Kızılca, Yeniköy, Miyadin, Karaayvad [Karaivad] karyeleri eşyâ-yı beytiyyesiyle hayvânâtı kâmilten yağma edilerek iskâna gayr-ı sâlih bir sûretde tahrîb edildiği.

Mâdde 2- Ahâlîsi katli'âma uğrayan İslâm köylerinin esâmîsi ber-vech-i zîrdır. Hacıhalil, Komazor, Mağaracık, Velibaba, Tuti, Karapınar, Cirason, Arpaçayırı, Porik, Karakilise, Danışmen[d], Pîrali, Akkiran, Alicekreke, Hasankal'a, Surbehan, Hertev, Gülli[çimen], Ağzehir, Bulkâsım, Ketvan, Yağan, Bâdicivan, Tımar, Serçeboğazı, Pusidere, Ezirmik, Porsuh, Hins, Toy-ı sagır, Toy-ı kebîr, Aha, Kurnuc, Pertek, Haykürt, Sos, Yıkılkan [Yıkılğan], Çöğender, Topalak, Gerdekkaya, Müceldi, Alvar, Turtan, Ortuzu, Harçlı, Kepenek, Hanege, Emrekom, Yüzviran, Kırık, İğribıgır, Kaynarca, Eğritaş [Eğertaş], Mollaahmed karyeleri kısmen harâb, eşyâ ve hayvânâtı yağma, ahâlîsinin gerek kadın ve gerekse erkek ve çocuk olmak üzere "6787" nüfusun hâne ve karyeleri derûnunda sûret-i fecî'ada katledildiği gibi Çöğender, Sos, Kivank, Tımar ve Hasankal'a'da meskûn "2500" yerli ve yabancı nüfusun ayrıca toplatdırılarak Köprü köyünde baltalarla telef edilmiş ve bundan ancak yirmi nüfûs hayâtını kurtarabilmiştir. Bunlardan bir kısmı baltalarla itlâf edilmişse de iki bini mütecâviz Hasankal'alı ve civâr köylü halk Ermeniler tarafından Köprü köyünde devrilmiş treni kaldırmak bahanesiyle Hasankal'a'da toplandırılarak Köprü köyüne sevk ve barakalara tıkdıldıkdan sonra makineli tüfeng ve tüfeng ateşleriyle baraka dâhilinde itlâf edilmişlerdir.

Dayım Telgraf Muhâbere Me'mûru Hasankal'alı Yüzbaşı Hakkı Ağazâde Rızâ Efendi de bunlar miyânında vefât etmiştir. Bunların içinden her nasılsa sağ kalarak bi'l-âhire kurtulan Hasankal'alı berber Muhlis Usta ve diğer üç kişi el-yevm ber-hayât şâhidlerdir.

Yüzbaşı Hasankal'alı
İmzâ

Mâdde 3- Âilesi Ermeniler tarafından şehîd edilüp tarafımızdan toplatdırılarak merkez-i kazâda i'âşe etdirilen kadın ve çocukların mikdârı bin beş yüz nüfûsdan ibâretidir.

Mâdde 4- Ayn-ı sûretle mezâlîme uğramış âilelere mensûb kadın ve çocuklar mevcûd olup Erzurum Hilâl-i Ahmer Cem'iyet-i Hayriyye ve iş yurdlarında iskân ve i'âşe edilmekte iseler de mikdârı ma'lûm olmayarak mezkûr mü'esseselere alınıp sâ'ir sûretle i'âşe edilen Rûm ve Ermeni kadınları bulunmadığı arz olunur. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Fî 17 Teşrîn-i Evvel sene [1]336

Kâ'im-i makâm
İmza

BOA. HR. SYS. 2878/50

ERMENİLERİN TORTUM'UN ALTMİŞ DÖRT KÖYÜNÜ
YAKIP KATLİÂM YAPTIKLARI VE MEZÂLİMDEN
KURTULANLARIN İSKÂNI

Ermenilerin Tortum'un altmış dört köyünü yakarak üç bin yedi yüz Müslümanı şehit ettikleri, mezâlimden kurtulan öksüz çocuklarla kimsesiz kadınlardan dört yüzünün kazadaki hayır müesseselerinde ve iki yüzünün de kazadan geçimlerinin sağlandığı.

***Armenians Destroyed Sixty Four Villages in Tortum and
Massacred Their Population; The Settlement
of Those who Survived the atrocities***

Armenians had burnt up sixty four villages in Tortum and massacred three thousand and seven hundred Muslims; four hundred of the surviving orphan children and widowed homeless women had been taken up by charitable foundations of the subdistrict and two hundred of them supplied with foods and necessities by the population and the authorities of the subdistrict

4 S. 1339 (18. X. 1920)

**Erzurum Vilâyeti
Mektûbî Kalemi**

Tortum Kâ'im-i makâmlığı'nın 18 Teşrîn-i Evvel sene [1]336 târîhli ve 224 numaralı şifresinin mablûlû.

C. [Cevâb] 13 Teşrîn-i Evvel sene [1]336 târîhli tele:

1- Dâhil-i kazâda Ermeniler tarafından elli bin hâne tahrib ve ihrâk edilmiş ve kazânın mürekkeb olduğu altmış dört pâre karyeden hiç biri bu bâbda istisnâ edilmemiştir.

2- Kazâda üç bin yedi yüz nüfûs-ı İslâmiyye Ermeniler tarafından suver-i muhtelif ile şehid edilmiştir.

3- Şimdiye kadar ana ve babaları şehid edilen çocuklar ve kimsesiz kadınlardan dört yüzü mütecâviz nüfûs muhtelif târîhlerde merkez mü'essesât-ı hayriyyelerine sevk edilmiştir.

4- El-yevm kazâda iki yüzü mütecâviz kimsesiz kadın ve çocuklar muhtelif sûretle iskân ve îâşe edilmekde bulunmuştur.

Kâ'im-i makâm
Mahmûd Reşâd

BOA. HR. SYS. 2878/48

ERZURUM'DA ERMENİLERCE GERÇEKLEŞTİRİLEN
SOYKIRIM VE TALANA AİT DEFTERLER

Ermeniler tarafından Erzurum'un Gölbaşı, Gürcükapısı, Tebrizkapısı, Gülahmed, Mahallebaşı, Erzincankapısı vs. mevkiilerinde balta ile başları kesilmek, gözleri oyulup iç organları çıkarılmak, burun ve kulakları kesilip derileri yüzülmek, kadın ve bakire kızlara tecâvüz edilip göğüsleri kesilmek sûretiyle üç bin sekiz yüz kırk beş Müslümanın katledildiği; köylerden merkeze kaçmaya çalışan dört bin altı yüz kırk dört Müslümanın şehit edildiği ve belediye tarafından civardaki mezarlıklara defnedildiği; Ermenilerin bölgeden çekilirken 14.767.344 kurşuluk mal ve mücevheri gasbettikleri, üç yüz seksen sekiz kimsesiz kadın ve erkeğin yanlarında on yedi Ermeni kadını da dahil olmak üzere, Hilâl-i Ahmer ile 15. Kolordu'nun iş yurtlarında barındırıldığı, sabipsiz çocukların büyük kısmına Gürbüzler Okulu'nda bakıldığı.

**Notebooks Related to the Genocide and the Pillages
Perpetrated by Armenians in Erzerum.**

In the localities of Gölbaşı, Gürcükapısı, Tebrizkapısı, Gülahmed, Mahallebaşı, Erzincankapısı etc ... attached to Erzurum, Armenians had attacked, mutilated and killed three thousand eight hundred and forty five Muslims chopping their heads with axes carving out their eyes eviscerating their entrails severing their noses and ears flaying their skins, raping women and virgin girls and then cutting off their breasts, exterminating four thousand six hundred forty four Muslims trying to escape and seek refuge in the province's capital, their bodies had been buried by the Municipality in the neighboring cemetery; the Armenians had also robbed goods and jewelries worth 14.767.344 silver piastres; of the said refugees three hundred and eighty homeless women and men and seven Armenians women had been given hospitality and lodged by the Red Crescent and in the 15 th Army Corps' workshops; the majority of the abandoned children were taken care of in the Gürbüzler School.

5 S. 1339 (19. X. 1920)

Keyfiyet, merbût defterlerden müstebân buyurulacağı vech üzere Ermenilerin Erzurum'u terk eyledikleri esnâda mahallâtda isimleri mazbût olan üç bin sekiz yüz kırk beş nüfûs zükûr ve inâs balta vesâ'ir sûretle şehid etdikleri gibi on dört milyon yedi yüz altmış yedi bin üç yüz kırk dört gurus mikdârında eşyâ ve mücevherât gasbeyledikleri ve bunlardan başka köylerden nefis-i kasabaya hicret edenlerden

dört bin altı yüz kırk dört kişi daha şehîd etmişler ise de bunlar garîb oldukları cihetle isimleri zabtedilemeyerek istirdâdın ikinci günü belediye re'îsi ma'rifetiyle elli iki sâ'at zarfında ve bütün şehrin zükûr ve inâsı çalışmak şartıyla defnetdirilmiştir. Bugün ashâb-ı hayrâtın nezdinde bulunan şühedâ, eytâm ve erâmilden mâ'adâ yalnız Hilâl-i Ahmer'de iki yüz on dört ve 15. K.[Kolordu] iş yurdunda yüz yetmiş dört ki cem'an yekûn üç yüz seksen sekiz erkek ve kadın sâhibleri Ermenilerin târîhde emsâli nâ-mesbûk bir sûret-i vahşiyânede katledildiğinden dolayı i'âşeleri te'mîn edilmekde olduğu bunlardan başka kezâ 15. K.[Kolordu] iş yurdunda on yedi kadar da Ermeni kadınlarının i'âşelerinin te'mîn edildiği ve Erzurum'da bulunan diğer Ermeni kadınlarına da Hilâl-i Ahmer tarafından ekmek ve sâ'ire verilerek ihtiyâclarının te'mîn edilmekde olduğu ve ebeveynleri Ermeniler tarafından şehîd edilmiş olan bir çok çocuklar da Gürbüzler mektebinde bulunmakta ise de mezkûr mekteb müdürîyetine yazılan tezkireye henüz cevâb vürûd etmediğinden defteri vürûd ettiği zamân ayrıca takdîm edileceği ve bu ta'dâd olunan mezâlîm ve vahşet yalnız Erzurum kasabasına â'id olup mülhâkâtta bir çok köyler sükkânıyla berâber yakılmış ise de bunların tahkîkâtı polisce mümkün olmadığı cihetle keyfiyetin bu bâbda alâkadâr olan me'mûrîn-i idâreye havâle buyurulması ma'rızıyla huzûr-ı sâmi-i cenâb-ı vilâyet-penâhiye takdîm.

Fî 19 Teşrîn-i Evvel sene [13]36

Polis Müdür Vekîli

İmza

Mevki'i	Nüfusu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfusu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
Gölbaşı	1	Hacı Efendi-zâde Akif Efendi	Abdurrahman ağa mahallesi	20.000	
"	1	Hacı Efendi-zâde Kara Bey	"	30.000	
"	3	Arif Efendi-zâde Yusuf Efendi ve mahdûmları	"	45.000	
"	5	Pasinler'den Durak İsa ve hânesi halkı	"	11.000	
"	1	Mehmed oğlu Ahmed	"	20.000	
"	1	Kavvâz Eyüb Ağa	"	16.000	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Sucu Mehmed Ağa	"	15.000	
"	1	Bakkal Mehmed Çavuş	"	18.000	
"	1	Gez karyeli Derviş Efendi	"	20.000	
"	2	Gümrükçü-zâde Osman Bey ve mahdûmu Ziya Bey	"	6.000	
"	1	Gözübüyük-zâde Hafız Mehmed Efendi	"	—	
"	1	Mütekâ'id Yüzbaşı Süleyman Ağa	"	—	
"	1	Receb oğlu Servet	"	—	
"	1	Tayfur Bey oğlu Abdülmecid	"	—	
"	1	Hacı Kahraman Bey oğlu Şahin Bey	"	—	
"	1	Mustafa oğlu Mehmed	"	—	
"	1	Ahmed oğlu Mehmed	"	—	
"	1	Abdullah oğlu Mehmed	"	—	
"	1	Halil oğlu Emrullah	"	—	
"	1	Emrullah oğlu Mehmed	"	—	
"	1	İbrahim oğlu Hüsnü Efendi	"	—	
"	1	Bayramoğlu Mahmud Efendi	"	—	
Gölbaşı	1	Bahaeddin oğlu Mehmed	Köseömerağa mahalleli	—	
"	1	Mehmed oğlu Ahmed	"	—	
"	1	Ali oğlu Halil	"	—	
"	1	Namervanî-zâde Hacı Mustafa Efendi	Kasımpaşa mahalleli	45.000	
"		Şakir Bey	"	2.000	
"		Abdi Bey-zâde Tahsin Bey	"	30.000	
"	1	Mevlûd Ağa	"	45.000	
"		Abbas Efendi	"	2.100	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Hacı Ömer Efendi	"	5.100	
"	2	Hasankal'alı Mehmed Ağa	"	6.250	
"	1	Furuncı Osman Efendi	"	9.800	
"	3	Çarıkçı Nazım Ağa	"	6.050	
"		Sabri Bey ve kâ'im-birâderi	"	1.800	
"		Tayyar Efendi	"	2.050	
"		Halil Efendi	"	1.100	
"		Mustafa Ağa	"	1.160	
"		Arab Niyazi zevcesi	"	1.335	
"		Sadık Ağa	"	4.500	
"		Rıf'at Efendi zevcesi	"	5.000	
"		Afo Bey	"	20.000	
"		Yüzbaşı Yusuf Efendi zevcesi	"	20.000	
"		Mehmed Ağa	"	6.000	
"	1	Hancı Mehmed Ağa	"	1.160	
"		Feride Hanım	"	1.160	
"		Es'ad Ağa	"	3.000	
"		Manav Ali Bey	"	1.000	
"		Hasan Efendi	"	5.000	
"		Jandarma Rıza Efendi	"	5.000	
"		Necib Efendi â'ilesi	"	15.000	
"		Hacı Hafız Efendi	"	5.000	
"		Tahtacı Osman Ağa	"	3.000	
"		Hınıslı Mehmed Efendi kerimesi	"	10.000	
"		Çerkes İsmail	"	3.000	
"		Hamamcı Halil Efendi	"	2.500	
"		Sıdkı Efendi	"	2.500	
"		Kıgılı Kazım Ağa	"	10.000	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
		Tabbâğbaşı Ağa	"	25.000	
"		Karahan-zâde Tevfik Bey	"	15.000	
"		Kolak (?) oğlu Hacı Bey	Alipaşa	35.000	
"		Kolak (?) oğlu Tayfur Bey	"	5.000	
"		Kolak (?) oğlu Halid Bey	"	—	
"		Manav Ali Bey	"	32.300	Umûm malı yağma edilmiştir.
"		Manav Ali Bey oğlu Yusuf	"		
"		Kahveci Laçın	"		
"		birâderi Mevlûd	"		
"		mahdûmu Münir	"		
"		Ali oğlu Refik	"		
"		Şahin Ağa	"	53.390	
"		zevcesi Zekiye	"		
"		mahdûmu Zülfü	"		
"		mahdûmu Ahmed	"		
"		1 Şahin Ağa mahdûmu Hüseyin	"		
"		1 hafidesi Şefika	"		
"		1 Amu Bey-zâde Hafız Ahmed Efendi	"	123.900	
"		1 mahdûmu Salim	"		
"		1 hademesi Fazıl	"		
"		1 Çadırcı-zâde Mustafa Efendi	"	439.000	
"		1 mahdûmu Dursun	"		
"		1 Abdullah kızı Ayşe	"		
"		1 kerimesi Fatma	"		
"		1 Cemal Efendi	"		
"		1 oğlu Ragıb	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	vâlidese Hadice	"		
"	1	Şakavlı Cemal	"		
"	1	zevcesi Fatma	"		
"	1	mahdûmu Recep	"		
"	1	hemşiresi Müşfika	"		
"	1	Kemanlı Adil	"		
"	1	zevcesi Zeyneb	"		
"	1	kerimesi Askeriye	"		
"	1	Hafız Mustafa	"		
"	1	zevcesi Fatma	"		
"	1	mahdûmu Nedim	"		
"	1	mahdûmu İsmail	"		
"	1	Hafız Abdurrahman Efendi	"		Hânesi kâmilten ihrâk edilmiştir.
"	1	Kahveci Mehmed	"		
"	1	Bülbül Mustafa Ağa	"		
"	1	birâderi İshak	"		
"	1	Hamamcı Yahya Efendi	"		
"	1	Hamamcı Mustafa Efendi	"		
"	1	Abdullah kızı Hesna	"		
"	1	Bekçi Osman Ağa	"		
"	1	birâderi Ahmed	"		
"	1	Hammal Mehmed	"		
"	1	Mehmed oğlu Kazım	"		
"	1	Hammal Sabri	"		
"	1	Mustafa oğlu Hamdi	"		
"	1	Mustafa oğlu Tevfik	"		
"	1	Deli Abdullah	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Alacalı Eşref	"		
"	1	Ahmed oğlu Hamdi	"		
"	1	Karaveçedli Ragıp	"		
"	1	Ilıcalı Hasan	"		
"	1	Yusuf oğlu Hüseyin	"		
"	1	Karaarızlı Şükrü	"		
"	1	Kevahorlu Ali	"		
"	1	Mehmed oğlu Ahmed	"		
"	1	Tüylü Hasan	"		
"	1	Ercekli Veli	"		
"	1	Taftalı Ali	"		
"	1	Kernicli(?) Mustafa	"		
"	1	Hinsli Durak	"		
"	1	Alibezirgânlı Hüseyin	"		
"	1	Kuşçulu Ali	"		
"	1	Çiftlikli Hasan	"		
"	1	Çiftlikli Mustafa	"		
"	1	Gez karyeli Ali	"		
"	1	Surbahanlı Dede	"		
"	1	Hopikli Mehmed	"		
"	1	Karagöbekli Kurban	"		
"	1	Tutaklı Hamdi	"		
"	1	Karakiliseli Hüseyin	"		
"	1	Akdağlı Sıdkı	"		
"	1	Könklü[Kivanklı] Hafız	Eminkarye mahalleli	2.500	
"	1	mahdûmu Mehmed Efendi			
"	1	mütেকâ'id Hafız Efendi zевcesі Fehime	"	35.000	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	mahdûmu Halil Efendi	"		
"	1	Korucuk karyeli Halil	"	3.000	
"	1	Korucuk karyeli Yusuf	"	2.000	
"	1	Alibezirgân karyeli İbrahim	"	2.000	
"	1	Ovacıklı Hasan	"	2.000	
	1	birâderi Mustafa	"	2.000	
"	1	Alefdâr Ağa Efendi yeğeni Ömer	"	40.000	
"	1	Ömer hemşiresi Sakine	"	2.500	
"	1	Fındıklı karyeli Kaya	"	—	
"	1	Abdullah oğlu Mehmed	Kavak mahalleli	1.500	
"	1	Kürd Mehmed oğlu Temur	Eminkarye mahalleli	1.000	
"	1	Pusu karyeli Ali	"	1.000	
"	1	Pesgericli Mehmed	"	2.000	
"	1	Tenekeci Cemal b. Hüseyin	"	5.000	
"	1	Sivici Mevlûd	"	2.000	
"	1	mahdumu Ahmed	"	2.000	
"	1	diğeri Mehmed	"	3.000	
"		Mevlûd oğlu İsmail	"	40.000	
"		Sivici Dursun	"	30.000	
"		Korucuklu Halid	"	4.000	
"		Çolak Abdullah	"	2.000	
"		Alefdâr Hasan	"	5.000	
"		Endelekli [Endekli] Veli	"	1.000	
"		Tercanlı Ali	"	1.000	
"		mahdûmu Mustafa	"	—	
"		Şerifoğlu Hamdi	"	3.000	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Söğütlülü Süleyman	"	1.500	
"		Orutlu [Ortuzlu] Ağa	"	2.500	
"		mahdûmu Fazıl	"	1.500	
"	1	Kurtulu a'mâ Hafız	"	1.000	
"		Badıcvani Tahir	"	2.500	
"		Na'iband Veli	"	2.000	
"		Cemal Mustafa zevcesi Fatma	"	1.000	
"		Emrekomlu Havva vâlidese	"	100	Havvanın vâlidese katl ve mezbûre Havva cebren götürülmüşdür.
"		mahdûmu Hüsnü	"	2.000	Yüzbaşı İsa Ağa zevcesi cebren götürülmüşdür.
"		Sivashlı Ali Çavuş	"	6.000	Kassab Behram gelini Rabî'a cebren götürülmüşdür.
"		Sivişli karyeli Hüseyin oğlu Mehmed Ali	"	4.000	
"		birâderi Muhlis	"	5.000	
"		Hasan oğlu Haydar, <i>Sivişli karyesinden</i>	"	3.000	
"		Reşid oğlu Ali, <i>Sivişli karyesinden</i>	"	5.000	
"		Haydar oğlu, Mehmed <i>Sivişli karyesinden</i>	"	5.000	
"		Rıdvan	"	5.500	
"		Şükrü	"	—	
"		mahdûmu Ahmed	"	15.000	
"		Şatur Ali	"	1.500	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		zevcesi	"	500	
"		Şatır Ali kerimesi	"	1.500	
"		damadı Fevzi	"	2.000	
"		Muhsin oğlu Hasan	"	500	
"		Ali oğlu Sadık	"	1.000	
"		damadı Seyyid Hüseyin	"	5000	
"		Sivişlili Mahmud zevcesi Hanım	"	1.000	Mezbûre cebren götürülmüşdür.
"		Veled oğlu Abbas	"	3.000	
"		Hasankal'alı Musa	"	2.500	
"		Penekli Mustafa	"	1.500	
"		Alvarlı Mustafa	"	5.00	
"		Arif Efendi mahdûmu Ağa	"	5.000	
"		mahdûmu Nizameddin	"	1.500	
"		Berber Mehmed	"	1.000	
"		Attar Mustafa	"	5.000	
"		Tufançlı Yusuf	"	1.000	
"		Pusudereli Sülo oğlu Ahmed	"	1.000	
"		zevcesi Binnaz	"	1.500	
"		kerimesi Güher	"	17.000	
"		Zanzaklı İbrahim oğlu Hüseyin	"	—	Zevcesi ve kerimesi cebren götürülmüşdür.
"		Ömer oğlu Mustafa	Kavak mahallesi	—	
"		Hademe Mehmed	"	—	
"		Şamil oğlu Kurban	"	3.000	
"		zevcesi Nano	"	—	
"		baldızı Fatma	"	—	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Piruze binti Mehmed	"	4.000	
"		Mehmed vâlidese İffet	"	—	
"		zevcesi Suna	"	—	
"		Nazım b. Şükrü Efendi	"	—	
"		Şerif oğlu Behlül	"	2.000	
"		Çerkes Salih	"	—	
"		Sucu Ziya	"	18.000	
"		Rüstem oğlu Şihameddin	"	—	
"		Tortumlu Akif	"	—	
"		Kurban oğlu Yusuf	"	—	
"		Nuri b. Ahmed	"	—	
"		Mehmed oğlu Şakir	"		
"		Ahmed Osman oğlu Ahmed	"		
"		Kevanklı[Kivanklı] Ahmed	"		
"		Taşçı Mehmed Usta	"	6.000	
"		Haşım b. Hacı Hasan Usta	"		
"		Şerif oğlu Emrullah	"		
"		Hasan oğlu Osman	"		
"		Salih oğlu Halid	"		
"		Hasan oğlu Yusuf	"		
"		zevcesi Münire	"		
"		mahdûmu Hazım	"		
"		Mehmed oğlu Neş'et	"		
"		Mustafa oğlu Hakkı	"		
"		Ahmed oğlu Hacı Receb	"	14.000	
"		birâderi Sa'îd	"	—	
"		birâderi Ali	"	—	
"		Ali oğlu Hafız Abdullah	"	6.000	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Mustafa oğlu Ahmed	"	6.000	
"		Kevanklı[Kivanklı] Ahmed	"	2.000	
"		Tortumlu Ahmed	"	—	
"		Dede Çavuş	"	2.000	
"		birâderi Ahmed Çavuş	"		
"		Şerif oğlu Mehmed	"		
"		Nafiz oğlu Hafız Efendi	"	5.000	
"		Süleyman oğlu Tayyar Efendi	"		
"		Tufançlı Ahmed oğlu Mikdad Mehmed	"		
"		Muhtar Mümtaz Efendi	"	6.000	
"		Tufançlı Veli	"		
"		Ayşe binti Receb	"		
"		Şeyhköylü Şaban	"		
"		zevcesi Fatma	"		
"		kerimesi Gülşah	"		
"		diğeri Halime	"		
"		oğlu Dursun	"		
"		Hüseyin oğlu Veli	"		
"		Mehmed oğlu Haşim	"		
"		Mustafa oğlu Ahmed	"		
"		Hasankal'alı Mehmed	"		
"		oğlu Hürrem	"		
"		Tortumlu Ömer oğlu Rıfat	"		
"		Tortumlu Coşkun	"		
"		Tortumlu Ahmed	"		
"		Tortumlu İsmail	"		
"		Tortumlu Kaya	"		
"		Tortumlu Akif	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Tortumlu Şerife	"		
"		Aşkal'alı Süleyman oğlu Sabit	"	3.000	
"		oğlu Lütî	"		
"		Aşkal'alı Sabit oğlu Lütî	"		
"		Mahmud hafidi Ziya	"		
"		Hasan oğlu Yusuf	"		
"		Müdürge karyeli Timur	"		
"		zevcesi Anike (?)	"		
"		oğlu Muhyiddin	"		
"		Kervanklı [Kivanklı] Ömer	"		
"		vâlidisi Nazife	"		
"		Seyyid gelini İzzet	"		
"		Kirvanklı [Kivanklı] Hasan	"		
"		Kirvanklı [Kivanklı] Hasan yeğeni Nusret	"		
"		Mehmed oğlu Refik	"		
"		Mahmud oğlu Ahmed	"		
"		Nazım kızı Hanım	"		
"		Hallac Cemal	"		
"		oğlu Hakkı	"		
"		Mehmed oğlu Nafiz	"		
"		Akif oğlu Kel Ağa	"		
"		Kirvanklı [Kivanklı] İbrahim Ammi	"		
"		Mahmud oğlu Hüsnü	"		
"		Sa'îd oğlu Emrullah	"		
"		Eşref oğlu Kamil	"		
"		Tevfik oğlu Salih	"		
"		Hasan oğlu Mehmed Ali	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Hasan oğlu Osman	"		
"		Narmanlı Mevlûd	"		
"		Ömer oğlu Muhyiddin	"		
"		Alvarlı Mustafa	"		
"		Furuncı Mehmed Efendi	"	18.000	
"		Tayyar b. Mustafa	"	17.000	
"		Sürücü Kaya	"	16.000	
"		Ahmed oğlu Fahri	"	14.000	
"		Şerif kızı Nazlı Hanım	"	3.000	
"		Bakkal Burhan Ağa	"	15.000	
"		Hüseyin Ağa b. Mehmed	"	17.000	
"		Bostancı Sabri b. İbrahim	"	16.000	
"		Mevlûd Çavuş	"	17.000	
"		İsmail Çavuş	"	6.000	
"		Laz Reşid	"	2.000	
"		Sabit Çavuş	"	3.000	
"		Zühre Hanım	"	1.000	
"		Mahmud Ammi	"	1.200	
"		damadı Halil	"	13.000	
"		damadı Kaya	"	3.000	
"		Seyfullah Efendi	"	392.600	
"		Bahri Bey	"	7.000	
"		Kürd Şerif Ağa	"	12.900	
"		İsmail oğlu Durak	"	6.000	
"		Berber Sabri Efendi	"	10.729	
"		Kanberli Feride Hanım	"	5.000	
"		Kocaman oğlu İsmail	"	17.000	
"		Mâye Hanım	"	13.000	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		kızı Esma	"	13.000	
"		Baltacı İbrahim Ağa	"	2.000	
"		Mahmud kızı Habibe	"	2.000	
"		Osman oğlu Mehmed	"	14.000	
"		Salih Çavuş	"	19.000	
"		İmam Şükrü Efendi	"	19.000	
"		Ömer oğlu Nuri	"	3.000	
"		Mustafa kızı Münire	"	3.000	
"		Şaban oğlu Ali	"	2.000	
"		Rankarlı(?) İbrahim	"	7.000	
"		İsmail kızı Hesna	"	2.000	
"		Cemal kızı Hadice	"	1.000	
"		Mehmed oğlu İsmail	"	2.000	
"		Mehmed Ali kızı Atiyye	"	3.000	
"		Emrullah oğlu Hüsnü	"	4.000	
"		Feride binti Veli	"	6.000	
"		Fethiye binti Hasan	"	5.000	
"		Alvarlı Mustafa oğlu Mehmed	"	14.000	
"		Şehid Hafız Abdullah zevcesi Gül'izar	"	16.000	
"		Akif b. Kurban	"	1 500	
"		Mustafa kızı Makbule	"	4.000	
"		Ali Dayı kızı Fatma	"	3.000	
"		Gümrük kolcusu Şükrü Ağa	Yeğenağa mahallesi	3.000	
"		Şakavlı Süleyman Ağa'nın mahdûmları ve hafidi	"	30.000	
"		Göllü karyeli Ali Ağa	"	45.000	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Mevlûd Ağa oğulları Yusuf, Seyfeddin, Muhyiddin	"	14.000	
"		Sadık Efendi oğlu Fazıl Efendi ve birâderi	"	15.000	
"		Aziz Efendi ve mahdûmu Zâkir Efendi	"	20.000	
"		Çöğenderli Hüseyin Ağa oğlu Kemal	"	5.000	
"		Mehmed oğlu Talib Ağa	"	2.000	
"		Halid Bey ve mahdûmu Mustafa Efendi	"	500.000	
"		Recep Ağa ve mahdûmları Refik ve Fehim ağalar	"	15.000	
"		Fehim Efendi'nin vâlidesi hemşireleri ve yeğenleri	"	14.000	
"		Ferid Bey ve hafidi	"	16.000	
"		Hafız Efendi ve birâderleri Nafiz ve Haydar ve çocukları	"	9.000	
"		Rusûmât me'mûru Ferid Bey'in birâderi Ziya Bey ve vâlidesi	"	200.000	
"		Alefdâr Abdurrahim Ağa ve ta'allukâtı	"	25.000	
"		Şeyh Mehmed Efendi'nin mahdûmu Hasan	"	30.200	
"		Arabacı Yusuf Ağa	"	10.500	
"		Arabacı Kadir Ağa vâlidesi	"	17.400	
"		Türkilisli (?) Abdülmecid Efendi ve mahdûmu	"	100.000	
"		Alçıçı Mahmud Ağa ve kerimesi	"	10.000	
"		Aşçı Dede ve mahdûmu Ali	"	14.000	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Zorlu(?) oğlu Ahmed Bey'in vâlidesi ve mahdûmu	"	29.000	
"		Fazıl Efendi'nin kâ'im-pederi İbrahim Efendi ve mahdûmu	"	8.000	
		Gürcü Mehmed Ağa'nın İsa Ağa ve kâ'im-pederi	"	9.000	
"		Akdağı Ahmed Efendi	"	15.000	
"		Mü'ezzin Hafız Fazıl Efendi	"	5.000	
"		Hacı oğlu Muhtar Hüseyin Ağa	"	10.000	
"		Mustafa ve Hakkı ve Şaban ağalar	"	11.000	
"		Süleyman oğlu Avni Efendi	"	61.000	
"		Mehmed Efendi'nin ta'allukâtı	"	50.000	
"		Na'iband Hacı Usta ve birâderi İbrahim	"	18.000	
"		Tercanlı Mahmud Ağa	"	5.000	
"		Acem oğlu İsmail ve Mehmed	"	4.000	
"		Hammal İsmail Ağa	"	3.000	
"		Dikici Vehbi Efendi	"	4.000	
"		Hasan oğlu Mehmed ve Mustafa damadı	"	4.000	
"		İşçi Şükrü'nün pederi ve birâderi	"	3.500	
"		Yusuf Çavuş'un ta'allukâtı	"	5.500	
"		Asker oğlu Mustafa Ağa	"	4.000	
"		Yapakçı Mahmud Ağa	"	2.500	
"		Battal ve kâ'im-birâderi Faruk ağalar	"	3.600	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Soslu Hacı Ali'nin birâderi Mehmed Ağa	"	21.000	
"		Meshci Mecid Ağa	"	3.000	
"		Kurban Ağa	"	2.000	
"		Dikici Ahmed Ağa ve birâderi Hasan Ağa	"	2.500	
"		Arabacı Halid ve birâderi Mehmed ağalar	"	3.500	
"		Mehmed oğlu Yusuf	"	19.000	
"		Alefdâr İbrahim Ağa'nın damadı Mehmed ve mahdûmu Sakıb	"	2.300	
"		Nazır İdris Ağa'nın kâ'im-pederi Hasan	"	14.000	
"		Tohumcu Ömer Ağa ve ta'allukâtı	"	1.000	
"		Acem Mahmud Ağa'nın teyzesi	"	2.000	
"		Acem Hasan birâderi Mehmed Ali	"	3.600	
"		Elmas Hanım'ın ta'allukâtı	"	15.000	
"		Derici Mahmud Ağa ve mahdûmu Mustafa Ağa	"	14.000	
"		Derici Fazıl Ağa ve mahdûmu Nafiz	"	5.500	
"		Cemal Ağa'nın bacanağı Nazım	"	6.800	
"		Necib Efendi'nin mahdûmu Nazım Çavuş	"	10.000	
"		Kunduracı Recep Ağa ve mahdûmları ve kerimesi	"	1.150	
"		Acem Mirze'nin birâderleri	"	1.000	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Muhâcir Hasan Ağa'nın ta'allukâtı	"	10.000	
"		Kahveci Mahmud Ağa	"	1.600	
"		Kamil Ağa'nın ta'allukâtı	"	1.050	
"		Yeğenağa imâmı Abdürrahim Efendi, hoca	"	150.000	
"		birâderi Yusuf zevcesi ve mahdûmu	"	50.000	
"		Mehmed Çavuş birâderi Mustafa haremi ve mahdûmu	"	50.000	
"		Ağa Çavuş gelini Güllü	"	14.900	
"		Osman Ağa, üç kerimesi, iki hafidi	"	26.800	
"		Baba Hafız Boyacı Halim ve mahdûmu	"	35.000	
"		Kamacı Hamdi Efendi	"	55.000	
"		Hacı İsmail-zâde Tevfik Bey	"	lira-yı Osmani 50.000	
"		Hacı Cum'a-zâde Hacı Mehmed	"	10.000	
"		Hacı Derviş Efendi-zâde Hacı Tevfik Bey ve birâderleri	"	5.000	
"		Alefdâr İbrahim Ağa	"	500	
"		Hacı Vahid Bey	"	1.550	
"		Soslu Hacı Ağa	"	200	
"		Mirze ve birâderleri Rıza	"	350	
"		Kılcı-zâde Ahmed Efendi	"	1.000	
"		Gözübüyük-zâde Ziya Bey	"	350	
"		Hamdullah Şefik	"	2.500	
"		Nebi Alemdar-zâde Ali	"	2.500	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Andavlı-zâde Osman Efendi	"	1.000	
"		İmam Hafız Ali Rıza Efendi	"	1.000	
"		Göllülü Ziya Bey mahdûmları Tayfûr, Nusret	"	7.000	
"		Evkâf Başkâtibi Tal'at	"	1.000	
"		Gözübüyük-zâde Sadreddin Bey	"	3.000	
"		Hacı Serdâr-zâde Mustafa Efendi	"	1.000	
"		Hacı Ragıb-zâde Seyfeddin Bey	"	2.500	
"		Kal'alı Avni Bey	"	400	
"		Baytar İbrahim Ağa kerimesi Hanım	"	400	
"		Hacı oğlu İsa Bey	"	200	
"		Arabacı Şemseddin Ağa	"	100	
"		Berber Usta Ahmed Usta	"	100	
"		Bıçakçı Hasan	"	150	
"		Jandarmadan mütekâ'id Yakub Çavuş	"	500	
"		Aziz Efendi hânesi	"	400	
"		Tuzlacı Süleyman Efendi	"	550	
"		Bakkâl Mehmed Efendi ve birâderi Hafız Hakkı	"	500	
"		Hacı Çopur-zâde Ömer ve Ali ve Osman Efendiler	"	2.000	
"		Kaya'nın vâlidesi Elif Hanım	"	300	
"		Abdüsselâm-zâde Salim ve Asım Efendiler	"	450	
"		Mütekâ'id Yüzbaşı Hamdi Efendi	"	500	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Mütekâ'id Yüzbaşı baldızı Hanım	"	500	
"		Hacı Tayfur Efendi ve birâderi Dede Bey	"	3.000	
"		Acem Mahmud'un zevcesi Zekiye Hanım	"	100	
"		Kassab Hacı Abdi zevcesi Hadice Hanım	"	200	
"		Müteveffâ Hacı İbrahim Ağa â'ilesi	"	350	
"		Serçemeli Mehmed Ağa ve birâderi	"	300	
"		Kitâbcı Tahir ve Fehim Efendiler	"	5.000	
"		Canbaz Mustafa Ağa	"	2.000	
"		Tavlaş-zâde Şükrü Bey	"	4.000	
"		Tortumlu Kahraman Efendi	"	600	
"		Kavas Halid	"	600	
"		Attâr Mustafa	"	200	
"		Hacı Cazim Bey	"	3.000	
"		Kuru-zâde Münir Bey	"	1.500	
"		Erçikli-zâde Cemal Bey	"	4.000	
"		Nemli-zâde Sabri Bey	"	50.000	
"		Artbaş-zâde Faruk Bey	"	2.000	
"		İrani Abdulvehhab ve kâ'im-birâderleri	"	1.000	
"		Behlûl Ağa, posta hademesi	"	300	
"		Bakkal Behlûl Ağa	"	200	
"		Müteveffa Rıf'at Efendi â'ilesi	"	300	
"		Cinisli Tayfur Bey	"	500	
"		Katib Tayyar Efendi	"	1.500	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Yüzbaşı-zâde Şükrü Efendi	"	600	
"		Sandık Emini Receb Efendi	"	500	
"		Alefdâr Necib Ağa	"	300	
"		Sa'îd Efendi-zâde Sabri Bey	"	2.000	
	446	YEKÛN			

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
Gürcü- kapusu	1	Dursun Bey-zâde Besim Bey	Boyahâne mahallesi		Dâhile sevk edilmiştir, Ermeniler tarafından.
"	1	Dursun Bey-zâde Rüşdü ve Fu'ad beyler	"		Balta ile Balıkdere'de katledilmiştir.
"	1	Halil oğlu Sükuti üveyi pederi Safer	"		Hânesi önünde balta ile katledilmiştir.
"	1	Kosili (?) Rıza	"		Dâhile sevk edilmiştir.
"	1	Hüseyin oğlu Mehmed	"		Kama ile gözleri oyulmuştur.
"	1	Tayyar oğlu Ziya Efendi	"		Kavakkapu- su'nda
"	1	Muhtar Bey	"		balta ile
"	1	Hacı Osman	"		"
"	1	Abdullah oğullarından Ömer ve Hakkı	"		"
"	1	Hacı Behlûl oğlu Sırrı	"		"
"	1	Mustafa kızı Gülsüm ve mahdûmu Mehmed	"		"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Süleyman oğlu Hüseyin	"		"
"	1	İbrahim oğlu Kaya	"		"
"	1	Hamamcı Osman oğlu Hamdi	"		Kavakka- pusu'nda balta ile kafası ezilmiştir.
"	1	Hamamcı Osman oğlu Ahmed	"		Kavakka- pusu'nda balta ile.
"	1	Kassab Güzel Mehmed	"		"
"	1	Oturakçı Hacı Mustafa oğlu Ali	"		Kama ve hançer ile katledilmiş- dir.
"	1	Arâzi Başkâtibi Yusuf Efendi oğlu Fazıl Efendi	"		Karnı yarılarak barsakları ve ciğerleri teşrih edilmiştir ve katledilmiştir.
"	1	Fazıl Efendi mahdûmu Cemil	"		"
"	1	Beledi Başkâtibi Hacı Nazım Bey	Bakırcı mahallesi	—	İstasyon-da balta ile katledilmiştir.
"	1	Bakırcı mütevellisi Ahmed oğlu Fevzi	Boyahâne mahallesi		Kavakka- pusu'nda balta ile katledilmiştir.
"	1	Kürd Ali	"		Karska- pusu'nda balta ile katledilmiştir.
"	1	Kürd Yusuf	"		Balta ile öldürülmüştür.
"	1	Kürd Arslan	"		
"	1	Kürd Haşan	"		"
"	1	Kürd Ahmed	"		"
"	1	Kürd Hüseyin	"		"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Kürd Süleyman	"		"
"	1	Kürd Mustafa	"		"
"	1	Kürd Haydar	"		"
"	1	Receb Efendi oğlu Ağa	"		Balta ile beyni dağılmış ve süngü ile vücûdu parçalanmıştır.
"	1	Bakırcı İmamı Hafız Fa'ik Efendi	"		Gözleri oyulmuştur.
"	1	Hafız Şükrü oğlu Mümtaz	"		Süngü ile vücûdları tahrib ve katledilmiştir.
"	1	Molla Ahmed oğlu Rıf'at	"		
"	1	Haşıkuvanklı(?) Şükrü	"		
"	1	Göllü karyeli Ağa	"		
"	1	Göllü karyeli Hacı	"		
"	1	Yunus Ağa-zâde Hüseyin	"	Hânesi kâmilten ihrâk olunmuş.	Kavakka-pusu'nda balta ile katl olunmuştur.
"	1	Yunus Ağa-zâde Hüseyin oğlu Mehmed	"		Sabun-hâne'de balta ile katl olunmuştur.
"	1	Yunus Ağa-zâde Hüseyin yeğeni Fahri	"		
"	1	kerimesi Behiyye	"		Hânesinde balta ile katledilmiştir.
"	1	Mehmed oğlu Niyazi	"		Sâbûnhâne'de balta ile katledilmiştir.
"	1	Yusuf oğlu Hakkı	"		"
"	1	Hacı oğlu Yunus Efendi	"		"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Hacı oğlu Yunus birâderi Ahmed	"		"
"	1	Hacı oğlu Yunus diğeri Süleyman	"		"
"	1	Yusuf oğlu Dursun Efendi	"		İstasyon-da balta ile katledilmiştir.
"	1	Yusuf oğlu Dursun Efendi yeğeni Mahmud	"		
"	1	Cevahir oğlu Maksud	"		"
"	1	Halil Bey'in oğlu İbrahim Bey	Karakilise mahallesinden		
"	1	Hacı Hasan oğlu Hafız İsmail	"		Elleri bağlanarak istasyonda ve Karşkapusu'nda ve Kavakkapu-su'nda balta ve süngü ile Ermeniler tarafından katledilmişlerdir.
"	1	Halil oğlu Ahmed	"		
"	1	Bekir oğlu Dursun Efendi	"		
"	1	İzzet oğlu Sabri	"		
"	1	Hammamcı Burhan	"		
"	1	Muhâcir Kürdler	"		
"	1	Boyahâne İmamı	"		
"	1	Kâ'im-i makâm İshak Bey'in mahdûmu Nusret Bey	"		
"	1	Kahveci Adil Bey birâderi Şevket	"		
"	1	Ahmed oğlu Tufan	"		
"	1	Hacı Tevfik mahdûmu Nuri	"		"
"	1	Molla Samed b. Rüstem	"		"
"	1	Abdi Bey mahdûmu Abdullah	"		"
"	1	Mihriban Hatun	"		"
"	1	Abdullah oğlu Hasan	"		"
"	1	Hınıslı Hüseyin b. Ahmed	"		"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Kıgılı Ahmed oğlu İsmail	"		"
"	1	Muşlu Hasan	"		"
"	1	Kürd Ali	"		"
"	1	Kürd İsmail	"		"
"	1	Hınıslı Hasan'ın kerimesi Fatma	"		Fatma'nın bikri izâle edildikten sonra katledilmiştir.
"	1	Mehmed'in kerimesi Firuze	"		Bu dahi.
"	1	Ahmed oğlu Tefvik	"		"
"	—	Tacir-zâde Hacı Osman Efendi mahdûmu Habib	"	Lira-yı Osmânî 20.000	Habib-baba türbesinde dükkânlarını tahrib
"	—	Rûsûmât Kâtibi Halis Bey	"	30.300	"
"	—	Mahkeme Kâtibi Hacı Bey	"	2.000	"
"	—	Hacı Muhyiddin Bey	"	1.000	"
"	—	Hacı Tefvik Efendi	"	2.000	"
"	—	Ebu Ağa	"	3.000	"
"	—	Ali Bey	"	100	"
"	—	Kassab Kurbanı	"	20	"
"	—	İshak Hoca	"	20	"
"	—	Kahraman Ağa	"	20	"
"	—	Hacı Bayram Efendi	"	30	"
"	—	Akif Bey	"	50	"
"	—	Mirancı (?) Tefvik Efendi	"	50	"
"	—	İsmail Efendi	"	60	"
"	—	Süleyman Ağa	"	20	"
"	—	Avukat Nafiz Efendi	"	40	"
"	—	Serrâc Hakkı Bey	"	50	"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	—	Attar Hacı Bey	"	20	"
"	—	Kassab Osman Ağa	"	20	"
"	—	Kassab Şükrü	"	300	"
"	—	Bezzâz Hacı Halid Efendi	"	300	"
"	—	Trabzonlu Ali Efendi	"	300	"
"	—	Dede Bey	"	50	"
"	—	Faris Bey	"	20	"
"	—	Attâr Eşref Efendi	"	50	"
"	—	Hacı İbrahim Ağa	"	20	"
"	—	Kürd İsa	"	100	"
"	—	Kelleci Mehmed Ağa	"	50	"
"	—	Reze Efendi	"	50	"
"	—	İmamlık hânenin zâyî'âtı	"	50	
"	1	Yusuf oğlu Çerkes	Hanımhamamı mahallesi		Hasan-kal'a'nın burcunda katledilmiştir.
"	1	Selim oğlu Hüseyin	"		İstasyonda balta ile
"	1	Tayfur oğlu Fa'ik	"		"
"	1	Gümüş oğlu Arslan	"		"
"	1	Hüseyin oğlu Yusuf	"		İstasyonda balta ile Ermeniler tarafından katledilmiştir.
"	1	Tufan oğlu Ahmed	"		
"	1	Mehmed oğlu Şevki	"		
"	1	Hacı Yusuf Efendi	"		
"	1	kerimesi Hadice	"		
"	1	haremi Fatma	"		Mezbûreye envâ' dürlü hakâret ve çıplak olarak götürülmüş ve nihâyetü'l-emr katledilmiştir.

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Hurşid oğlu Osman	"		Balta ile
"	1	Süleyman oğlu Fevzi	"		İstasyonda balta ile
"	1	gelini Zehra Hanım	"		Kahvede süngü ile
"	1	Nazım oğlu Sabri	"		Hânesinden çıkarken sokakda balta ile katl
"	1	Mikdad oğlu Ahmed	"		Evinden çıkarılıp sokakda balta ile katl
"	1	Cevahir oğlu Hurşid	"		Ustura ile boğazından kesilmiştir
"	1	Abdullah oğlu Sa'îd	"		İhrâk edilmiştir.
"	1	Yusuf oğlu Celâl	"		Mekteb şâkirdi, balta ile katl
"	1	Nu'man oğlu Abdullah	"		Kavakkapusu'n da balta ile
"	1	Ali oğlu Sırrı	"		
"	1	Pertev oğlu Ahmed	"		"
"	1	Şaban oğlu Mustafa	"		"
"	1	Hurşid'in hanımı Nene Hanım	"		"
"	1	Hüseyin oğlu Mehmed	"		"
"	1	Söğüdlü karyeli Fevzi	"		"
"	1	Kivanklı İbrahim Ağa	"		"
"	1	Tivnikli Hacı Mehmed Efendi	"		"
"	1	Kahveci Vasıf Ağa	"		"
"	1	Tufançlı Hacı Bekir	"		"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Çögenderli Mustafa oğlu Şakir	"		"
"	1	Tüccârdan Aziz Efendi	"		"
"	1	Ali Efendi ve refİKası	"		Fîl-i şeni' icrâ ve karnı kama ile yarılmışdır.
"	1	İmam Hafız Efendi	"		Parmakları mikrâs ile kesilmişdir.
"	1	Amasyalı Mustafa	Topçuoğlu mahallesi		Sabunhâne'de diri diri ihrâk edilmişdir.
"	1	Kassab Şitak	"		
"	1	Tüccârdan Şaban Efendi	"	lira-yı Osmânî 1.000	Zâyi'âtları
"	—	Manav Hakkı Bey	"	600	
"	—	Bakkal Şevket Efendi	"	150	
"	1	Mustafa oğlu Osman	"		İstasyonda balta ile
"	1	Mehmed zevcesi Sebi'a	"		"
"	1	Dursun oğlu Halid	"		"
"	1	zevcesi İsmet	"		Hânesinde balta ile
"	1	Ahmed oğlu Şaban	"		Kavakkapusu'n da balta ile
"	1	Şaban oğlu Ahmed	"		
"	1	Kassab Ahmed ve birâderi Mustafa	"		"
"	1	Ümidimli Emrullah Çavuş	"		"
"	1	Mehmed oğlu Hacı Faris	"		"
"	1	Mustafa oğlu Abdurrahman	"		Tırnakları kerpeden ile çıkarılmak sûretiyle katl

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	hemşiresi Fatma	"		Katledi-miştir.
"	1	Hacı Hüseyin oğlu Mehmed	"		Karskapusu'nda balta ile
"	1	İbrahim oğlu Nusret	"		Yanıkdere'de balta ile
"	1	Narmanlı oğlu Mehmed	"		İstasyonda balta ile
"	1	kızı beş yaşında Makbule	"		Hânesinde balta ile
"	1	mahdûmu dört yaşında Cemil	"		Süngü ile katledilmiştir.
"	1	Hınslı Battal Bey	"		Hacı Ahmed hânesinde balta ile katledilmişler- dir.
"	1	Mustafa oğlu Hakkı	"		
"	1	Mustafa oğlu Manav Akif	"		
"	1	ve beş aded ismi mechûl Tortumlu müsâfiri	"		
"	1	Sivaslı Asker İbrahim	"		
"	1	Kızanşehirli Süleyman	"		
"	1	Göğebakan Hoca	"		Derileri ustura ile yüzülmek sûret-i feci'anesiyle katl
"	1	Mehmed oğlu Mevlûd	"		
"	1	Osman oğlu İzzet	"		Kerpeden ile ayak ve el tırnakları sökülmek sûretiyle katl
"	1	Hasan oğlu İzzet	"		İstasyonda balta ile katledilmişlerdir.
"	1	Mehmed oğlu Vahid	"		Kavakkapusu'n da balta ile katledilmişler- dir.

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Ahmed oğlu Delaleddin	"		İstasyonda balta ile katledilmişlerdir.
"	1	Polis me'mûru Sabri Efendi	"		Derisi yüzülmek ve kerpeden ile tırnakları çıkarılmak sûretiyle katl.
"	1	Abdullah oğlu Arif	"		Hacı Ahmed hânesinde balta ile
"	1	Osman oğlu Hakkı	"		
"	1	oğlu Kemal	"		
"	1	İsmail oğlu Hacı Hafız	"		
"	1	Süleyman oğlu Dursun	"		
"	6	Hacı Hafız Mahmud hânesinde	"		Altı kadın ve kendisi fecî' bir sûretde katledilmişlerdir.
"	1	Tayfur zevcesi Zekiye	"		Balta ile sokakda
"	1	Akif kızı Selime	"		"
"	1	Sırrıoğlu Abdullah	"		Sabun-hâne'de balta ile
"	1	İmam Ömer Efendi	"		Muhtelif mahallerde kama ve balta ile katledilmişlerdir.
"	1	Bahri oğlu Sırrı	"		
"	1	Tortumlu Şahin Hoca hânesi halkıyla berâber	"		
"	1	Mustafa oğlu Dede	"		
"	1	Dursun oğlu Ahmed Hoca	"		
"	4	İspirli Yakub, oğlu Hüsnü ve oğlu Eşref ve â'ilesi	"		
"	1	Nazif oğlu Fehim	"		
"	1	Şemseddin oğlu Karabey	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Hasret oğlu Halil	"		"
"	1	İbrahim oğlu İsmail	"		"
"	1	Ahmed oğlu Ali	"		"
"	1	Tivnikli Emin Çavuş	"		"
"	1	Erçikli Molla Hüseyin Hoca	"		"
"	1	Hacı Yusuf Ağa	"		"
"	1	Hacı Yusuf oğlu İbrahim	"		"
"	1	diğeri Ahmed	"		İstasyonda balta ile
"	1	Hasankal'alı Rıza	"		"
"	1	Özümekli (?) Nazım	"		"
"	1	Kassab Molla Mustafa	"		"
"	1	Osman oğlu Hafız Hamdi	"		"
"	4	Kürd Maksud hânesinde Tekmanlı isimleri bilinmeyen eşhâs	"		"
"	1	Alefdâr Süleyman	"		"
"	1	Tinkerli Dede Bey	"		Kavakka-pusu'nda maktel ittihâz olunan mahalde balta ile
"	1	Ahmed zevcesi Fatma	"		
"	1	hafidi İbrahim	"		
"	1	Osman kızı Tevhide	"		
"	4	İspirli olup isimleri bilinmeyen	"		Müsâfir oldukları hânedeki balta ile katledilmiştir.
"	1	Mustafa oğlu beş yaşında Haşim	"		Hamamderesi'nde balta ile katl
"	1	Soğukçermikli Celal	"		"
"	1	Tortanlı Ferhad	"		"
"	1	oğlu Ömer	"		"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	diğeri Hamdi	"		"
"	1	Tüccâr Şerif oğlu Arslan	"		Hânesinde balta ile katl
"	1	Mustafa oğlu İsmail	"		İstasyonda balta ile katl
"	1	kızı Saime	"		Kumludere'de balta ile katl
"	1	hemşiresi Fehime	"		Kilisekapusu'nda balta ile katl
"	1	İsmail oğlu Şemseddin	"		Kendi hânesinde balta ile katl
	1	Osman zevcesi Elif	"		Karskapusu'nda balta ile katledilmişlerdir
	1	hafidesi Kıymet	"		
"	1	Hasankal'a Müftüsü Hafız Raşid Efendi	"		Koyun gibi boğazlanmış ve eşyâsı gârât edilmiştir.
"	1	İbrahim oğlu Ahmed Ağa	"		Ermenilerin maktel itihâz eyledikleri Karskapusu'nda süngüler ile katledilmişlerdir.
"	1	Abdülaziz Ağa	"		
	1	Kahveci Laçın Ağa	"		
	1	Kahveci Laçın Ağa'nın birâderi Mevlûd Ağa	Çortan		Balta ile katl istasyonda
"	1	Kahveci Laçın Ağa'nın mahdûmu Mustafa	"		Kavakkapusu'nda barakada ihrâk edilmiştir.
"	1	Hüseyin oğlu Ali	"		
"	1	Raşid Efendi, Hasankal'a Müftüsü	Boyahâne mahallesi		Katl, balta ile
"	1	Mütevelli Namık Efendi	"		"
"	1	Hafız Fa'ik Efendi	"		"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Dursun Bey-zâde Cevad Bey	"		"
"	1	Namık Efendi-zâde Rıza Bey	"		Kemerin arkasında kama ile parçalanmış
"	1	Hacı Emin Ağa	"		
"	1	Da'vâ vekili Nazım Bey	"		
"	1	Mevlûd b. Mehmed	"	10.000	Burnu, kulağı kesilmiş ve ol sûretle katledilmiştir.
"	1	kerimesi Kına	"		Uryân edilmiş ve bıkrleri ba'de'l-izâle katledilmişlerdir.
"	1	kerimesi Penbe	"		
"	1	Muhâcirinden Şihab b. Yusuf	"	4.000	Kanyunus'da balta ile katledilmiştir.
"	1	zevcesi Fatma	"		
"	1	mahdûmu Bekir	"		
"	1	Dursun b. Hasan	"	12.000	Topdağı altında balta ile
"	1	kerimesi Hesna	"		Pederiyle birlikde katledilmiştir
"	1	kerimesi Ayşe	"		
"	1	Fazıl b. Mevlûd	"	5.000	Kemerin arkasında balta ile katl
"	1	Nuri b. Ömer	"	—	
	1	zevcesi Fatma	"	4.000	Mesânesini kesüp ağzına vermişler ol sûretle başını balta ile ezerek katleylemişlerdir
"	1	Ahmed b. Hüseyin	"		Hânesinde balta ile katl
	1	kerimesi Nuriye	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Abdûlgani b. Kadir	"		"
"	1	zevcesi Güllü	"		"
"	1	kerimesi Binnaz	"		"
"	1	Hacı Şemseddin Efendi	"	26.000	Kavakkapusu'n da balta ile
Gürcü- kapusu	1	Hacı Tevfik Efendi	Feyziye ve Mirzemehmed mahalleleri		Kavakkapusu'nda balta ile katledilmişlerdir.
	1	Hacı Hüseyin Efendi		6.000	
"	1	Hacı Maksud Efendi	"	6.000	"
"	1	Tivnikli Mustafa	"	1.200	"
"	1	Debbâğ Mükremin Ağa	"	10.000	"
"	1	Bezzâz Yusuf Efendi	"	3.000	"
"	1	Şükrü Ağa	"	5.000	"
"	1	Berber Mustafa Efendi	"	4.000	"
"	1	Behcet Ağa	"	3.500	"
"	1	Ahmed Ağa	"	6.000	"
"	1	mahdûmu Muharrem	"	10.000	"
"	1	Tenekeci Adil Ağa	"	3.000	"
"	1	Haffâf Ömer Ağa	"	4.500	"
"	1	Zırnıklı Hacı Ali	"	5.000	"
"	1	Salih-zâde Dede Bey	"	5.000	"
"	1	Hacı Tevfik Efendi	"	6.000	"
"	1	Fazıl Efendi	"	4.000	"
"	1	Edhem Efendi	"	8.000	"
"	1	Abdülkerim Efendi	"	5.000	"
"	1	Attar Nuri Efendi	"	8.000	"
"	1	İmam Hafız Efendi	"	5.028	"
"	1	Köşklü Hacı Ali	"	10.125	"
"	1	Hacı Ziya Bey	"	5.000	"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	kerimesi Nuriye	"	-	"
"	1	kerimesi Behice	"	-	"
"	1	Ali Bey	"	6.000	"
"	1	Hacı Muharrem	"	8.500	"
"	1	Kahveci Şaban	"	5.000	"
"	1	birâderi Ahmed	"	5.000	"
Gürcü kapusu	1	Kahveci Şaban birâderi Ahmed zevcesi	Feyziye ve Mirzemehmed mahalleleri		Balta ile katledilmiştir.
"	1	Canbaz Tayyar Efendi	"	—	Balta ile katl ve
"	1	Kassab Ömer Ağa	"	4.000	cerh
"	1	Hacı Halil Efendi-zâde Şamil Efendi	"	6.000	"
"	1	Hoca Süleyman Efendi	"	1.500	"
"	1	Debbâğ Derviş Ağa	"	10.000	"
"	1	Berber Ali Efendi	"	6.000	"
"	1	Köşklü Ali Efendi	"	8.000	Mûmâ-ileyhin burnu ve kulakları kesilmek sûretiyle katl
"	1	hemşiresi Hadice	"	—	Mezbûre elleri kolları bağl olduğu halde fecî' bir sûretde katl
"	1	Receb Efendi	"	5.000	
"	1	Polis Edhem Efendi	"	6.000	
"	1	Muhâcir Şemseddin Efendi	"	4.000	Topdağı altında
"	1	mahdûmu Nuri	"	—	balta ile

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	kerimesi Makbule	"	—	Bikri beş on kişi tarafından izâle edilerek katledilmiştir
"	1	Muhâcir Ahmed Ağa	"	1.400	Balta ile katl
"	1	zevcesi Naciye	"	50	Uryân bir hâlde memeleri kama ile kesmek sûretiyle
"	1	kerimesi Sâriye	"	40	Bikri izâle edilmiş ve ba'dehû katledilmiştir
"	1	Ferhad	"	400	İstasyonda balta ile katledilmiştir
"	1	zevcesi Fatma	"	—	Hânesinde balta ile katledilmiştir
"	1	Şamil	"	600	Balta ile katl
"	1	zevcesi Asiye	"	—	"
"	1	Hacı Şerif	"	50.000	
"	1	Hacı Mirze Ağa-zâde Ömer Baba	"	2.000	
"	1	İbrahim Bey-zâde Nazım Bey	"	3.000	Balta ile katl
Tebritz- kapusu	1	Muhâcir Hasan ve Ali	Hasanbasri-i ulyâ		
	1	Muhâcir Mehmed			
"	1	Ahmed b. Ali	"		
"	1	İsmi bilinmeyen muhâcirler	"		
"	1	İmam Abdullah Efendi	"		
"	1	Aşçı Behzad	"		
"	1	Şükrü oğlu Abdullah	"		
"	1	Bakkal Hakkı	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Göllülü Ahmed	"		
"	1	Sa'dullah Efendi	"		
"	1	Saliha Hanım	"		
"	1	Şerif Ağa	"		
"	1	Kağdarıçlı Mehmed	"		
"	1	Attâr Ali Efendi	"		
"	1	Saliha Hanım hânesinden	"		
"	1	Bekir oğlu Mehmed	"		
"	1	Mustafa Ağa	"		
"	1	Arabacılar	"		
"	1	Taşkesenlerden	"		
"	1	Avni Bey hânesindeki Kürdler	"		
"	1	Değirmenci Mehmed	"		
"	1	Ali Baba ve Haşim ve gelini	"		
"	1	Azize Hanım	"		
"	1	Jandarma Fazıl	"		
"	1	Sa'dullah Efendi	"		
"	1	İmam Abdulhalim Efendi	"		
"	1	Muhsin	"		
"	1	Ali	"		
"	1	Dursun Ağa hânesinden	"		
"	1	Hacı Salih Efendi hânesinden	"		
"	1	Mehmed Bey hânesinden			
"	1	Salih hânesinden	"		
"	1	Eskici Mehmed ve Hamdi	"		
"	1	Tevfik	"		
"	1	Sabri b. Musa	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Topal Hasan	"		
"	1	Avni Bey hânesindeki müşâfirler	"		
"	1	Emin Efendi hânesinde	"		
"	1	Kürd Fakih Süleyman ve rüfekâsı	"		
"	1	Tekman Kürdlerinden	"		
"	1	Kürd Maksud ve rüfekâsı	"		
"	1	Taşmedreselerdeki kürdlerden	"		
"	1	Kazan Çerkes muhâcirlerinden	"		
"	1	Câmi'-i şerifdeki kürdlerden			
"	1	Baltacı Yusuf	"		
"	1	Bahri	"		
"	1	Hacı Yusuf	"		
"	1	Bayram	"		
"	1	Derviş	"		
"	1	Battal	"		
"	1	Faruk	"		
"	1	Cemal	"		
"	1	Aşçı Mustafa	"		
"	1	Ömer Efendi	"		
"	1	Fahri Bey hânesindeki kürdlerden	"		
"	1	Dülger Ziya	"		
"	1	Meded kızı Sekeret (?)	"		
"	1	Arslan zevcesi İsmet	"		
"	1	Kassab Abdullah Usta gelini Emine	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Abdullah kızı Zehra	"		
"	1	İdris oğlu Ahmed	"		
"	1	mahdûmu Hilmi	"		
"	1	Hüseyin oğlu Avni	"		
"	1	Kasım oğlu Nusret	"		
"	1	Mustafa oğlu Niyazi	"		
"	1	birâderi Sabri	"		
"	1	Ahmed oğlu Yusuf	"		
"	1	Köroğlu Nuri	"		
"	1	Mütেকâ'id Kolağası mahdûmu Cemal	"		
"	1	Sa'ib Efendi	"		
"	1	Belediye Re'isi Hakkı Paşa	"		
"	1	Sugezerli (?) Kamil	"		
"	1	Şehlan	"		
"	1	vâlidesi Esmâ	"		
"	1	Oturakçı Genç Ağa	"		
"	1	Sucu Abdurrahman	"		
"	1	mahdûmu Ahmed	"		
"	1	zevcesi Fatma	"		
"	1	Baltacı Mevlûd	"		
"	1	Arabacı Tevfik	"		
"	1	Serrâc Yusuf Ağa	"		
"	1	İmam oğlu Mustafa Efendi	"		
"	1	Serrâc Hüseyin Ağa	"		
"	1	Molla Sa'ib	"		
"	1	Osman oğlu Mehmed	"		
"	1	Çoban Sabri	"		
"	1	Yakub oğlu Mehmed	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Serrâcbaşî Maksud Ağa	"		
"	1	mahdûmu Faik	"		
"	1	birâderi Ziya	"		
"	1	Sâbit oğlu Rıza Bey	"		
"	1	Mümtaz oğlu Fazıl	Hasanbasriyi		
"	1	Hacı Kadir oğlu Kamil	süflâ		
"	1	birâderi Şamil	"		
"	1	Attâr Kamil Efendi b. Ahmed	"		
"	1	mahdûmu Ali	"		
"	1	Mahalle Muhtarı Kotan Ağa	"		
"	1	Fırıncı Behlûl Ağa	"		
"	1	Müfti-zâde Hakkı Efendi	"		
"	1	Şuşarlı Hasan	"		
"	1	Hacı Şerif oğlu Nazım	"		
"	1	Bekir oğlu Zakir	"		
"	1	Fırıncı Mustafa'nın birâderi Ahmed	"		
"	1	Köşklü Mahmud	"		
"	1	İsmail oğlu Mustafa	"		
"	1	Şaban oğlu Tayyar	"		
"	1	Zekiye Hanım oğlu Abdullah	"		
"	1	Canbazlar Şeyhi Tayyar	"		
"	1	Mehmed oğlu Burhan	"		
"	1	Pâsbân Halil	"		
"	1	Ahmed oğlu Kamil	"		
"	1	Kantarcı Mehmed oğlu Şevket	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Yusuf oğlu Halil	"		
"	1	Mehmed oğlu İlbeyi	"		
"	1	Abdurrahman oğlu İbrahim ve birâderi Halil	"		
"	1	Dülger Hüseyin oğlu Memo Usta	"		
"	1	Mustafa oğlu Hacı Mehmed	"		
"	1	Kassab Mehmed oğlu Halil	"		
"	1	Abdullah oğlu Mehmed	"		
"	1	Bakkal İsmail oğlu Osman	"		
"	1	İbrahim oğlu Hüsnü	"		
"	1	Şalcı Mehmed oğlu Talat	"		
"	1	Şuşarlı Kürd Hüseyin ve birâderi Mehmed	"		
"	1	Canbaz İshak oğlu Halil	"		
"	1	Kortuzulu (?) Kürd Halil	"		
"	1	Halil oğlu Mevlûd	"		
"	1	Karşlı Hüseyin oğlu Abdülhalim	"		
"	1	Hınıslı Şükrü oğlu Raif	"		
"	1	Zağgılı Muhsin oğlu Hüseyin ve zevceleri	"		
"	1	Abbas oğlu Halil	"		
"	1	Şuşarlı Hüseyin ve birâderi Alo (?) ve zevceleri	"		
"	1	Refik oğlu Efendi	"		
"	1	Şevket oğlu Agâh	"		
"	1	İbrahim oğlu Süleyman	"		
"	23	Kadir b. Mahrek (?) ve üç hâne â'ilesi	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	İbrahim oğlu Yaşar	"		
"	1	Kürd Musa ve birâderi Haso	"		
"	1	Hertevli Ali Bey	"		
"	1	Alvar Hacı Hüseyin oğlu Ahmed	"		
"	1	Canbaz Mustafa ve Muhyiddin	"		
"	1	Abdülkerim oğlu Ömer	"		
"	1	Hasan oğulları Şükrü ve Hamdi	"		
"	1	Yusuf oğlu Mehmed ve birâderi Edhem	"		
"	1	Dellal Ahmed oğlu Hasan	"		
"		İbrahim oğlu Hamdi ve damadı Hasan	"		
"	1	Veli ve damadı Mehmed	"		
"	1	Hacı Abdurrahman oğlu Rıza	"		
"	2	Hınıslı Kürd ve âilesi	"		
"	2	Mehmed oğlu İsmail ve Mevlûd	"		
"	2	Tahir ve zevcesi ve Enise	"		
"	10	Hınıslı Kürd Mahmud ve rüfekâsı ve âilesi	"		
"	1	Mustafa oğlu Abdurrahman	"		
"	1	Bakkal Şükrü	"		
"	1	Mehmed oğlu Kaya	"		
"	2	Behlûl ve zevcesi	"		
"	1	Esmâ Paşa	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	2	Ağniyâ Paşa ve zevcesi Emine Makbule	"		
"	1	Bakkal Yakub	"		
"	2	Rıza ve birâderi Mustafa	"		
"	1	Abbas oğlu Ahmed	"		
"	4	Taşkesenli Hüseyin ve birâderleri	"		
"	2	Ahmed oğlu Rıza ve vâlidesi	"		
"	2	Kayyûm ve amucası Şükrü	"		
"	2	Durak ve mahdûmu	"		
"	2	Etmekçi Mustafa ve damadı İsmail	"		
"	2	Kör Ahmed ve birâderi	"		
"	2	Ahmed ve Ekmâl	"		
"	2	Hüseyin ve birâderi Yusuf	"		
"	2	Fırıncı Osman ve zevcesi	"		
"	3	Deli Veli zevcesi ve kerimesi	"		
"	4	Eleşgirdli Ahmed ve â'ile ve çocukları	"		
"	3	Arabacı Ali ve zevcesi Fatma ve çocukları	"		
"	3	Abdurrahman birâderi ve â'ilesi	"		
"	2	Osman oğlu Mehmed ve oğlu Dursun	"		
"	6	Mehmed oğlu İbrahim ve Bayram â'ileleri	"		
"	11	Eleşgirdli Cum'a ve birâderi, â'ileleriyle oğlu Nazım	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	5	Karayazlı (?) Rasul ve Hamza ve â'ileleri	Mehdiefendi mahallesi		
"	8	Tekmanlı Zerko oğulları ve â'ile ve çocukları	"		
"	5	Pasinli Numan zevcesi ve çocukları	"		
"	7	Şuşarlı Şaban ma'a â'ile	"		
"	2	Hasankal'a[lı] Sefer ve vâlidesi Zeyneb	"		
"	3	Tahsildâr Hamdi ma'a â'ile	"		
"	1	Rıza Efendi	"		
"	1	Mekteb mu'allimi Ahmed Efendi	"		
"	1	Cemil Efendi	"		
"	1	Fırıncı Hakkı	"		
"	2	Mustafa ve birâderi Nusret	"		
"	1	Kemal b. Mevlûd	"		
"	1	Şakir Efendi	"		
"	2	Jandarma Şükrü ve birâderi	"		
"	3	Serrâc Rıza ve birâderleri	"		
"	1	Salasorlu Ahmed	"		
"	1	Mehmed Ali Ağa	"		
"	2	Zerko ve kâ'im-birâderi	"		
"	2	Halil ve damadı	"		
"	2	Mevlûd ve mahdûmu Abdullah	"		
"	1	Niyazi	"		
"	1	Semerci Hacı hânesindeki Kürdler	"		
"	1	Medresede Abdo	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Kürd Hasan	"		
"	1	Mustafa	"		
"	1	Hüseyin	"		
"	1	Ahmed	"		
"	1	İbrahim	"		
"	1	Halil	"		
"	1	Hınıslı Kürdlerden	"		
"	1	Kürd Abdullah	"		
"	1	Kürd Eşref	"		
"	1	Kürd Şükrü	"		
"	1	Kürd Abo	"		
"	1	Kürd İsa	"		
"	1	Kürd Sermus	"		
"	1	Kürd Fethullah	"		
"	1	Rıdvan	"		
"	1	Muharrem	"		
"	1	Süleyman	"		
"	1	Şuşarlı muhâcirlerden Hasan	"		
"	1	Mehdiefendi mahallesinden Mustafa	"		
"	1	İsmail	"		
"	1	Hayri	"		
"	1	Fazıl	"		
"	1	Reşid	"		
"	1	Selim	"		
"	1	Derviş	"		
"	6	Musa, Abdi, Fazlı, Muhâcir, Rasul, Cafer	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	5	Ali Namık (?), Beşir, Abdullah, Ali, Mehmed	"		
"	3	Şerif, Abo, Ramo	"		
"	5	Abdullah, Mürsel, Hızır, Kamil, Amo	"		
"	5	Şerif, Abo, Alo ve Tekman muhâcirleri	"		
"	5	Halife, Mikdad, Yakub, Cafer, Hızır	"		
"	6	Musa ve rüfekâsı	"		
"	6	Ali ve rüfekâsı	"		
"	1	Hasanbasri mahallesinden Hafız Fa'ik	"		
"	3	Falcı Nene damadı Tefvik ve oğlu	"		
"	3	Muharrem ve rüfekâsı	"		
"	1	Salih oğlu Dursun	"		
"	2	Sabri ve birâderi Mehmed	"		
"	4	Mehmed ve Zeki ve Salih ve Salim	"		
"	2	İbrahim ve Hamdi	"		
"	2	Ahmed ve Yusuf	"		
"	1	Tayyar	"		
"	1	Şamil Baba	"		
"	1	Hacı	"		
"	1	kâ'im-birâderi Tayfur	"		
"	5	Refia, Rıza, Halime, Abdûlbaki, Hakkı	"		
"	1	Hafız Faik	"		
"	1	Canbaz Ağa Ali	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	2	İsmail ve kâ'im-birâderi Halid	"		
"	1	Halid b. Ali	"		
"	1	Arif	"		
"	2	Osman(?) oğlu Mahmud ve bir birâderi	"		
"	5	Ahmed Süleyman ve rüfekâsı	"		
"	5	İskender ve rüfekâsı	"		
"	4	Battal ve Mikdâd ve rüfekâsı	"		
"	5	Kadir ve arkadaşları	"		
"	4	Fazıl ve arkadaşları	"		
"	5	Ali ve arkadaşları	"		
"	5	Kamil ve arkadaşları	"		
"	5	Meded ve arkadaşları	"		
"	4	Ali ve arkadaşları	"		
"	5	Temur ve arkadaşları	"		
"	4	Şuşarlı Ali ve rüfekâsı ve âilesi	"		
"	1	Kırmacı mahallesinden Eyüb	"		
"	1	Fevzi oğlu Agâh	"		
"	1	Halil oğlu Ali	"		
"	6	Musa ve rüfekâsı	"		
"	4	Derviş ve rüfekâsı	"		
"	2	Emirşeyh mahallesinden Emin ve Faik	"		
"	4	Abdullah ve rüfekâsı	"		
"	4	Zekiye Hanım ve oğlu Abdullah ve âilesi	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Kılıcı Ahmed Usta	"		
"	1	Mehmed oğlu Hasan Çavuş	Yoncalık		
"	1	İsmail oğlu Abdürrezzak	"		
"	1	Ahmed Yemen (?)	"		
"	1	Hamza oğlu Receb	"		
"	1	Nemo oğlu Nedim Usta	"		
"	1	Şemseddin oğlu Rüşdü	"		
"	1	Abuş oğlu Dede Bey	"		
"	1	Ahmed oğlu İsmail	"		
"	1	Hasan oğlu Mehmed	"		
"	1	Abdürrezzak oğlu Hakkı	"		
"	1	Hammal Mehmed	"		
"	1	Hakkı oğlu Abdürrezzak	"		
"	1	Nevzat oğlu Salih	"		
"	1	vâlidese	"		
"	1	Şemseddin oğlu Yusuf	"		
"	1	Mustafa oğlu Halil	"		
"	1	Mahmud oğlu Mustafa	"		
"	1	Hasan oğlu Behlül	"		
"	1	Halil oğlu Hasan	"		
"	1	Mehmed oğlu Ahmed	Yoncalık-1 ulyâ mahallesi		
"	1	Mehmed oğlu Hamdi			
"	1	Abdurrahman oğlu Lütî	"		
"	1	Mehmed Hamdi	"		
"	1	Yusuf kızı Rukiye	"		
"	1	Mehmed oğlu Kadir	"		
"	1	Viranşehirli Halid	"		
"	1	Şuşarlı Mehmed	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	oğlu Halid	"		
"	1	Şuşarlı Ali oğlu Mehmed	"		
"	1	İbrahim oğlu Yusuf	"		
"	1	Ali oğlu Mehmed	"		
"	1	Hasan oğlu Samed	"		
"	1	Abdullah oğlu Mehmed	"		
"	1	Ömer oğlu Zümre	"		
"	1	Ahmed oğlu Abdullah	"		
"	1	İsmail oğlu Hamza	"		
"	1	Mustafa oğlu Hasan	"		
"	1	Battal oğlu Faik	"		
"	1	Kavaz oğlu Ömer	"		
"	1	Ali oğlu Servet	"		
"	1	Ali oğlu Selim	"		
"	1	Hacı oğlu Hasan	"		
"	1	Hacı Ahmed oğlu İsmail	"		
"	1	Ali oğlu Hacı	"		
"	1	Derviş oğlu Ömer	"		
"	1	Mehmed oğlu Abdullah	"		
"	1	Ali oğlu Hasan	"		
"	1	Hasan oğlu Battal	"		
"	1	Kulu oğlu Mirze	"		
"	1	Mahmud oğlu Maksud	"		
"	1	Süleyman oğlu Halid	"		
"	1	Hasan oğlu Ahmed	"		
"	1	Hasan oğlu Mehmed	"		
"	1	İsmail oğlu Afo	"		
"	1	Hasan oğlu Afo	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Cafer oğlu Muhyiddin	"		
"	1	Cafer oğlu Bahaüddin	"		
"	1	Yusuf oğlu Abdullah	"		
"	1	Hasan oğlu Hacı	"		
"	1	Mehmed oğlu Mahmud	"		
"	1	Mustafa oğlu Mehmed	"		
"	1	Mustafa oğlu Ali	"		
"	1	Mehmed oğlu Halid	"		
"	1	Şaban oğlu Ali	"		
"	1	Osman oğlu Mehmed	"		
"	1	Mustafa oğlu Hüseyin	"		
"	1	Şemseddin oğlu Mehmed	"		
"	1	Mustafa oğlu Yusuf	"		
"	1	Mustafa oğlu Musa	"		
"	1	Mehmed oğlu Yusuf	"		
"	1	Mehmed oğlu Fehim	"		
"	1	Hüseyin oğlu Abdullah	"		
"	1	Süleyman oğlu Hasan	"		
"	1	Hamid oğlu Ali	"		
"	1	Ali oğlu Eşref	"		
"	1	Mika'il oğlu İsmail	"		
Gülahmed mevki'i	1	Bekir Efendi b. Hacı Ahmed	Cedid mahallesi		
	1	Seyfullah Efendi b. Yusuf			
"	1	Mustafa Efendi b. Ali Bey	"		
"	1	Servet Efendi b. Mehmed Bey	"		
"	1	Meded Ağa b. Mehmed	"		
"	1	Pasban İrfani	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Pasban İbrahim	"		
"	1	Pasban Mehmed Efendi b. Ali Hoca	"		
"	1	Hafız Rüstem Efendi	"		
"	1	Çankçı Halid b. Selim	"		
"	1	Çankcı Ahmed b. Ali	"		
"	1	Aşçı Salih Ağa	"		
"	1	çırağı Ziya	"		
"	1	Eyüb, hidmetkâr	"		
"	1	Hacı Cuma	"		
"	1	Cafer Ağa	"		
"	1	Kal'alı Hacı Ahmed Efendi	"		
"	1	Esmâni (?) b. Ferhad	"		
"	1	Badolu Bahri Bey	"		
"	1	Hınıslı Hasan	"		
"	1	Kurtulu Sadi	"		
"	1	birâderi Ali	"		
"	1	Kılıççı Hamdi	"		
"	1	Kunduracı Fikri	"		
"	1	Şükrü b. Dede	"		
"	1	Kamil Ammi	"		
"	1	Şükrü Bey b. Temur	"		
"	1	Kurucaklı Süleyman	"		
"	1	Şeyhköylü Said Efendi	"		
"	1	Oğlu Münir	"		
"	1	hidmetkârı Fahri	"		
"	1	Terzi Münir b. Beşir	"		
"	1	Şükrü Efendi	"		
"	1	İsa b. Hasan	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	İshak b. Hasan	"		
	1	Berber Mehmed Usta	"		
"	1	Ömer b. İsmail	"		
"	1	Enveri b. Süleyman	"		
"	1	Hafız Behram	"		
"	1	Yusuf b. Ali	"		
"	1	Furuncı Osman b. Hasan	"		
"	1	Kassab Durak	"		
"	1	Mirze oğlu Mehmed	"		
"	1	Erginisli Kaya Bey	"		
"	1	birâderi Şakir Ağa	"		
"	1	Ahmed b. Sabit	"		
"	1	Mehmed b. Sabit	"		
"	1	Hafize Hanım	"		
"	1	Hadice Hanım	"		
"	1	Terzi Münir'in vâlidesi	"		
"	1	Serrâc İbrahim Efendi	"		
"	1	Kevanklı İbrahim Efendi	"		
"	1	Dursun Ağa	"		
"	1	Hammamcı Tevfik	"		
"	1	Mahmud Efendi	"		
"	1	Şükrü b. Mahmûd	"		
"	1	Zühdü çırağı Yunus	"		
"	1	Hınıslı Kamer b. Süleyman	"		
"	1	Mü'ezzin Fazıl Efendi	Kadana mahallesi	3.000	
"	1	Abid oğlu Vehbi	"	2.500	
"	1	Dede oğlu Hayri	"	1.000	
"	1	Beşir oğlu Münir	"	1.000	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	vâlidesi Münire	"	1.000	
"	1	Kal'alı Hamdi	"	3.500	
"	1	mahdûmu Hüsnü	"	2.110	
"	1	Mütekâ'id Dursun Efendi	"	10.000	
"	1	yeğeni Asım	"	—	
"	1	İlyas Ağa	"	2.000	
"	1	Bıçakçı Mustafa Usta	"	1.000	
"	1	Mütekâ'id Mehmed Efendi	"	4.000	
"	1	Ma'rifetli Osman	"	1.500	
"	1	Kal'alı Rüşdü	"	2.800	
"	1	Hafız Cemil	"	3.500	
"	1	Halil oğlu Fa'ik	"	2.000	
"	1	Aşçı Mehmed	"	4.000	
"	1	Soğukçermikli Ahmed	"	3.000	
"	1	Sıcanlı Müştak	"	15.250	
"	1	Salih oğlu Ömer Efendi	"	4.500	
"	1	Bekir Efendi	"	2.800	
"	1	Hacı Salih oğlu Haşım	"	7.000	
"	1	Berber Nazım Ağa	"	2.000	
"	1	Mûytâb Ziya	"	3.000	
"	1	Mûytâb Mevlûd Usta	"	3.000	
"	1	Emin oğlu Dursun	"	2.700	
"	1	Yemin oğlu Adil	"	4.100	
"	1	Aşçı Nazım Usta	"		
"		Muhtar Mustafa	"	1.000	
"		İbrahim oğlu Mehmed	"	15.000	
"		Ağa oğlu Ömer	"	15.250	
"		İrani Hacı İbrahim oğlu Mehmed	"	2.500	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Ağa oğlu Ömer	"	20.000	
"		İrani Hacı İbrahim oğlu Mehmed	"	7.000	
"		Hüseyin Ağa	"	8.000	
"		Mehmed Efendi oğlu Hakkı Bey	"	4.500	
"		İtli Hafız Efendi	"	5.500	
"		Hacı Ahmed oğlu Kadri	"	4.500	
"		Çöğenderli Hazık Usta	"	4.000	Kama ve balta ile şehid edilmişlerdir
"		Mamoç(?) oğlu İsa	"	2.500	Bu dahi
"		Hemra (?) oğlu Remzi	"	3.200	"
"		Hemra (?) oğlu Tahsin	"	2.150	Kurşun ile
"		Kahveci Ağa	"	2.400	"
"		Ali oğlu Mehmed	"	3.000	Kama ile
"		vâlidesi Ayşe	"	—	Süngü ile
"		Nuri kerimesi Habibe	"	7.250	"
"		diğeri yeğeni Fuade	"	2.120	Kama ile
"		Falcı Fatma Hanım	"	1.700	Kama ve balta ile
"		Eşref Efendi	"	5.000	"
"		Şaban Ağa	"	27.200	"
"		Bakkal Mehmed Ağa	"	1.850	"
"		Canbaz Halid Bey	"	20.000	"
"		Receb oğlu Mehmed	"	25.000	Balta ile
"		Receb oğlu Kassab Mehmed	"	480	"
"		Vani Efendi İmamı Receb Efendi	"	480	"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Receb Efendi mahdûmu Şerafeddin	"	—	Balta ile katl ve ihrâk edilmiştir.
"	1	Mustafa oğlu Kassab Mehmed	"	150	Sağ sağ ihrâk edilmiştir.
"	1	Receb oğlu Mehmed	"	—	Balta ile katl
"	1	Kavili (?) Taşdan	"	1.500	Süngü ve kama ile
"	1	Akif oğlu Fuad	"	7.000	Süngü ile
"	1	Abdullah oğlu Rıfat	"	4.000	"
"	1	Etmekçi Salih	"	5.000	İhrâk olunmuştur.
"	1	mahdûmu Hakkı	"	2.000	"
"	1	Yüzbaşı Halid Efendi	"	8.500	"
"	1	Hasan oğlu Fazıl Efendi	"	6.000	Darb ile dişlerini sökerek katletmişlerdir.
"	1	Attâr Hafız Efendi	"	750	Bu dahi
"	1	Kömürcü Halim	"	4.000	Balta ile
"	1	Hacı Mehmed damadı İshak Bey	"	10.200	İp ile boğmuşlardır.
"	1	Mü'ezzin Molla Mustafa	"	6.000	Kazma ile katletmişlerdir.
"	1	Attâr Hacı	"	4.500	Balta sapı ile
"	1	Eşref oğlu Hacı	"	8.500	İhrâk olunmuştur.
"	1	Hamza oğlu Mehmed	"	4.800	"
"	1	Fazıl	"	8.000	Kurşun ile
"	1	Bakkal Şükrü Bey	"	5.000	"
"	1	Ortuslu Şeyh oğlu Mehmed	"	7.000	Balta ile
"	1	birâderi Şakir	"	3.000	"
"	1	Kunduracı Fikri	"	6.450	"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Hürrem oğlu Mehmed	"	7.500	"
"	1	diğeri Nazım	"	—	"
"	1	Zarîf Efendi	"	8.550	"
"	1	Kassab Pertev Mehmed	"	1.850	Balta ile katl ve ihrâk olunmuştur.
"	1	Ali kerimesi Fatma	"	4.300	İhrâk olunmuştur.
"	1	Tufançlı Vehhab Ağa	"	6.500	"
"	1	Badılı Hacı Mehmed Efendi	"	5.000	Balta ile başı ezilerek katledilmiştir.
"	1	Karîb(?) oğlu Ağa	"	4.000	Sağ sağ ihrâk edilmiştir.
"	1	Na'lbant Ağa Usta	"	3.000	"
"	1	İmam Ahmed Efendi	"	20.000	Sağ ayaklarının parmakları mikrâz ile kesilmiş ve gözleri oyulmuştur.
"	1	Battal Usta	"	3.500	Bu dahi
"	1	Salih Efendi	"	10.000	"
"	1	Na'lbant Kamil Usta	"	3.800	Balta ile katl edilmiştir
"	1	Dursun oğlu Mehmed	Hacıcum'a mahallesi	—	İhrâk sûretiyle katledilmişlerdir.
"	2	Kamil b. Zakir ve â'ilesi		—	
"	1	Şükrü b. Osman	"		
"	1	İsmail oğlu Şefik	"		
"	2	Kurban oğlu Durak ve birâderi	"		
"	3	Mustafa ve zevcesi ve kerimesi	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Dursun oğlu Mehmed	"		
"	1	Mehmed oğlu Ahmed	"		
"	2	Mehmed oğlu Sabri ve birâderi	"		
"	1	Mustafa oğlu Kahraman	"		
"	2	Durak ve Receb	"		
"	1	Mehmed oğlu Hasan	"		
"	3	Abdurrezzak ve rûfekâsı	"		
"	1	Muhâcir Kürd Abdullah	"		
"	1	Muhâcir Ali	"		
"	3	Muhâcir Hüseyin ve âilesi	"		
"	2	Mehmed ve mahdûmu	"		
"	2	Kağızmanlı Ağa Bey ve yeğeni	"		
"	1	Muhâcir Laz Hamza	"		
"	1	mahdûmu İdris	"		
"	2	Kürd Muhâcir Ali ve rûfekâsı	"		
"	3	Hüseyin, zevcesi ve oğulları	"		
"	2	Hallo ve birâderi	"		
"	1	Hallo oğlu Hasan	"		
"	3	Halil, âilesi, kerimesi	"		
"	1	Müste'cir Emin	"		
"	1	Müste'cir Mehmed	"		
"	2	Mehmed Efendi ve hidmetkârı	"		
"	1	Laz Hüseyin Ağa	"		
"	1	Midilcek-zâde Mehmed Bey	"		
"	3	Abdullah Bey ve mahdûmu ve zevcesi	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Diğer mahdûmu Hüsnü Efendi	"		
"	1	diğeri Salih	"		
"	1	diğeri İhsan	"		
"	2	kerimesi Fatma ve Zeliha	"		
"	1	zevcesi Hesna	"		
"	5	kâ'im-birâderi Abdurrahman Efendi ve zevcesi	"		
"	2	ve kerimleri ve oğulları	"		
"	3	Müste'cir Halil ve birâderleri	"		
"	2	Müste'cir Mustafa ve Abdo	"		
"	3	Taftalı Abdurrahman ve âilesi	"		
"	3	Pasinli oğulları	"		
"	1	Midilic-zâde Ahmed Bey	"	260.000	Eşyâ-yı beytiyye ve sâ'ire
"	1	Midilic-zâde Mustafa Bey	"	200.000	
"	1	Manav Tevfik Efendi	"	500.000	"
"	1	Manav İbrahim Efendi	"	80.000	"
"	1	Manav Akif Efendi	"	40.000	
"	1	Manav Edib Efendi	"	15.000	
"	1	İmam Hafız Şükrü Efendi	"	40.000	
"	1	Namervani-zâde Sabri Bey	"	300.000	
"	1	Namervani-zâde Ragıb	"	360.000	
"	—	Polis İsmail Efendi zevcesi Lütfiye	"	10.000	
"	—	Oltulu Tayfur Bey	"	10.000	
"	—	Mahmud Efendi vâlidesi Güneş Hanım	"	30.000	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	—	Papo Hanım	"	10.000	
"	—	Canbaz Ziya Ağa	"	20.000	
"	—	Ali Bey	"	40.000	
"	—	Mustafa Efendi	"	30.000	
"	—	Bakkal Mehmed Efendi	"	3.000	
"	—	Ömer Efendi	"	40.000	
"	—	Kassab Ahmed kalfa	"	3.000	
"	—	Osman Efendi	"	10.000	
"	—	Hacı Ra'if Bey	Dervişağa mahallesi	4.000	
"	—	Kahraman Ağa hânesinde		10.000	
"	—	Mühürdâr-zâde Ahmed Bey	"	15.000	
"	—	Ardahanlı İbrahim Efendi	"	3.500	
"	—	Vehbi Efendi	"	600	
"	—	Tüccâr Ali Efendi	"	5.000	
"	—	Mecnun Efendi	"	170	
"	—	Cemil Efendi	"	7.000	
"	—	Tahtacı Mustafa Ağa	"	3.000	
"	—	Bakkal Arif Ağa	"	1.440	
"	—	Ahmed Tevfik Efendi	"	790	
"	—	Dülger Mustafa	"	80	
"	—	Şamlı-zâde Fehim ve avenesi	"	9.000	
"		Attâr Sabri Efendi	"	1.500	
"		Jandarma Tabur Kâtibi Mehmed Efendi	"	500	
"		Şevki b. müteveffâ Hüseyin Efendi	"	400	
"		Karşlı Vehbi Bey	"	9.000	
"		Cemal Efendi	"	15.000	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"		Edhem Efendi	"	3.390	
"		Akif Efendi	"	150	
"		Yüzbaşı Mustafa Efendi	"	2.000	
"		Yüzbaşı-zâde Hamid Bey	"	850	
"		Hacı Hamdi Efendi	"	850	
"		Hüseyin Avni Efendi	"	1.000	
"		İshak Efendi	"	300	
"		Hafız Hakkı	"	380	
"		Semerci Şükrü	"	380	
"		Kâ'im-i makâm Mürsel Bey	"	1.200	
"		Kahveci Ahmed Efendi	"	100	
"	3	Mü'ezzin Dursun Efendi ve mahdûmları	"	3.500	
"	2	Kassab Halil ve yeğeni Halid	"	1.000	
"	1	Canbaz Latif Ağa	"	3.000	
"	1	Mehmed oğlu Ömer	"	1.000	
"	1	İsmail Ağa	"	2.000	
"	3	Kürd Hasan ve mahdûmları	"	5.000	
"	1	Ağa Bey	"	80.800	
"	1	Mustafa oğlu Dursun	"	2.000	
"	1	Pertevli Ömer Bey	"	1.000	
"	1	Bıçakçı Hâmil(?)	"	2.000	
"	2	Kantârcı Mehmed, damadı İsmail	"	1.000	
"	—	Rıf'at Efendi	"	6.000	
"	—	Tahtacı Osman Ağa	"	18.000	
"	1	Bakkal Mehmed Ağa	Kemhan mahallesi	33.000	
"	—	Terzi-zâde Hasan Efendi		2.000	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	—	Kasım oğlu Mahmud Bey	"	118.000	
"	—	Kasım oğlu Ahmed Bey	"	6.000	
"	—	Şakir Efendi	"	8.000	
"	—	Alefâr Şükrü Bey	"	3.000	
"	—	Bakkal Şükrü Bey	"	3.000	
"	—	Furuncu Halil Ağa	"	5.000	
"	1	Polis Rıza Efendi	Habibefendi mahallesi	17.600	
"	1	Abdullah oğlu Hüseyin		15.400	
"	1	Baltacı Abdullah	"	—	
"	1	Osman hânesinde Mahmud	"	—	
"		Tuzî oğlu Emin	"	3.000	
"		Hüseyin oğlu Haydar	"	10.200	
"		Mehmed oğlu Hasan	"	33.200	
"	2	Mehmed oğlu Mustafa ve âilesi	"	27.000	
"	2	Abdurrezzak ve yeğeni Şakir	"	162.000	
"	3	Hasan birâderi Mevlûd ve yeğenleri	"	100.000	
"	3	Ragıp ve sâ'ire	"	250.000	
"	1	Garib oğlu Şükrü	"	90.000	
"	2	Tevfik Efendi ve mahdûmu Sırrı	"	—	
"	2	Mehmed ve Tevfik Efendiler	"	6.100	
"	1	İsmail oğlu Ahmed	"	260.000	
"	1	Hafız Davud	"	—	
"	2	Mahmud ve Ahmed oğlu Osman	"	—	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	2	Mehmed oğlu Hüseyin ve yeğeni Beşir	"	—	
"	1	Mehmed oğlu Halil	"	—	
"	3	Hasan, İbrahim ve İsmail	"		
"	2	Mahmud oğlu Cemal ve yeğeni	Habibefendi-i süflâ	—	
"	2	Veli oğlu Mustafa ve â'ilesi	"	—	
"	1	Rasul oğlu Abdulkadir	"	—	
"	3	Aşçı Mustafa Usta ve sâ'ire	"	—	
"	2	Mevlûd ve â'ilesi	"	—	
"	2	Mehmed ve yeğeni İsmail	"	144.500	
"	2	Muhyiddin oğlu Hafız Şükrü	"	244.000	
"	—	Hacı Osman oğlu Mahmud Efendi	"	137.300	
"	—	Mehmed oğlu Ahmed	"	1.600	
"	—	Oturakçı Sabri Bey	"	32.400	
"	—	Oltulu-zâde Sa'îd Bey	"	24.400	
"	—	Hamid Bey kerimesi Fethiye	"	280.000	
"	—	Fa'îk Bey	"	432.200	
"	—	Bakkal Ömer	"	62.000	
"	—	Behime (?) Hanım	"	17.500	
"	—	Urûb oğlu Mustafa	"	143.000	
"	—	Yusuf oğlu Ali	"	1.000	
"	—	Hayriye Hanım	"	11.000	
"	—	Kasım oğlu Şakir	"	3.000	
"	—	Hüseyin oğlu İsmail	"	41.000	
"	—	Akif oğlu İbrahim	"	1.000	
"	—	Furuncu Behlûl Efendi	"	195.000	

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	—	Hafız Ali Efendi	"	63.000	
"	—	Ahmed Usta	"	4.000	
"	—	Alefîdâr İbrahim Efendi	"	10.000	
"	—	Mülâzım Mustafa Ağa	"	205.220	
"	—	Attâr Necib Efendi	"	60.600	
"	—	Rasim Efendi	"	39.800	
"	—	Canbaz Ahmed Ağa	"	3.000	
"	—	İshak Efendi	"	270.000	
"	—	İrem Bey	"	135.000	
"	—	Rıza Bey	"	60.000	
"	—	Canbaz Kamil Ağa	"	160.000	
"	—	Aşçı Mehmed Ağa	"	20.000	
"	—	Tahtacı Ahmed Ağa	"	35.000	
"	—	Narmanlı Mustafa Bey	"	57.000	
"	—	Nazım Bey	"	35.500	
"	—	Hafız Cemal Efendi	"	212.000	
"	—	Akif Efendi	"	80.000	
"	—	Şükrü Bey	"	57.000	
"	—	Kamil Efendi	"	25.000	
"	1	Necib Efendi oğlu Talib Efendi	Habibefendi-i ulyâ mahallesi		
"	1	Talib oğlu Mustafa	"		
"	1	birâderi İbrahim	"		
"	2	Hacı İbrahim ve kerimesi	"		
"	2	Ömer Efendi ve mahdûmu	"		
"	2	Yeğen oğlu Ahmed ve â'ilesi	"		
"	2	İbrahim oğlu Muharrem ve â'ilesi	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Yusuf oğlu Kazım	"		
"	2	Receb oğlu Şevket ve vâlidesi	"		
"	3	Mustafa, oğlu Abdurrezzak ve â'ilesi	"		
"	3	Ali, oğlu Akif ve â'ilesi	"		
"	2	Kurban oğlu Mehmed	"		
"	2	Yusuf, oğlu Receb	"		
"	1	Dursun oğlu Paşa	"		
"	1	Kassab Niyazi	"		
"	1	Hüseyin Pâdişâhî-zâde Şükrü	"		
"	1	Hüseyin Pâdişâhî-zâde Nuri	"		
"	1	Marangoz Mehmed Efendi	"		
"	1	Lağımçı Sabri	"		
"	1	Şükrü oğlu Receb	"		
"	1	Külhâncı Hamdi	"		
"	1	Mehmed oğlu İbrahim	"		
"	1	Mehmed oğlu Şevket	"		
"	1	Hasan oğlu Rüşdü	"		
"	1	Kamil oğlu Mehmed Fazıl	"		
"	1	Yüzbaşı-zâde	"		
"	1	Kürd Mustafa oğlu Ali	"		
"	1	birâderi Ahmed	"		
"	1	Ahmed oğlu Halid	"		
"	3	Süleyman, oğlu Ahmed ve â'ilesi	"		
"	1	İmam Hafız Fevzi Efendi	Veyisefendi mahallesi		
"	2	Hafız Yusuf, oğlu Rıfât	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
	2	Dede Efendi vâlidesi ve oğlu	"		
"	1	Mahmud oğlu Şükrü	"		
"	1	Mustafa oğlu Bakkal Halil	"		
"	1	Eyüb oğlu Attâr Hüseyin	"		
"	1	Ahmed	"		
"	1	Komiser Müttekâ'id Ali Rıza Efendi	"		
"	2	Kurucaklı Yahya ve birâderi Ahmed	"		
"	1	Baltacı Halil	"		
"	1	Abdullah oğlu Kazım	"		
"	1	Mustafa oğlu Hüseyin	"		
"	1	Hasan oğlu Halil	"		
Mahalle- başı	1	Sarude(?) kızı Hanım	"		
	2	Reşid oğlu Şakir ve vâlidesi	"		
"	1	Ahmed oğlu Nuri	"		
"	1	Hüseyin oğlu Mehmed	"		
"	2	Kevanklı Dede ve vâlidesi	"		
"	1	Mahmud oğlu Hakkı Usta	"		
"	1	Musa oğlu Necib	"		
"	1	Hacı İsmail oğlu Şükrü	"		
"	1	Alefdâr Ahmed Efendi	"		
"	1	Mustafa	"		
"	2	Canbaz Mamo'nun oğlu Abdurrahman	"		
"	1	Penekli Ali Efendi	"		
"	1	İsmail oğlu Münir	"		
"	1	Tayyar oğlu Tayfur	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Çil Mehmed	"		
"	1	Hüsnü oğlu Mehmed	"		
"	1	Ali kızı Havva	"		
"	1	Mehmed oğlu Dursun	"		
"	1	Ali oğlu Şemseddin	"		
"	1	Sa'îd oğlu Mehmed	"		
"	1	Abid oğlu Mehmed Vehbi	"		
"	1	Mehmed oğlu Yaşar	"		
"	1	Ali oğlu Hüseyin	"		
"	1	Receb oğlu Nafiz	"		
"	1	Hüseyin oğlu Fehim	"		
"	1	Abdulhamid kızı Şefika	"		
"	1	Es'ad kızı Hanım	"		
"		Akif oğlu Ahmed	Taşmescid		
"	1	Mehmed oğlu Hamid	"		
"	1	Hamza oğlu Şuşar	"		
"	1	Osman oğlu Şevki	"		
"	1	Ahmed kızı Leyla	"		
"	1	Halil oğlu Abdülkerim	"		
"	1	Taşcı Mahmud	"		
"	1	Tayfur oğlu Ahmed	"		
"	1	İbrahim oğlu Nazım	"		
"	1	Ali oğlu Hüseyin	"		
"	1	Abdurrahman oğlu Eşref	"		
"	1	Mehmed oğlu Fevzi	"		
"	1	Hüseyin oğlu Hasan	"		
"	1	Hüseyin oğlu Taceddin	"		
"	1	Mustafa kızı Rukiye	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	3	Haydar zevcesi, Hardlı(?) Mustafa ve çocukları	"		
"	1	Ahmed Ağa	"		
"	1	Veli oğlu Nureddin	"		
"	1	Dede oğlu Ömer	"		
"	1	Bekir oğlu Ömer	"		
"	1	Halis zevcesi Fatma	"		
"	1	Şakire zevcesi İbrahim	"		
"	1	Kahraman kızı Fehime	"		
"	1	Mehmed oğlu Hüseyin	"		
"	1	Şahin oğlu Naki	"		
"	1	Hüseyin oğlu Selim	"		
"	1	Mehmed oğlu Muharrem	"		
"	1	Şahin oğlu Halid	"		
"	1	Na'iband Derviş	"		
"	1	Yusuf oğlu Muharrem	"		
"	2	Şahin oğlu Halid, â'ilesi	"		
"	2	Mustafa oğlu Dursun, â'ilesi	"		
"	2	Bahri oğlu İbrahim, â'ilesi	"		
"	2	Pehlivan Lutfullah, â'ilesi	"		
"	2	Topcu-zâde Mustafa Efendi, â'ilesi	"		
"	2	Kassab Dursun, â'ilesi	"		
"	1	Derviş hemşiresi Güllü	"		
"	1	Eskici Hasan	"		
"	1	Ali oğlu Süleyman	"		
"	2	Halil oğlu Haydar ve â'ilesi	"		
"	1	Pâspân Yusuf	"		
"	1	Sabri damadı İsmail	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Mehmed oğlu Nazım	"		
"	1	Abdül'aziz oğlu Kadir	"		
"	3	Abdurrahman oğlu Ahmed, âilesi	"		
"	1	Mustafa oğlu Ahmed	"		
"	1	Hüseyin oğlu Ömer	"		
"	1	Edhem oğlu Hüseyin	"		
"	1	Derviş oğlu Arif	"		
"	3	Mustafa oğlu Taceddin ve çocukları	"		
"	1	Emin oğlu Mevlûd	"		
"	1	Sabit oğlu Ağa	"		
"	1	Mehmed oğlu Müştak	"		
"	1	Nuri oğlu Refik	"		
"	1	Mehmed oğlu Ahmed	"		
"	1	Yusuf oğlu Şakir	"		
"	1	Kamil oğlu Ramiz	"		
"	1	Receb oğlu Şakir	"		
"	1	Ümidimli Dursun	"		
"	1	Ahmed oğlu Rasim	"		
"	1	Leyla oğlu Kamil	"		
"	1	Süleyman oğlu Şakir	"		
"	1	Pertev oğlu Pehlivan	"		
"	1	Halil oğlu Şakir	"		
"	1	Nazır oğlu Şerif	"		
"	1	Bahri oğlu Kemal	"		
"	1	Ahmed kızı Nene	"		
"	1	Ağa oğlu Ahmed	"		
"	1	Mehmed oğlu İshak	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Ahmed kızı Fatma	"		
"	1	Yahya oğlu Ağa Ali	"		
"	1	Ali oğlu Muhyiddin	"		
"	1	Mehmed oğlu Ağa	"		
"	1	Çirişçi Hüseyin	"		
"	1	Muharrem oğlu Nedim	"		
"	1	Ali zevcesi Rukiye	"		
"	1	Şakir oğlu Hamdi	"		
"	1	Kara oğlu Fevzi	"		
"	3	İbiş oğlu Aşûr ma'a â'ile	"		
"	3	Şeyh Ali oğlu Musa ma'a â'ile	"		
"	1	Bekir oğlu Mehmed	"		
"	1	Abdullah oğlu Hüseyin	"		
"	1	Ahmed oğlu Faik	"		
"	1	Mehmed oğlu Abdurrahman	"		
"	1	Mustafa oğlu Abdullah	"		
"	1	Selim oğlu Abdülmecid	"		
"	1	Ahmed oğlu Hüseyin Ağa	"		
"	1	İbrahim kızı Mahbube	"		
"	1	Hamid kızı Nuriye	"		
"	1	Halil oğlu Mehmed	"		
"	1	Ahmed oğlu Şükrü	"		
"	1	Abdurrahman oğlu Tayyar	"		
"	1	Ferhad oğlu Şevki	"		
"	1	İsmail oğlu Mustafa	"		
"	1	Hurşid oğlu Necib	"		
"	1	Tahir oğlu Mevlud	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Maksud oğlu Mustafa	"		
"	1	Berber Kamil Ağa	"		
"	1	Mahmud oğlu Hüseyin	"		
"	1	Süleyman oğlu Süleyman	"		
"	1	Abdullah kızı Hanife	"		
"	1	Halil oğlu İbrahim	"		
"	3	Ali oğlu Hüseyin ve çocukları	"		
"	1	Yahya oğlu Fazıl	"		
"	1	İbrahim oğlu Rüstem	"		
"	1	Şükrü oğlu Haceddin	"		
"	1	Bilal kızı Sıdika	"		Cebren kaçırılmışdır.
"	1	İbiş kızı Nene	"		
"	2	Şemseddin ve zevcesi Latife	"		"
"	1	oğlu Ebubekir	"		"
"	1	Muhsin oğlu Osman	"		Katl, balta ile
"	1	Mevlud oğlu Süleyman	"		
"	1	Ali oğlu Süleyman	"		
"	1	Ali oğlu Kamil	"		
"	1	Mehmed oğlu Abdülvehhab	"		
Erzincan kapusu	1	Hüseyin oğlu Bahri	Gez mahallesi		
	1	Hüseyin oğlu Halil	"		
"	1	Nebi oğlu Arslan	"		
"	1	Hüseyin oğlu Ağa Ömer	"		
"	1	Molla Ömer oğlu Hamdi	"		
"	1	Ahmed oğlu Hacı Mehmed	"		
"	1	Hüseyin oğlu Salih	"		
"	1	Hüseyin oğlu Ahmed	"		
"	1	Mehmed oğlu Yusuf	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	İbrahim oğlu Abdullah	"		
"	1	Mehmed oğlu Tayfur	"		
"	1	Hasan oğlu Süleyman	"		
"	1	Mehmed oğlu Yusuf	"		
"	1	Ali oğlu Mehmed	"		
"	1	Osman oğlu Ali	"		
"	1	Ahmed oğlu Rahim	"		
"	1	Hüseyin oğlu Ahmed	"		
"	1	Yusuf oğlu Ali	"		
"	1	Şükrü oğlu Cemal	"		
"	1	İbrahim oğlu Faik	"		
"	1	İbrahim oğlu Necib	"		
"	1	İbrahim oğlu Akif	"		
"	1	Mustafa oğlu Behcet	"		
"	1	Ahmed oğlu Yusuf	"		
"	1	Yusuf oğlu Nuri	"		
"	1	Hasan oğlu Kamil	"		
"	1	Mehmed oğlu Dede	"		
"	1	Ahmed oğlu Hüseyin	"		
"	1	Naime binti Kahraman	"		
"	1	Hacı Bey b. Süleyman Bey	Mumcu-i ulya		
"	1	birâderi Refik Bey	"		
"	1	Nuri b. Baha	"		
"	1	Dursun b. Hamid	"		
"	1	Ziya Bey b. Mail	"		
"	1	Şükrü b. Mail	"		
"	1	İbrahim b. Ali	"		
"	1	Rüşdü b. Hacı	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	mahdûmu Reşad	"		
"	1	İbrahim b. Ali	"		
"	1	Cemal b. Ahmed	"		
"	1	Cemil b. Ahmed	"		
"	1	Tufan b. Ali	"		
"	1	Hafız b. Ahmed	"		
"	1	Aha karyeli Halil	"		
"	1	Edhem b. Dursun	"		
"	1	birâderi Hasan	"		
"	1	Kasım b. Ahmed	"		
"	1	Hüseyin b. Hasan	"		
"	1	Fazıl b. Hamid	"		
"	1	İshak b. Dursun	"		
"	1	Fazıl b. Mustafa	"		
"	1	Odacı Halid	"		
"	1	birâderi Mustafa	"		
"	1	Ahmed b. Hasan	"		
"	1	Ali b. Mamo	"		
"	1	Mamo oğlu Yusuf	"		
"	1	Mehmed oğlu Mustafa	"		
"	1	Ahmed oğlu Ahmed	"		
"	1	Rıza Bey	"		
"	1	Hacı Dursun Efendi	Muradpaşa		
"	1	Sabri oğlu Ali	"		
"	1	Mahmud oğlu Mustafa	"		
"	1	Mehmed oğlu Müştak	"		
"	1	Ahmed oğlu Harik Mehmed	"		
"	1	Kahraman oğlu Cuma	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Osman oğlu Kerem	"		
"	1	Osman oğlu Mükerrerem	"		
"	1	Ali oğlu İsmail	"		
"	1	İsmail oğlu Şevket	"		
"	1	Hüseyin oğlu Ali	"		
"	1	Mehmed oğlu Musa	"		
"	1	İsmail oğlu Mevlûd	"		
"	1	Abdullah oğlu İbrahim	"		
"	1	Pâspân İbrahim	"		
"	1	Ahmed oğlu Ali	"		
"	1	Mehmed oğlu Ağa	"		
"	1	Osman oğlu İbrahim	"		
"	1	Hafız Abid oğlu Ahmed	Şeyhler mahallesi		
"	1	İbrahim oğlu Hafız Mustafa			
"	1	Mütekâ'id Niyazi Efendi	"		
"	3	Selim ve â'ilesi halkı	Mumcu-i süfla mahallesi		
"	2	Hafız Mustafa Efendi yeğeni Tayyib			
"	1	Sırrı Efendi â'ilesi	"		
"	1	Abid Ağa	"		
"	2	Fevzi Efendi ve çocukları	"		
"	3	Allâmeddin Efendi ve çocukları	"		
"	1	Kürd Hüseyin	"		
"	1	Ahmed Efendi	"		
"	1	Osman Efendi	"		
"	1	Esad oğlu Mehmed	"		
"	1	Cemil	"		
"	1	Kamil oğlu Maksud	"		

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Cemal	"		
"	1	Şakir	"		
"	1	Ali	"		
"	1	Nusret	"		
"	1	Mehmed	"		
"	1	Kurban	"		
"	1	Receb	Şeyhler mahallesi		
"	1	Ahmed			
"	1	Mustafa	"		
"	1	Mecid	"		
"	1	Muhtar Bey	"		
"	1	Dede Bey	"		
"	1	Behlül Ağâ	"		
"	1	Edib	"		
"	1	Dursun	"		
"	1	Yakub	"		
"	1	Sabri	"		
"	1	Halil	"		
"	1	Ferhad	"		
"	1	Mahmud	"		
"	1	Hüseyin	"		
"	1	Mehmed Ali	"		Muhtelif mevâki'de kurşunla katledilmişler- dir.
"	1	Kürd Ahmed	"		
"	1	Muhyiddin	"		
"	1	Yusuf	"		"
"	1	Mehmed Ali	"		"
"	1	Nazlı	"		"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Ruhan	"		"
"	1	Güllü	"		"
"	1	Nuri	"		"
"	1	Esad	"		"
"	1	Yusuf oğlu Sadık	"		"
"	1	Hüseyin oğlu İbrahim	"		"
"	1	Torul oğlu Behlül	"		"
"	1	Said oğlu Hakkı	"		"
"	1	Kömürcü Hasan	"		"
"	1	Derviş oğlu Adil	"		"
"	1	İsmail oğlu Aziz	"		"
"	1	Hüseyin oğlu Hasan	"		"
"	1	Alçıcı Hasan	"		"
"	1	Eskici Süleyman	"		"
"	1	Eşref oğlu Garib	"		"
"	1	Dede oğlu Mevlûd	"		"
"	1	Dede oğlu Rüşdü	"		"
"	1	Kurban oğlu Mikdad	"		"
"	1	Said oğlu İskender	"		"
"	1	Arif oğlu Zakir	"		"
"	1	Ali oğlu Halid	"		"
"	1	Karabıyıklı Aziz	"		"
"	1	Çoban Kamil	Dere mahallesi		Muhtelif mahallerde katledilmişler- dir.
"	1	Mehmed oğlu İskender	"		
"	1	İrfan oğlu Mehmed	"		
"	1	Kürd Cihad	"		"
"	1	Adil oğlu Ahmed	"		"
"	1	mahdûmu Abbas	"		"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	İmam-ı sâbık Tevfik Efendi	"		"
"	1	Bakkal Fevzi Efendi	"		"
"	1	İbrahim	"		"
"	1	Genç Ağa oğlu Adil	"		"
"	1	Hacı Hakkı Efendi	Çırçır mahallesi		"
"	1	Ahmed oğlu Şemâ'il			"
"	1	Ali oğlu Mehmed	"		"
"	1	Dursun oğlu Mehmed	"		"
"	1	Çoban oğlu Ali	"		"
"	1	Uzun oğlu Fazıl	"		"
"	1	Bahri birâderi Halis	"		"
"	1	Kader oğlu Hamdi	"		"
"	1	birâderi Akif	"		"
"	1	Tortumlu Abdurrahman	"		"
"	1	Yusuf oğlu Fehim	"		"
"	1	Kadı Yusuf	"		"
"	1	Dellâl Receb	"		"
"	1	mahdûmu Mehmed	"		"
"	1	diğer Mehmed	"		"
"	1	Salih oğlu Mustafa	"		"
"	1	Sucu Vehhab damadı	"		"
"	1	Mehmed zevcesi Esmâ	"		"
"	1	Hasan oğlu Ahmed	"		Katledilmişler- dir.
"	1	Hüseyin Ağa	"		"
"	1	birâderi Ahmed	"		"
"	1	birâderi Halim	"		"
"	1	Şeyh oğlu Ahmed	"		"
"	1	Süleyman oğlu Yusuf	"		"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Mehmed oğlu Mirze Ali	"		"
"	1	Abdül Fettah	"		"
"	1	Musa oğlu Abdürrezzak	"		"
"	1	Solak Ahmed	"		"
"	1	Fatma oğlu Hasan	"		"
"	1	Fatma oğlu Ahmed	"		"
"	1	Fatma oğlu Halil	"		"
"	1	Ali Ağa	"		"
"	1	Ömer Ağa	"		"
"	1	birâderi Bekir	"		"
"	1	birâderi İsa	"		"
"	1	birâderi Bekir	"		"
"	1	İsmail	"		"
"	1	Eleşgirdli Bekir	"		"
"	1	Kadı Ahmed	"		"
"	1	mahdûmu Dursun	"		"
"	1	mahdûmu İlyas	"		"
"	1	birâderi Bekir	"		"
"	1	yeğeni Halil	"		"
"	1	Tekmanlı Ömer	"		"
"	1	Tekmanlı Behlül	"		"
"	1	Tekmanlı Dursun	"		"
"	1	Hınıslı Veli oğlu Ali	İbrahimpaşa mahallesi		Muhtelif mahallerde katledilmişlerdir.
"	1	Himmat oğlu İbrahim			
"	1	Mikdâd Bey			
"	1	Cemil Bey, Erginisli	"		"
"	1	Hazinedâr-zâde İsmail Efendi	"		"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	mahdûmu Tahsin	"		"
"	1	Yeşil İmam-zâde	"		"
"	2	Kozu karyeli Kürd ve çocukları	"		"
"	2	Şükrü ve mahdûmu	Vâniefendi		"
"	1	Çerkes Abdullah kerimesi Ayşe	"		"
"	2	Erzincanlı Necib Bey ve mahdûmu	"		"
"	2	Mehmed Ağa mahdûmu ve kerimesi	"		"
"	3	Kahveci Laçın ve birâderleri	"		"
"	2	Abdullah Latif ve Mustafa	"		"
"	2	Salim ve birâderi Fazıl	"		"
"	3	Osman Efendi, birâderi ve mahdûmu	"		"
"	3	İbrahim Usta, zevcesi ve kerimesi	"		"
"	1	Haydar hademesi	"		"
"	1	diğeri Rıfat	"		"
"	4	Tufan Baba hânesi halkı	"		"
"	2	İshak, mahdûmu Abdullah	"		"
"	4	Tayyar Usta ve âilesi	"		"
"	2	Haffâf Kamil ve mahdûmu Abdullah	"		"
"	6	İbrahim Ağa ve mahdûmları	"		"
"	4	Hoca Mustafa Efendi ve mahdûmları	"		"
"	4	Akif mahdûmu Şevket ve kerimleri	"		"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	4	Receb birâderleri, Latife ve kerimleri	"		"
"	3	İbrahim ve zevcesi ve kerimesi	"		"
"	2	Hafız Şükrü ve vâidesi	"		Kurşun ve sâ'ire ile katledilmişlerdir.
	2	Kassab Rıza ve mahdûmu Mustafa	"		
"	3	Arslan ve damadı Yusuf	"		"
"	3	Nazım ve birâderi Nureddin ve kerimesi	"		"
"	2	Ömer birâderi Abdullah	"		"
"	4	Ahmed Usta ve â'ilesi halkı	"		"
"	3	Fazıl ve kâ'im-vâidesi ve hademesi	"		"
"	4	Jandarma Şükrü vâidesi ve kerimesi	"		"
"	3	Fehim birâderi ve kerimesi	"		"
"	2	Hacı Ahmed Efendi ve mahdûmu	"		"
"	2	Sabri mahdûmu ve vâidesi	"		"
"	3	Jandarma Latif ve birâderi ve vâidesi	"		"
"	3	Salih, vâidesi ve kerimesi	"		"
"	3	Hüseyin Usta, zevcesi ve kerimesi	"		"
"	4	Sefer, kerimesi, mahdûmu ve zevcesi	"		"
"	4	Dede, mahdûmu, zevcesi ve kâ'im-vâidesi	"		"
"	4	Kaya birâderleri ve hemşiresi	"		"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	4	Mustafa birâderleri ve zevcesi	"		"
"	3	Ziya birâderi ve zevcesi	"		"
"	2	Nureddin, zevcesi	"		"
"	2	Ali, birâderi Mustafa	"		"
"	4	Nuri, Abdullah, Bekir ve İbrahim	"		"
"	1	Fatma kerimesi	"		"
"	1	Fatma kerimesi Münire	"		"
"	3	Şerafeddin ve birâderleri	"		"
"	3	Abdullah ve birâderleri	"		"
"	3	Mehmed ve birâderleri	"		"
"	4	Şevket, kerimesi ve birâderi ve mahdûmu	"		"
"	4	Gül Bey ve birâderi, zevcesi, kerimesi	"		Katledilmiştir.
"	3	Ziya ve birâderi, zevcesi	"		"
"	4	Hacı, birâderi, zevcesi, kerimesi	"		"
"	3	Abdullah, zevcesi Hanım ve kerimesi	"		"
"	5	Tercanlı Şerif ve birâderi, zevcesi ve kerimesi	"		"
"	2	Tercanlı Fatma ve Münire	"		"
"	5	Tercanlı Ali ve birâderi zevcesi ve mahdûmları	"		"
"	4	Tercanlı İshak, zevcesi vâlidesi ve kerimesi	"		"
"	3	Şuşarlı Abdullah, zevcesi ve vâlidesi	"		"
"	4	Mehmed ve birâderi ve zevcesi ve vâlidesi	"		"

Mevki'i	Nüfûsu	Ermeniler tarafından katledilen İslâmların isim ve nüfûsu	Memleket ve mahallesi	Yağma edilen eşyâ ve sâ'irenin kıymeti	Mülâhazât
"	1	Kaşakçı Şerif	"		"
"	1	oğlu Behram	Kuloğlu mahallesi		"
"	1	Yemen Efendi b. Behram			"
"	3	Hınıs ve Tekman muhâcîrleri	"		"

Katledilen eşhâsın yekûn nüfûsu   **Gasb u gârât edilen eşyâ ve nükûd ve sâ'ire gibi zâyî'ât mikdârı**
aded-i Gurus
3845   **14767344**

Bunlardan mâ'adâ gurebâ olarak beledî tarafından 4.644 cenâze defnedilmiş ve bu cenâzeler istirdâdın ikinci günü beledî tarafından 52 sâ'at zarfında civârdaki kabristânlara defnetdirilmiştir.

Hilâl-i Ahmerdeki mevcûd eytâm ve kadınlar

Memleketi	İsim ve Şöhreti	Sinni	Mülâhazât
Pasinler'den	Mehmed oğlu Zekeriya	1	
Tekman	Ali oğlu Hasan	3	
"	Mehmed oğlu Kahraman	4	
Erzurum	Şevket oğlu Garib	3	
Van	İsmail oğlu Hüseyin	14	
Revan	Mehmed oğlu İbrahim	11	
"	Mehmed oğlu Temur	10	
Erzurum	Mustafa oğlu Zeki	6	
Bayezid	Hüseyin oğlu Ahmed	7	
Erzurum	Mail oğlu Hürrem	60	A'mâdır

Memleketi	İsim ve Şöhreti	Sinni	Mülâhazât
"	Davud oğlu Ömer	7	
İspir	Genco oğlu Yusuf	11	
"	Hüseyin oğlu Ali	10	
Erzurum	Davud oğlu Bahri	7	
Kars	Molla Yaşar oğlu Yaşar	12	
"	Yusuf oğlu Mehmed Sıddık	12	
Eleşgird	Nuri oğlu Mehmed	10	
Tercan	Yusuf oğlu Hüseyin	9	
Erzurum	Akif oğlu Safvet	6	
Kars	Süleyman oğlu Mevlud	7	
Tekman	Mehmed oğlu Hasan	6	
Pasinler'den	Ali oğlu İhsan	9	
Kars	Bekir oğlu İsa	12	
Karakilise'den	İsmail oğlu İsa	9	
Kars	Nuri oğlu Hamza	12	
Erzurum	İbrahim oğlu Halis	12	
"	Mehmed oğlu Muharrem	13	
"	İsmail oğlu Osman	10	
"	İsmail oğlu Ali	6	
"	Abdullah oğlu Abdulmecid	7	
Eleşgird	Maksud yeğeni Ammîcan(?)	7	
Adilcevaz	Hüseyin oğlu Mehmed	10	
Tutak	Kasım oğlu Zihni	13	
Eleşgird	Osman oğlu Maruf	13	
"	Hüseyin oğlu Abdullah	10	
"	Osman oğlu Süleyman	13	
"	Yusuf oğlu Kuluncân	14	

Memleketi	İsim ve Şöhreti	Sinni	Mülâhazât
Varto	Mehmed oğlu Yusuf	8	
Pertek karyeli	Ağa oğlu Seyfeddin	8	
Varto	Mehmed oğlu Ahmed	10	
"	Tayyar oğlu İsa	4	
Hınıs	Mustafa oğlu Mehmed	14	
Pasinler	Nebi oğlu Rıza	15	
Tortum	Mehmed oğlu Ahmed	11	
Erzurum	Nazım oğlu Şihâmeddin	10	
Bayezid	Ali oğlu Haşim	4	
Kafkas	Abdullah oğlu Şevket	4	
Erzurum	Hafız oğlu Muhyiddin	5	
Şuşarlı	Şuşarlı Mustafa oğlu Badiye (?)	10	
Eleşgird	Süleyman oğlu Kurban	14	
Erzurum	Zekeriya oğlu Enver	7	
Tekmanlı (?)	Mahmud Bey oğlu Cemal	13	
Göle'den	Dede oğlu Koçer	7	
Erzurum	Süleyman kızı Rukiye	16	
"	Abdullah kızı Naime	25	
Narman	İbrahim kızı Emine	15	
Narman	Mustafa kızı Mahbub	12	
"	Mustafa kızı Seher	11	
Bitlis	Şemseddin kızı Sıdika	16	
Erzurum	Mehmed kızı Fahriye	16	
Hınıs	Ali kızı Güllü	12	
Erzurum	Meded kızı Hanım	13	
Hınıs	İbrahim kızı Zühre	25	
Erzurum	İmdad kızı Şemsinur	14	

Memleketi	İsim ve Şöhreti	Sinni	Mülâhazât
Hınıs	Mecid kızı Cemile	11	
Erzurum	Ragıb kızı Naime	12	
"	İbrahim kızı Hanım	12	
Bayburd	Hayreddin kızı Mani (?)	15	
Erzurum	Mehmed kızı Saniye	25	
Narman	Ömer kızı Salime	18	
Erzurum	Saniye kızı Munise	17	
Tercan	Hacı kızı Güleser	22	
Van	Haydar kızı Gülnaz	13	
Erzurum	Mehmed kızı Serfirâr	18	
"	Tahir kızı Kıymet	14	
Oltu	Murad kızı Sâbia	25	
Hınıs	Murad kızı Cemile	18	
Tekman	Hüseyin kızı Kıymet	20	
Kötek	Tahir kızı Kıymet	20	
Erzurum	Edhem kızı Zühre	21	
"	Mehmed kızı Fatma	12	
"	Mustafa kızı Seher	13	
"	Mustafa kızı Mahbube	11	
Bayezid	Pertekli Fatma Hatun	35	
"	Şerif kızı Dilara	35	
"	Mehmed kızı Muhsine	16	
Kars	Mahmud kızı Elmas	20	
Tekman	Ali kızı Saadet	30	
Erzurum	Yusuf kızı Sultan	55	
Aşkal'alı	Ahmed kızı Fatma	30	
Tekman	Yusuf kızı Asya	45	

Memleketi	İsim ve Şöhreti	Sinni	Mülâhazât
"	Asya'nın kızı Hesna	5	
Pasin	Halil kızı Güllü	30	
"	Hacer kızı Gülhanım	55	
Tercan	Süleyman kızı Fatma	25	
"	Mevlûd kızı Latife	35	
Şuşar	Mehmed kızı Telli	18	
Tekman	Hasan kızı Sariye	30	
"	Sariye kızı Pınar	6	
"	Sadık kızı Esmâ	40	
Erzurum	İsmail kızı Hediye	25	
"	İsmail kızı Latife	25	
"	Ali kızı Nuriye	50	
Tortum	Hüseyin kızı Nazire	25	
Hınıs	Osman kızı Esmâ	30	
Tortum	Mehmed kızı Hadice	35	
Hınıs	Hüseyin kızı Asya	20	
Kağızman	Saniye kızı Kibar	25	
Eleşgird	Halil kızı Celile	60	
Van	Haydar kızı Gülna[z]	14	
Hasankal'a	Mehmed kızı Zekiye	25	
Diyadin	Ali kızı Hacer	25	
"	Yakub kızı Saliha	65	
Erzurum	Sefer kızı Ayşe	20	
Tortum	Mevlûd kızı Beriyye	5	
Pasin	Mehmed kızı Fatma	9	
Hınıs	Hasan kızı Fatma	5	
Erzurum	Şefik kızı Fatma		

Memleketi	İsim ve Şöhreti	Sinni	Mülâhazât
Tekman	Ali kızı Fatma	8	
Tercan	Zeynel kızı Makbule	7	
Hasankal'a	İrfani kızı Seher	10	
Revan	Mehmed kızı Zehra	8	
Eleşgird	Mustafa kızı Fezân	10	
Erzurum	İbrahim kızı Gülçehre	12	
Tekman	Mevlud kızı Nene	9	
Hasankal'a	Ahmed kızı Zekiye		
Viranşehir	Hasan kızı Hacer	11	
"	Şakir kızı Fatma	11	
Pasin	Osman kızı Emine	7	
Tekman	Osman kızı Zuzan	13	
"	Hasan kızı Elif	12	
Kars	Hasan kızı Fatma	9	
Tercan	Musa kızı Gül'iraz	11	
Erzurum	Fazlı kızı Şükriye	18	
"	Behcet kızı Fatma	21	
"	Hasan kızı Fahriye	18	
"	Ağa kızı Nuriye	10	
"	Ahmed kızı Nafia	9	
"	Mehmed kızı Huriye	11	
"	İsmail kızı Naime	8	
Revan	Allahverdi kızı Ağca	9	
Eleşgird	Acem kızı Gülan (?)	15	
"	Mustafa kızı Cemile	12	
Saray	Süleyman kızı Esme	11	
Narman	Abdullah kızı Fatma	9	

Memleketi	İsim ve Şöhreti	Sinni	Mülâhazât
Tortum	Şerif kızı Güneş	18	
"	Mustafa kızı Hacer	15	
	Nuri kızı Zeyneb	12	
Eleşgird	Ali zevcesi Fehime	35	
"	Ali kerimesi Mürge (?)	11	
"	Mehmed kızı Subhiye	18	
"	Hızır kızı Piruze	21	
Erzurum	Derviş kızı Hadice	9	
"	Halid kızı Adile	8	
"	İsmail kızı Sadıka	13	
"	Faruk kızı Şefika	20	
Erzurum	Bahri kızı Nuriye	11	
"	Mehmed kızı Behice	15	
"	Ahmed kızı Hadice	8	
"	Yusuf kızı Kudret	25	
"	Zarif kızı Ümmiye	9	
"	Dursun kızı Refika	13	
Pasin	Ahmed kızı Sadiye	8	
Erzurum	Mehmed kızı Elmas	7	
"	Şevket kızı Sinem	35	
Tekman	Ali kızı Porsuk	20	
Erzurum	Abdullah kızı Cemile	42	
Tortum	Mehmed kızı Hünkar	12	
Kortu	İbrahim kızı Hanım	14	
Karakilise	Hasan kızı Hacer	12	
Kortu	Yusuf kızı Makbule	11	
Tortum	Enver kızı Makbule	7	

Memleketi	İsim ve Şöhreti	Sinni	Mülâhazât
Erzurum	Elif yeğeni Behice	5	
Tortum	İsmail kızı Azize	25	
Kars	Ahmed kızı Elmas	10	
"	Tufan kızı Dilber	11	
"	Tufan kızı Kibar	12	
Tekman	Mevlûd kızı Kuş(?)	10	
Pasin	Osman kızı Miskâl	11	
"	Süleyman kızı Nazife	13	
Hasankal'a	Hamid kızı Münire	15	
"	Hasan kızı Kazibe	15	
Pasin	Mehmed kızı Gülperi	7	
Erzurum	Mehmed kızı Arife	9	
Diyarbakır	Ömer kızı Zehra	21	
Tekman	Mustafa kızı Havva	15	
"	Derviş kızı Saray	12	
"	Hamid kızı Perişan	11	
"	Yusuf kızı Güllü	19	
Pasin	Yusuf kızı Sabire	18	
"	Yusuf kızı Gülpaşa	25	
Hınıs	Mehmed kızı Fatma	19	
"	İbrahim kızı Gülperi	20	
Erzurum	İsmail kızı Latife	21	
Tercan	Hasan kızı Hacer	19	
Bayezid	Nefer kızı Zeliha	19	
"	Ali kızı Kazâl(?)	25	
	İbrahim kızı Reyhan	15	
"	Ali kızı Perişan	21	

Memleketi	İsim ve Şöhreti	Sinni	Mülâhazât
"	Hüseyin kızı Hanım	7	
"	Hasan kızı Güzel	9	
"	Mehmed kızı Saadet	8	
"	Ali kızı Altun	13	
"	Hüseyin kızı Zekiye	12	
"	İsmail kızı Hayriye	11	
"	Hasan kızı Zeliha	13	
"	Mehmed kızı Basire	10	
"	Mehmed kızı Hanım	9	
["]	Mehmed kızı Piruze	13	
Erzurum	Mahmud kızı Safiye	15	
"	Hafız kızı Karibe	12	
"	Ahmed kızı Güllü	14	
"	Ahmed kızı Hanım	10	
Hınıs	Hasan kızı Bedirhan	12	

Yekûn: 214

Ermeniler tarafından ebeveyn ve akrabâ ve sâ'ireleri mezâlîme uğrayarak bî-kes kalan ve el-yevm Hilâl-i Ahmer'de mevcûd bulunan çocuk, kız ve kadınlar bâlâda muharrer oldukları tasdik olunur.

Fî Teşrîn-i Evvel sene [13]36

Erzurum Hilâl-i Ahmer
müdüri nâmına
Mehmed Kâmil

BOA. HR. SYS. 2878/49

OLTU LİVASI VE GÖLE'YE BAĞLI KÖYLERDE BİR SENE
İÇİNDE ERMENİLERCE GERÇEKLEŞTİRİLEN SOYKIRIM

Oltu livası dahilinde Kosor, Bardız, Lisbik nahiyeleri ile Olur, Sarıkamış ve hudud haricindeki Göle kazalarına bağlı köylerde Ermenilerin bir sene içinde kurşun, kama, balta, topa tutmak ve büyük kısmını yakmak şüretiyle 10.693 Müslümanı katlettikleri; liva dahilinde iş yurtları ve hayır kurumları bulunmadığından kimsesiz kadın ve öksüz çocuklara Bardız nahiyesinin Kürkcü ve Vartanut köyleri ahâlsince bakıldığı.

***Massmassacres Perpetrated by Armenian in the Villages
Attached to Göle and the Liva of Oltu during a year***

Within the boundaries of the liva of Oltu, in the townships of Kosor, Bardız, Lisbik and Olur and in the villages attached to the districts of Sarıkamış and Göle Armenians using rifles, artillery, daggers and axes, killed 10.693 Muslims the majority of them had been set fire to and perished burned; homeless women and orphaned children were taken care of by the population of the villages of Kürkcü and Vartanut attached to the township of Bardız since there were no charitable institutions to shelter and lodge them.

12 S. 1339 (26. X. 1920)

Oltu Mutasarrıflığının 26 Teşrîn-i Evvel sene [1]336 târîhlü ve 300/3 numaralı şifresinin mablûlû

C. [Cevâb] 13 Teşrîn-i Evvel [1]336 ve 8936/679 numaralı şifre ile 24 Teşrîn-i Evvel sene [1]336 ve 8936 numaralı şifreye:

Mâdde 1- Livâmız hudûdu dâhilinde üç nâhiye ile Olur kazâsını ihtivâ eden kurâdan bir seneden beri Ermeniler tarafından tahrib ve yağma ve ahâlisi katli'âma uğrayan Kosor nâhiyesine tâbi' Gerek, Yılıkırsı (?), Güherler, Ersinik [Arsenik], Leb[le]bi, Ağundır, Köşk karyeleri ve Bardız nâhiyesine merbût Pertos, Vartan[ut], Vatgör (?), Geci(?), Çermik, Menbedir, Ehrizli, Morkışlak, Üderis(?) karyeleri ve Lisbik [Lisbek] nâhiyesine merbût Balkaya, Alicuk karyeleri ve Olur kazâsına tâbi' Pertuvan, Han, Şelom, Kaban, Tecerek, Kuzukom, Kazıhan[Gazıhan], Erikli, Sasakorid [Sakurit], Köprübaşı, Yukarıpenskird, Aderla, Yukarıkızılköy, Aşağıkızılköy, Keleşot, Kacık, Mehenk, Perdanus, Colhak, Reksaman, Yavigdat, Abhaydos, Kamis, Eterkenis karyeleridir. Hudûdumuz hâricinde Göle'nin elli bin nüfûsu hâvî Topçaş [Topdaş], Gülelbelkor [Kelpekor] (?), Lavustan karyeleri ile

Sarıkamış'a tâbi Ağcakal'a, Kotanlı, Aşağıkotanlı, Ağyar, Oluklu, Virşan, Bozkuş, Başköy karyeleridir.

Mâdde 2- Livâyı muhtevî hudûd hâricindeki birinci mâddede musarrah bi'l-umûm karyelerden iki bin yüz yirmi dört kurşunla ve dokuz yüz üç kama ve balta ile ve üç yüz topa tutmak sûretiyle yedi bin üç yüz altmış altı ihrâk etmek sûretiyle ki cem'an on bin altı yüz doksan üç nüfûs İslâm erkek-kadın, çoluk-çocuk Ermeniler tarafından fecî sûretde katl ve ihrâk edilmiştir.

Mâdde 3- Bî-kes çocuklardan yüz kadar öksüzün merkez kasabasında ve elliye mütecâviz Bardız nâhiyesinin Kür[k]cû, Vartanut karyelerinde olup ahâlî tarafından i'âşe etdirilmekde ise de livânın teşkilâtı olmamak münâsebetiyle tahsîlleri için teşebbüsâtta bulunulduğu ve iş yurdları ve cem'iyet-i hayriyye mü'esseseleri teşkilî olmadığından aynı mu'âmeleye uğrayan İslâm kadınları dahi kurâda i'âşe edilmektedir. Ermeni ve Rum kadını, çoluk ve çocuğundan bir ferd livâmızda bulunmadığı ma'rûzdur.

Oltu Mutasarrıfı

Ziya

BOA. HR. SYS. 2878/53

- 65 -

*ERMENİLERİN AŞKALE VE CİVAR KÖYLERDE
YAPTIKLARI KATLİÂM*

Ermenilerin Aşkale nahiyesi ve Cinis, Nardiban, Persor, Karahasan, Yeniköy, Topalçavuş, Ergemansur köylerinde toplam sekiz yüz doksan üç müslümanı şehit ettikleri; ayrıca merkez ve beş köyde de altı yüzden fazla evi tahrip edip yaktukları.

***Massacre Committed by Armenians in Aşkale and the Villages
of its Surrounding.***

Armenians attacked the township of Aşkale and the villages of Nardiban, Persor, Karahasan, Yeniköy, Topalçavuş and Ergemansur and killed a total of eight hundred and ninety three Muslims, they destroyed also more than six hundred houses in the said township and in five villages.

14 S. 1339 (28. X. 1920)

Numara: 343

Erzurum Vilâyet-i Celîlesi Cânib-i Sâmîsine

Devletlü efendim hazretleri,

Fî 13 Teşrîn-i Evvel sene [13]36 târîh ve 8936/679 numaralı ve mahrem işâretli irâdelerinin arıza-i cevâbiyyesidir.

1- Ahvâl-i zâ'ilede ve hudûd dâhilinde Cinis karyesinde yüz elli hâne, Karahasan'da kırk beş, Topalçavuş'da yüz, Aşkal'a'da iki yüz, Pertin'de yüz yirmi, Karabıyık kâmilten Ermeniler tarafından tahrîb olunduğu.

2- Nâhiye merkezinde otuz bir, Cinis'de altı yüz elli, Nardiban'da elli sekiz, Persor'da on, Karahasan'da dört, Yeniköy'de yüz, Topalçavuş'da on, İrgemansur[Ergemansur]'da otuz nüfûsun katli'âma uğradığı.

3- A'ileleri Ermeniler tarafından şehîd edilen ve tarafımızdan toplatdırılarak i'âşe etdirilen çocuklar bulunmadığı.

4- Ermeni ve Rum çocukları olmadığı.

5- İşbu fecâyî'nin üç yüz otuz dört senesi zarfında Ermeniler tarafından îkâ' olunduğu ve hudûda bu'diyeti hasebiyle bu sene zarfında zarar-dîde a'ileler bulunmadığı ma'rûzdur. Ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehül'-emrindir.

Fî 28 Teşrîn-i Evvel sene [13]36

Aşkal'a Nâhiyesi Müdürü
İmzâ

BOA. HR. SYS. 2878/54

- 66 -

*ŞÜREGEL VE ZARUŞAD KAZALARINDA ERMENİLER
TARAFINDAN YAPILAN MEZÂLİM*

Kars'ın Osmanlı ordusu tarafından geri alınmasından sonra bir heyet tarafından yapılan tedkikte, Şüregel'e bağlı otuz dört köyde iki bin beş yüz seksen üç hânenin Ermeniler tarafından top ve makinalı tüfeklerle tahrip edilip halkının çoğunluğunun katledildiği; Zaruşad'a bağlı Tepeköy'e yapılan saldırıda da altı Müslüman'ın öldürülerek mallarının yağmalandığı, ayrıca Zaruşad'ın Mescidli köyünden otuz, Keçeyor köyünden kırk, Gökçin köyünden yüz elli, Kızılkilise'den altmış hânenin harabedilmesinden başka, yetmiş-seksen kadar çocuğun ateşte yakıldığı ve sekiz bin koyunun gasbedildiği.

*Atrocities Perpetrated by Armenians in the Subdistricts of
Şuregel and Zaruşad.*

Following the recovery of Kars by the Ottoman Army an investigation had been carried out by a committee which ascertained that in thirty four villages

attached to Şüregel two thousand five hundred dwellings had been destroyed by Armenians using artillery and submachine guns and killing the majority of their population; in Tepeköy attached to Zaruşad six Muslims had been killed and their goods looted and in Mescidli a village of Zaruşad thirty dwellings, in the village of Keçeyor forty in Gökçin one hundred and fifty in Kızılkilise sixty dwellings had been also destroyed and seventy to eighty children had been burned and eight thousand sheep seized.

19 S. 1339 (2. XI. 1920)

Şark Cebhesi Karârgâhı

2/11/[1]336

15. K. [Kolordu] Vekâletine

Kars şehrinin 30 Teşrîn-i Evvel [1]336 târîhinde kıta'âtımız tarafından işgâlini müte'âkib Kars livâsına tâbi' Şüregel ve Zaruşad mıntıkalarında Taşnak Ermeniler tarafından İslâm ahâlî hakkında yapılan fecâyî'e dâ'ir bir hey'et ma'rifetiyle mahallerinde icrâ edilen ibtidâ'î tahkîkâtın netîcesine dâ'ir alınan ma'lûmâtın hulâsası ber-vech-i zîr arz olunur:

Ş. C. K. [Şark Cebhesi Kumandanı]
Kâzım Karabekir

1- 16/1/[1]35 târîhinde Kars Vâlîsi Karkanof'un zamanında Ermeni kumandanlarından Baratof(?) ve Mazmanof top ve makineli tüfenklerle müsellah Ermeni askerlerinin Şüregel'in:

Ani karyesinden	40	Tencar'dan	30
[D]aynalık	60	Karahanlı'dan	150
Karataş	70	Erkin'den (?)	40
Gülviran'dan	50	İncedere'den	30
Kepenek'den	80	Surluca'dan	100
Arslanlı'dan	40	Şahnalar'dan	220
Ağüzüm'den	70	Karahan'dan	200
Şesnehan'dan	30	Söğüdlü'den	18
Aralık'dan	30	Geçid'den	30
Karakilise'den	35	Hâcîpîr[î]'den	30
Mollamûsa'dan	100	Küçükkırmılı'dan	60
Bacoğlu'ndan	50	Akbulak'dan	30
Vartanlı'dan	100	Karamehmed'den	20
Okçuoğlu'ndan	150	Küçükkızıldaş'dan	20
Güllübulak'dan	300	Büyükkızıldaş'dan	100
Mehmedağa'dan [Mehmetabad]	20	Çakmak'dan	30
Seceli'den	150	Mağaracık'dan	100

İslâm hânesinin tahrib edildiği ve emvâlinin yağma ve ahâlîsinin kısm-ı a'zamının katledildikleri.

2- Zaruşad kazâsının Tepeköy bu sene harman zamânında Ermeniler tarafından top ve tüfenkle mücehhez kuvvetlerle harâb edilerek mezkûr köyden 5 erkek ve bir kadın Müslümanın katledildikleri, mâllarının yağma olunduğu, yine Zaruşad'ın Mescidli karyesinden 30, Keçeyor karyesinden 40, Gökçin karyesinden 150, Kızılkilise'den 60 hânenin harâb edildiği, 70-80 çoluk çocuğun ateşde yakıldığı ve 8.000 koyunun alındığı.

BOA. HR. SYS. 2878/55

- 67 -

**ERMENİLERİN KOSOR VE PENEK İLE BAĞLI KÖYLERDE
YAPTIKLARI YAĞMA VE MEZÂLİM**

Oltu sancağının Kosor ve Penek nahiyeleriyle buraya bağlı otuz bir köyün Ermeniler tarafından işgal edildiği ve bu işgal sırasında altmış dokuz kişinin öldürülüp 26.400 koyun, 19.250 sığır, 590 at, 60.200 lira nakid para, 218.300 liralık eşya ve 300.000 pot zabirenin yağmalandığı.

***Atrocities and Pillage Perpetrated by Armeians in Kosor and
Penek and the Villages Attached to.***

Armenians occupied the townships of Kosor and Penek and thirty villages attached to the Sanjak of Oltu and during their occupation they murdered sixty nine persons, looting 26.400 sheep, 19.2400 cattle, 590 horses, 60.200 lira cash (silver coins); goods worth 218.300 liras and 300.000- grain pots.

19 Ra. 1339 (1. XII. 1920)

Oltu sancağının Kosor nâhiyesi dâhilinde ve Ermeniler tarafından yapılan mezâlîm hakkında Olur Kâ'im-i makâm-ı sâbıkı Behri [Bahri] Bey'in ve Zivart [Zuvart] karyeli Hüseyin oğlu İbrahim Efendi'nin zabtolunan ifâdeleridir.

Geçen sene Ramazan Bayramı'nın ikinci günü Mazmanof kumandası altındaki Ermeni ordusu Kosor'a ve Penek'e gelerek teslîm olan köylerde ve merkez kazâda icrâ-yı mezâlîme başlamışlardır. O işgâlde:

	Koyun	Sığır	Nakid pâre	Lirahk eşyâ	At	Öldürülen İnsan	
Zivart[Zuvart] karyesinde	4.000	2.000	3.000	15.000	50	12	Bir kadın öldürülmüşdür.
Kivank karyesinde	1.000	1.000	5.000	15.000	80	3	
Barik karyesinde	1.000	1.500	2.000	3.000	30	0	
Lebibî[Leblebî]	1.500	1.500	3.000	10.000	30	5	Bir kadın öldürülmüşdür.
Penek "	1.000	1.500	0	10.000	25	0	
Kamhis "	400	400	400	3.000	20	3	Birisi kadın öldürülmüşdür.

		Koyun	Sığır	Nakid pâre	Liralık eşyâ	At	Öldürülen İnsan	
Güllet	"	400	300	500	1.000	10	2	
Tecerek	"	2.000	1.000	1.000	10.000	40	5	
Hanımkom	"	200	150	500	2.000	4	2	Birisi kadın öldürülmüştür
Pertivan [Pertuvan]	"	400	300	1.000	3.000	15	2	
İznus	"	500	250	1.000	2.000	20	0	
Şamkas[Şamhas]"	"	500	300	1.000	2.500	6	2	
Kot	"	400	300	500	1.000	4	1	
Çaksor	"	400	200	500	1.000	5	0	
Armaşık [Armuşin]	"	1.000	1.000	800	1.200	10	0	
İğdeli	"	200	200	400	600	10	0	
Muşık [Muşih] Kışlası	"	200	50	200	600	5	0	
Muşık [Muşih] karyesi	"	800	300	500	1.500	10	0	
Avındır [Ağundır]	"	500	300	400	1.000	10	2	
Kosor	"	1.500	1.000	2.000	12.000	50	2	
Taht	"	400	300	200	800	20	0	
Ekitkom	"	500	500	300	500	15	2	
Ersinek[Arsenik]	"	3.000	2.000	2.000	15.000	50	3	
Mirhil	"	200	50	500	1.500	10	2	
[İ]ğnaki	"	800	400	300	500	10	3	
Nazırva[n]s	"	1.000	500	400	800	15	4	
Zadeğrek karyesi"	"	800	500	500	1.000	12	2	
Vağaver karyesi "	"	1.000	1.000	700	1.000	15	3	
Dıraskor [Digaskor]	"	400	300	400	600	9	4	
Paykis (?)	"	200	50	100	500	4	2	
Balkaya	"	0	100	500	1.500	40	2	
Yekûn-ı Umûmî		26.400	19.250	60.200	218.300	590	69	

Ermenilerin Kosor nâhiyesinde öldürdükleri 69 mazlûm ile 26.400 koyun, 19.250 sığır ve 590 at, 60.200 nakid lira ile 218.300 liralık eşyâ-yı beytiyye ve 300.000 pot zahîre talan ettikleri tarafımızdan yapılan tahkîkât ile tahakkuk etmiş olduğunu mübeyyin işbu mazbatamız îtâ kılındı.

Fî 1 Kânûn-ı Evvel sene [13]36
Zivart [Zuvart] Karyesinden
Hüseyin oğlu Molla İbrahim

Oltu'nun Balkaya Karyesinden
Olur Kâ'im-i makâm-ı Sâbıkı
Bahri

BOA. HR. SYS. 2878/58

ERMENİLERİN GÖLE'NİN TOPTAŞ, GÜLPINAR VE
HAMOĞLU KÖYLERİNDE UYGULADIKLARI KATLİÂM

Mazmanof idâresindeki Ermenilerin Göle'nin Toptaş ve Gülpınar köylerinde Müslüman erkekleri süngüden geçirerek, kadın ve çocukları bombalayarak yaklaşık beş yüz kişiyi vahşice katlettikleri, katliâmdan ancak on bir kişinin kurtulabildiği ve her iki köy tamamen yakılarak ellerine geçirdikleri kız ve kadınlara tecâvüz ettikleri ve bir çok kadını beraberlerinde götürdükleri; ayrıca Hamoğlu köyüne de saldırarak sekiz kişiyi şehit edip, hânelerin birçoğunu ateşe verilerek sözkonusu köylerden binlerce hayvanı da çaldıkları.

***Massacre Perpetrated by Armenians in the Villages of Toptaş,
Gülpınar and Hamoğlu Attached to Göle.***

Headed by Mazmanof Armenians attacked the villages of Toptaş and Gülpınar bayoneting and killing the male Muslim population, shelling savagely with bombs women and children; the death toll amounted to five hundred persons, only eleven persons had succeeded in escaping from the massacre, the two villages were completely burnt down and destroyed, women and girls who fell into the hands of Armenians were raped; Armenians carried also away many Muslim women with them besides, the same Armenians attacking the village of Hamoğlu murdered eight persons, set fire to most of the households and looted thousands heads of cattle.

21 Ra. 1339 (3. XII. 1920)

Numara: 213

Merdenik
3/12/[13]36

Kars Merki'-i Müstahkem Kumandanlığına

C. [Cevâb] 2/12/[13]36 târîh ve 511 numaralı emre:

Telakkî olunan emr-i kumandanîlerine tevfikân Ermenilerin Göle'de icrâ eyledikleri fecâyî' ve mezâlim beşerin tahammül edemeyeceği derecelerde gâyet fecî' ve dil-sûz olduğu cihetle bunların ehemmiyetleri derece derece tasnîf edilmiş ve pey-der-pey arz ve iblâğı der-dest-i tasavvur bulunmuşdur.

1- Mazmanof'un idâresinde bulunan kıta'ât 27/9/[1]336 târîhinde Penek'den aldığı darbe üzerine ric'at eder etmez Ermeniler Göle'nin Toptaş ve Gülpınar karyelerine gelerek mezkûr karyede meskûn olan kadın-kız, çoluk-çocuk ve erkek

beş yüze karîb nüfûs-ı Müslimeyi başdan başa katli'âm ve mâllarını yağma ve hânelerini de ateşe vererek kâmilten harâb eylemişlerdir.

Ermenilerin ikâ' etdikleri mezâlimden Toptaş karyesinden beş kişi ve Gülpınar karyesinden de altı kişi tahlis-i câna muvaffak olabilmışlardır. Ermenilerin gerek Toptaş ve gerekse Gülpınar karyelerindeki ahâlînin evvelâ erkeklerini süngüden geçirdikten sonra her iki köyün kadın, çoluk ve çocuklarını kâmilten merelere doldurmuşlar ve bombalarla mezkûr köyler meskenesini imhâ eylemişlerdir. Bâkire kadınların evvelâ ırz ve nâmûsları hetkedildikten sonra hevesât-ı elimânelerini tatmîn zımnında dört beş kadın da alup berâberlerinde götürmüşlerdir. İşbu vak'a Mazmanof kıta'âtı tarafından 30/9/[13]36 târîhinde icrâ edilmiştir. Ermeniler Toptaş karyesinden dokuz yüz re's mâl ve üç bin beş yüz re's mevâşî ve Gülpınar karyesinden bin yüz re's mâl ve üç bini mütecâviz mevâşî ki, cem'an dokuz bin re's hayvânât gasbeylemişlerdir. Ermenilerin buralardan sekseni mütecâviz binek ve koşum hayvânâtı da bu mikdâra dâhil değildir.

Ermenilerin Mazmanof'un emri altındaki kıta'âtı aynı târîhde Hamoğlu karyesini de talan ve kısmen ihrâk ve mezkûr köy sekenesinden sekiz adamı pek fecî' bir sûrette katleylemişlerdir. Hamoğlu karyesinden Ermenilerin aldıkları hayvânâtın mikdârı iki bin mâl, altı bin re's mevâşîyi tecâvüz eylemekdedir. Köyden altı yedi hâne de ihrâk edilmiştir. Bu gibi fecâyî'in bi'z-zât Mazmanof'un emriyle vukû' bulduğuna bütün Göle sekenesi şehâdet etmekdedir. Her gün icrâ edilen tedkikâtın ve yapılan tahkikâtın emirle ve vesâ'ika müsteniden arzedileceği ma'rûzdur efendim.

Merdenik ve Havâlisi
Kumandanı ve Kâ'im-i makâm Vekili
Osman

BOA. HR. SYS. 2878/61

- 69 -

**KARS'A BAĞLI YİRMİ DÖRT KÖYDE ERMENİLERİN
YAPTIKLARI MEZÂLİM VE YAĞMALAMA**

Kars'a bağlı Kosor, Arsenik, Ekitkom, Tabt köyleri dahil yirmi dört köyün Ermeni saldırılarına maruz kaldığı; bu esnada kıymetli eşya, para ve on binlerce hayvanın çalındığı, kız ve kadınların namuslarının kirletilip birçoğunun götürüldüğü, yüz elliden fazla Müslüman kadın, çocuk ve erkeğin çeşitli şekillerde katledildiği ve yüzlerce hânenin yakıldığına bizzat şahid olan Kosor eşrafından Ado Beyzâde Mehmed Bey'in tahrirâtı.

***Atrocities and Pillages Perpetrated by Armenians in Twenty
Four Villages Attached to Kars.***

Twenty four villages including the villages of Kosor, Arsenik, Ekitkom and Taht had been exposed to Armenians attacks and looted, valuables, moneys, and ten thousands of cattles had been pillaged many girls and women raped and dishonored and abducted, more than hundred and fifty Muslim women, girls and men had been killed in various ways and hundreds of households burnt down; all these atrocities had been related by a notable of Kosor Ado Beyzade Mehmed Bey who was an eyewitness and stated all these cruelties in an official writing he had sent.

22 Ra. 1339 (4. XII. 1920)

Kars Mevki'-i Müstahkem Kumandanlığı
559

Mevki'-i Müstahkem
Karargâhı
4/12/[11]34

Şark Cephesi Kumandanlığına

Kosor eşrâfından Ado Beyzade Mehmed Bey'in imzasıyla mevrûd Ermeni mezâlimi hakkındaki ma'lumât leffen takdim kılındığı ma'rûzdur.

Mevki'-i Müstahkem Kumandanı
Miralay
Rüştü

"Ermeni Mezâlimi Hakkında Ma'lûmâtım"

Ermeniler ilk ta'arruzunda Kosor'da bulunmakda idim. Kosor'a girer girmez, Mazmanof askerleri Beko oğlu Nadir ile üç refikini fecî' sûretle katlettiler ve Ersinek [Arsenik] karyesinden beş Müslümanı ayn-ı günde mahall-i mezkûrda katletmişlerdir. Kosor ve Ersinek karyelerinin dört yüz sığır ve bin beş yüz ağnâmlarını gasbetmişlerdir. Ekidkom [Ekitkom] karyesinden sekiz yüz ağnâm, üç yüz mevâşî ve bütün hâne eşyâlarını yağma ederek hânelerini ihrâk etmişler ve üç adamlarını katletmişlerdir. Taht karyesinden bir adam katl, yetmiş mevâşî, sekiz re's esb götürmüşlerdir. Penek karyesinden üç yüz ağnâm, iki yüz mâl, beş esb ve bütün hânelerini yağma ederek ırz ve nâmûslarına ta'arruz etmişlerdir. Libi[Leblebi] karyesinden sekiz adam katledilerek ve beş yüz mevâşî ile iki yüz ağnâm götürmüşlerdir. Pirtuvan [Pertuvan], Tecerek, Soğun, Güllet karyeleri ahâlîsini Ilıcık derûnunda bi'z-zât Mazmanof önlerine geçerek bütün mevâşî, ağnâm ve eşyâ ve'l-hâsıl on sekiz adamlarını katl [ü] itlâf etdirerek tamâmıyla talan etdikden sonra kurâ-yı mezkûreye i'âde etdirmiş ve ne kadar nakid pâreleri var idi ise tamamıyla

bi't-taharrî ellerinden alınmış idi. Zuvart karyesinden iki bin ağnâm, altı yüz sığır, yirmi yedi esb ve üç kadın, sekiz erkek katletmişlerdir. Barik karyesinden iki yüz mâl, yirmi sekiz esb, sekiz adamları da katletmişlerdir. İğdeli karyesinden yüz elli sığır, on bir esb ve üç adamlarını esîr götürerek bi'l-âhire katletmişlerdir. Ermoşin [Armuşin] karyesinden dört yüz ağnâm, beş esb götürmüşler ve bir çocuğu katletmişlerdir. Kotik karyesinden üç yüz sığır, otuz beş esb, iki adamlarını katletmişlerdir. Kod karyesinden yüz elli ağnâm, yetmiş beş mâl, iki esb götürmüşlerdir. Muşih karyesinden iki yüz mâl, yedi esb götürmüşlerdir. Ağundır karyesinden iki yüz mâl, yüz elli ağnâm, iki esb götürerek üç adamlarını katletmişlerdir. Zadeğrek karyesinden yüz on sığır, iki yüz elli ağnâm götürmüşlerdir ve dört adamlarını katletmişlerdir. Vağavir [Vağaver] karyesinden sekiz yüz mâl, otuz dört esb ve üç adamlarını katletmişlerdir. Digaskor karyesinden yüz elli mâl, beş esb, iki adam katledilmişdir. İğnaki karyesinden doksan yedi mâl, on beş esb, iki adam katledilerek götürmüşlerdir. Nazırvans karyesinden yüz altmış mâl, sekiz esb, üç adamları da katl [ü] itlâf edilmiştir. Şamkas [Şamhas] karyesinden yedi yüz ağnâm, yüz elli mâl ve bütün hânelerini yağma ve üç adamlarını katletmişlerdir. Ve Kağızman eşrâfından Bahri ile aşîretinin on bin ağnâm ve üç bin beş yüz kadar sığır ve bütün üç yüz hânenin eşyâ ve binek hayvânlarını götürerek ve otuz sekiz nüfûs İslâmı Penek istikâmetinde Mazmanof katl [ü] itlâf etdirmişdir.

Bâlâda arzeylediğim fecâyî-i elîmenin şâhid-i hakîkîsi bulunduğumu ve ma'rûz karyelerde bulunan ahâlî-i İslâmiyyesinden nâmûslarını ihlâl etdiklerini ayrıca arza mecbûr oluyorum. Ayrıca kendi şahsıma edilen hakâret yirmi iki bin manat-ı Rus, üç yüz lira-yı Osmânî, on beş esb, altı öküz, on iki tüfenk, altı yüz ağnâmı götürmüşlerdir.

Kosor Eşrâf-ı hânedânından
Ado Bey-zâde Mehmed Bey

BOA. HR. SYS. 2878/62

- 70 -

ZEYTUN, DEMİRKAPU VE PİLÜMÜR KARYELERİNDE
ERMENİ ASKERLERİ TARAFINDAN YAPILAN YAĞMA VE
MEZÂLİM

Ermenilerin Zeytun karyesinde abalının mallarını gasb ile sekiz kişiyi öldürdükleri, Mazmanof askerleri tarafından Demirkapu ve Pilomer karyelerine yapılan saldırı ile Demirkapu'da yirmiden fazla kişinin telef edildiği, ırza tecavüz ve taarruzla eşya ve hayvanlarına el konulduğu gibi aynı şeyleri Pilomori karyesinde de yaptıkları.

Atrocities and Pillages Perpetrated by Armenian Soldiers in the Villages of Zeytun, Demirkapu and Pilümür

Armenians seized the goods of the inhabitants of Zeytun and killed eight persons. The attacks carried out by the soldiers of Mazmanof against the villages of Demirkapu and Pilümür resulted in the killing of more than twenty persons, raping and seizing of goods and cattles in Demirkapu the same violences had been also committed in the village of Pilümür

22 Ra. 1339 (4. XII. 1920)

Numara: 218

Merdenik
4/12/[13]36

Kars Merki'-i Müstahkem Kumandanlığına

3/12/[1]336 târih ve 213 numaralı rapora zeyldir.

Ermeniler Zeytun karyesi ahâlisinden de cebren 200 re's mâl ve yirmi re's at karye sekenesinin kısm-ı a'zamından Lakant [Nagant], Loverver [Revolver] ve tabanca gibi zî-kıymet eşyâlar gasbeylemişlerdir. Zeytun karyesinden Ermenilerin bir mereğe doldurarak ihrâk ederek öldürdükleri adamların mikdârı sekiz neferden ibâretidir.

Demirkapu karyesinde bütün köy sekenesinin erkeklerini telef etdikden sonra on beş yirmi kadar kadının ırzlarına da dokundukları vukû' bulan tahkikâtıdan anlaşılmıştır. Demirkapu'da telef edilen ahâlînin mikdârı adeden yirmiye tecâvüz etmektedir. İşbu fecâyî' ve cinâyât 4 Ağustos sene [1]336 târihinde Mazmanof asâkiri tarafından icrâ edilmiştir. Ermenilerin [1]335 senesi Haziran'ında Pilümür[Pilomorî] karyesine vâkî' olan tecâvüz ve ta'arruzları da serâpâ bir vahşet numûnesidir. Pilümür karyesinden aldıkları beş yüz re's davarı dört yüz re's mâl ve bütün takımlarıyla beraber yirmi beş re's atı bir gece mechûl yer istikâmetine götürdükleri ve ahâlînin ve kadınların elbiselerini bile Mazmanof kıta'atı talan etmişlerdir. Pilümür karyesi ahâlîsi üç gün köylerini terkederek dağlarda taşlarda imrâr-ı hayât eylemişler ve bütün eşyâ ve zahîrelerini köylerinde terketdikleri cihetle üç gün sonra avdetlerinde işe yarar bir çöp parçası bile bulamamışlardır. Bu husûsda icrâ kılınan tahkikâtın yarın ve tevâlî eden günlerde pey-der-pey arzedileceği ma'rûzdur efendim.

Merdenik ve Havâlîsi Kumandanı
imzâ

BOA. HR. SYS. 2878/65

KARS VE SARIKAMIŞ'A BAĞLI KÖYLERDEKİ ERMENİ
MEZÂLİMİ

Ermenilerin Sarıkamış'a bağlı on üç köyde giriştikleri soykırımda bin dokuz yüz yetmiş beş kişinin öldürüldüğü ve iki yüz yetmiş altı hânenin tahrip edildiği; ayrıca Kars ve Sarıkamış'ta abâleden 2. 353. 000 liralık zâhire, 45. 700 liralık koyun, 17335 liralık öküz ve inek ile 5. 926. 800 lira nakit paranın gasbedildiğini gösteren tablo.

***Oppressions Perpetrated by Armenians in Villages Attached to
Kars and Sarıkamış.***

A list showing that during massacres perpetrated by Armenians in thirteen villages attached to Sarıkamış, thousand and nine hundred seventy five persons had been killed and two hundred and seventy six households destroyed; moreover in Kars and Sarıkamış provisions worth 2.353.000 silver liras, 45.700 heads of sheep, cattle valued at 17.355 silver liras and 5.926.800 silver liras cash moneys had been confiscated from the population.

22 Ra. 1339 (4. XII. 1920)

Kars Mevki'-i Müstahkem Kumandanlığı
Numara: 549

Kars Mevki'-i Müstahkem Karargâhı

4/12/[13]36

Şark Cebhesi Kumandanlığına

Esâmî-i karye	Evvelce nüfûsu	Evvelce hâne mikdârı	Şimdiki nüfûsu	Şimdiki hâne mikdârı	Ermeniler tarafından yapılan telefât-ı nüfûs
Kotaklı [Kotanlı]	375	55	20	5	275
Aşağıkotaklı [Aşağıkotanlı]	160	18	30	8	130
Alisofu	260	30	20	6	240
Sübhanazad	275	35	30	8	200
Iğdır	335	45	15	7	320

Esâmî-i karye	Evvelce nüfûsu	Evvelce hâne mikdârı	Şimdiki nüfûsu	Şimdiki hâne mikdârı	Ermeniler tarafından yapılan telefât-ı nüfûs
Karaçayır	165	22	—	—	130
Sipkar [Sipkor]	200	17	25	6	150
Akpınar	180	25	35	9	100
Karnakaz [Karnagas]	230	28	40	10	190
Cavlak	200	25	25	5	60
Bozat	265	32	260	32	2
Azboğa [Asbuğa]	150	25	128	25	8
Karahamza	570	65	70	25	170
			1.975		

Ermenilerin Sarıkamış kazâsındaki karyelere yaptığı mezâlim ve kıtâl ber-vech-i bâlâ olduğu Sarıkamış Kazâsı Ka'im-i mâkamlığı tarafından 3/12/[13]36 ve 90 numarayla bildirilmekle ma'rûzdur.

Mevki'-i Müstahkem Kumandanı
Miralay
Rüşdü

Ma'sûm ahâlî-i İslâmiyyenin gasbolunan eşyâ ve mevâzî ve nûkûd ve sâ'îrenin icmâlî									
İkâ' olunan fecâyî' mahalli	Nüfûsu	Tâbi bulunduğû mahal		Gasboluna n zahîre mikdârı	Gasb u gârât olunan koyun mikdârı	Gasbolunan öküz ve inek mikdârı	Gasb u gârât olunan ve hâne eşyânın mikdârı	Gasbolunan nûkûd mikdârı değır fî'ât ile nakdi	İşbu gasb ve fecâyî' sûretiyle insan telefâtına sebep veren ve husûsiyle ikâ' olunan fecâyî'a iştirâk edüp emr veren müsebbibînin esâmisi
Kars	100	Kars	Şûrâ askeri	—	—	—	—	—	Vâlî Karkanof Ceneral Osebyan
"	—	"	Şûrâ mü'essisi İbrahim Aziz vesâ'îre	—	—	—	On bir	1.000.000	"
"	1	"	Kömürlü Himmet-zâde Yusuf Bey	—	—	—	Halı- 500	100.000	"
"	1	"	Furuncu Mustafa Çavuş	—	—	—	—	4.000	"
"	—	"	" Kesikceli (?) Hasan	—	—	—	—	800	"
"	1	"	Yash Molla Mehmedî	—	—	—	—	—	"
"	8	"	Otuz hânedan	—	800	—	Otuz hâne	300.000	"
"	—	"	Küçük Yusuf vesâ'îreden	—	2.000	1.500	—	300.000	"
"	—	"	Pitrofka karyesinden	—	100	1	Yirmi hâne	200.000	"
"	600	"	Çamurlu vesâ'îreden	—	2.000	—	"	100.000	"
Sarıkamış	—	"	Fahreddin Bey'in â'ilesinden	—	—	5	Zi-kıymet eşyâ	8.000	"
"	7	"	Sarıkamış kâ'im-i makâmı Bekir Bey'in	—	3.000	500	"	200.000	Vali Karkanof Ceneral Osebyan ve Kâ'im-i makâm Varcebet Mazmanof'un emriyle Kürt Arşak vesâ'îreden
"	25	"	Yukarıkotan'dan	7.000	—	150	"	7.000	"
"	—	"	Karahamza'dan	15.000	—	500	"	7.000	"
"	—	"	İğdir Karahan vesâ'îreden	—	400	600	"	50.000	"

"	10	"	Alisofu'dan	8.000	400	100	"	50.000	"
Îkâ' olunan fecâyi' mahalli	Nüfûsu	Tâbi bulunduğu mahal		Gasboluna n zahîre mikdârı	Gasb u gârât olunan koyun mikdârı	Gasbolu- nan ölküz ve inek mikdârı	Gasb u gârât olunan ve hâne eşyânın mikdârı	Gasboluna n nükûd mikdârı deđer fi'ât ile nakdi	İşbu gasb ve fecâyi' sûretiyle insan telefâtına sebep veren ve husûsiyle îkâ' olunan fecâyi'a iştirâk edüp emr veren müsebbibinin esâmisi
"	—	"	Karnayenmez[Karnagaz] ve Sipkor	3.000	3.000	300	"	50.000	"
"	200	"	Bölükbaşı vesâ'ireden	2.000	3.000	1.000	"	150.000	"
"	—	"	Salut ve Boyah'dan	100.000	2.000	500	"	150.000	"
"	200	"	Akçakal'a nâhiyesinden	2.000	5.000	2.000	"	150.000	"
"	—	"	Murgul Mirhil] vesâ'ireden	20.000	3.000	300		170.000	"
"	800	"	Murgul[Mirhil], Bozkuş, Toptaş	300.000	3.000	5.000	—	600.000	"
"	1	"	Türkoğlu Hahoy (?) iki heybe altun	200.000	—	—	—	—	"
"	219	"	Kurd nâhiyesinden	1.067.800	18.000	4.780	—	2.500.000	Kağızman mutasarrıfı emriyle mevcûd olduğu hâlde Kürdo Arşak
	2.173			2.353.000	45.700	17.335		5.926.800	
	İki bin yüz yetmiş üç nüfûs-dur			İki milyon üç yüz elli üç bin liradır	Kırk beş bin yedi yüz liradır	On yedi bin üç yüz otuz beş liradır		Beş milyon dokuz yüz yirmi altı bin sekiz yüz liradır	

BOA. HR. SYS. 2878/63

Not: Topamlarda bazı hatalar mevcuttur.

Aslına mutâbıktır.

ERMENİLERİN RUSLARLA BİRLİKTE GÖLE'YE BAĞLI
KÖYLERDE YAPTIKLARI KATLIÂM VE TALAN

Ermenilerin Ruslarla beraber Göle'ye bağlı köylere saldırıp Sipkor, Korevenk, Çölpenek, Himiskâr ve Kızılkilise köylerinde yüz elliden fazla Müslümanı katlettikleri, ayrıca Harabealtunbulak, Karatavuk, Lalavargens köylerinde kırk dört Müslümanı da boğarak öldürdükleri, yöre halkının göçe başladığı, geride kalan mal ve eşyalarının talan edildiği gibi evlerinin büyük kısmının yakıldığı.

***Massacre and Pillage Perpetrated by Russians and Armenians
in Villages Attached to Göle.***

Armenians together with Russians attacking the villages of Sipkor, Korevenk, Çölpenek and Himiskâr attached to Göle had killed more than one hundred and fifty Muslims and striking the villages of Harabealtunbulak, Karatavuk, Lalavargens strangled forty four Muslims; the people of the neighborhood in face of this situation began to immigrate; their goods and chattels left behind had been sacked and most of their homes burnt down.

24 Ra. 1339 (6. XII. 1920)

Numara: 239

Merdenik
6/12/[13]36

Kars Merki'-i Müstahkem Kumandanlığına

5/12/[13]36 ve 228 numaralı rapora zeyldir.

1- Ermeniler Ruslarla müştereken geçen senenin Haziran ve Temmuz aylarında Göle'nin Sipkor, Korevenk, Çölpenek, Himiskâr, Kızılkilise karyeleri ahâlîsiyle bir müddet muhârebede bulunduktan ve mezkûr kurâ ahâlîsinin sebât edememesi hasebiyle ahâlînin her birisi bir tarafa kaçmış ve emvâl ve eşyaları Rus ve Ermeniler tarafından kâmilan gasb ve talan edilmiştir. İsmi geçen köylerde Rum [Rus] ve Ermenilerin müştereken şehîd etdikleri İslâmların mikdârı yüz elliye tecâvüz etmektedir. Bu cinâyetler [1]335 senesinin Haziran ve Temmuz ayları zarfında bi'z-zât Mazmanof'un emr ve kararıyla icrâ edilmiştir. Bundan başka Ermeniler Lalavargens, Çullu, Harabealtunbulak ve Karatavuk karyelerini de ahâlîsinin kâffesini ölüm tehdîdiyle hicrete mecbûr ederek mezkûr dört köy sekencesinin tekmîl mâl ve eşyalarını talan ve hânelerinin de yüz yirmisini de başdan başa ihrâk eylemişlerdir. Mezkûr dört köy ahâlîsinden Ermeniler 2.000'i mütecâviz

mâl ile 4.000'i mütecâviz mevâşî talan etmişlerdir. Harabealtunbulak karyesinden Ermeniler dört Müslüman şehîd etdikleri gibi Karatavuk ve Lalavargens karyelerinden 40'ı mütecâviz Müslümanı boğmak sûretiyle i'dâm etmişlerdir. Yarın ve tevâlî eden günler zarfında bu bâbdaki tahkîkâtın pey-der-pey arzedileceği ma'rûzdur efendim.

Merdenik ve Havâlisi Kumandanı
ve Kâ'im-i makâm Vekili

BOA. HR. SYS. 2878/70

- 73 -

*DİGOR'DAKİ OTUZ SEKİZ İSLÂM KÖYÜNDE YAPILAN
ERMENİ MEZALİMİ*

Kars'ın Digor nahîyesine bağlı otuz sekiz köyde, Osmanlı Devleti çekildikten sonra Ermenilerin yaptığı katliâm ve yağmanın ayrıntılı dökümünü gösteren defter.

***Atrocities Perpetrated by Armenians in Thirty Eight Villages in
Digor***

A copy book enumerating the details of the massacre and pillage committed by Armenians in thirty eight villages of Digor in Kars following the retreat of the Ottoman Authorities.

25 Ra. 1339 (7. XII. 1920)

Huzûr-ı Âlî-i Vilâyet-penâhîye

Ma'rûzdur:

Âcizleri Kars'ın Digor nahîyesi tâbî' kurâları ahâlîleri vekilleri olup bu def'a geçen sene Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye'mizin vatanımız Kars'ı tahliyesinden ve Cenûb-ı Garbî Kafkasya Hükûmeti'nin İngilizler tarafından dağıldığından sonra zâlim Ermenilerin hakkımızda revâ görmüş oldukları mezâlîm istid'âmıza rabten takdîm kılınan zayı'ât defterinde gösterilmiştir. Âcizleri ise 38 kurâmız ahâlîlerinden perişân bir hâlde sağ kalanımız yersiz yurdsuz yaşamakdayız lütfen acınacak ahvâlimize murrâhhamen zâyî'ât ve telefâtımızın ve ihrâk ve tahrîb edilmiş hânelerimizin i'mârı ve i'tâsı lâzım gelenlerden müsâ'ade ve delâlet-i ekremîlerinin sezâvâr buyurulmasını ma'rûzunda fermân.

Fî 7 Kânûn-ı Evvel sene [1]336

Âcizleri
Kars'ın Digor nahîyesinin
Otuz Sekiz Karyesi Ahâlîleri Nâmına

Kars Vilâyetinin Digor nâhiyesi kurâlarına Ermeniler tarafından verilmiş zâyî'âtın esâmi defterini beyân eder

Esâmî-i kurâ	Arpa pot	Buğda y pot	Öküz aded	İnek aded	Camu s aded	At aded	Eşya-yı beyîyyeye a'id manat aded	Eşya-yı zirâîyyeye a'id manat aded	Nakid olarak Rus manatı aded	Nakid olarak evrâk-ı nakdiyye aded	İhrâk ve tahrîb edilmiş hâne aded	Katli'âma uğramış zükûr aded	Katli'âma uğramış inâs aded	Türk ma'denî lirası aded	Rus ma'denî lirası aded
Pazarcık karyesi	85.000	1.500	200	360	120	80	500.000	100.000	240.000	8.500	53	233	120	2.000	1.500
Tarhana "	90.200	1.600	195	400	115	75	495.000	190.000	230.000	7.419	35	210	115	1.900	1.495
Türkmen[e]şen "	70.000	1.400	175	300	100	80	383.000	180.000	220.000	6.719	30	125	100	500	397
Sorhunlu [Sorkunlu] "	65.000	1.300	185	250	190	75	349.000	170.000	240.000	8.915	39	159	117	600	425
Nefs-i Digor "	905.000	1.600	215	400	139	95	600.000	125.000	250.000	8.600	59	250	175	2.300	1.560
Alem "	94.000	1.400	174	230	115	84	439.000	175.000	250.000	8.721	38	125	165	2.400	435
Magazpert [Magazbert]"	93.000	1.400	145	112	85	37	143.000	132.000	240.000	5.430	30	142	175	2.300	396
Alaca "	94.000	1.300	138	113	75	39	134.000	132.000	250.000	5.350	35	135	179	2.400	426
Türksöğütlüsü "	96.000	1.200	191	121	95	40	143.000	145.000	360.000	4.190	40	141	190	215	371
Bayramkom'da "	97.000	2.200	171	119	79	32	191.000	132.000	270.000	4.290	49	196	195	317	315
Veyskom'da "	99.000	2.800	119	150	61	20	193.000	123.000	290.000	5.360	47	170	171	119	319
Ayrandöken "	97.000	3.900	105	110	51	10	172.000	131.000	280.000	3.910	30	130	151	100	200
Azacık[Ağziaçık]- ulyâ "	75.000	4.300	109	115	34	19	131.000	141.000	270.000	4.920	25	190	200	117	150
Azacık[Ağziaçık]-ı süflâ"	93.000	9.000	191	100	91	20	16.200	141.000	260.000	2.940	27	194	216	120	200
Kızılmağara "	20.000	3.000	181	115	71	29	17.200	191.000	290.000	4.840	29	125	219	100	300
Kıtan "	30.000	4.000	193	127	34	40	190.000	181.000	270.000	3.870	49	135	381	115	400
Karabağ "	40.000	5.000	125	139	41	90	190.000	191.900	290.000	3.990	29	140	391	195	1.500
Çatak "	30.000	7.000	124	145	39	70	180.000	291.800	280.000	4.850	34	190	471	180	2.000
Dolamac "	49.000	9.000	139	219	96	71	170.000	281.900	290.000	3.940	40	290	331	115	215
Kesko "	29.000	8.000	125	219	71	61	190.000	291.200	260.000	2.940	29	230	415	165	121
Karakale "	28.000	3.000	131	317	82	69	170.000	28.113.000	290.000	2.910	36	210	316	121	196

Esâmî-i kurâ	Arpa pot	Buğda y pot	Öküz aded	İnek aded	Camu s aded	At aded	Eşya-yı beytiyyeye a'id manat aded	Eşya-yı zirâiyyeye a'id manat aded	Nakid olarak Rus manatı aded	Nakid olarak evrâk-ı nakdiyye aded	İhrâk ve tahrîb edilmiş hâne aded	Kati'âma uğramış zükûr aded	Kati'âma uğramış inâs aded	Türk ma'denî lirası aded	Rus ma'denî lirası aded	
Hortun (?)	"	29.000	4.000	121	419	91	79	180.000	2.912.000	290.000	2.915	40	2.190	319	131	171
Kabakom'da	"	30.000	3.000	135	319	71	35	170.000	2.971.000	380.000	3.912	91	291	425	142	189
Pivik [Pifık]	"	45.000	4.000	159	424	91	45	160.000	2.891.000	390.000	2.913	99	219	120	2.100	1.500
Dellar (?)	"	415.000	3.000	154	315	92	30	169.000	2.919.000	380.000	2.819	60	219	125	3.200	1.600
Karagüney-i ulyâ	"	91.500	7000	136	416	67	45	196.000	2.313.000	390.000	2.917	70	218	135	2.100	1.510
" -i süfla	"	31.000	19.000	191	119	71	32	175.000	3.114.000	240.000	2.712	41	219	115	110	100
Şaban	"	920.000	9.000	171	129	41	21	190.500	4.115.000	240.000	2.613	45	211	125	120	112
Arpalı	"	23000	9.500	191	190	21	31	190.200	4.117.000	270.000	2.912	35	217	136	125	125
Başköy	"	22000	9.300	171	180	31	41	191.200	4.193.000	290.000	2.819	19	230	219	135	115
Tiblik	"	290.000	16.000	200	150	50	40	997.000	219.000	16.795	1.391	49	119	120	200	5.000
Alimcan[Halimcan]	"	27.000	19.000	200	160	50	50	973.000	339.000	17.916	1.419	50	117	136	195	512
Paşabey(?)	"	297.000	12.000	300	150	29	40	982.000	419.000	19.417	1.325	41	191	146	151	417
Çarıklı-i ulya	"	394.000	14.000	200	60	39	45	843.000	543.000	18.419	1.490	55	200	151	191	326
" -i süfla	"	494.000	16.000	215	80	25	32	931.000	564.000	19.817	1.310	42	190	195	121	415
Halıkışlak	"	373.000	15.000	200	90	27	39	715.000	963.000	18.695	1.920	31	185	170	200	500
Hasankendi (?)	"	494.000	17.000	300	70	20	25	6.312.000	782.000	17.816	19.400	30	200	165	160	200
Kalekale [Karakale] karyesi	"	745.000	16.000	200	90	15	26	8.719.000	993.000	99.031	18.300	25	191	200	300	150
													1.392 5.433 6.825	1.283 6.512 7.795		

Aslına mutâbıktır.

BOA. HR. SYS. 2878/71

SARIKAMIŞ'IN KARAHAMZA NAHİYESİNE BAĞLI
KÖYLERDE ERMENİLERİN YAPTIKLARI SOYKIRIM VE
TALAN

Sarıkamış'ın Karahamza nahiyesine bağlı on sekiz köyde Ermenilerin yaptıkları katliâmda beş bin üç yüz otuz yedi Müslümanı çeşitli şekillerde şehit ettikleri, bu esnada yüzlerce hâneyi yaktıkları, büyük ve küçük baş hayvanları, kıymetli eşya ve mücevheratı, yüzlerce ton zahire ve diğer yiyecek maddelerini gasbettiklerine dâir her köyün ihtiyar heyetleri tarafından kaleme alınan defter

***Pillage And Extermination of the Muslim Population of
Villages Attached to the Township of Karahamza in Sarıkamış***

În eighteen villages of the township of Karahamza attached to Sarıkamış Armenians perpetrated massacre indulging in fantasies while killing five thousand three hundred and thirty seven Muslims and burned hundreds of homes, seizing cattles, sheep and goats, jewelleries and objects of value and hundreds tonnes of grains and other foods, all these facts are related in book written out by the council of the village.

2 R. 1339 (14. XII. 1920)

Kars
Mevki'-i Müstahkem Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyye
Birinci Şu'besi
Numara: 682

Kars
14/12/[13]37[1336]

Şark Cebbesi Kumandanlığına

Ermenilerin Karahamza nâhiyesinde yaptıkları mezâlim hakkındaki Sarıkamış Mevki' Kumandanlığı'ndan gönderilen defter sûreti leffen takdîm kılındığı ma'rûzdur.

Kars
Mevki'-i Müstahkem Kumandanı
Mîrlivâ
Rüşdü

Esami-i kura	Hububat	Eşya-yı bey'üyye	hayvanat-ı bakariyye	koyun	At	harap olan hane	Ermeniler tarafından telef olunan erkekler	Ermeniler tarafından telef olunan kadınlar	
	<i>Kod</i>	<i>Kıymeti guriş</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	
Iğdır	16.000	50.000	1.000	200	40	30	100	80	Sütûn-ı mahsûsunda gösterilen zâyî'ât Ermenilerin Kumandanı Antranik emriyle müfreze kumandanı ta'yîn edilen Pasinler'in İşki karyesinden Arşak tarafından bu mezâlîme karyemize yapılmak ve bu sûretle bizi mâlen ve cânen mutazarrır etdiklerini mübeyyin işbu mahalle şerh ve imzâ edildi. Fi 2 Kânûn-ı Evvel sene [1]336 A'zâ A'zâ Ali Muhtâr Iğdır karyesi imâmı Hamza Murtaza
Karnakas [Karnagaz]	17.000	40.000	1.500	500	50	35	120	100	Sütûn-ı mahsûsunda gösterilen zâyî'ât Ermeniler Kumandanı Antranik emriyle Kars'ın Be[n]liahmed [karyeli] ve Keşiş oğlu Markar tarafından bu mezâlîm karyemizde ifâ edilmiş ve bu sûretle bizi mâlen ve cânen mutazarrır etdiklerini mübeyyin işbu mahalle şerh ve imzâ edildi. Fi 2 Kânûn-ı Evvel sene [13]36 A'zâ Karib oğlu Ömer Muhtâr Kayu oğlu Turan Karnakas İmâmı Hüseyin oğlu Ahmed

Esami-i kura	Hububat	Eşya-yı bey'üyye	hayvanat-ı bakariyye	koyun	At	harap olan hane	Ermeniler tarafından telef olunan erkekler	Ermeniler tarafından telef olunan kadınlar	
	<i>Kod</i>	<i>Kıymeti gürüş</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	
Sıpkor	20.000	42.000	1350	350	60	25	150	80	Sütûn-ı mahsûsunda gösterilen zâyî'ât Ermeniler tarafından gasb ve insânlar fecî' bir sûretde arabaya koşularak katledilmiş ve bu mu'âmele ise Antranik tarafından Be[n]liahmed karyeli Keşiş oğlu Markar çete re'îsi olarak karyemize gelmiş ve bu sûretle zâyî'ât verildiğini mübeyyin işbu mahalle şerh verilerek parmak mühür yerine basılmışdır. Fi 2 Kânûn-ı Evvel sene [1]336 A'zâ Muhtârı Âşir Mustafa Sıpkor İmâmı Ali
Ağpınar	30.000	54.000	350	400	45	20	185	200	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile gerek hayvânât ve gerekse hubûbât ve insânlar fecî' bir sûretde katli'âm etdirilerek gasbedilmişdir ve bu mezâlim Ermenilerin kumandanı Antranik tarafından karyemize çete ta'yîn edilen Erzurum'un Pasinler kazâsının Hekebad [Yekbad] karyesinden David nâmındaki Ermeni çete re'îsi tarafından bu zulmlerin kâffesi karyemize yapılmış olduğunu mübeyyin işbu mahalle şerh ve mühür olmadığından parmak basılmışdır. Fi 2 Kânûn-i Evvel sene [1]336 A'zâ Muhtârı Yakub İsmail Ağpınar İmâmı Süleyman

Esmi-i kura	Hububat	Eşya-yı bey'üyye	hayvanat-ı bakariyye	koyun	At	harap olan hane	Ermeniler tarafından telef olunan erkekler	Ermeniler tarafından telef olunan kadınlar	
	Kod	Kıymeti gürüş	aded	aded	aded	aded	aded	aded	
Sübhânâzâd	50.000	60.000	700	200	30	30	150	50	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile gerek insân ve gerekse hayvânât ve eşyâ Ermenilerin kumandanı Antranik tarafından verilen emr üzerine karyemize gelen Kars'ın Berne karyesinden çete David tarafından olmaz derecesinde mezâlîm karyemize yapılmış olduğunu mübeyyin işbu mahalle şerh ve mühür olmadığından parmak basılmışdır. Fî 2 Kânûn-ı Evvel sene [1]336 A'zâ Muhtârı Kahraman Dursun Sübhânâzâd İmâmı Bektaş
Karaçayır	70.000	64.000	800	150	40	43	350	150	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile Karaçayır karyesi tamâmen harâb ve insânlarını katl ve eşyâ ve hayvânâtı gasbedilmişdir. Mezkûr karyede bir ferd yoktur. Bizim karyemize yakın olduğu için her bir ahvâline vâkıf olduğumuzdan Ermenilerin kumandanı Antranik emr vererek Pasinlerin Yüzviran karyesinden Kırkor tarafından bütün imhâ edildiğini mübeyyin işbu mahalle şerh verildi. Fî 2 Kânûn-ı Evvel sene [1]336 A'zâ Muhtârı Ali Hamza İğdır İmâmı Murtaza
Aşağı Kotanlı	5.000	45.000	400	200	15	15	80	50	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile Ermenilerin kumandanı Antranik tarafından verilen emr üzerine Kars'ın Be[n]liahmed karyesinden Efendi Tornis (?) Minas tarafından son derece de mezâlîm karyemize yapılarak mikdârı gösterildiği vechile zâyî'âtımız olduğunu mübeyyin işbu mahalle şerh verildi. Fî 2 Kânûn-ı Evvel sene [1]336 A'zâ Muhtârı Şükrü Ağa Aşağıkotalı İmâmı Murad

Esami-i kura	Hububat	Eşya-yı bey'üyye	hayvanat-ı bakariyye	koyun	At	harap olan hane	Ermeniler tarafından telef olunan erkekler	Ermeniler tarafından telef olunan kadınlar	
	<i>Kod</i>	<i>Kıymeti guriş</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	
Alisofu	25.000	30.000	650	380	70	35	400	300	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile Ermenilerin kumandanı Antranik tarafından verilen emr üzerine Hınıslı Murad tarafından katli'âm ve eşyâ ve hayvânât ve arabalar alınarak fecî bir sûrette karyemize ta'arruz yapılmış olduğunu mübeyyin işbu mahalle şerh verildi. Fî 2 Kânûn-ı Evvel sene [1]336 A'zâ Muhtârı Kâmil Alisofu İmâmı Mehmed Ali
Cavlak	18.000	70.000	400	5.000	55	14	100	70	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile Ermenilerin kumandanı Antranik tarafından verilen emr üzerine Erzurum'un Tercan kazâsından Kalost tarafından katli'âm ve mâl ve eşyâ ve arabalarımız gâret edilmiş ve fecî bir sûrette insanlar bir merak içerisinde konularak ateş verilmiş ve yandırılmışdır. Mezâlim ta'rif edilmeyecek bir derecede olduğunu mübeyyin işbu mahalle şerh verildi. Fî 2 Kânûn-ı Evvel sene [1]336 A'zâ Muhtâr Yusuf Hasan Cavlak İmâmı nâmına Hasan
Ağyâr	32.000	80.000	521	700	32	20	170	50	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile Ermenilerin kumandanı Antranik tarafından verilen emr üzerine çete Hınıslı Şabo ve Habo tarafından katl ve eşyâ ve hayvânât gasbedilerek götürülmüş olduğunu mübeyyin şerhdır. Fî 2 Kânûn-ı Evvel sene [1]336 A'zâ Muhtârı Hasan Hüseyin Ağyâr İmâmı Rıza

Esami-i kura	Hububat	Eşya-yı beyîyye	hayvanat-ı bakariyye	koyun	At	harap olan hane	Ermeniler tarafından telef olunan erkekler	Ermeniler tarafından telef olunan kadınlar	
	<i>Kod</i>	<i>Kıymeti guriş</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	
Oluklu	30.000	100.000	600	450	60	60	500	250	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile Oluklu karyesi karyemize civâr olup tamâmen insanları katl ve eşyâ ve hayvânâtı gasb ve hâneleri harâb edilmiştir ve bu karyeye yapılan mezâlîm derece-i nihâyede olduğunu ve hiç bir ferd kurtulmadığını mübeyyin ilmimiz lâhik ve işbu mahalle şerh verildi. Fî 2 Kânûn-ı Evvel sene [13]36 A'zâ Muhtârı Hasan Hüseyin Ağyâr İmâmı Rıza
Kırkpınar	6.000	70.000	500	1.000	30	15	30	20	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile Ermenilerin kumandanı Antranik tarafından verilen emr üzerine Vanlı Kara Ohannes, Muşlu Haçık ve Mıgırdıç, Kirkor, Bogos bunlar karyemizde katli'âm yaparak bütün emvâlimizi yağma etmiş olduklarını mübeyyin şerhdir. Fî 2 Kânûn-ı Evvel sene [1]336 A'zâ Muhtârı Kâsım Ahmed Kırkpınar İmâmı Ahmed
Tuzluca	25.000	53.000	732	300	28	20	200	150	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile Ermenilerin kumandanı Antranik emriyle Kars'ın Bayburd karyesinde Köseyan Hamazasb derece-i nihâyede karyemize mezâlîm yapmış katli'âm ve eşyâ ve hayvânâtı gasbederek karyemizi hâk ile yeksân etmiştir. Merkûm Hamazasb Kars'da olduğu da ma'lûmdur. İşbu mahalle şerh ve imzâ yerine parmak basıldı. Fî 3 Kânûn-ı Evvel sene [13]36 A'zâ Muhtârı Ali Bektaş Tuzluca İmâmı Mehmed

Esami-i kura	Hububat	Eşya-yı bey'iyye	hayvanat-ı bakariyye	koyun	At	harap olan hane	Ermeniler tarafından telef olunan erkekler	Ermeniler tarafından telef olunan kadınlar	
	<i>Kod</i>	<i>Kıymeti guriş</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	<i>aded</i>	
Karahamza	78.000	80.000	1.200	2.000	100	80	360	200	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile Ermenilerin kumandanı Antranik emriyle Kars'ın Bayburd karyesinden Köseyan Hamazasb, Kağızmanlı Can- bolatof müdhiş sûretde karyemizi katli'âm ve mâl ve eşyâ ve nükûdumuzu gâret eylemiş olduklarını mübeyyin işbu mahalle şerh ve imzâ yerine parmak basıldı. Fî 3 Kânûn-ı Evvel sene [1]336 A'zâ Muhtârı Şamil Mehmed Karahamza İmâmı Behlül
Asbuğa	65.000	473.000	623	160	15	15	8	20	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile Ermenilerin kumandanı Antranik emriyle Pasinlerin Hekebad [Yekbad] karyesinden David derece-i nihâyede karyemize mezâlîm yapmış ve katli'âm, eşyâ ve hayvânât gasbederek karyemizi hâk ile yeksân etmiştir. Merkûm gârât eylemiş olduklarını mübeyyin işbu mahalle şerh ve imzâ yerine parmak basılmışdır. Fî 4 Kânûn-ı Evvel sene [1]336 A'zâ Muhtârı Ahmed Garib Asbuğa İmâmı Süleyman
Yukan Kotanlı	74.000	82.000	805	300	65	25	300	250	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile Ermenilerin kumandanı Antranik emriyle Kars'ın Veliahmed[Benliahmed] karyesinden Efendi Tornis (?) Minas tarafından son derecede mezâlîm karyemize yapılarak mikdârı gösterildiği vechile zâyî'âtımız olduğunu mübeyyin işbu mahalle şerh verildi. Fî 4 Kânûn-ı Evvel sene [1]336 A'zâ Muhtârı Yakub İsmail Yukankotanlı İmâmı Mehmed

Esami-i kura	Hububat	Eşya-yı bey'üyye	hayvanat-ı bakariyye	koyun	At	harap olan hane	Ermeniler tarafından telef olunan erkekler	Ermeniler tarafından telef olunan kadınlar	
	Kod	Kıymeti gürüş	aded	aded	aded	aded	aded	aded	
Yedi kilise	940.000	95.467	625	50	35	30	20	15	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile Ermenilerin kumandanı Antranik emriyle Kağızmanlı Canbolad [Canbolatof] müdhiş sûretde karyemizi katli'âm, mâl ve eşyâ ve nûkûdumuzu gârât eylemiş olduklarını mübeyyin işbu mahalle şerh ve imzâ eyleriz. Fî 4 Kânûn-ı Evvel sene [1]336 A'zâ Muhtârı Nimetullah Yedikilise İmâmı
Pozat	600	2.500	117	315	95	0	10	50	Sütûn-ı mahsûsunda gösterildiği vechile Ermenilerin kumandanı Antranik emriyle Kağızmanlı Canbolad [Canbolatof] tarafından katli'âm, eşyâ ve emvâl ve hayvânât gasbedilerek götürülmüş olduğunu mübeyyin şerh verildi. Fî 6 Kânûn-ı Evvel sene [1]336 A'zâ Muhtârı Musa İbrahim Pozat karyesi İmâmı Mustafa

İşbu defterde sütûn-ı mahsûslarında gösterildiği vechile hey'et-i ihtiyâriyye celbedilerek zâyî'âtı yazılmış olduğunu mübeyyin işbu mahalle şerh verildi.

Fî 6 Kânûn-ı Evvel sene [1]336

Karahamza Nâhiye Müdîri

Yunus

BOA. HR. SYS. 2878/68

BARDIZ, KOSOR VE PENESKİRD NAHİYELERİYLE
KÖYLERİNDE ERMENİLERCE GERÇEKLEŞTİRİLEN
SOYKIRIM

1920 senesi içinde Ermenilerce Bardız ve Kosor nahiyeleriyle köylerine uygulanan soykırımda; Kosor nahiyesine bağlı 38 köyün tamamının yağmalanması sonucu binlerce hayvan ve nakit paranın gasbedilip beş yüzden fazla insanında perakende şekilde katledildiği ve nahیه civarındaki Toptaş, Kelbekor, Lavustan köyleri de yakılarak altı yüz nüfusunun neredeyse tamamı topluca katledilmiş ayrıca Türkiye'ye iltica etmek üzere yola çıkan Kağızman eşrafından Babri Bey ve arkadaşlarına açılan ateşte iki yüz kişinin katledildiği; Bardız nahiyesine bağlı on altı köyden 112'si yakılmış ve 139 hâne harab edilip 913 kişi katledilerek 29 nüfus kız ve geline de tecâvüz edildiği; Kürkçü ve Vartanut köylerinde bakılmakta olan aileleri şehit olmuş 125 kimsesiz çocuğun da vahşice katledildiği; Peneskirt nahiyesine bağlı 24 köyde de 457 hâne tahrip ve yakılmış, 2832 kişi değişik işkencelerle genelde topluca katledilmiş ve bütün bu köylerde binlerce hayvan, eşya ve paranın yağmalanmış olduğu.

**Large Scale Massacre Perpetrated by Armenians in the
Townships of Bardız, Kosor and Peneskird and the Villages
Attached to**

During the massacre perpetrated by Armenians in the year 1920 in the township of Kosor and Bardız; 38 villages attached to the township of Kosor had been plundered, thousands of heads of cattle and cash moneys seized more than five hundred persons separately killed besides, the villages of Toptaş, Kelbekor, Lavustan, in the vicinity of the said township had been burnt down and about the whole of their population en masse killed; had been also shot down and killed a notable of Kağızman named Babri Bey together with two hundred persons accompanying him; from villages attached to the township of Bardız 112 houses had been burnt down, 139 destroyed 913 persons killed 29 girls and brides raped; 125 homeless children whose families had been killed, were also savagely slaughtered; in 24 villages attached to the township of Peneskirt 457 houses had been also destroyed and set fire to, 2832 persons tortured and killed sometimes en masse, in these villages thousands heads of cattle, goods and moneys had been plundered.

7 R. 1339 (19. XII. 1920)

Tahrîrât Kalemi

Aded: 549

Leffi: 2

Kars

19/12/[13]36

Şark Cebbesi Kumandanlığına

Bir seneden beri Oltu'nun Olur kazâsıyla Bardız ve Kosor nâhiyeleri halkına Ermenilerin îkâ' etdikleri mezâlim ve gasb [ü] gârât ile tahrîbâtını irâ'e eder Oltu Mutasarrıflığı'ndan gönderilen üç nüsha evrâk-ı tahkîkiyenin birer sûreti leffen takdîm kıldığını ma'rûzdur efendim.

Kars Vâlî Vekîli

nâmına

İmzâ

Kars Vilâyet-i celîlesinden şeref-mevrûd 27/ 11/ [13]36 târîh ve 367 numaralı telgrafnâmesiyle mübellîğ 1/12/[13]36 târîh ve 648 numaralı tahrîrât-ı sâmilîleriyle muhavvel Şark Cebbesi Kumandanlığı'nın emirnâmesi mücebine Ermenilerin Arpaçayı garbındaki ahâlî-i İslâmiyyeye yaptıkları mezâlim ve tahrîbât hakkındaki yapılan evrâk-ı tahkîkiyyedir.

1- Kosor nâhiyesine â'id Ersinek [Arsenik], Ekidkom [Ekitkom], Kerkilik, Hegbesor, Balkaya, Ağundır, Köşk karyelerinin kısm-ı a'zamı ihrâk ve tahrîb edilmiştir.

2- Nâhiyeyi teşkil eden otuz sekiz pâre kurânın eşyâ ve sâ'iresi yağma edildiği gibi hayvânâtından otuz bin davar ve on beş bin sığır, beş yüz binek hayvânı ve on bin liralık altın pâre ile banknot ve Rus manatı olarak ahâlî yedinden, öldürmek maksadıyla(?) gasbedildiği bi't-tahkîk anlaşılmıştır.

3- Kosor nâhiyesi kurâlarında beş yüzü mütecâviz perâkende sûretiyle katli'âm edildiği gibi nâhiye civârı olan Göle'nin Toptaş, Kelpekor, Lavustan karyeleri kâmilten ihrâk ve tahrîb edilmiş ve altı yüz nüfûsdan ibâret olan ahâlî-i İslâmiyyesinin erkek-kadın, çoluk-çocuğun bir kısmını hâne içerisine doldurarak ihrâk sûretiyle imhâ edilmiş, diğer kısmından genç gelin, kız tefrik edilerek götürmüşler, mütebâkîsi de kurşunla öldürülmüştür.

4- Türkiye'ye ilticâ etmek maksadıyla muhâcereten Oltu'ya doğru gitmekte olan Kağızman eşrâfından Bahri Bey ve rüfekâsının kırk hâne arabalarıyla Penek'in önünde şose üzerinde Ermeniler tarafından top ve makineli tüfenklerle ateş açarak iki yüzü mütecâviz efrâd-ı â'ileleriyle berâber katli'âm ve imhâ edilmiş ve ellerinde bulunan üç bini mütecâviz davar ve sığırlarıyla eşyâ ve nükûd ve arabaları, öküzleriyle kâmilten yağma ve talan edildiği netice-i tahkîkâtta tezâhür etmiştir.

5- Bu fi'illerin icrâsı alay kumandanları Mazmanof ve Mirmanof emirleriyle çete kumandanlarından Oltulu K r Artin'in oğlu Moradhan ve Muşlu Pilos ve Aşpidros nâm şahıslar tarafından icrâ-yı mezâlime cür'et edildiği tahakkuk etmiştir.

Sâlifü'l-arz beş m ddeyi hâvî evrâk-ı tahk kiyye n hiyenin e r f ve ahâlî-i mu'teber nından bi't-tahkîk anlaşılmış olmağla işbu evrâk-ı tahk kiyye bi't-tanzîm tasdik kılındı.

F  4 Kânûn-ı Evvel sene [1]336

Kosor Nâhiyesi M d ri

 er f

Sıra Numarası	Esâmî-i kurâ	Hâne	Nüfus	Ağnâm	Sığır	Zahire	Kurşunla kad	İhrâk sure-tiyle kad	Harâb-ı hâne	İhrâk-ı hâne	At	Ermenilerin cebren götürdüğü kız ve gelinler	Hâne eşyası ve mikkdâr-ı kıymeti	Ermeniler tarafından katledilen şehid â'ileleri			Mülâhazât
														Kadın	Oğlan	Kız	
1	Bardız	70	670	3.000	440	13.800	10	—	—	—	10	—	100.000	6	10	7	Çetebaşı Mirmanof tarafından fî 1 Eylül sene [13]36
2	Göreşgen	80	900	1.000	250	13.000	82	5	8	3	3	3	50.000	25	37	24	
3	Zakim	60	733	550	80	6.000	30	—	15	—	3	4	80.000	20	17	9	
4	Çermik	30	250	100	60	5.000	25	9	18	3	10	1	20.000	12	18	14	Fî 8 minh
5	Vartanut	20	125	300	80	9.000	38	5	10	5	12	2	30.000	13	11	7	Fî 8 minh
6	Kürkçü	30	300	850	300	15.000	50	33	20	30	22	5	150.000	33	22	11	Sivashlı Morad Paşa tarafından Fî 8 minh
7	Mitünder	25	150	150	60	5.000	16	—	25	10	18	2	17.000	9	12	5	
8	Ehriz	35	240	200	90	16.000	29	14	6	7	9	3	30.000	19	14	6	"
9	Posik	40	280	175	90	83.500	52	39	4	9	15	—	50.000	41	23	8	"
10	Demirkışla	18	127	160	80	6.000	26	—	5	3	8	1	20.000	15	8	9	"
11	Vank	5	46	200	90	4.000	18	—	5	—	3	—	50.000	9	6	4	"
12	Nüsünk	110	950	300	190	8.000	125	84	9	12	14	6	100.000	70	34	22	Kumandan Mazmanof tarafından
13	Katris	40	330	250	80	12.000	16	20	—	—	7	1	80.000	12	9	4	
14	Pertos	150	345	100	60	5.000	96	50	14	30	14	—	103.000	54	7	33	"
15	Terpenk	40	240	100	50	4.300	15	3	—	—	8	1	50.000	11	3	10	"
16	Dakir (?)	15	125	150	35	2.700	23	—	—	—	4	—	10.000	7	4	9	"
	Yekûn	763	5.811	7.685	2.035	138.300	651	262	139	112	161*	29	940.000	356	235	182	

Numara: 175

Oltu Mutasarrıflığı Cânib-i Sâmîsine

1/12/[13]36 târîh ve 648 numaralı acele işâretli tahrîrât-ı sâmîlerinin arîza-i cevâbiyyesidir.

1-Nâhiyemiz dâhilinde bir seneden berü Ermenilerin yapmış olduğu tahrîbât, katli'âm, ihrâk, gasb [ü] gârât bâlâdaki cedvelin sûtûn-ı mahsûslarında gösterilmiştir.

2-Nâhiyemizin mensûb olduğu kurâda on altı karye, Ermenilerin ta'arruzuna ma'rûz kalmış ve bu karyelerden 763 hânedan 139'u harâb, 112'si ihrâk ve 5.811 nüfûsdan 651'i kurşunla 262'si ihrâk sûretiyle katl ve imhâ edilmiştir.

3-Kurâ-yı mezkûre emvâl-i menkûlesinden, Ermeniler 7.685 re's ağnâm ile 2.035 re's sığır ve 138.300 kod zahîre ve 161 re's at ile 940.000 gurûş kıymetinde hâne eşyâsını gasbeylemişlerdir.

4-Vartanut, Kürkçü karyeleri ahâlisini amele nâmıyla götürerek katletmişler ve şühedâ içinde Kürkçü karyesi eşrâfından Salih oğlu Süleyman ve Vartanut karyesi eşrâfından Ali oğlu Mehmed ile Mitindir[Mitinder] karyesi eşrâfından Kâmil oğlu Ahmed ile Terpenk karyeli Mehmed oğlu Behlül Ağa dahi dâhildir.

5-Ermenilerin mezkûr kurâya vâki' ta'arruzlarında yirmi dokuz nüfûs kız ve gelinin cebren ırzlarına tasallut ve berâberlerinde götürmüşler hattâ Göreşgen karyeli İsmail Ağa'nın kızı dahi bunlar miyânındadır.

6-Velîleri şehîd edilerek Kürkçü, Vartanut karyelerinde iskân ve i'âşe edilmekte olup Ermenilerin 1 Haziran sene [13]36 târîhinde mezkûr karyelere hîn-i ta'arruzlarında hicrete vakit bulamayan bu öksüzlerden 125 nüfûs çoluk-çocuk fecî' bir sûretle katledilmişlerdir.

7-Â'ile re'isleri Ermeniler tarafından katledilmiş olan genç ve müsinn 356 avrat ile 235 oğlan ve 182 nüfûs kız bî-kes ve bî-vâye kalmışlardır.

8-İşbu fecâyî'in başlıca ikâ'ını idâre ve emreden alay kumandanı Mazmanof, Mirmanof ile Sivaslı Morad Paşa nâm şahıslardır.

9- Sâlifü'l-arz sekiz mâtdeyi hâvî evrâk-ı tahkîkiyye, nâhiyenin eşrâf ve ahâlî-i mu'teberânından bi't-tahkîk anlaşılmagla bi't-tanzîm takdîm kılınır efendim.

Fî 4/12/[13]36

Bardız Nâhiye Müdiri

Mehmed Derviş

Olur kazâsı dâhilinde ve hâricinde Ermeniler tarafından bir sene zarfında yapılan
tahribât ve katli‘âm ve gasb [ü] gârâtın defteridir.

Sıra Nu- marası	Esâmî-i kurâ	Sâbık vaz‘iyyeti					Zâyi‘ât					Gasbolunan			Hâl-i hâzır vaz‘iyyeti					Mülâhazat
		Hâne	Nüfus	Ağnâm	Sıgr	Zahire	Harâb-ı hâne	İhrâk-ı hâne	Kuşunla katl	İhrâk suretiyle katl	Balta ile katl	Ağnâm	Sıgr	Zahire	Hâne	Nüfus	Ağnâm	Sıgr	Zahire	
1	Pertuvan	70	500	1.200	800	5.000	32	20	142	18	80	1.200	800	5.000	18	260	—	—	—	Bu köy Ermeniler tarafından topa tutulmuştur. Ahâlîsi muhâcirdir
2	Hanımkom	50	350	500	350	3.000	25	12	60	24	44	500	350	3.000	13	222	—	—	—	
3	Kaban	30	260	300	200	2.000	12	11	60	30	20	300	200	2.000	7	150	—	—	—	
4	Tecerek	45	450	1.500	1.000	4.500	15	14	100	50	50	1.500	1.000	4.500	16	250	—	—	—	"
5	Kuzukom	10	80	200	160	1.200	4	6	40	20	20	200	160	1.200	—	—	—	—	—	Bu köy tamâmiyle tahrib ve ahâlîsi imhâ olunmuştur.
6	Kazıhan [Gazihan]	4	35	400	100	300	4	—	12	10	13	400	100	300	—	—	—	—	—	
7	Eğrikilise	15	200	500	300	1.500	15	—	50	40	60	500	300	1.500	—	50	—	—	—	Bu köy tamâmiyle tahrib edilmiştir
8	Sakurit	5	80	200	100	1.000	5	—	25	12	15	200	100	1.000	—	30	—	—	—	
9	Köprübaşı	25	250	1.000	600	1.500	10	8	80	30	25	1.000	600	1.500	7	115	—	—	—	"
10	Yukanpeneskirt	80	600	1.500	900	5.000	—	—	4	—	2	1.000	600	2.000	70	594	500	300	3.000	Bu köy yerindedir.
11	Aşağıpeneskirt	120	1.000	1.500	1.200	1.000	50	35	150	60	40	1.500	1.000	8.000	45	750	—	200	—	Bu köy topa tutulmuş, ahâlîsi bir kısım muhâcerettedir.
12	Örek	15	180	300	200	2.000	11	—	40	20	40	300	200	2.000	5	80	—	—	—	
13	Yukarıkızılköy	22	220	400	250	2.600	10	5	50	25	25	400	250	2.600	7	120	—	—	—	"

		Sâbık vaz'iyeti					Zâyi'ât					Gasbolunan			Hâl-i hâzır vaz'iyeti					
Sıra Nu- marası	Esâmî-i kurâ	Hâne	Nüfus	Ağnâm	Sığır	Zahire	Harâb-i hâne	İhrâk-ı hâne	Kuşunla kad	İhrâk süretiyile kad	Balta ile kad	Ağnâm	Sığır	Zahire	Hâne	Nüfus	Ağnâm	Sığır	Zahire	Mûlahazat
14	Aşağı kızılköy	25	260	800	400	2.800	10	5	60	40	30	800	400	2.800	10	130	—	—	—	"
15	Keleşot	12	160	500	350	1.900	6	2	40	26	24	500	350	1.900	4	70	—	—	—	"
16	Kab[Koban]	15	190	600	400	2.000	8	3	52	28	32	600	400	4.000	4	78	—	—	—	"
17	Mehenk	13	180	550	300	1.700	6	3	32	28	24	550	30	1.700	4	96	—	—	—	"
18	Cölegâr	30	460	160	600	6.000	10	6	100	60	60	1.600	600	6.000	14	240	—	—	—	Bu köy topa tutulmuş, ahâlisi katledilmiş, bir kısım muhâcirdir
19	Kesmane [Kesmanlı](?)	15	185	600	380	1.800	6	3	44	26	18	600	380	1.800	6	97	—	—	—	
20	Pertanus	50	660	2.000	1.100	9.000	—	50	120	80	50	2.000	11.000	9.000	—	410	—	—	—	Tamâmyla ihrâk edilmiştir. Birkaç hâne yeniden yapılmıştır.
21	Oğdadap	80	120	200	120	800	4	1	30	15	10	200	120	800	3	65	—	—	—	Bu köy topa tutulmuştur.
22	Haydos	8	116	220	100	900	4	1	33	12	9	220	100	900	3	62	—	—	—	"
23	Kamis	10	130	200	110	1.000	4	2	30	21	9	200	110	1.000	4	70	—	—	—	"
24	Arkünis	40	700	1.300	800	7.000	12	8	80	30	15	1.300	800	7.000	21	575	—	—	—	"
	Yekûn	707	7.366	10.870	10.820	73.500	262	195	1.424	705	703	17.570	1.320	73.200	261	4.524	500	500	3.000	

Oltu Mutasarrıflığı Huzûr-ı Sâmişine

1/12/[13]36 târîh ve 648 numaralı tahrîrât-ı sâmilârinin arîza-i cevâbiyyesidir.

1- Olur kazâsının hudûdu dâhilinde ve hâricinde Ermeniler bir seneden beri yapmış oldukları tahribât, katli'âm, ihrâk, gasb ü gârât bâlâdaki cedvelin sûtûn-ı mahsûslarında gösterilmiştir.

2- Olur kazâsına merbût Peneskirt nâhiyesinin yirmi dört köyü Ermenilerin ta'arruz ve zulmlerine ma'rûz kalmıştır. Bu yirmi dört karyenin sâbık vaz'iyeti 707 hânede zükûr ve inâs olarak 7.366 nüfûs, 10.870 re's ağnâm, 10.820 re's sığır, 73.500 kile zahîre mevcûd olup bunlardan Ermeniler bir sene zarfında topa tutmak ve ihrâk etmek ve katleylemek sûretiyle 262 hâne tahrib, 195 hâne ateşle ihrâk ve bu hâneler derûnunda zükûr ve inâs olarak 1.424 nüfûs Müslümanı mitralyöz ve kurşunla, 705 nüfûsu da ihrâk etmek sûretiyle ve 703 nüfûsu da kama ve balta ile öldürmüşlerdir.

3- Bu kurâ emvâl-i menkûlesinden Ermeniler 17.570 re's ağnâm ve 1.320 re's sığır ve 73.200 kile zahîre gasbeylemişlerdir.

4- El-hâletü hâzihi bu yirmi dört karyenin 261 hânesi sağlam olup köylerinde ve muhâceretde bulunan 4.524 nüfûs kalmıştır. Muhâceretde bulunanlar pey-der-pey gelmekte iseler de zahîre vesâ'ir emvâlleri ve hâneler olmadığından perişân bir hâledirler.

5- El-yevm Olur'da küşâd edilen öksüz mektebinde 100 garîb, bî-kes çocuk bulunmakta olup henüz sebt-i defter edilmeyen yüzden fazla öksüzler de nevâhîde derdest-i küşâd bulunan mekteblere yerleştirileceği veyâhûd vilâyet ve livâyâ sevkedileceği Ermeni ve Rumlardan hiç bir ferd olmadığı ma'rûzdur.

Fî 5/12/[13]36

Olur Kazâsı Kâ'im-i makâmı

BOA. HR. HU. 2878/66

- 76 -

*ERMENİLERİN HARAMIVARTAN NAHİYESİNE BAĞLI
KÖYLERDE YAPTIKLARI MEZÂLİM*

General Osebyan'ın emriyle Ermenilerin Haramivartan nahiyesine bağlı sekiz köyde yaptıkları mezâlim ve katliâm neticesi yirmi beş kadın, onu çocuk olmak üzere yüz otuz sekiz kişinin feci şekilde katledildiği; üç bin yedi yüz elli sığır, dört bin beş yüz elli koyun ve yüz kırk dokuz atın gasbedildiği.

Atrocities Perpetrated by Armenians in the Villages Attached to the Township of Haramivartan

By order of the Armenian General Osebian, Armenians assaulted eight villages attached to the township of Haramivartan and perpetrated atrocities and cruelties savagely killing one hundred thirty persons among them twenty five women and ten children snatching away three thousand eight hundred cattle, four thousand and five hundred sheep and hundred forty nine horses.

11 R. 1339 (23. XII. 1920)

Harâmîvartan nâhiyesi ve civâr karyelerinde geçen kış zarfından şimdiye kadar Ermeniler tarafından yapılan mezâlîme dâ'ir nâhiye-i mezkûr müdürî Mehmed Efendi tarafından ahzedilen ifâdesidir.

	Sığır	Koyun	At	Nakid lira	Emsâl-i sâ'ire	Öldürülen insan
Dirdik [Berdik] karyesi	800	500	50	10.000	10.000	15
Çamurlu	1.500	2.000	40	20.000	50.000	11
Gölbaşı karyesi	200	300	11	15.000	50.000	3
Kızılçakçak	150	350	11	8.000	30.000	5
Aynalı	600	500	17	20.000	30.000	25
Karapınar	100	100	6	4.000	5.000	5
Akkom	200	300	3	5.000	15.000	7
Semâvât	200	500	11	10.000	12.000	67
	3.750	4.550	149	92.000	202.000	138*

Nâhiyemiz dâhilinde ve civâr karyelerindeki Ermeniler tarafından yapılan zayı'ât ber vech-i bâlâ ve bunlar Ceneral Osebyanın emriyle olduğu ma'rûzdur.

26/12/[13]36

Harâmîvartan Nâhiyesi Müdürî

Mehmed

Aslına mutâbıkdır

BOA. HR. SYS. 2878/75

---

* *Bundan yirmi beşi kadın olup onu da çocukdur. Pek fecî' sûretde katledilmişlerdir.

ŞERİL, SADEREK VE DEREİLYAS MINTIKALARINDAKİ
YÜZ ON KÖYDE İKİ YIL ZARFINDA ERMENİLER
TARAFINDAN YAPILAN YAĞMA VE SOYKIRIM

1918-1920 seneleri arasında Nahcivan'ın Şeril ve Saderek mintikalarında Ermeniler tarafından 56 köyde yapılan katliam ve yağmada; 428 kişi katl, 2.286 hâne yakılıp, 7.178 kişinin evsiz kaldığı, 6.740 kişinin açlık, çıplaklık ve hastalıktan ölüp, 24 kadına tecâvüz edilerek, 3.971.200 pot erzak, 731.500 pot pamuk, 169.250 koyun ve 47.367 karamal'ın da gasbedildiği ayrıca 360 dükkân, 21 okul, 38 mescid ile 21 imalâthânenin de yakılmış olduğu; Dereilyas mintikasında ise 54 köyde Ermenilerin uyguladığı soykırımda 57.240 kişinin katledilip, 9.735 hânenin yakılmış olduğunu gösteren liste halinde raporlar.

**Massacres and Pillages Perpetrated by Armenians in the Space
of Two Years in One Hundred and Twenty Villages of The
Districts of Şeril, Saderek and Dereilyas.**

Lists reported showing that between the years 1918-1920 in the districts of Şeril and Saderek attached to Nahcivan Armenians perpetrated massacres and lootings in fifty six villages killing 428 persons, destroying 2286 households leaving 7.778 persons homeless and as a consequence of 6.740 persons had fallen dead of famine, nakedness and maladies, 24 women had been raped 3.971.200 pots of provisions, 731.500 pots of cotton, 169.250 sheep and 47.367 heads of cattle seized and besides 360 shops, 21 schools and 38 small mosques and 21 workshops had been burnt; in the district of Dereilyas as a result of systematic extermination applied by Armenians in 54 villages 57.240 persons had been killed and 97.735 households destroyed.

15 R. 1339 (27. XII. 1920)

NAHCİVAN MINTIKASINDA ERMENİ MEZÂLİMİNE Â'İD VESÂ'İK

Karye Esâmileri	Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmisi	Târîhi
Noraşen karyesi	Faruk oğlu İsmail	1 Kânûn-ı Evvel sene [13]34
"	Bero oğlu Abdullah	"
"	Ali oğlu Ali	12 Haziran sene [13]35
"	Abbas oğlu Hüseyin	"
"	Zeynelabidin oğlu Cabbar	"

<i>Ermeniler Noraşen karyesinden aldıkları mevâşî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	3000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	500	"
Erzâk pot	50.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından an bârları alınan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Çeltük pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Târîhi</i>
Noraşen karyesi	Nasuh oğlu Behlül	25.000	8.000	Temmuz sene [13]36
"	Kurban oğlu Hasan	6.000	3.000	"
"	Esed oğlu Abbas	2.000	—	"
"	Bağçeli oğlu Tâğî	2.000	2.000	"
"	Pireli oğlu Başah	2.000	1.500	"
"	Hasan Ali oğlu Fetullah	—	2.500	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Karyeden hîn-i.... lerinde Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Mahmud karyesi	Hızır Ali oğlu Ayvaş	Temmuz sene [13]36
"	Ali oğlu Ferman	"
"	Mehmed oğlu Haydar	9 Mart sene [13]35
"	Bayram Ali oğlu Faruk	Kânûn-ı Sâni sene [13]35
"	Hasan Ali oğlu Ali Ekber	Kânûn-ı Evvel sene [13]34
"	Şükrü oğlu Beytullah	"
"	Hasan Ali oğlu Emîrullah	"
"	Sunkulu oğlu Mahyalı	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Karyelere hîn-i ta'arruzlarında Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Eksek karyesi	Mehmed Rahim oğlu Gülbe Ağa	Haziran sene [13]35
"	Mehmed Rahim oğlu Haydar	"
"	Ş[î]r Ali oğlu Allahverdi (Berây-ı vazîfe Azerbaycan'a giderken Ankalavut yolunda Ermeniler tarafından katledilmiştir.)	Eylül sene [13]36

<i>Mezkûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Kara mâl aded	200	7/7/[13]36
Erzâk pot	30.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Esnâ-i müsâdemede Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Mefancak[Mevancak]	Beybut (?) oğlu Kulu	2 Ağustos sene [13]35
Müslim karyesi	Emir oğlu Hüseyin Ali	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından esîr edilmiştir.</i>	<i>Târîhi</i>
Mefancak [Mevancak]	Mehmed oğlu İsmail	2 Ağustos sene [13]35
Müslim karyesi	Muharrem oğlu Mehmed	"
	Muharrem mahdûmları Abbas ve Cabbar	"

<i>Mezkûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Kara mâl aded	200	Temmuz sene [13]36
Erzâk pot	50.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiştir.</i>	<i>Târîhi</i>
Serhanlı karyesi	Tâğî oğlu Süleyman	Teşrîn-i Evvel sene [13]35

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından esâreten katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Serhanlı karyesi	Miyaskulu oğlu Bahçe Ali	Temmuz sene [13]36
"	" âîlesi Tarlan	"
"	" kerîmesi Lütfiye	"
"	" kerîmesi Zühre	"
"	" mahdûmu Abbaskulu	"
"	" kerîmesi Safder	"
"	" kerîmesi Hânım	"
"	" kerîmesi Konca	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından esâreten katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
"	Ali oğlu Abbas	"
"	Abbas oğlu Ekber	"
"	oğlu vâidesi Sernaz	"
"	Abbas oğlu kerîmesi Berlele (?)	"
"	Hasan oğlu Bayram Ali	"
"	oğlu kerîmesi Maya Hânım	"
"	oğlu mahdûmu Hasan	"

<i>Mezîkâr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Kara mâl aded	300	Temmuz sene [13]36
Erzâk pot	30.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Zeyve karyesi	Allahverdi oğlu Necef	Teşrîn-i Evvel sene [13]35
"	Haydar oğlu Kâsım	2 Kânûn-ı Evvel sene [13]34
"	Sunkulu oğlu İbrahim	Haziran sene [13]35
"	Ali oğlu Kerimhan	Kânûn-ı Evvel sene [13]35
"	Irzâ oğlu Fermân	"
"	Keleş oğlu kerîmesi Felek	"
"	Şiral oğlu Hüseyin	"
"	Mehmed oğlu Hüseyin	Haziran sene [13]35
"	Kağa oğlu Kerim	4 Kânûn-ı Evvel sene [13]34
"	Veli oğlu İsa	"

<i>Mezîkâr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	3.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	500	"
Erzâk pot	50.000	"
Pamuk pot	6.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Dudenge karyesi	Kanber oğlu Emiral	1 Haziran sene [13]35
"	İrzâ oğlu Seyyâd	2 Kânûn-ı Evvel sene [13]34
"	Rahim oğlu Cevad	Haziran sene [13]35
"	Hasan oğlu Cafer	"
"	Ali oğlu İrzâ	"
"	Ali oğlu Hüseyin	"
"	Hüseyin oğlu Celil	"
"	Yusuf oğlu Hasan Ali	20 Kânûn-ı Evvel sene [13]34
"	Cafer oğlu Zeynel	"
"	Cafer oğlu Kaffâr	Haziran sene [13]35
"	Abdullah oğlu Hasan	17 Kânûn-ı Evvel sene [13]34
"	Şîr Ali oğlu Hüseyin	"
"	Ahmed oğlu Aziz	"
"	Süleyman oğlu Oruç	"
"	Ahmed oğlu Himmet	Haziran sene [13]36

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Esâreten katledilmişlerdir.</i>	<i>Târîhi</i>
Dudenge karyesi	Oruç oğlu Neccef Ali	Haziran sene [13]36
	Zeynelabidin oğlu Veli	"
"	Mehmed oğlu Hasan	"

<i>Mezâkâr karyeden Ermeniler aldıkları mevâşî, erzâk, pamuk</i>	<i>Târîhi</i>
Koyun aded	5.000
Kara mâl aded	1.500
Erzâk pot	90.000
Pamuk pot	8.000

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından an bârları alınan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Çeltük pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Târîhi</i>
Dudenge karyesi	Oruc oğlu Abbas	3.000	2.000	Haziran sene [13]36
"	İbrahim oğlu Hamza	3.000	2.000	"
"	Hasan oğlu Ahmed	3.000	2.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermenilerin karyeye bîn-i ta'arruzlarında Ermeniler tarafından katledilmişlerdir</i>	<i>Târîhi</i>
Karhun karyesi	Mehdihan oğlu Habîb	20 Kânûn-ı Evvel sene [13]34
"	Abbas oğlu Hüseyin	"
"	Süleyman oğlu İmâm Ali	"

<i>Mezâkâr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk</i>	<i>Târîhi</i>
Koyun aded	5 20 Kânûn-ı Evvel sene [13]34
Kara mâl aded	850 "
Erzâk pot	60.000 "

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından hicret esnâsında öldürülmüşdür.</i>	<i>Târîhi</i>
Mehmedsabur karyesi	Kâsım oğlu Mehmed	Ağustos sene [13]36

<i>Mezâkâr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk</i>	<i>Târîhi</i>
Koyun aded	2.000 Temmuz sene [13]36
Erzâk pot	50.000 "
Pamuk pot	5.000 "

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk</i>	<i>Târîhi</i>
Mefancak	Koyun aded	5.000 Temmuz sene [13]36
[Mevancak]	Kara mâl aded	2.000 "
mehrab (?) karyesi	Erzâk pot	30.000 "

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından nâmûslarına tecâvüz etmek üzere esir edilip katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Daşarik[Daşarh] karyesi	Meşhed Abdullâh oğlu kerîmesi Dükâz (?)	Temmuz sene [13]36
"	Ali'nin kerîmesi Mehri	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından Nabcivan'a babsedilip otuz bin manat tarabhus edilmiştir.</i>	<i>Târîhi</i>
Siyakut karyesi	Hacı Cevad oğlu Halil	Haziran sene [13]35

<i>Mezâkûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk mikdârı</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	2.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	200	"
Erzâk pot	60.000	"
Pamuk pot	5.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Anbârları Ermeniler tarafından alınan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Buğday pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Târîhi</i>
Siyakut karyesi	Cevad oğlu Halil	5.000	3.000	Temmuz sene [13]36
"	Cafer oğlu Hüseyin	3.000	2.500	"
"	Cafer oğlu Kâzım	2.000	1.500	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Hasâd esnâsında Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Ordataze karyesi	Süleyman oğlu Hacı	15 Ağustos sene [13]35
"	Emmo oğlu Eyüb	"
"	Cafer oğlu Abdullah	"
"	Musa oğlu Fethi	"
"	Faruk oğlu Mahmud	"
"	Musa oğlu Ağa	"
"	Maksud oğlu İsmail	"
"	Ağa oğlu İsmail	"
"	Arab oğlu Maho	"
"	Musa oğlu İsmail	"

<i>Mezîkâr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk mîkdârı</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	3.000	15 Ağustos sene [13]35
Kara mâl aded	300	"
Erzâk pot	70.000	"
Pamuk pot	2.500	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Hasâd esnâsında Ermeniler mermi ile öldürmüş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Dere karyesi	Maho oğlu Temur	10 Ağustos sene [13]35
"	Ali oğlu Koroğlu	"
"	Ali Mehmed oğlu Ali Ümran	"
"	Ta[n]ıverdi oğlu Halil	"

<i>Mezîkâr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk mîkdârı</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	3.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	150	"
Erzâk pot	40.000	"
Pamuk pot	000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilen neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Kösecan karyesi	Şeyh Ali oğlu Halil	Haziran sene [13]34
"	Receb oğlu Mikail	"
"	Şahbaz kızı Tavuz	"

<i>Mezîkâr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk mîkdârı</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	3.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	300	"
Erzâk pot	90.000	"
Pamuk pot	3.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından öldürülmüş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>

Aralıkhane karyesi	Mehdi oğlu Baba	Kânûn-ı Evvel sene [13]34
"	Mehmed oğlu Celil	"

<i>Mezkûr karyeden Ermeniler aldıkları erzâk, mevâşî, pamuk mikdârı</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	500	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	150	"
Erzâk pot	60.000	"
Pamuk pot	5.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Ara[lık]bey karyesi	Baba oğlu Hasan	1 Kânûn-ı Evvel sene [13]34
"	Ali oğlu Mehmed	"

<i>Mezkûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâşî, erzâk, pamuk</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	4.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	150	"
Erzâk pot	150.000	"
Pamuk pot	10.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından anbarları alınan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Buğday pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Târîhi</i>
Ara[lık]bey karyesi	Kaffâr oğlu Hüseyin	5.000	2.000	Temmuz sene [13]36
"	Mehmed oğlu Hasan	3.000	3.000	"
"	Bağçeli oğlu Habib	5.000	4.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından esnâ-i [mubâceretde] öldürülmüş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Yengice karyesi	İbrahim oğlu Yakub	Teşrîn-i Evvel sene [13]34
"	Ekber oğlu Mehmed	"
"	Hacı Ali oğlu Mehmed	"
"	Fetullah oğlu Nasrullah	"
"	Mustafa kerîmesi Fâtıma	"

<i>Mezhekûr karye temter (?) muhâsaraya alup Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Aziz oğlu Mehmed Cafer	10 Kânûn-ı Evvel sene [13]34
Mehmed oğlu Veli	"
Hıyelli (?) oğlu Hüseyin	"
Ali oğlu Cabbar	"
Timur oğlu Haydar	"
Ali oğlu Halil	"
Tâğî oğlu Hüseyin	"
İsmail oğlu Kâzım	"
Hasan oğlu Abbas	"
Ekberkulu oğlu Haydar	"
Cabbar oğlu Haydar	"
Cafer oğlu Kâsım	"
Haydar oğlu Hüseyin	"
Hüseyin oğlu Ahmed	"
Cabbar oğlu Hüseyin	"
Ali oğlu Esedullah	"
Ahmed oğlu Süleyman	"
Hüseyin oğlu Ali	"

<i>Mezhekûr Yengice karyesinden Ermenilere esîr olup âkâbetleri mechûl neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Cafer oğlu Sefer âîlesi Sünbül	Temmuz sene [13]36
Mehmed oğlu Nuseyb âîlesi Sehâb	"
Resul oğlu Tâğî âîlesi Ümmî Leyla	"
Ali oğlu Kurban âîlesi	"
Cafer oğlu İsmail âîlesi Emine	"
Halil oğlu Mehmed Tâğî	"
Mehmed Tâğî oğlu Halil vâlidesi Fâtuma, kerîmeleri Sâkine ve Rukiye	"
Mehmed oğlu Alişan âîlesi Hânım, kerîmeleri Peri	"

<i>Mezkeûr Yengice karyesinden Ermenilere esîr olup âkibetleri mecbûl neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
İbrahim oğlu Hasan âilesi Sâkine	"
Mehmed oğlu Hüseyin âilesi Fâtıma, kerîmeleri Leyla ve Mehri	"
Hüseyin oğlu Hasan büyük vâidesi Nisa	"
Cabbar oğlu Allahverdi	"
Fetih Ali oğlu Nevruz	"
Mehmed Ali oğlu Ali Rıza âilesi Huri, hafîdesi Sakine	"
Zeynelabidin oğlu Tâgî	"
Hüseyin oğlu Aziz	"

<i>Mezkeûr karyenin esnâ-i mubâceretinde Ermeniler tarafından öldürülmüş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Hüseyin oğlu Mirnazır	Temmuz sene [13]36
Mehmed oğlu Ağarıza	"
Abdullah oğlu Ali	"
Mehmed oğlu Ali	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler aldıkları erzâk, mevâsî, pamuk</i>		<i>Târîhi</i>
Yengice karyesi	Koyun aded	10.000	Temmuz sene [13]36
"	Kara mâl aded	4.000	"
"	Erzâk pot	150.000	"
"	Pamuk pot	100.000	"

<i>Mezkeûr karyeden an bârları alınan neferlerin esâmîleri</i>	<i>Buğday pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Târîhi</i>
Nazır oğlu Kurban	0000	15.000	Temmuz sene [13]36
Kâsım oğlu Hüseyin	3.000	5.000	"
Hamza oğlu Celâl	15.000	10.000	"
Ağa oğlu Hâdi	15.000	5.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Esnâ-i hicretde Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Dize karyesi	Hüseyin oğlu Mehmed	Temmuz sene [13]36
"	Mehmed Kerim oğlu Kuseyb	"
"	Ahmed oğlu Mustafa	"

<i>Mezâkâr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, mikdârı</i>	<i>Târîhi</i>
Koyun aded	2.000 Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	200 "
Erzâk pot	50.000 "

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından öldürülmüş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Cömertli karyesi	Baba oğlu Hasankulu	Temmuz sene [13]36
"	Ali Asker oğlu Ali Ekber	"
"	Alikulu oğlu Kulu	"
"	Mirza Ali oğlu Ali	"
"	Fetullah oğlu Musa	"
"	Velican oğlu Hüseyin	"
"	Beşir oğlu Bayram	"
"	Cabbar oğlu Veli	"
"	Rıza oğlu Hüdaverdi	"
"	Fetullah oğlu Hüseyin	"

<i>Mezâkâr karyeden esîr olup âkibetleri ma'lûm olmayan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Aziz oğlu Hüseyin	Temmuz sene [13]36
İbrahim oğlu Ali	"
Meşhed Mehmed oğlu Meşhed Allahverdi	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından nâmûslarına tecâvüzlük etmek şartıyla esîr edilmişlerdir.</i>	<i>Târîhi</i>
Cömertli karyesi	Meşhed Mehmed oğlu Molla Rıza âilesi Hânım	Temmuz sene [13]36

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından nâmûslarına tecâvüzlük etmek şartıyla esîr edilmişlerdir.</i>	<i>Târîhi</i>
"	Molla Rıza oğlu Ayvaş âîlesi Zehra	"
"	Tâgî oğlu Ali hemşiresi Nargiz	"
"	Osop oğlu Hüseyin vâlidesi Fâtıma	"

<i>Mezkûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk mikdâr</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	5.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	800	"
Erzâk pot	90.000	"
Pamuk pot	10.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından [kat] edilmiştir.</i>	<i>Târîhi</i>
Devrişler	Kağa oğlu Caferhan	Temmuz sene [13]36
karyesi	Hasan oğlu Behmân	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Nâmûslarına tecâvüzlük etmek üzere esîr edilmişlerdir.</i>	<i>Târîhi</i>
Devrişler	Mehmed oğlu Ali âîlesi Kanek Yano	Temmuz sene [13]36
karyesi	Ali oğlu Ağa birâderi Abbâskulu hemşiresi Kamer	"
"	Mehmed oğlu Ali Eşref	"

<i>Mezkûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk mikdâr[ı]</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	300	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	100	"
Erzâk pot	100.000	"
Pamuk pot	5.000	"

<i>Ermeniler tarafından anbarları alınan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Buğday pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Târîhi</i>
Kerim oğlu Rıza	3.000	2.000	Temmuz sene [13]36

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Çerçibogol	Hüseyin oğlu Müslim	Kânûn-ı Evvel sene [13]34
karyesi	Ali oğlu Hasan	"
"	Hasan oğlu Ahmed	"
"	Hüseyin oğlu Beşir	"
"	Beşir oğlu Mehmed	"
"	Muharrem oğlu Kerim	"
"	Mehmed oğlu Heyda	"
"	Hasan oğlu Ali	"
"	Hasan oğlu Ahmed	"
"	Kerim oğlu İbrahim	"

<i>Çerçibogol karyesinden Ermeniler aldıkları mevâşî, erzâk, pamuk mikdârı</i>	<i>Târîhi</i>
Koyun aded	5.000
Kara mâl aded	500
Erzâk pot	150.000
Pamuk pot	20.000

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Kürtcülü [Gürcülü]	Bahçeli oğlu Tâğî	Kânûn-ı Evvel sene [13]34
karyesi	Musa oğlu Rüstem	"
"	Nasuh oğlu Fetullah	"
"	Sadık oğlu Oruç	"
"	Mehmed Hasan oğlu Muharrem	"
"	Mahmud oğlu Kulu	"
"	İmam Ali oğlu Rahim	"
"	Ehreb'in kerîmesi Leyla	"
"	Rahim'in kerîmesi Mihne	"
"	Muhtar'ın kerîmesi Nezâli	"

<i>Mezâkâr karye [a]bâli ric'atde iken Ermeniler karyelerinden aldıkları mevâşî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	1.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	600	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından anbarları alınan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Buğday pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Târîhi</i>
Kürtcülü [Gürcülü]	Cennet oğlu Celil	5.000	3.000	Temmuz sene [13]36
karyesi	Halil oğlu Sultan	6.000	3.500	"
"	Mustafa oğlu Oruç	6.000	4.000	"
"	Musa oğlu İsa	3.000	2.000	"
"	Ali oğlu Mehmed	3.000	2.500	"
"	Hızır oğlu Abbas	2.000	1.500	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Esnâ-i zîrâ'atde Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîleri</i>	<i>Târîhi</i>
Alışa[r] karyesi	İsmail oğlu Cebail	Teşrîn-i Evvel sene [13]34
"	Veli oğlu Kurban	"
"	Sadık oğlu Aziz	"
"	Ali oğlu Kurban	"
"	Emân oğlu Ekber Ali	"
"	Ali oğlu Bağır	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından esîr olanların esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Alışa[r] karyesi	Mehmed oğlu Muzaffer	Teşrîn-i Evvel sene [13]34
"	Ali oğlu Mehmed	"
"	Hüseyin oğlu Kulu	"
"	Hasan oğlu Ebulhasan	"
"	Resul oğlu Abo	"

<i>Mezâkâr karyeden Ermeniler aldıkları mevâşî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	4.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	300	"
Buğday pot	45.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Anbârları Ermeniler tarafından alınan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Buğday pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Târîhi</i>
Alışa[r] karyesi	Emân oğlu Ali Ekber	3.000	2.000	Temmuz sene [13]36
"	Mehmed Ali oğlu Aliş	2.000	1.500	"
"	Cafer oğlu Hüseyin	1.500	1.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Esnâ-i zîrâ'atde Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Taze karyesi	Rızaoğlu Abbas	Teşrîn-i Evvel sene [13]34
"	Hasan oğlu Ali	"
"	Abdullah oğlu Necef	"
"	İsa oğlu İsmail	"
"	Hasan oğlu Ali	"
"	Safder oğlu İsa	"
"	Rıza oğlu Ahmed	"
"	Esed oğlu Hüseyin	"
"	Korkmaz oğlu Veli	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından esîr edilen</i>	<i>Târîhi</i>
Taze karyesi	Başah oğlu Hüseyin Ali	Temmuz sene [13]36
"	Bayram Ali oğlu Selim	"

<i>Mezâkâr karyeden Ermeniler aldıkları mevâşî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	6.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	700	"
Erzâk pot	60.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından anbârları alınan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Buğday pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Târîhi</i>
Taze karyesi	Sadık oğlu İmamkulu	3.000	2.500	Temmuz sene [13]36
"	Sadık oğlu Hüseyin Ali	2.000	1.500	"
"	Abdullah oğlu Ali Ekber	3.000	2.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından an bârları alınan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Buğday pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Târîhi</i>
"	Hayati oğlu Ebuzer	1.500	1.000	"
"	Mahmud oğlu Muharrem	2.000	1.500	"
"	Baba oğlu Mehmed Tâğî	2.000	1.500	"
"	Ağa oğlu Mitohan	3.000	2.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Esnâ-i hasâdda Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Akahmed karyesi	Ali Ekber oğlu Ali	Teşrîn-i Evvel sene [13]34
"	Kâsım oğlu Abdullah	"
"	Ahmed oğlu Hüseyin	"
"	Süleyman oğlu Hüseyin	"
"	İtibar oğlu Mehmed Cafer	"
"	Kerim'in kerîmesi Telli	"
"	Mamo'nun kerîmesi Huri (<i>Ermeniler tarafından nâmûsuna tecâvüzlük ederek katledilmiştir</i>)	Ağustos sene [13]36

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Esnâ-i hicretde Ermeniler tarafından esîr olup âkibetler mâ'lûm olmayan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Akahmed karyesi	Tâğî oğlu Fetullah	Temmuz sene [13]36
"	Mehmed oğlu Mehmed	"
"	Ali Ekber oğlu Âkil	"
"	İsmail oğlu Abdullah	"
"	Mustafa oğlu Tâğî	"
"	Mustafa oğlu Cafer	"
"	Veli oğlu Emânkulu	"

<i>Akahmed karyesinden Ermeniler aldıkları mevâzî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	3.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	700	"
Erzâk pot	3.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiştir.</i>	<i>Târîhi</i>
Karaburc karyesi	Oruc oğlu Behram	Temmuz sene [13]36

<i>Mezkûr karyeden Ermeniler aldıkları erzâk, mevâşî</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	3.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	1.000	"
Erzâk pot	30.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Kürt karyesi	Abbas oğlu Tarverdi	10 Kânûn-ı Evvel sene [13]34
"	Baba oğlu Bayramkulu	"
"	Ali oğlu Allahverdi	"
"	Ferzeli oğlu Hüseyin	"
"	Hacı Ali oğlu Nakkaş Ali	"
"	Muharrem oğlu Ahmed	"
"	Muharrem oğlu Mehmed	"
"	Ali oğlu Mehmed	"
"	Yûsuf oğlu Abbas	"
"	Kâzım oğlu Kerim	"

<i>Mezkûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâşî, erzâk, pamuk</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	2.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	1.500	"
Erzâk pot	50.000	"
Pamuk pot	6.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Karyeyi muhâsara edip Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
İbâdullâh karyesi	Rahim oğlu Abbas	Kânûn-ı Evvel sene [13]34
"	Sadık oğlu Mehmed Ali	"
"	Kurban oğlu Cihangir	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Karyeyi muhâsara ediþ Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
"	Mihralı oğlu Cevad	"
"	Hüseyin oğlu Şah Hüseyin	"
"	Allahverdi oğlu İbrahim	"
"	Rıza oğlu Hazm	"
"	Dede oğlu İşhak	"
"	İbrahim oğlu Karaman	Kânûn-ı Evvel sene [13]36
"	İbrahim oğlu Kahraman	"
"	Mehmed oğlu Cebrail	"

<i>Mezķêr karyeyi Ermeniler muhâsara ediþ nâmûslarına tecâvüzlük ederek katletmişlerdir</i>	<i>Târîhi</i>
Eczalı oğlu Mehmed âîlesi Azder Hanım	Kânûn-ı Evvel sene [13]36
Eczalı oğlu Ali kerîmesi Gülsüm	"
Dellâl oğlu İbrahim kerîmesi Tarlan	"
Dellâl oğlu Necef kerîmesi Melek	"
Dellâl oğlu Aziz kerîmesi Miyar	"
Rahim oğlu Rahim kerîmesi Sâze	"
Mehmed Hasan oğlu Hüseyinkulu kerîmesi Mihne	"
Hacı Bâğı oğlu Mehmed Hüseyin kerîmesi Dilber	"
Mehmed Hüseyin oğlu Hasan kerîmesi Nargiz	"
İmâm oğlu Mehmed kerîmesi Zeyneb	"
Musa oğlu Mehmed kerîmesi Zeyneb	"
Süleyman oğlu Hüseyin âîlesi Nene Hanım	"

<i>Mezķêr karyeden Ermeniler aldıkları mevâzî, erzâk, pamuk mikdârı</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	2.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	500	"
Erzâk pot	90.000	"
Pamuk pot	15.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Esnâ-i basâdda Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Kışlaabbas [Kışlakabbas] karyesi	Halil oğlu Cabbar	Teşrîn-i Evvel sene [13]34
"	Mehmed oğlu Veli	"
"	Abdullah oğlu Ferman	"
"	Tâgî oğlu Mehmed Tâgî	"
"	Kavzer oğlu Ali	"
"	Ali Ekber oğlu Ali Asker âilesi Dükaz kerîmesi Sâkine	"
"	Cabbar oğlu Fetullah kerîmesi Zühre	"
"	Kerim oğlu Timur	"
"	Mehmed Ali oğlu Necef kerîmesi Gülsüm	"
"	Mehmed oğlu Allahverdi kerîmesi Müştak, mahdûmu Abdullah	"
"	Kâzım oğlu Abbas kerîmesi Mihne	"
"	Resul oğlu Mehdi	"
"	Allahverdi oğlu Ahmed	"
"	Ahmed oğlu Cemal	"
"	Ferac oğlu Muhtar	"

<i>Mezâkâr İbâdullâh karyesinden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk</i>	<i>Târîhi</i>
Koyun aded	4.000
Kara mâl aded	500
Erzâk pot	120.000
Pamuk pot	10.000

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından an bârları alınan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Koyun aded</i>	<i>Buğday pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Târîhi</i>
Kışla[k]abbas karyesi	Talibof oğlu Meşhed Sâdık	500	8.000	3.500	Temmuz sene [13]36

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Esnâ-i hicretde Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Tayadin karyesi	Süleyman oğlu Necib	Temmuz sene [13]36
"	Muharrem oğlu Mehmed Ali	"
"	Abdulkirim oğlu Caferkulu	"
"	Ali Mirza oğlu Abdullah	"
"	Ali Mirza oğlu Hüseyin	"

<i>Mezkeûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâşî, erzâk, pamuk mikdâr</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	2.800	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	500	"
Erzâk pot	90.000	"
Pamuk pot	1.500	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Esnâ-i hicretde Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Vayhı [Vayhır] karyesi	Bâgî oğlu Mehmed Sadık	Temmuz sene [13]36
"	Bâgî oğlu Musa	"
"	Baba oğlu Rüstem	"
"	Baba oğlu Veli	"
"	Baba oğlu Haşim	"
"	Celil oğlu İsmail	"
"	Kanber oğlu Ahmed	"
"	Mehmed oğlu Ahmed	"
"	Selim oğlu Allahkulu	"

<i>Mezkeûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâşî, erzâk mikdârı</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	800	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	100	"
Erzâk pot	60.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Esnâ-i zîrâ'atde Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Leştas	Mehmed Hasan oğlu Abdullah	Teşrîn-i Evvel sene [13]35
karyesi	Süleyman oğlu Mehmed	"

<i>Mezâkâr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk mikdârı</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	00	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	00	"
Erzâk pot	30.000	"
Pamuk pot	1.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Esnâ-i bicretde Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Busyan karyesi	Bâgî oğlu İskender	Temmuz sene [13]36
"	Danyal oğlu Kâsım	"
"	Abbas oğlu Abbas	"
"	Zâl oğlu Kafur	"
"	Mehmed oğlu Süleyman	"
"	Ahmed oğlu Ahmed	"

<i>Mezâkâr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk mikdârı</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	14.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	2.000	"
Erzâk pot	200.000	"
Pamuk pot	6.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Yolnuzağaç	Tâgî oğlu Hüseyin	11 Kânûn-ı Evvel sene [13]34
[Yalnuzağaç]	Asker oğlu Ekber	"
karyesi	Hüseyinkulu oğlu Kâsım	"

<i>Mezîkûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk mikdârı</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	2.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	150	"
Erzâk pot	60.000	"
Pamuk pot	10.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Esnâ-i bicretde Ermeniler tarafından katledilen neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Taze karyesi	Abbas oğlu Mehmed Ali	Temmuz sene [13]36
"	Ali oğlu İskender	"
"	Abbas oğlu Kanber	"
"	Hüseyin Ali oğlu Ali	"
"	Amo oğlu İmamkulu	"

<i>Mezîkûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	2.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	200	"
Erzâk pot	60.000	"
Pamuk pot	2.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Barcı karyesi	Hüdaverdi oğlu Abbas	Kânûn-ı Evvel sene [13]36
"	Ahmed oğlu Ali	"
"	Veli oğlu Ahmed	"
"	Hamdullah oğlu Ali	"

<i>Bâılâda mezîkûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk ve pamuk mikdârı</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	400	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	70	"
Erzâk pot	30.000	"
Pamuk pot	1.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiştir.</i>	<i>Târîhi</i>
Arabyengice karyesi	Asker oğlu Caferkulu	Teşrîn-i Evvel sene [13]35

<i>Mezkeûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk mikdâr</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	900	Teşrîn-i Evvel sene [13]35
Kara mâl aded	200	"
Erzâk pot	200.000	"
Pamuk pot	3.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Anbârı Ermeniler tarafından alınmış neferlerin esâmîsi</i>	<i>Buğday pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Târîhi</i>
Arabyengice karyesi	Molla Ali oğlu Hüseyin	4.000	1.000	2.000	Teşrîn-i Evvel sene [13]35

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Karahasanlı	Ahmed oğlu Kanber	Teşrîn-i Evvel sene [13]35
karyesi	Mecnûn oğlu Halil	Teşrîn-i Evvel sene [13]35

<i>Mezkeûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk mikdârı</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	1.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	150	"
Erzâk pot	100.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Babakin [Babaki]	Koyun aded	200	Temmuz sene [13]36
karyesi	Kara mâl aded	50	"
"	Erzâk pot	30.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından öl[dürül]müş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Mahta [Makda]	Hasan oğlu Fatih Ali	Temmuz sene [13]36

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından öl[dürül]müş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
karyesi	Hasan oğlu Ağa	"
"	Mehmed oğlu Abbas	"
"	Mehmed oğlu Mehmed	"
"	Zeynel oğlu İsmail	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından esîr olup âkâbetleri mecbûl olan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Mahta [Makda]	Naryuz oğlu Sağır Ali	Temmuz sene [13]36
karyesi	İskender oğlu Kalender	"
"	İmamverdi oğlu Abdullah	"
"	Kaffâr oğlu Mehmed Hasan	"
"	Asker oğlu Aziz	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Nâmûslarına tecâvüzlük etmekle berâber Ermeniler tarafından esîr edilmişlerdir.</i>	<i>Târîhi</i>
Mahta [Makda]	Kulî'nın kerîmesi Hânım	Temmuz sene [13]36
karyesi	Ali Mehmed kerîmesi Fâtıma	"

<i>Mahta [Makda] karyesinden Ermeniler aldıkları mevâşî, erzâk</i>	<i>Târîhi</i>
Koyun aded	8.000 Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	2.500 "
Erzâk pot	150.000 "
Pamuk pot	18.000 "

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından anbarları alınan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Buğday pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Târîhi</i>
Mahta [Makda]	Nevruz oğlu Hacı Ağa	3.000	2.000	Temmuz sene [13]36
karyesi	Sonkulu oğlu Kurban Ali	6.000	3.000	"
"	Tursun oğlu Güllü Ahmed	4.000	2.000	"
"	Mehmed oğlu Ali	5.000	4.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından anârları alınan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Buğday pot</i>	<i>Pamuk pot</i>	<i>Târîhi</i>
"	Kâsım oğlu İsmail	2.000	1.000	"
"	Mürhedim(?) oğlu Mehmed	3.000	1.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Ahura karyesi	Hasan oğlu Kaffâr	Kânûn-ı Evvel sene [13]34
"	Bağır oğlu Üsüb	"
"	Bağır oğlu Halil	"
"	Ferzali oğlu Asker	"
"	Zeynelabidin oğlu Hüseyin	"
"	Mustafa oğlu Celil	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından esîr olup âkîbetleri mecbûl olan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Ahura karyesi	Hüseyin oğlu Mehmed	Temmuz sene [13]36
"	Mustafa oğlu Halil	"
"	Ekber oğlu Celal	"
"	Rüstem oğlu Oruc Ali	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Nâmûslarına tecâvüz ederek esîr edilmişlerdir.</i>	<i>Târîhi</i>
Ahura karyesi	Ali Ekber'in kerîmesi Şeraşir(?) Hanım	Temmuz sene [13]36
"	Cabbar'ın kerîmesi Müştak	"

<i>Mezîkûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	4.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	2.500	"
Erzâk pot	70.000	"
Pamuk pot	10.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Esnâ-i zîrâ'atde Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Mefanlı karyesi	Mehmed oğlu Hüseyin	Nisan sene [13]35
"	Cabbar oğlu Halil	"
"	Hasan Ali oğlu Kulu	"
"	Mahmud oğlu Hasan	"

<i>Mezâkâr karyeden alınan mevâsî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	6.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	1.500	"
Erzâk pot	90.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Develen karyesi	Koyun aded	1.500	Temmuz sene [13]36
"	Kara mâl aded	50	"
"	Erzâk pot	20.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk pot, pamuk pot</i>		<i>Târîhi</i>
Aşağıdanzek karyesi	Koyun aded	500	Temmuz sene [13]36
	Kara mâl aded	60	"
"	Erzâk pot	60.000	"
"	Pamuk pot	5.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Korculu karyesi	Sinan oğlu Eman	Kânûn-ı Evvel sene [13]34
"	Safer oğlu Ağa	"
"	Mehmed oğlu Tarverdi	"
"	Necef oğlu Musa	"
"	Muharrem oğlu Aziz	"
"	Receb oğlu Celil	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
"	Hasan oğlu Mehmed	"
"	Mahmud oğlu Hüseyin	"
"	Fatih Ali oğlu İbrahim	"
"	Mehmed Ali oğlu Ali	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından esîr olup âkâbetleri ma'lûm olmayan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Korculu karyesi	İbrahim oğlu Ali	Temmuz sene [13]36
"	Resul oğlu Mecid	"
	Abdullah oğlu Halil kerîmesi Zühre mahdûmu Abdullah	
	Kâsım oğlu Aziz â'ilesi Hânım	
"	Veli oğlu Bağır	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından esîr olup âkâbetleri mecbûl olan neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Korculu karyesi	Haşım oğlu mahdûmu İbrahim Muharrem	Temmuz sene [13]36
"	Nasır oğlu Celil kerîmesi Banu	"
"	Rahim oğlu Cevad	"
"	Abdullah oğlu Oruc kerîmesi Sâkine	"

<i>Korculu karyesinden Ermeniler aldıkları mevâzî, erzâk</i>	<i>Târîhi</i>
Koyun aded 600	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded 200	"
Erzâk pot 7.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından esnâ-i basâdda katledilen neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Yağcı karyesi	Abbas oğlu Hüseyin	Teşrîn-i Evvel sene [13]34
"	Cafer oğlu Kâsım	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından esnâ-i basâdda katledilen neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
"	Cafer oğlu Mehmed	"
"	Hüseyin oğlu Ali	"
"	Kâzım oğlu Cabbar	"
"	Mehmed oğlu Ali	"
"	Hasankulu oğlu Mahmud	"
"	Cabbar oğlu Neftullah [Nimetullah]	"
"	Cafer oğlu Mehmed	"
"	Hasan oğlu Ali	"
"	Abdullah oğlu Mehmed	"
"	Kulu oğlu Sadık	"
"	Neftullah [Nimetullah] oğlu Cabbar	"
"	Bayramkulu Cabbar	"
"	Abbas oğlu Kâsım	"
"	Cafer oğlu Sadık	"
"	Mehmed oğlu Kurban	"
"	Tâğî oğlu Kulu	"
"	Asker oğlu Mehmed	"
"	İsmail oğlu Cabbar	"
"	Mahmud oğlu Ali	"
"	Ali oğlu Sonkulu	"
<i>Yağcı karyesinden esâmîleri ma'lum olmayan elli nefer Ermeniler tarafından esîr ediliüp âkâbetleri mecbûldür.</i>		Kânûn-ı Evvel sene [13]34

<i>Mezkeûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk</i>	<i>Târîhi</i>
Koyun aded	6.000
Kara mâl aded	2.000
Erzâk pot	150.000
Pamuk pot	10.000

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk, pamuk mîkdârı</i>		<i>Târîhi</i>
Yukarıdanzek karyesi	Koyun aded	2.000	Temmuz sene [13]36
	Kara mâl aded	500	"
"	Erzâk pot	70.000	"
"	Pamuk pot	5.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler aldıkları erzâk, mevâsî, pamuk</i>		<i>Târîhi</i>
Hamzalı karyesi	Koyun aded	3.000	Temmuz sene [13]36
"	Kara mâl aded	250	"
"	Erzâk pot	50.000	"
"	Pamuk pot	5.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Sıracı karyesi	Koyun aded	5.000	Temmuz sene [13]36
"	Kara mâl aded	1.500	"
"	Erzâk pot	50.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Kerimbeyli karyesi	Koyun aded	6.000	Temmuz sene [13]36
	Kara mâl aded	2.000	"
"	Erzâk pot	90.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler tarafından katledilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Denenem karyesi	Cabbar oğlu Hüseyin	Ağustos sene [13]36
"	Kulu oğlu Mehmed	"
"	Mehmed Ali oğlu Tâgî	"
"	Mahmud oğlu Hüseyinkulu	"
"	Ahmed oğlu Sultan	"
"	Meytikulu oğlu Mehmed	"

<i>Mezîkûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	4.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	1.500	"
Erzâk pot	100.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Bello karyesi	Koyun aded	4.250	Temmuz sene [13]36
"	Kara mâl aded	2.000	"
"	Erzâk pot	60.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>		<i>Târîhi</i>
Saderek karyesi	<i>Kânûn-ı Evvel sene [13]34'den Temmuz sene [13]36'ya kadar mezîkûr karyeden Ermeniler katil ve esîr etdikleri (202) neferin esâmîleri karyelerince ma'lûm olmadığından esâmîleri tabrîr edilememiştir.</i>	Kânûn-ı Evvel sene [13]34 Temmuz sene [13]36

<i>Mezîkûr karye ahâlîsine karşı Ermeniler tarafından i'dâm edilmiş neferlerin esâmîsi</i>	<i>Târîhi</i>
Mehmed Hasan oğlu Rıza	Temmuz sene [13]35
Abdullah oğlu Şükrü	"

<i>Mezîkûr karyeden Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Koyun aded	5.000	Temmuz sene [13]36
Kara mâl aded	2.500	"
Erzâk pot	300.000	"
Pamuk pot	250.000	"

<i>Karye Esâmîleri</i>	<i>Ermeniler aldıkları mevâsî, erzâk</i>		<i>Târîhi</i>
Tazekerimbeyli karyesi	Koyun aded	100	
	Kara mâl aded	25	
"	Erzâk pot	1.000	

..... *Kumandanlığına*

Verilen emr mücebince Şeril ve Saderek mıntıkasında otuz dört târîhinden otuz altı târîhine kadar Ermeniler tarafından yapılan mezâlim tahrîren takdîm kılındığı ma'rûzdur.

27/12/[13]36

Devrişler karyesinden

Rıza Efendi

Noraşen karyesinden

Yoldaş

Fethullah

34. Alay, 2. Tabur

7. K.[Bölük]'da Mülâzım

Ali

NAHCİVAN MINTIKASINDA ERMENİ MEZÂLİMİNE Â'İD VESÂ'İK

Karye Esâmileri	El-yevm Mevcûd Hâne	Yıkılan İhrâk dilen İmâlât Hâne	Hânesiz Kalan Nüfus	Açlıktan, Çıplaklıktan, Hastalıktan Ölen	Ermeniler Tarafından Katledilen	İhrâk Edilen Hâne	Irza, Nâmûsa Ta'aruz Edilen Eşhâs	Ermeniler Tarafından Esir Edilen	Ermeniler Tarafından Hapsedilen	İhrâk Edilen Değirmen	Yüceksiz Kalan Nüfus	Muâceretten Geldikten Sonra Ölen	İhrâk Edilen Dükkan	İhrâk Edilen Mekteb	İhrâk Edilen Mescid	Ermenilere Tarafından Alınan Erzâk	Ermeniler Tarafından Alınan Koyun	Ermeniler Tarafından Alınan Karamal	Muâceretlerden Evvel Karyenin Nüfus Mikdârı	El-yevm Mevcûd Nüfusu	Pamuk
																Pot					Pot
Noraşen karyesi	30	2	200	61	5	55				1	390	10	93	1	1	17.000	3.000	500	506	440	16.500
Mahmûd karyesi	250	3		150	9	55					150	30							599	400	
Eksek karyesinden	30			21	3	67					15				1	30.000		300	151	121	
Mevancak Müslim karyesi	28		34	25	6	3					80	4			1	50.000		200	183	150	
Serhanlı karyesi	9		50	15	16	10					150				1	30.000		300	180	150	
Zeyve karyesi	84		200	120	10	29					390	50				50.000	3.000	500	610	430	6.000
Dudenge karyesi	203	1	80	450	18	9			1	1	850	80	2	1	1	99.000	5.000	1.500	1.450	910	14.000
Karhun karyesi	91		10	89	3	8				1	344			1	1	60.000	500	150	433	344	
Mehmedsab ur karyesi	10		17	14	1	8				1	87			1	1	50.000	2.000		102	87	5.000
Mevancak Mihrab (?) karyesi	20		11	16		7					63					30.000	500	200	91	75	
Daşarık karyesi	8		200	100	2	53	2		1	1	200	14	2			50.000	3.000	500	326	210	3.000
Siyakut karyesi	32	1	150	50		37			1		260	1	5			70.000	2.000	200	325	274	12.000
Tazekend karyesi	59		10	60		10					178	1				70.000	3.000	300	250	189	2.500
Dere karyesi	4		180	26	4	27					170	1				40.000	3.000	150	222	175	

Karye Esâmileri	El-yevm Mevcûd Hâne	Yıkılan İhrâk dilen İ'mâlât Hâne	Hânesiz Kalan Nüfus	Açıldan, Çıplaklıktan, Hastalıktan Ölen	Ermeniler Tarafından Katledilen	İhrâk Edilen Hâne	Irza, Nâmûsa Ta'arruz Edilen Eşhâs	Ermeniler Tarafından Esir Edilen	Ermeniler Tarafından Hapsedilen	İhrâk Edilen Dëğirmen	Yıyeceksiz Kalan Nüfus	Muhâceretten Geldikten Sonra Ölen	İhrâk Edilen Dükkan	İhrâk Edilen Mekteb	İhrâk Edilen Mescid	Ermenilere Tarafından Alınan Erzâk	Ermenilere Tarafından Alınan Koyun	Ermenilere Tarafından Alınan Karamal	Muhâcirlikten Eysel Karyenin Nüfus Mikdârı	El-yevm Mevcûd Nüfusu	Parmuk
																Pot					Pot
Kösecan karyesi	56		136	43	3	24					267	1				50.000	3.000	300	310	267	3.000
Aralıkhan karyesi	30		90	28	2	12					172	2				60.000	500	150	210	182	5.000
Aralıkbey karyesi	30		70	23	2	12				1	157			1		163.000		1.500	180	157	14.000
[Yekûn]	964	7	1.438	1.291	84	426	2		3	6	3.925	194	102	5	7	900	28.500	6.750	6.528	4.561	81.000
Yengice karyesi	250	8	0	200	28	35					1.100	30	200	1	2	4.000	10.000	198.000	135.000	1.710	1.160
Dize karyesi	6		200	25	3	48					236		1		1	300	2.000	50.000		261	236
Çömarlı [Cömertli] karyesi	40		200	100	11	41	4			3	500	18	1	1	2	800	5.000	90.000	10.000	608	500
Devrişler karyesi	60			134	2	2	2				336	4	1	1	1	100	300	13.000	7.000	374	336
Cerçibogol karyesi	315		80	117	10	10				1	538	30				500	5.000	15.000	20.000	675	538
Gürcülü karyesi	104			100	10	2				1	250					600	1.000	39.700	16.500	410	300
Alışar karyesi	99			120	6	1		4		1	300					300	400	51.500	4.500	424	300
Taze karyesi	47			163	10	20		1		1	230		6	1	1	700	6.000	72.000	16.500	428	264
Akahmed karyesi	70	1		37	8		1	7		1	343					700	3.000	30.000		399	353
Karaburç karyesi	44			27		3					167				1	1.000	3.000	30.000		195	167
Kürt karyesi	40		100	110	10	16					200				1	1.500	2.000	50.000	60.000	310	200

Karye Esâmileri	El-yeym Mevcûd Hâne	Yıkılan İhrâk dîlen İ'mâlât Hâne	Hânesiz Kalan Nüfus	Açıldan, Çıplaklıktan, Hastalıktan Ölen	Ermeniler Tarafından Katledilen	İhrâk Edilen Hâne	Irza, Nâmûsa Ta'arruz Edilen Eşhâs	Ermeniler Tarafından Esir Edilen	Ermeniler Tarafından Hapsedilen	İhrâk Edilen Değirmen	Yiyeceksiz Kalan Nüfus	Muhâceretten Geldikten Sonra Ölen	İhrâk Edilen Dükkan	İhrâk Edilen Mekteb	İhrâk Edilen Mescid	Ermenilere Tarafından Alınan Erzâk	Ermenilere Tarafından Alınan Koyun	Ermenilere Tarafından Alınan Karamal	Muhâcirlikten Evvel Karyenin Nüfus Mikdârı	El-yeym Mevcûd Nüfusu	Pamuk
Yekûn	1.075	9	580	1.033	88	178	7	12		8	4.200	82	209	4	9	10.500	37.700	639.200	269.500	5.794	4.354
İbâdullah karyesi	60	4	120	140	23	22	11				340			1	1	500	2.000	50.000	15.000	490	350
Kışla[k]abbas karyesi	100		500	341	18	100				1	442	10			1	1.800	4.000	80.000	15.000	783	442
Kormaslı (?) karyesi	100			140	7					1	220	22				512	4.000	128.000	12.500	597	450
Diyadin karyesi			250	50	5	70					250	17		1	1	500	2.800	90.000	1.500	317	250
Vayhı[r] karyesi	60			70	9						300	16				100	800	60.000		194	106
Geşdas (?) karyesi	60			50	2	6					250	10						30.000	1.000	310	250
Postyan [Busyan] karyesi	500		500	250	6	50					2.900	100			1	2.000	14.000	200.000	6.000	3.600	3250
Yalnız karyesi	00		200	30	6						200	15				1.500	2.000	60.000	10.000	245	200
Taze karyesi	100		200	50	5	30					550	60			1	200	2.000	60.000	2.000	660	600
Barcı karyesi	5		200	35	4	90				1	200	14				70	400	30.000	1.000	249	200
Arabyengice karyesi	150		250	100	1	55				1	800	60			1	200	900	204.000	4.000	900	740

Karye Esâmileri	El-yeym Mevcûd Hâne	Yıkılan İhrâk dilen İ'mâlât Hâne	Hânesiz Kalan Nüfus	Açıldıkdan, Çıplaklıktan, Hastalıktan Ölen	Ermeniler Tarafından Katledilen	İhrâk Edilen Hâne	Irza, Nâmûsa Ta'arruz Edilen Eşhâs	Ermeniler Tarafından Esir Edilen	Ermeniler Tarafından Hapsedilen	İhrâk Edilen Değirmen	Yıyeceksiz Kalan Nüfus	Muhâceretten Geldikten Sonra Ölen	İhrâk Edilen Dükkan	İhrâk Edilen Mekteb	İhrâk Edilen Mescid	Ermenilere Tarafından Alınan Erzâk	Ermenilere Tarafından Alınan Koyun	Ermenilere Tarafından Alınan Karamal	Muhâcirlikten Evvel Karyenin Nüfus Mikdârı	El-yeym Mevcûd Nüfusu	Parmuk
																Pot					Pot
Karahasanlı karyesi	50		100	60	2	150				1	400	100	4		1	100	1.000	100.000	2.000	560	400
Yekûn	2.260	12	2.900	2.449	176	751	[11]*			13[5]*	12	426	213	6	16	17.982	70	500	300	116	11.592
Babaki karyesi	50			30							2	168				50	30.000		2.000	100	68
Makda karyesi	147		300	85	6	53	2	6		2		650	5	1		2.500	173.000	31.000	8.000	747	662
Ahura karyesi	58		300	140	7	68	2	5		7		442		1	2	2.500	70.000	10.000	4.000	587	442
Mefanlı karyesi	80			70	4	50			1			375		1		1.500	90.000		6.000	449	375
Develen karyesi	15			15								60				50	20.000		1.500	75	60
Aşağıdanzek karyesi	20		20	30		5				1		100				60	60.000	5.000	500	120	100
Korculu karyesi	100		80	100	11	15		13			30	300		1	1	200	7.000		600	413	270
Yağcı karyesi	300		300	500	22	150		50		7		2.000	20	2	3	3.000	150.000	10.000	6.000	2.500	2.000
Yukândanze k karyesi	40			100						3		300				500	70.000	5.000	2.000	400	300

Karye Esâmileri	El-yeym Mevcûd Hâne	Yıkılan İhrâk dilen İ'mâlât hâne	Hânesiz Kalan Nüfus	Açıldıkdan, Çıplaklıktan, Hasatlıktan Ölen	Ermeniler Tarafından Katledilen	İhrâk Edilen Hâne	Irza, Nâmûsa Ta'arruz Edilen Eşhâs	Ermeniler Tarafından Esir Edilen	Ermeniler Tarafından Hapsedilen	İhrâk Edilen Değirmen	Yiyeceksiz Kalan Nüfus	Muhâceretten Geldikten Sonra Ölen	İhrâk Edilen Dükkan	İhrâk Edilen Mekteb	İhrâk Edilen Mescid	Ermenilere Tarafından Alınan Erzâk	Ermenilere Tarafından Alınan Koyun	Ermenilere Tarafından Alınan Karamal	Muhâcirlikten Evvel Karyenin Nüfus Mikdârı	El-yeym Mevcûd Nüfusu	Parmuk
																Pot					Pot
Hamzalı karyesi	50		50	50		20				2		250			1	250	50.000		5.000	270	250
Sıracı karyesi		1	400	100		90						400			1	1.500	50.000		5.000	500	400
Kerimbeyli karyesi	50		190	60		30						500		1	1	2.000	90.000		6.000	560	500
Denenem karyesi	50		90	120	6	10				2		300			1	1.500	100.000		4.000	426	300
Bello karyesi	50		50	100		12						300		1	1	5.000	60.000		4.250	400	300
Saderek karyesi	1.000		1.000	1500	102	600	00	100		6		3.000	20	2	3	2.500	300.000	250.000	5.000	4.702	3.000
Tazekerimbeyli karyesi	00		60	000	00	6	00	00			00	60		00	1	25	1.000		100	60	60
[Yekûn]	<i>2.020</i>	<i>1</i>	<i>2.780</i>	<i>3000</i>	<i>158</i>	<i>1209</i>	<i>4</i>	<i>174</i>	<i>1</i>	<i>30</i>	<i>32</i>	<i>9.205</i>	<i>45</i>	<i>9</i>	<i>15</i>	<i>22.635</i>	<i>1.301.000</i>	<i>306.000</i>	<i>59.950</i>	<i>9.859</i>	<i>4.527</i>

.... (?) Kumandanlığına

Verilen emir mücebince Şeril ve Saderek mıntıkasında otuz dört târîhinden otuz altı târîhine kadar Ermeniler tarafından yapılan mezâlim tahrîren takdîm kılındığı ma'rûzdur.

26/12/[13]36

Devrişler karyesinden
Rıza Efendi

Noraşen karyesinden
Yoldaş Fethullah

34. Alay 2. Tabur 7. K [Bölük]'de
Mülâzım Ali Rıza

Karye Esâmîleri	Ermenciler Tarafindan İhrak Edilen Hane	Ermenciler Tarafindan Katledilen Nüfus Mikdarı	Târih
Amooğlu karyesi	300	2.000	Kânûn-ı Evvel sene [13]34
Haviş karyesi	70	250	"
Ardeş karyesi	70	500	"
Kurbankesen karyesi	80	250	"
Gürcülü karyesi	40	300	"
Demirciler karyesi	40	300	"
Kömürlü karyesi	60	400	"
Kabut karyesi	40	250	Haziran sene [13]35
Derekent karyesi	50	300	"
Col karyesi	2.500	7.000	"
Meredüz karyesi	70	400	"
Köş karyesi	1.000	4.000	"
Kaysırı karyesi	35	200	"
Leylikaçan karyesi	80	400	"
Gümüşhan karyesi	100	600	"
Kendidas karyesi	90	450	"
Tarab karyesi	70	285	"
Türab karyesi	90	500	Eylül sene [13]35
Çıraklı karyesi	30	200	"
Arınc karyesi	70	350	"
Çaykent karyesi	100	600	"
Kayalı karyesi	80	400	"
Ümmürzakışlak karyesi	30	250	"
Yekûn	4.085	20.185	

Karye Esâmîleri	Erméniler Tarafından İhrak Edilen Hane	Erméniler Tarafından Katledilen Nüfus Mikdârı	Târîh
Zeydencabacumah	60	200	Teşrîn-i Evvel sene [13]34
Horhor karyesi	200	1.500	"
Güdenli karyesi	300	2.500	"
Kindere karyesi	250	2.000	"
Başahtuznadar karyesi	40	250	"
Navl [Novlu] karyesi	60	300	"
Ergez karyesi	400	3.000	"
Karavenk karyesi	70	400	"
Zeyrek karyesi	90	2.000	Teşrîn-i Sâni sene [13]35
İssisu karyesi	50	250	"
Ceranlı karyesi	30	180	"
Cani karyesi	100	1.500	"
Kabanlı karyesi	100	2.000	"
Kotuhvenk karyesi	70	1.000	Haziran sene [13]35
Keldüz (?) karyesi	100	2.500	"
Karakaya karyesi	70	1.000	"
Kavşuk karyesi	50	500	"
Kalayer karyesi	70	550	"
Günayvenk karyesi	30	200	"
Alayaz karyesi	250	3.000	"
Akkent karyesi	70	300	"
Yukarıakkent karyesi	90	900	"
Hurbadık karyesi	90	950	"
Hurdis karyesi	1.500	6.000	"
Yekûn	3.110	33.270	

Karye Esâmîleri	Ermeniler Taraflndan İhrak Edilen Hane	Ermeniler Taraflndan Katledilen Nüfus Mikdarı	Târîh
Almalı karyesi	40	500	
Ardıarz karyesi	50	450	
Kömürlü karyesi	30	300	
Akkilise karyesi	30	325	
Kuzulca karyesi	200	1.500	
Cıva karyesi	150	1.000	
Yekûn	500	4.075	

.....(?) Kumandanlığı

Üç yüz otuz dört târîhinden otuz altı târîhine kadar Teresiz [Dereilyas] mıntıkasında Ermeniler tarafından ihrâk edilen hâne ve katledilmiş olan nüfûs tahrîren takdîm kılındığı ma'rûzdur.

26/12/[13]36

Devrişler karyesinden

Rıza Efendi

Noraşen karyesinden

Yoldaş Fethullah

34. Alay, 2. Tabur, 7. K

[Bölük]'de

Mülâzım Ali

BOA. HR. SYS. 2878/76

- 78 -

**ZARUŞAD VE CİVARINDAKİ ELLİ BEŞ KÖYDE
ERMENİLER TARAFINDAN YAPILAN YAĞMA VE
KATLİÂM**

Kars'a bağlı Zaruşad ve civarındaki elli beş köyde Ermenilerce gerçekleştirilen katliâmda bin yirmi altı Müslümanın öldürüldüğü; inek, öküz ve davarlardan elli yedi bin beş yüz yirmi dokuz baş hayvan ve iki yüz yetmiş dört bin dört yüz altmış bir pot hububatın gasbedildiği ayrıca talan edilen muhtelif

esyanın da altı milyon dokuz yüz yetmiş üç bin doksan dört lira tutarında olduğunu; bu katliâmların General Osebyanis, Miralay Şakotof, Necelik (?) Aram ve Kars Valisi Karkanof emriyle Maradban, Şokaf ve General Sirob tarafından yaptırıldığıının tesbit edildiği.

Massacres and Pillages Perpetrated by Armenians in Zaruşad and Fifty five Villages Situated in Its Neighborhood

During a whosale massacre perpetrated by Armenians in Zaruşad and fifty five villages in its neighborhoood a thousand and twenty six Muslims had been killed. Fifty seven thousand five hundred and twenty heads of oxes and calves and two hundred thousand two hundred and seventy four pots of grains plundered and sundry goods and objects worth six million nine hundred thousand and ninety liras looted; it has been proved that these massacres and pillages had been perpetrated upon orders of the General Osebyanis, the colonel Şakotof, Necelik Aram and the governor of Kars Karkanof by Maradban, Şokaf and the General Sirob.

22 R. 1339 (3. I. 1921)

Kars Mutasarrıflığı
Tahrîrât Kalemi
Numara: 18
Leffi: 1

Şark Cebhesi Kumandanlığına

Zaruşad ahâlîsine yapılan mezâlim hakkında kazâ-i mezkûr kâ'im-i makâmılığından gönderilen 29 Teşrîn-i Sâni sene [13]36 târîhli ve 19 numaralı cedvel leffen takdîm kılındığı ma'rûzdur.

3/1/[13]37

Mutasarrıf

İmzâ

Kars vilâyetine tâbi‘ Zaruşad kazâsı ahâlîsine Ermeniler tarafından icrâ edilen mezâlîm ile gasbedilen makûlelerinin defteridir.

Esâmî-i Kurâ	Gasbât							Mezâlîmi yapan kumandanın rütbe ve ismi	
	Telefât-ı Nüfus	Öküz Rû‘ûs	İnek Re's	Davar Re's	Hubûbât Pot	Eşya-yı muhtelifi Esmânî lirası	Esb		
Güğercin	70	50	600	1.000	10.000	1.500.000	—	Cenaral	Bir kısmı harâbdır.
Künbet	15	98	200	1.150	4.150	8.000	24	Osebyan ve	
İğnezor	29	150	200	900	2.100	500.000	28	Miralay Şakotof	Bir kısmı tahrîb olunmuştur.
Bocalı	34	120	160	290	1.200	8.000	19	"	
Kemerköy [Kemahköy]	28	80	98	650	8.000	9.500	20	"	
Dağköy	30	90	180	482	2.800	7.500	46	"	
Zuhrabyaylası	17	60	125	280	170	2.150	13	"	
Ağzıaçık	13	68	82	267	2.300	1.800	17	"	
Kızılkilise	31	90	170	6.700	6.400	13.700	28	"	Bir kısmı tahrîbdır.
Mamaş	10	115	180	185	2.600	2.600	24	"	
Bendivan	34	89	115	9.800	4.200	9.600	34	"	
Kal'acık	4	24	36	73	1.600	3.015	6	"	
Pertik	37	75	98	471	371	4.160	21	"	
Mahocuk [Maksutçuk]	27	74	95	790	3.140	2.850	17	"	
İncilipınar	8	47	68	280	1.160	6.067	13	Necelik (?) Aram	
Gülviran	19	48	82	310	750	3.150	16	Kâ'im-i makâm	
Kiçili	17	27	48	187	150	716	7	"	
Karakal'a	11	37	85	215	180	1.815	7	"	
Çamık	19	58	85	380	657	1.850	19	"	
Küçükçatak	21	67	82	612	461	2.731	22	"	
Büyükçatak	43	98	185	516	672	4.900	41	"	
Kızık [Kara] pınar	23	87	120	870	2.700	6.800	17	"	
Kızıroğlu	27	110	260	1.540	8.600	6.400	28	"	
Kızık [Kara] kilise	3	25	54	120	250	2.400	2	"	
Okcuoğlu	29	120	290	900	8.000	1.040.000	29	"	
Tilek [Telek]	15	100	200	300	3.500	80.000	41	"	

Esâmi-i Kurâ	Gasbât							Mezâlimi yapan kumandanın rütbe ve ismi	
	Telefat-ı Nüfus	Öküz Rûûs	İnek Re's	Davar Re's	Hubûbât Pot	Eşya-yı muhtelif Esmâni İrâsı	Esb		
Tepecik	13	80	100	209	2.000	90.000	29	"	
Poladköy	11	80	100	500	2.600	100.000	53	"	
Carçı	23	60	90	400	15.000	300.000	20	"	
Kuzgunlu	12	100	150	300	9.200	200.000	32	"	
Vaneze	29	120	200	900	10.000	380.000	85	"	
[Yekûn]	702	2447	4538	31. 537	114.911	3. 399. 704	758		
Söğüdlü	8	90	110	190	13.000	200.000	35	Kars vâlisi	Harâbdır
Cedere	50	200	300	1.000	15.000	400.000	90	Karkanof emriyle	"
Karaurgan	30	100	300	1.500	20.000	200.000	20	Moradhan ve alay	"
Seydican	20	850	200	700	9.000	150.000	100	kumandanları	"
Bardaklı	17	100	200	200	10.000	180.000	50	Şokaf (?)	"
Kürdü	29	80	200	200	3.000	280.000	21	tarafından	"
Koçköy	35	200	200	1.200	18.000	300.000	95	"	"
Tepeköy	22	100	100	1.000	3.000	100.000	20	"	"
Kıraç	20	90	80	3.000	4.000	100.000	35	"	"
Karakal'a	16	100	150	1.000	4.000	80.000	100	"	"
Hasançavuş	6	30	35	150	1.200	50.000	12	"	"
Melekköyü	17	100	100	1.000	4.800	200.000	50	"	"
Kürdköyü	19	100	150	750	3.000	300.000	35	"	"
Keçebörk [Küçük Perkit]	20	130	450	700	12.800	18.700	42	"	Umûmiyetle harâbdır.
Mescidli	15	60	250	300	10.000	14.500	25	"	Bir kısmı tahrîb olunmuştur.
Zaruşad	—	35	27	105	2.600	11.655	65	"	
Meydancık	—	12	9	25	8.000	10.373	98	Ceneral Sirob	
Zuhrab	—	18	14		9.000	5.655	46	zamanında	
Akçalar	—	6	8	12	200	2.164	15	"	
Porsuhlu [Porsuklu]	—	21	9	75	1.500	10.365	87	"	
Zaim [Zakim ?]	—	68	50		1.950	22.430	120	"	
Çamçavuş	—	28	42	64	1.000	17.535	157	"	
İncesu	—	22	41	170	3.000	11.366	70	"	

Esâmî-i Kurâ	Gasbât							Mezâlimi yapan kumandanın rütbe ve ismi	
	Telefat-ı Nüfus	Öküz Rûûs	İnek Re's	Davar Re's	Hubûbât Pot	Eşya-yı muhtelif Esmâîî İrası	Esb		
Susuz	—	40	11	10	1.500	8.647	55	"	
	1.022	4.327	7.574	45.863	259.200	6.268.004	2.201		

1- 27/11/[13]36 ve 371 numaralı emirnâme-i vilâyet-penâhî mücebince Ermeniler tarafından yapılan mezâlim ve tahrîbât zîr-i cedvelde arz ve irâ'e edilmiştir ve bu mezâlim ve tahrîbâtı hangi kumandanlar emriyle ve kimin zamânında yapıldığı dahi her karyenin hizâsında yazılmıştır.

2- İmhâ edilen insan 1.022, gasbedilen öküz 4.327, inek 7.574, davar 45.863, muhtelifü'l-cins hubûbât 259.200 pot ve gasbedilen eşyâ-yı muhtelif esmânî râyic-i hâzıra göre Osmanlı pâresiyle 6.268.004 liradan ibâretedir.

3- Hey'et-i umûmiyyesi tahrîb edilen köy kırk hâneli olarak iki köydür. Kısmen tahrîb edilen altışar hâneli olmak üzere dört köydür.

4 - Şûrâ-yı Millî a'zâsından Zaruşad'da mukîm Nûhuddîn(?) Efendi Malta'ya nefyedilmiş olup kazâ dâhilinde bu gibi zevâtdan başka ber-hayât ve imhâ edilen olmadığı ma'rûzdur. Fermân

Fî 29 Teşrîn-i Sâni sene [1]336

Zaruşad Kazâsı Kâ'im-i makâmı

İmzâ

BOA. HR. SYS. 2878/57

- 79 -

ERMENİLERİN ERİVAN MINTIKASINDA YENİDEN MEZÂLİM BAŞLATTIKLARI

Ermeniler tarafından Erivan mıntikasındaki Müslümanlara yeniden mezâlim uygulanmaya başlanmış olup Zengibasar mıntikasındaki Şulludemirci, Aşağıbahtlı, Hacılyas, Tomuzyıyen, Şullumibmandar, Yukarıbahtlı köylerinde ahâliden birçok kişinin öldürüldüğü, hemen bütün evlerin ve camilerin tahrip edildiği, halkın nakit paralarının zorla alınıp, eşyalarının yağmalandığı,

kadınlara tecâvüz edildiği ve zulme uğrayanların Osmanlı Hükümeti'nden yardım istediği.

New Atrocities Are Being Perpetrated By Armenians in Erivan

Armenians started committing new atrocities against Muslims in the Reigon of Erivan (Yerevan); Lots of people had been killed in the villages of Şulludemirci, Aşağıbahtlı, Hacıhas, Tomuzyien, Şullumibmandar and Yukarıbahtlı situated in the region of Zengibasar; almost the entire houses and mosques had been destroyed, moneys extorted, goods looted and women assaulted and raped; the population asked the Ottoman Government for help.

3 Ca. 1339 (13. I. 1921)

Şark Cebhesi Kumandanlığı Erkân-ı Harbiyye
Sekizinci Şu'be'si'ne Mahsûs Müsvedde Varakasıdır
Şu'be Numarası: 113
Dosya Numarası: 1
Târîh-i Tesvîdi: 13/1/[13]37

Hülâsa: *Erivan mıntokasındaki ahâlî-i İslâmiyyeye yapılan Ermeni mezâliminin protesto edilmesi için Hariciye yazılan tabirât.*

Hâriciye Vekâletine

1- Ermeniler Erivan mıntokasındaki ahâlî-i İslâmiyyeye ahîren yeniden bir çok tecâvüzâtta bulunmuşlar ve mezâlim icrâ etmişlerdir.

a- Bir seneden beri Erivan'da ticâretle iştigâl eden dört İslâmdan üçü katl ve birisi ağır sûrette cerhedilmiştir.

b- Zengibasar mıntokasındaki Şulludemirci karyesinden Rahîm Meşhed Kerim'in hânesine 1/2/[13]37 gecesı birisi asker diğerleri sivil olmak üzere altı Ermeni girmiş, familyasını ve kendisini fenâ hâlde darbetdikden sonra bütün eşyâlarını talan etmişler 120.000 Kafkas ve 3.000 Nikola manatını gasbetmişlerdir.

c- Aynı karyeden Gül Mehmed oğlu Kerbelâi Haydar ve Abdullah oğlu Habîb'in hâneleri ve karyenin mescidi tahrîb edilmiştir. Tahrîbâta uğramayan sâ'ir hâne sâhibleri de yerlerinden çıkarılarak Karabağ Ermenileri iskân edilmiştir. Ot biçmeğe giden İslâm köylülere de Ermeniler tarafından kurşun atılmışdır.

d- Aşağıbahtlı karyesinden Hasan oğlu Nebî'nin hânesini kâmilten yıkarak ağaçlarını götürmüşlerdir. Amucazâdesi Barut Ali oğlu Mehmed'in evine giren

müsellah Ermeni askerleri merkûmu tehdîdle pâresini almışlar ve köydeki bütün binâları ve mescidi yıkmışlardır.

e– Şullumihmandâr karyesinden Kerbelâyî Ali Hasan oğlu Mehmed'in hâneleri yıkılmış Kerbelâyî Mehmed oğlu Mehmed'in on beş hayvânı gasbedilmiş, kardaşı Tayyâr ve amcası oğlu Abdalbaki de on beş gündenberi gâ'ib edilmiştir. Bunun öldürüldüğü zannolunuyor.

f– Yukarıbahtlı karyesinde İbrahim oğlu Kerbelâî Asker'in üç evi tahrîb edilmiş karyeye gidüp gelenler yollarda tutularak darbedilmiş ve soyulmuştur. Kadınlara da ta'arruz edilmiş ve bütün köy halkı korkularından bir kaç hâneye toplanarak dışarı çıkamamışlardır.

g– Hacııyas köyünden Mehmed Hacı Oruc'un evi basılarak 16.000 Nikola manatı 31/1/[13]37'de Hacı İbrahim oğlu Hasan'ın da 12.000 Nikola manatı ve tekmîl eşyâları gasbolunmuştur.

h– Bahtlı yanındaki Tomuziyen köyünde de bazı hâneler tahrîb olunmuş ve şâyed bu hâller İslâmlar tarafından şikâyet edilirse müştekiilerin kâmilten katledileceği de makâm-ı tehdîdde bildirilmiştir.

2– Himâyesiz ahâlî-i İslâmiyyeye karşı el-ân ikâ'-ı zulmden geri durmayan Ermenilerin yaygarasına ve Beyzâdeyânın notasına karşı müskit bir cevâb teşkil edecek olan bu mezâlimin Ermeni hükûmeti nezdinde protesto edilmesini muvâfık görmekte olduğum ma'rûzdur.

İğdır Kumandanlığı Hazretlerine!

Zengibasâr ahâlîsi tarafından arzuhâl

Biz Zengibasâr ahâlîsi Daşnak eşkıyâ destelerinin zulmünden kovularak binlerce kadınlarımız çocuklarımız Aras çayında ve çöllerde ısıtı sayukdan aç yalavac mahvolduk. Sonra Türk arkadaşlarımızın gelmesini istedik. Vatan deyüp geldik, fakat bizim bedbahtâneliğimizden dolayı Aras boyu hudûd oldu. Şimdi hemen Daşnaklar yine iş başında oldukları sebebine biz mahvoluyoruz, niceki Sarbanlar köyünde:

1- Kânûn-ı Sâninin beşinde üç nefer Ekber Kerbelâyî İbrâhîm oğlu ve Ali Kahraman oğlu ve Hüseyin Mehmed oğlu'nu şurada evvelden Ermeniler Zengi kenârına aparup korkuşuma [kurşuna] yakmışlar ikisi ölmüş Hüseyin Mehmed oğlu yaralanmış hâlde kaçmış.

2- 12'sinde Şullumihmandâr köyünde Muharrem Mehmed Bâkır oğlu'nu üç nefer yoldaşıyla beş mâl ile giderken tutmuşlar. Onlardan şimdiye gibi bir haber de yokdur .....(?) öldürmüşler.

3- Kânûn-ı Sâninin 17'sinde Rahimabad köyünde gece Meşhedî Ali Ekber Hacı Abdul oğlu'nun evine gidüp talan etmişler eşyâlarını ve üç dâne de ineğini aparmışlar.

4- Yine Kânûn-ı Sâninin 20'sinde Şulludemirci köyünde Rahim Meşhed Kerim oğlu'nun evini talan etmişler 20 bin manat Nikolay pulunu, 30 bin manat Kafkaz pulunu ve ev eşyâlarını aparmışlar.

5- Kânûn-ı Sâninin 25'inde Karakışlak köyünde Mehmed Hacı Selman oğlu'nun evini talan etmişler üç yüz bin manat Ermeni pulunu, ellibin manat Azerbaycan pulunu aparmışlar.

6- Şubat ayının 4'ünde Sarbanlar köyünden Şurkend köyüne giderken Şurkendlileri bir araba ile iki avrat yanlarında Nefî Kerbelâyî Ali Ekberoğlu, Oruç Kerbelâyî Ali oğlu, Veli Kali (?) oğlu, Hano Mehmed oğlu, İbrahim Haydar oğlu, Mecid Samed oğlu, Kâzım Haşım oğlu, Memuş Hıdır oğlu bir nefer de Kargabazarlı Ahmed Allahverdi oğlu işbu adamları dutmuşlar aparup Karasuyun kenârında kurşuna yakmışlar. Bolardan birce nefer Kargabazarlı Ahmed Allahverdi oğlu özünü suya atmış kurtulmuş onun da ayaklarını soyuk almış, dirilmek mümkün değildir. Binlerce vak'alar olur kalem yazmakdan âcizdir. Bizim Zengibasara köyünde bir ev kalmamış. Hepsini söküp ağaçlarını Erivan'a taşıyorlar. Ve mescid ve câmi'lerimizi harâb edüp hetk-i hürmet etmişler. Bunların hepsini biz savt-ı hükûmeti adlananlara mürâca'at ve ma'lûm etdik, cevâb da vermediler. Şimdi binlerce hürmetli kadınlarımız, çocuklarımız Erivan'da yolculuk ediyorlar. Hiçbir taraftan mu'âvenet yoktur. Ne hükûmet ve ne gayrîsi biz hemdemiz. Kadınlı, çocuklu, erkekli elimizi uzadırik öz Türk kardaşlarımıza nereden olur ise bize bir çâre arayınız. Bize bu yakın zamânda bir çâre olmazsa hepimiz mahvolacağız. Yemekden giymekden insanı dolandıran eşyâlardan hiç bir şeyimiz yoktur. Ne edeceğimizi bilemıyoruz. Yukarıda Allahu te'âlâ hazretlerinden, aşağıda Türk kardaşlarımızdan başka bir ümidgâhımız yoktur.

10 Şubat 1920

Umûm Zengibasara ahâlîsi tarafından yazıldı.

BOA. HR. SYS. 2878/77

- 80 -

*NAHCİVAN VE İĞDIR HAVALİSİNDE MÜSLÜMAN
HALKIN ERMENİ SOYKIRIMINA UĞRADIĞI*

*Katliâma maruz kalan Nahcivan ve Iğdır civarındaki Bulakbaşı,
Nevruz, Ulubanlı, Kamerli, Cileban, Şeybler, Koçak, Fakirler, Alimehmed ve
Hızırlı köyleri ahâlîsinden bazılarının ifadesinden; İngilizlerin Kars'a girmesiyle*

beraber barış imzalandığı ve isteyenlerin köylerine dönebilecekleri ilan edildiği halde dönmek için yola çıkan birçok kişinin, Ermeniler tarafından yollarda katledildiği ve Ermenilerin bu katliâmı yaparken kadın, çocuk ayırdetmediği gibi önlere çıkan herkesi süngülerle delik deşik ederek, top ve makinalı tüfeklerle toplu katliâm yaptıkları, kundaktaki çocukların bacaklarını ayırarak başlarını taşlarla ezdikleri, kadınların doğmamış çocuklarını karınlarından süngülerle çıkardıkları; Koçak köyünde kadın ve çocukları birer birer kestikten sonra üzerlerine gazyağı döküp yakarak, ibtiyârların sakallarını kısıkaçlı maşa ile çekerek yüzlerinin derilerini soydukları, çocukların balta ve hançerlerle kafalarının parçalanıp gözlerinin çıkarıldığı ve yine çocukların şişlere geçirildiği; bütün mal ve hayvanların yağmalandığı, binlerce Müslüman'ın soykırıma tabi tutularak Aras nehrinin kesilen ve boğulan insan cesetleriyle dolup taşıdığı.]

Extermination of the Muslim Population in the Neighborhoods of Nahcivan and Iğdır by the Armenians.

According to the deposition made by some individuals from the population of the villages of Bulakebaşı, Nevruz, Uluhanlı, Kamerli, Cilehan, Şeyhler, Koçak, Fakirler, Alimehmed and Hızırılı which had been exposed to Armenian attacks and masskilling, following the occupation of Kars by the British army a peace accord had been signed and it was declared that those who want to return to their villages can go back home but Armenians, assaulted and killed the people returning back to their villages women and children and anyone they encountered on the roads, perforating and lacerating without distinction their bodies with bayonets, massacring the population with their artillery and machine guns, tearing to pieces by quartering the legs of baby in arms and crushing their skulls and even cutting and ripping open the abdomen of pregnant women and extracting unborn young with bayonets; in the village of Koçak Armenians after slitting the throats of women and children soaked with Kerosene their bodies and burned them, grabbing and pulling with clawed pincers the beards of old men until the whole skin of their faces were stripped off, the heads of children cut with axes and daggers and broken to pieces their eyes gouged, some of them pierced and skewered, all goods and cattle looted, thousands of Muslim people had ben massacred, to such a degree that the Aras River was overflowing full of massacred and drowned bodies.

18 Ca. 1339 (28. I. 1921)

On Birinci Kafkas
Fırkası Kumandanı
Erkân-ı Harbiyyesi
Şu'be: 1
Husûsî: 360
Umûmî: 83

Fırka Karârgâhı
28/1/[1]337

Şark Cebbesi Kumandanlığına

Mukaddemâ Nahcivan, Iğdır ve havâlisinde Ermenilerin ahâlî-i İslâmiyyeye revâ gördükleri mezâlîm ve yapıdıkları tahrîbâtın vüs'at ve derecesini takdîr ve tevsîki te'mîn için icrâ etdirilen tahkîkâtdan istihsâl olunabilen ma'lûmât leffen arz u takdîm kılındı.

Kafkas
II. Fırka Kumandanı ve
Kâ'im-i makâm

KAFKASDAKİ İSLÂMLARIN AVÂKIB-I AHVÂLİ

KATLİ'ÂMLAR

Bulakbaşı köyünden Hacı Rasul oğlu İsa'nın ifâdesidir

[1]335 senesi Mart'ının on ikinci günü Iğdır ve civârından ba'zı muhâcirler Kars'a mülhak Sarıkamış'ın Bağbasan nâhiyesinde oturuyorduk. Kars hükûmeti dağılmış, İngilizler Kars'a gelmişlerdir diye ahâlîye i'lânât yapmışlardı. Bunun üzerine Bulakbaşı obaları Kağızman'a hareket etdik, göçün nihâyetinde ben kalmışdım. Bayamha'ya(?) yakın bir yerde yol üstünde giderken Kağızmanlı Karabet Efendi on kadar Ermeni neferiyle nereye gidiyorsun diye su'âl etdi. Sulh olduğu için İngilizler köyümüze gitmeye müsâ'ade etdi, gidiyoruz dedik. Bu Ermeni zâbiti (Karabet Efendi) hemen askerlere emretti, üzerimize ateş etdiler. Din ve î mânâ sebbederek çocuk ve kadınlarımıza kılıçla urmağa başladılar, zevcem vücûdu kalbur gibi olmuş kanlar içerisinde yere düşmüşdü. Artık ben atımı sürerek kurtarmağa savaşıdım, üzerime ateş etdiler. Atım vuruldu. Yaya olarak dağlara düşdüm. Bütün mâllarımı civânlarımı götürdüler. 250 koyun, 3 at, 12 araba, koca bir â'ileden yalnız ben kurtuldum. Kağızman'da Ermeni hükûmetine dehâlet ve şikâyet etdim, ehemmiyet bile vermediler. Hakkımı arayacak yerde dayak atarak habse tıkdılar. Bir gün mahbûshâneden kaçarak hükûmet-i Osmâniyye'nin himâyesine dehâlet etdim.

Bulakbaşı'nda Portu oğlu Mehmed'in şikâyeti

1 Mayıs sene [13]35 Salı günü Sarıkamış'ın Çatak karyesinde otururken İngilizler Kars'dan bize beyânnâme gönderdi. Sulh olduğundan herkes öz kentine gidebilir diye emr verdi. Biz de Bulakbaşı'na gelüp on üç çadır halkı kendi köylerimize gitmeye başladık. Mayıs'ın on ikinci günü akşamı Har köyünün altındaki çayırılıkta çadır kurarak kaldık. Geceyi orada geçirdik. Sabahleyin erken Kağızman Naça Beyi (Karabet Efendi) yirmi süvârî neferiyle çadırlarımız önüne geldi, bizi çağırdı. Bütün erkeklere sözüm vardır diye emretti. Biz de on kişi yanlarına gitdik, nereye gidiyorsunuz diye su'âl etdi. Daha cevâb vermeden Karabet Efendi tabancasını kardeşim Musa'nın omuzuna dayadı ateş etdi. Kardeşim kanlar içerisinde yere yuvarlandı. Bu sırada bütün süvârîler ateşe başlamışdı. Biz hemen çadırlara koşmağa başladık. Dört kişi şehîd oldu. Ben iki yerimden yaralandım. Çadırlarımıza yaklaşırken arka taraftaki tepeden iki yüz kadar Ermeni piyâdesi çadırları ateşe başladı. Arkadan süvârî ta'kîbi, cebheden top ve makineli tüfenk ateşleri bütün çadır halkını şaşırttı. Çoluk çocuk ateş yağmuru altında kalmışdı. Mecnûn ve şehîd erkek ve kadınlarımızın çadırlara binlerce koyun, atlarımızı, eşyalarımızı terkederek pek yakındaki dağa tırmanmağa başladık. Ta'kîb ediliyorduk. En büyüğü dört yaşında olmak [üzre] muhtelif yaşındaki çocuklarımız ve geride yürüyemiyen dört beş kadar kadınlarımızı da süngülerle paraladılar. Yüz seksen kişiden on bir kişi ve yalnız iki kadın kaçabildik. Mütebâkîsi düşmana bırakılmışdır. İki gece dağda kaldık. Taşlar arasından bi'l-istifâde Osmânî hudûduna geçtik. Osmânî hükûmetinin âgûş-ı şefkatine kavuşduk. Adâletine güvendiğimiz İngilizlerin emriyle hareket eden on iki hâne halkı binlerce koyun ve eşyâımızla mahv u perişân olduk. Bu vak'ada esîr kalan genç kızlarımızdan bir ikisinin Revân'da bulunduğunu haber aldık.

Bulakbaşı Köyünden Timur oğlu Hano'nun âb ü zârî

[1]335 senesi Kânûn'un onuncu günü birkaç ev çadır halkı Taşburun'un gerisinde kayalar arasında ikâmet etmekte idik. Taşburun'lu Mülâzım Asator oğlu Aleksan Efendi [şimdi Revân'dadır], Yezîdîlerden Cihângir Ağa da berâber olduğu hâlde yüz yirmi kadar piyâde neferiyle sabâhleyin erkenden bizim çadırların etrâfını sararak erkekleri yanlarına çağırdılar. Birkaç kişi gitdi. Gider gitmez hemân anları öldürdüler diğerlerimizi muhâsara eden piyâde askerleri de süngü hücumuna kalktı. Dîn, îmân sebederek mahvolsun İslâmlar yaşasun Ermenistan diye bağırarak çoluk çocuk önlerine kim rastgelirse parçalamağa başladılar. Çadırlarımız kanlar içerisinde kalmışdı. O kadar fecî'âne hareket etdiler ki gözümüz önünde yaralı kadınlarımıza fı'î şenî' yapmak, kadınlarımızın karınlarındaki altı aylık çocukları süngüleri ucuna saplayarak suratımıza urmakda hayâ bile etmediler. Bu esnâda dört

kişi kayalardan bi'l-istifâde kaçmağa başladık. Yaralı olduğumuzdan Ağrı dağına ilticâ etdik. Bütün koyun, mâl, çadırlar eşyâlarımızı kâmilten talan eden Ermenilerden tahlîs-i cân ederek Bâyezîd'deki Osmanlı hükûmetine dehâlet etdik.

Bulakbaşı Köyünden Hamid oğlu Seyyâd'ın feryâdı

[1]335 Mart'ında hükûmet-i Osmâniyye'ye dehâlet etmek ve Ermeni mezâlîminden kurtulmak üzere Karakoyun'lu altındaki yoldan Barbara'ya doğru on beş hâneli bir göçümüzle gitmekde idik. Tamam Karakoyunlu'nun altındaki su kenârına geldiğimizde Ermenilerin yol üstündeki yaptıkları lağımlar on yerden ateş aldı, bütün kadın ve çocuklarımız, erkeklerimizin kol ve bacakları havaya saçıldı. Birçok koyun ve mâllarımız kırıldı. Sağ kalan birkaç kişi bu belâdan kurtulmak üzere geri kaçarken Ermeni askerleri etrâfımızı çevirdiler, üzerimize makineli ateşleri yağdırmağa başladı. Yalnız ben yaralı olduğum hâlde yakamı kurtardım pek yakın olan tepeye çıktım. Her tarafım kan içinde kalmış yere serilmişdim. Pek yakınımızda olan vak'a mahalli çoluk çocuğumuza Ermenilerin yaptıkları işkenceyi görmekte idim. O kadar vahşetler icrâ edildiki ez-cümle karılarımızın memesini kestiler. Başlarını taşla ezenler, fenâlık yapanları görüyordum. Su başı kanlara boyanmış, melhame olmuşdu, Ermeni kumandanı Asador oğlu Aleksan bî-rûh kanlar içerisinde yatan şehîdlerimizin içerisinde at oynatıyor. Henüz ölmemiş olanların can çekiştirmekde olanların kafalarını taşla ezdiriyordu. Bu kıtâl dört sâ'at kadar devâm etti. Sonra mâl, eşyâlarımızı ayırdıkları birkaç genç kızları götürdüler. Ben bir iki gün bî-mecâl olduğumdan dağlara süründüm. Köyde kalup da geriden gelen kardaşımın oğlu Memo'yu gördüm. Yanıma çağırdım. Beni omuzuna alarak Osmanlı hudûduna aşırıldı. Orada Osmanlı pâdişâhının idâre-i âdilânesine tâbî' oldum. İşte bu sûretle hânümânlarımız mahvoldu gitdi.

Hacı Rasul oğlu İsa'nın derdi

Mart [1]334

Birgün otururken Ömer oğlu Mustafa feryâd ederek yanımıza gelerek ber-vech-i âtî vukû'âtı yana yakıla anlatup bizden istimdâd taleb etdi. Ruslar Osmanlı toprağından geri çekildikten sonra Ermeniler hergün bizim köylere mezâlîm yapıyorlardı. İki gün evvel Kürd Kano, Ermeni kumandanı askerleriyle köyün bir tarafını Igdırılı Mardiros Ağa'nın oğlu Dero [Şimdiki re'îs-i cumhûr nasbedilen Sopran Efendi] bir kısım askerle köyün alt tarafını kuşatdılar. Elli yedi hânelik köy ahâlîsini meydanlığa toplamağa başladılar. Ben köyün altındaki dereye gizlice kaçdım. Oradaki kayanın arkasından köye bakıyordum. Ermeniler köyün kadınlarını bir evin önüne, erkeklerini bir evin önüne topladılar. Evvelâ köyün ağası

Hacı Mahmud Ağa'nın oğullarını ba'dehû diğer erkekleri sırasıyla kadın ve çocukları tavuk ve horos gibi birer birer keddiler. Kuş urur gibi vücûdlarını delik deşik etdiler. Sonra hepsinin vücûdları üzerine gazyağı dökerek yakdılar. Ermeniler gitdikden sonra kaçarak yanınıza geldim, dedi. Biz de geceleyin Koçağa gitdik, köyü aradık, kimseyi bulamadık, yalnız zavallı köy adamlarının yanmış kemiklerini, sağa sola sıçramış ba'zı bacak, kafa kemiklerini gördük. Ermenilerin Koçak Müslümânlarına yaptıkları bu mezâlime şâhid olduk.

Bulakbaşı'lı Nebi oğlu Ömer'in şikâyetnâmesi

[1]336 Ağustos'unda bizi himâyeye gelen Bulakbaşı'ndaki Osmanlı askeri Bâyezîd'e gitdikden sonra Ermeniler her tarafda yine Müslüman öldürmek için dış bilemişler, dağlara çıkmışlardı. Ben Bulakbaşı'nın arkasında Ağrı dağının eteğinde on ev çadır halkı ile yaylada bulunuyordum. Dokuz çadır halkı mezâlimden kurtulmak üze kaçdı. Ben de bir gün sonra aynı yolu ta'kibe başladım. Topol tepeye çıkarken Depo'nun ve Cihangir Ağa'nın askerlerinden yirmi kadar süvârî yanımdan birdenbire çıkup ateşe başladı. Annemle iki çocuğum yaralanup yere düşdüler. Ben yalnız kaçabildim. Yüksek tepeden bakıyordum, bu hûnhârlar, bu mecrûhları kayalardan aşağı yuvarladılar. Parça parça etdiler. Koyun ve eşyâmızı göturdüler. Ben yaralı olarak kurtuldum. Osmanlı hudûduna can atdım.

Bulakbaşı'ndan Acem oğlu Eyüb'ün acı bir mektûbu

[1]335 Şubat'ında idi, İngilizler Iğdır'da da adâleti i'lân etmiş, herkesin refâh, sa'âdetini te'mîn edeceğini va'd etmişdi. Biz o vakit Amuran köyünde birkaç ev oturmakda hayvânâtımızı gütmekte idik. İngilizlerin bu te'mînâtına inanmış serbest bulunmuşduk. Şubat onda Ermeniler bizden koyun, inek, öküz istediler. Biz esâsen mâlımızın sâyesinde geçindiğimizden matlûbâtlarını vermedik. Bi'z-zarûr köyümüze gece kaçmağa başladık. Taşburun'a yaklaşmışdık. Taşburun'daki Taşnaklardan Ardaş ismindeki Ermeni kumandanı askerleriyle yola düşmüşdü. Bize yaklaşırken üzerimize ani bir ateş ederek göçümüzü târ ü mâr etdiler. Benimle beraber kardeşim bir de amucamın kızı kurtulabildik. Mütebâkî erkek ve çocuklarımız kâmilten kurşun ve süngü altında mahvoldular. Biz öteden beri himâyesiyle iftîhâr ettiğimiz Osmanlı pâdişâhının merhametine dehâlet etdik. Şimdi Ermeniler köyümüzden çekilmiş olduğundan avdet etdikse de evlerimizi harâb bir hâlde bulduk.

[1]335 Mayıs'ın yedisinde biz Bulakbaşı'nda on üç ev Iğdır yakınındaki Argacı[Arhacı] tepelerinde çadırlarda idik. Sabâhleyin erken Iğdır tarafından galabalık geliyordular. Bize yakın geldiklerinde Taşnak alayı olduğunu anladık. Bu gelen kuvvet etrâfımızı sarmaya başlayup evlerimize, çadırlarımıza ateşe başladılar. Evvelki komşumuz Iğdırlı Dero da başlarında idi. Bir sâ'at kadar makineli tüfenk, bomba ve piyâde ateşleri içerisinde kaldık. Nihâyet süngü hücûmuna kalkıldılar. Biz üç kişi mecrûh olduğumuz hâlde on kişi kaçabildik. Şeyhmirze etrâfında yayılmakda olan bir sürü koyunumuzu kurtarmağa koşduk. Ermeniler bizi ta'kîbden vazgeçdiler. Biz akşama üç sâ'at kalıncaya kadar dağda kaldık. Eski çadırlarımızda kimseyi görmeyince acaba neyimiz kalmışdır diye çadırlara gittik. Orada bir Ermeni neferi kalıyor, su'âl etdik. Kendisi Vanlı Agob isminde birisi idi. Ta'arruz eden kuvvetin de Vaniskipoto [Vaniskipolik]'da olduğunu söyledi. Bu Ermeni neferi bir kadın tarafından urularak baltanın açtığı büyük yaradan dolayı gidememiş kalmışdı. Mezkûre kadını da Agob süngü ile yaralamış yanına uzatmışdı. Çadırlarımızın bezi âdetâ bir kan deryâsı hâlini almış, etrâfına kol ve bacak parçaları saçılmışdı. Akşam karanlığı olmakda idi. Iğdır'dan gelen yoldan bir ağlamak sedâsı geldi. Oraya koşduk. Bu sabâh Ermenilerin esîr olarak götürdüğü bir ihtiyârın [Aksakallı İsmail Şemo] geldiğini görerek sarıldık. İhtiyâr feryâd ederek, kan ağlayarak başlarına gelen felâketi birer birer anlattı. Ermeniler erkeklerle kadınların ihtiyâr olanlarını, çocukları öldürdükten sonra ve tefrîk etdikleri güzel genç kızları ve bu ihtiyârları, bütün mâl ve kıymetli eşyâlarıyla Iğdır'a götürmüşler, Iğdır'ın şimâl-i cenûbundaki meydânîğa bütün asker-i zâbitân Iğdır'ın erkek kadın tekmiî ahâlîsini sıra ile dizilmişler, genç kızların elbiseleri soyulmuş çıplak bir hâlde ortaya çıkarılmış ve bir iskemle üzerine ihtiyâr oturdurulmuş davullar, zurnalar çalınarak cebren bu çıplak kızlar oynatılmış, mahcûbiyetden hayâ etdiklerinden elleriyle edeb yerlerini kapamak isteyen kızların kollarına süngüler batırılmakda imiş. Ara sıra oyun ta'tîl edilerek Morad, Ardaş ve Dero ismindeki Ermeni kumandanları konferanslar veriyor, hâzirûnun alkışları içerisinde sözlerine nihâyet veriyorlarmış. Tekrâr davullar, defler, zurnalar çalınmağa kızlar oynamağa başlıyormuş. Âdetâ maymûn veyâhûd ayı oynatmağa çıkmışlar, katı kalbleriyle gözlerinden kan gibi yaş akıtmakda olan kızları dögmekte imişler. En nihâyet ihtiyârdan bu nasıl toydur ya'ni nasıl bir düğündür diye sordukları zaman zavallı ihtiyâr ses çıkarmayınca dögmeye başlamışlar. Yol üstüne dikmişler. Bütün cemâ'at yüzüne tükürmüş. Bî-çârenin aksakalı tükürük ve sümükle yıkanmış olduğu hâlde haydi git Kürdlere söyle ikinci bir toya daha hazırlanıyoruz, haberleri olsun demişler. İhtiyârı yola salmışlardı. Bu ihtiyâr ağlaya ağlaya üç gün sonra Bâyezîd'de öldü. 750 koyun ve kuzu, 150 inek ve 37 kadar atımız Ermenilere kaldı. Şimdi sefil bir hâldeyiz. Köyümüzün harâb binâlarında sızlamakdayız. Cenâb-ı Hakk bizim âh [ü] zârımızı

hâ'in düşmanımızdan alsın. Hazret-i Âdem'den şimdiye kadar gelüp geçen milletlerde bu gibi vahşiyâne zâlimâne hareketi acaba hangi devletin târihi kaydetmiştir. Yoksa yalnız bizim başımıza mı gelmiştir.

Görülü (?) Kali oğlu Mehmed'in mürâca'atı

[1]335 Şubat'ında idi ki, dünyâya adâletini î'lân etmiş ma'sûmları himâyeye koşmuş bir İngiliz hükûmeti var idi. O vakit İngiliz zâbitânı Iğdır'da ve Revân'da bulunmakda idi. Birgün sabâhleyin erkenden yataktan kalkmışdık. Mâllarımızı, koyunlarımızı yazılara, yaylalara otlamağa çıkaracaktık. Bir iki tüfenk sesi geldi. Bir de baktık ki köyün her tarafından Ermeni askerleri ilerlemekte ve köyün içerisine ateş etmekte idi. Makineli tüfenk, piyâde ateşleri yağmur gibi köye yağıyordu. Çoluk çocuk feryâdı vâveylâsı âsumâna çıkıyordu, ben hemân tarla kenarından firâr ederek köyün altındaki mağaraya girdim. Taşın kovuğuna gizlenmiş yatıyordum. Mardiros'un oğlu Dero [Siron Efendi] başında olduğu hâlde Ermeni askerleri köye hücum etdiler. Köy meyit hâlini almışdı. Ermeniler ele geçen hayâtına hâtime çekiyorlar, süngüledikten sonra ayakları altında kafaları ezmekte idiler. Öteden süngülenmiş kadın sesleri arasında ihtiyâr babamın boğuk sesini işitmekte idim. Köyün ortasında gelinleri soymuş memelerini kesiyorlar, evlere ateş veriyorlar, bir taraftan da at, öküz ve davarların üzerlerine eşyâ yükleyüp, tefrik etmiş oldukları genç, güzel kızları sürüp köyden uzaklaşıyorlardı. Kıtâl sekiz sâ'at devâm etdi. Bütün köyü ateşlediler, gıtdiler. Sonra ben kimse olmadığımı görünce köye geldim. Köy âdetâ bir selhâne şeklini almış, kan deryâsına dönmüşdü. Kapının yanında kanlara boyanmış ihtiyâr babamı görünce ağlayarak yanına serildim. Ellerini ayaklarını öpüyordum. Babamın sakalını kiskançla maşa ile diri diri çeküp, yüzünün derisini soymuşlardı. Kafasını kırmış, beynini dışarı dökmüşlerdi. Artık deli gibi köyün evlerini bağıra bağıra, ağlaya ağlaya dolaşdım. Sabahleyin Bâyezîd'e giderken hükûmet-i Osmâniyye'ye mürâca'atda bulundum. Şimdi köyümüz harâb, yıkılmış, bayguş yuvasına dönmüşdür. Bizi bu hâle getirmeye sebep İngilizlerdir. İngiliz bizim kâtilimizdir. İngilizler bu lekeyi silmek isterse yüzlerce nüfûs öldürmüş, yakmış, hânümânları söndürmüş Dero'dan bu intikâmı alsın. Daha doğrusu cânî Dero'yu î'dâm etsin. Zâyî' olan 1.200 koyun, 100 at ve mâlımızı tazmîn etsin.

Bulakbaşı'ndan Ömer oğlu Hamid'in ifâdesi

[1]334 Teşrîn-i Sâni evâsıtında idi, Taşburun'da Van Alayı'ndan bir tabur asker oturmakta idi, kumandanları Bâyezîdli Karabet Efendi [vaktiyle Bâyezîd'de bakkallık eder idi].

Osmânlı ordusu Kafkas'dan çekildi. [1]334 senesi Teşrîn-i Sâni nihâyetinde biz de Türkiye'ye çekilmek istemiştik. Fakat Osmanlı hükûmeti, Ermenilerin fenâlık yapmayacağı ve kendi köylerimizde kalmaklığımızı ve bizi hudûddan içeriye kabul etmeyeceklerini söylemişlerdi. Biz de kendi köyümüzde Mart'a kadar kaldık. Mart'dan itibaren Ermeni hükûmeti her tarafa sarkıntılığa başladılar. Ez-cümle Aras'ın o tarafındaki Hâlis, Alimehmed, Avşar, Develi köylerini yakıp yıkmakda, ahâlisini katliâma başladılar. Ekserî ahâlîyi Aras nehrinde boğmakdan lezzet aldığı kindâr düşman bize gösterdi. Biz korkumuzdan hemân bütün köylü yüz ev kadar halk müctemi'an Kağızman'a doğru hareket etdik. Kars'da bir Osmanlı zâbitinin mevcûd olduğunu işitdiğimizden Kars'a müteveccihen hareket etdik. Kağızman deresinde Ağça'ya geldik. Orada oturmaya karar vermişdik. [1]335 Eylül'ün Cum'a günü idi. Kağızman'dan İngiliz üniformasını lâbis bir Ermeni taburu top ve makineli ogün[obüs] tüfenkleriyle berâber üzerimize geldi. İngiliz hükûmetinden emîn bulunduğumuzdan ehemmiyet bile vermedik. Çadırlarımıza yaklaştıkları vakit konuşmalarından İngiliz üniformalı bir Ermeni kıt'ası olduğunu hissettik. Kendilerini istikbâl etmek ve uğurlamak için çadırlardan ayrıldığımız zamân üzerimize ateşlerini yağmur gibi yağdırmaya başladılar. Hurra diyerek hücumla kalkdılar. Biz canımızı kurtarmağa savaştık. Dağlara tırmandık. Çadırlardaki eşyâımızın yarısını bir de dağdaki bir sürü koyunumuzu kurtarabildik. On kadar şehidimiz oldu. Beş erkek ile üç kadını esîr aldılar. Beş-altı çocuğumuz da süvârilerin hücumunda ezildi. Mütebâkımız dağa çıkarak süvârî hücumundan ve ateşden kurtararak, Sinek yaylasına gitdik. Bir ay kadar yaylada kaldık. Teşrîn-i Evvel'de Ayas Gölü yakınında otururken Iğdır tarafından Siron [Dero] kumandasında bir müfreze ve ortadan Yezîdîlerden Cihângir ve Kağızman tarafından Hasan Ağa'nın oğlu Yusuf Bey çeteleriyle bize üç koldan ta'arruz etdiler. Top ve makineli tüfenk ve bomba ateşlerine karşı durmak mümkün olamadı. Biz bu yoldan kurtulmağa çâre ancak Osmanlı tarafını bulabildik. Binlerce koyunumuz kaldığı gibi yüz hânedan ancak on iki hâne halkı sağlıklı Osmanlı toprağına yetişdik. Mütebâkîsi esîr kalmışdı. Yüz elli gün sonra çadırlarımızda bir şeyimiz kalmış mı diye bakmağa gitdiğimiz zaman kafaları parçalanmış ufak yavrularla vücûdları süngü yarasıyla delik deşik olmuş ba'zı erkek ve kadınlarımızı bulabildik. Kızlarımızın kâmilen esîr olarak götürüldüğünü anladık. Şimdiye kadar sefil bir hâlde yaşamakta idik. Bu def'a köyümüze geldik. Bütün evlerimizi yanmış bulduk. Harâbe köşelerinde kaldık.

Hüseyin oğlu Haydo'nun ifâdesi

Biz, Osmanlı ordusu Kafkas'da tren hattı civârında bulunurken biz de Gökçeğöl civârındaki dağlarda [Aktaş, Sıçanlı, Kızılharâbe] bu üç köy ahâlîsi yaylada idik. [1]334 Ağustos on beşinde Ermeni kuvvetleri sabâhleyin erken yaylada çadırlarımızı ihâta etdiler. Hiçbir kabâhatimiz olmadığı hâlde üzerimize ateş etmeğe ve biraz sonra hücûma başladılar. Rus hükûmeti ordusu çekilirken bütün eslihâsını Ermenilere terketmiş bizlere bir tek tüfenk bile vermemişdi. Biz bu düşmanın bir tarafını yarararak kaçdık. Üç köy ahâlîsinden ancak yirmi hâne yalnız erkeklerle kuvvetli olan kadınlar bir kaç çocukla canımızı kurtarmış eşyâ ve mâllarımızla mütebâkî insanlar kâmilen Ermenilere kalmışdı. Biz Develi'ye geldik, oturduk. Bir ay sonra Osmanlı ordusu çekildi. Bir ay kadar daha Develi'de oturabildik. Güntepe Güvarlı Deli Hartin oğlu Haço ismindeki bir Ermeni zâbiti Develi'de köyün içerisindeki İslâmları Kafkas'da mahvetmek Ermenistan'ın istikbâli için Ermenilere büyük bir vazîfedir diyerek muhtârın kafasını yaraladı. Bir gün sonra da yine köyden yol yaptıracağız diye Kamerli'ye götürüp balta ve hançerle kafalarını parçalamış, gözlerini çıkarmışlardı. Biz fenâ hâlde korkmuş Allah'a yalvarmağa başlamışdık. Teşrîn-i Evvel'de Matos Ağa'nın oğlu Peryam Ağa kumandasında Ermeni taburları top ve makineli kuvvetleriyle köye hücum etdiler. Biz hemen Başkend civârına geçmek üzre Aras'a koşduk. Ermenilerin bir kısmı köydekilerini öldürürken diğer bir kısmı da bizi ta'kiben Aras'a kadar geldiler. Karırlarla, küçüklerin bir kısmını su götürdü. Üç yüz kişi karı[b]i de Ermeni süngüleyüp Aras nehrine atdılar. Sulara katdılar. Aras nehrini ve kenârını mazlûmların bî-günâh ma'sûmcukların ve kadınların âh ü enîni suda boğulurken husûle gelen boğunuk seslerle ve kırmızı renge boyanmış çehresiyle âdetâ mahşerden bir numûne idi. Develilerden pekçok telefât olduğu gibi bizim kendlilerden de ancak altı erkek ile dört kadın kendimizi kurtarabildik. Ağrı dağına çıplak ve perişân bir hâlde kavuşduk. Şimdi perişân bir hâlde gurbet yerlerde dolaşmakdayız.

Alikızıllı Güllü oğlu Mabo'nun ifâdesi

[1]335 senesi Mayıs ibtidâsında bütün köy halkı biz Taşburun'un gerisindeki yaylada idik. Mayısın onuncu günü idi. Başkendliler Mardiros kumandasında üç yüz kadar bir Ermeni kuvveti bizim komşumuz olan Ermeni Alikızıllı köyünden Azis oğlu Rubin ve arkadaşları önünde kulağuz olduğu hâlde çadırlarımıza yanaşup etrâfımıza dağıldılar. Bize gülle atmaya başladılar. Biz uykudan kalkmış olanlardan yirmi erkekle, dördü mecrûh olmak üzre on bir kadın iki çocuk Ağrı dağına kaçabildik. Yatakda kalanlar ihtiyâr olup kaçamayanlar, kundakdaki çocuklarımız bile, altmış kadar at, bin kadar koyunumuz, eşyâ ve mâllarımız Ermenilere kaldı. Biz bir ay kadar dağlarda dolaşdıktan sonra yine vak'a mahallini boş

bulduğumuzdan avdet etdik. Esîr kalanların süngülerle, bıçaklarla kâmilten parçalandığını gördük, bu şehîdlerin kemikleri çadırlarında açıkdadır. Ermeniler köyümüzü de yakmış, şimdiki gibi harâbe bir hâlde bırakmıştır.

Cevâd Bey oğlu Ahmed Bey'in ifâdesi

Biz [1]334 Eylül'de Revan'a üç dört sâ'atlik mesâfedeki Burunluk köyünde idik. Eylülde Osmanlı ordusu kendi hudûduna çekildiği zaman bize bundan sonra sulh oldu. Ermenilerle kardaş gibi Nikola zamânında nasılsa öyle geçinegeliniz diye tenbîhâtda bulundu gitdi. Teşrîn-i Evvel ortasında Ermeni hükûmeti tarafından Mardiros oğlu Dero bizim köye geldi. Ahâlîyi başına toplayarak nutuk söyledi; “Artık şimdiden sonra Ermenilerle İslâmlar rahat rahat yaşayacaklar, düşmanlık kalmamıştır” gibi sözlerle bizi aldatdı. Beş gün sonra sabâhleyin birdenbire köyün her tarafının sarıldığını üzerimize top ateşinin atıldığını gördük, şaşırdık. Bir sâ'at geçmemişdi, süngülerle hurra diye hücûma kalkdılar. Biz Aras nehrine koşduk. Suyun öbür tarafına geçtik. Kırk erkekle yirmi beş kadın elli çocuğumuz süngülerle parçalandı. Mâl, eşyâ, at ve develerimiz kâmilten orada kaldı. Yirmi erkekle, on bir kadın, dört çocuk kurtulmuşduk. Çocukları Aras nehri boğdu. Bu felâketden sonra şimdiye kadar Ağrı dağı ve civârında perîşân yaşadık. Şimdi de harâb köylerin, ıssız duvar köşelerinin ortalarında bulunmaktayız. Hânümânımızı Ermeniler böylece mahvetdi.

Abdî Ağa oğlu Ramazan kendin ifâdesi

[1]336 Haziran'da idi, Zengibasâr ahâlîsini Ermeniler öldürmeğe, kurdlar gibi parçalamağa başlamışdı. Birgün sabahleyin düşman, köyün üstünden on kadar topla köyü bombardmana başladı. Yıkılan evlerden köyün hâricine kaçanlar da makineli tüfenk ateşleri altında kaldılar. Otuz adamımız öldü. Bütün eşyâ, mâllarımız, hayvânâtımız köyde kaldı. Biz yalnız kendimizi Ağrı dağına atabildik. O gün Zengibasâr'dan kaçup Aras nehri kenarına gelen yüzlerce İslâm Acem'i diri diri Aras nehrine atdı. Zavallılar suda boğulurken Ermeniler nişân ta'limi yapıyormuş gibi kurşunla öldürmekde idiler. Biz bu zâlimâne hareketi seyrederken kendi derdimize ağlıyorduk. Şimdiye kadar çerge-perîşân dolaşdık. Şimdi köyümüzü Ermeniler yakmışlar, harâb bir hâldedir. Sefil bir hâlde yaşamaktayız.

Nevruzlu Mehmed oğlu Abbas Ali'nin ifâdesi

[1]334 Teşrîn-i sâni'de Osmanlı ordusu Kafkas'dan çekildi. Biz özkendimizde kaldık. Aradan on beş gün geçmekte idi, Aram Paşa bizim köye

geldi, Ermeni hükûmetine teslim olmaklığımızı söyledi. Biz de teslim olmaklığımıza karar verdik ve teslim olduk. Artık Ermeni hükûmetinin tâbî'î idik. Aram'dan sonra Revan hakanından Başgiritli meşhûr Dolu Gazar [Deli Kazar] ismindeki çetebaşı kende 300 kadar avaneleriyle köye geldi. Size sözüm var diyerek iki mahallenin bütün erkeklerini bir yere toplayup büyük bir eve koydu. Kadınları da bir eve topladı. Bizim aşağıdaki mahallenin başına nevbetçiler dikdi. Bu iki mahalleye birimizi bırakmadı, hergün köy bağçelerinde tek tük silâh sesleri feryâd, vuku'âtlar işidiliyordu. Biz o taraflara bakmak için gitmek istediğimiz zaman Ermeni askeri süngüledi. Kimse evinden dışarıya çıkamazdı, en nihâyet bir gün bağçelere gittik. Orada iki kişinin bir ağaca bağlanarak yakılmış, öbür tarafda bir adamın büyük bir ağaca sarılarak kollarından ağaca çivilenmiş, gözleri oyulmuş, karnı delinmiş, ba'zı adamların kürekle kafaları parçalanmış, ötede on iki kişinin birbirine bağlandıktan sonra kurşuna dizilmiş diğer bir tarafda birkaç ihtiyâr kadın saçından ağaca asılmış, kolları kesilmiş, on beş kadar küçük çocukların karınlarından geçmek sûretiyle bir uzun sırık uzatılmış, jimnastik ağacı gibi meydana dikilmiş ağaç bütün çocukların delinmiş karınlarından geçmiştir. O iki mahallenin muhtelif evleri yanıyor, ma'sûmların feryâd-ı âh ü zârî âsumâna çıkmış, kemik kokuları âfâkı sarmışdı. Bu fecî manzaranın bizde husûle getirdiği korkutduran akılları âdetâ dünyâya geldiğimiz günden beri içerisinde yaşadığımız bağçeleri tanıyamaz olduk. Bağçelerden dışarı çıktığımız zaman köy ağasının kafası köşe başında bir ağaca dikilmiş gördük. Yaşadığımız bağçelere girmeğe artık tahammülümüz kalmadı. Sükûtu ihlâl ederek gayr-i ihtiyârî bağırıp bu [me]zâlimden sâlim kalmış olan kendi mahallemize koşduk. İki gün evvel Serhatikof ismindeki Ermeni sergerdesinin birdenbire hiddet sâ'ikasıyla bize söylediği sözlerin doğru olduğu, Kafkas'da İslâmları imhâ etmek politikasının tatbik edilmekte bulunduğunu bütün evlere i'fân etdim. Geceleyin sabaha karşı bütün çoluk çocuk, kadın erkek kâmilen eşyâmızı, mâl ve mülkümüzü bırakarak perîşân bir vaz'iyette âbâ ve ecdâdımızdan kalup bizi besleyen güzel köyümüzü terketmiş, Aras nehrine gelmiş, suyu geçmeğe başlamışdık, ağlayan çocukların feryâdı, ihtiyâr kadınların sadâları, insafsız kalbi hâ'in Ermenilere kadar gitti ki Ermeniler hücum ederek Aras nehri kenarında bomba ateşlerini yağdırmağa başladılar. Hepimiz kendimizi köpürmüş, kalkmış akan Aras deryâsına suya atmağa başladık. Bomba ateşinden süngü darbesinden kurtulanların ekserîsini zâlim su götürdü, suyu can kuvvetiyle yarup geçmek isteyenlerin makineli tüfenk ateşinden müte'essiren suya gark oldu, iki yüz elli hânelik bin nüfûsluk bir cemâ'atden selâmetle yirmi kadar erkek ve dört kadın kurtulabildik. Cümle eşyâ ve mâlımızı Ermenilere bıraktık. Başkend ahâlîsinin himmetine mürâca'atla ve sâhib-i nüfûzlara dehâlet etdik. Şimdiye kadar birçok devlete mâlik olduğumuz hâlde çobanlıkla ve amelelikle vakit geçirdik. İki ev Başkend ahâlîsi ile beraber Ermenilere teslim olduk. Berây-ı maslahat edilmiş müsâ'ade üzerine Revan'a gitdiğim zaman o vak'ada Ermenilere esîr kalan bâkire

kızlarımızdan dördünü Revan kârhânelerinde ülfet[d]e bulunduğu re'yü'l-'ayn gördüm. Gördüğümüz bu mezâlîmi izhâr için büyük devletlere arzedilmek üzere ifâdede bulunuyorum.

Serrâcelerden Meşhedî Mehmed'in Bağrek (?) kızı Bala'nın ifâdesi

[1]336 Haziran ayında idi, öğle üzeri Dero ve Başkendli Hüseyin Bayralof kumandasında birçok Ermeni askerinin köyün altına geldiğini muhtârımız söyledi. Bir sâ'at geçmeden köye top gülleleri düşmeğe başladı. Bılumut (?) [makinelî] kurşunları köye yağmur gibi yağıyordu. Köyün üç tarafı sarılmıştı. Biz erkek, kadın kâmilan Aras nehrine doğru kaçmağa başladık. Ermeni süvârîleri yolumuzu kesdiler. Birçoğumuzu kılıncdan geçirdiler. Biz bağ ve tarlalara dağıldık. Her taraftan yine Aras'a koşduk. Kendimizi suya atdık. Biz suyu geçmek için can çekiştirirken, Ermeniler kurşun ve bombalarla bizi boğmağa, mahvetmeğe çalışıyordu. Yüzlerce erkek ve kadınlarımızı su götürdü. Ekserimiz yaralı olarak yirmi erkekle, on bir kadın, dört-beş çocuk kurtulduk. Başkend'e canımızı atdık. Şimdiye kadar dilenmekle vakit geçirdim. Erim, anam, babam suda boğulmuşdu. Üç çocuğumdan ikisi aç ve çıplaklıktan öldü. Şimdi bir çocukla harâbelerde can çekiştirmekdeyim.

Uluhanlı'dan Mehmed'in zevcesi Hamse (?) kadının ifâdesi

Ben köyde esâsen fakîr, bi-kes idim. İki yetim sâhibi idim. Bağ ve tarlalarda yemiş toplar, başak toplar iki yetim balamı besler idim. [1]336 Haziran'ın on beşinde idi. Deli Kazar isimindeki Ermeni zâbiti on kadar süvârî neferiyle tarlalarda yanımıza geldi. Bize yaklaşıp yaklaşmaz üzerimize kılınc çekerek, üzerimize hücum etdiler. Yanımda çıplak iki evlâdımı kılıncı parçaladılar. Ben de omuzda açılan kılınc yarasının te'sîriyle düşdüm. Tarlada kanın içinde akşama kadar kaldım. Köyün her tarafında toplar atılıyor, muhârebe oluyordu. Gece sürüne sürüne Aras nehrine geldim. Başkendli Meşhed Bala'nın nökeri beni sırtına alarak Aras nehrinden geçirdi. Başkend'de o vakitten beri dilenmekle vakit geçirdim. Kocam da Uluhanlı'da öldürülmüştür.

Hasanverdi kerîmesi Haydar'ın zevcesi Zeyneb kadının ifâdesi

[1]336 Haziran'ında Ermeniler top ve makineli tüfenkle köye hücumla başladılar. Biz kendi koca ve çocuklarımız ve bir iki ev komşumuz ve mâllarımızı, eşyalarımızı bırakarak kaçmağa başladık. Köyün alt yolunu kesen Ermeni süvârîleri üzerimize hücum etdiler. Kocamla bir çocuğumu kılıncı kesdiler. İki ufak

çocukdan başkasını kâmilten kırdılar. Dört kişiyiz, iki kadın başını alarak ağaçların dibine götürdüler. Bizim ırzımıza geçdiler. Ağaca bağlıyorlardı, zâbitleri bağardı, hemen bizi orada bırakarak atlarına binip gittiler. Giderken iki çocuğumuzu da yol üstünde iki biçdiler. Akşam karanlığından bi'l-istifâde Kerimbeyli köyünün karşısına geldik. Aras nehrini geçtik. Başkend'e iki karıyla üç çocuk geldik. Şimdiye kadar sokaklarda dilendik. Bir çocuğum da şimdi açlıktan ölmektedir. İşte hâl-i sefâletimiz, perîşâniyetimizi gördüğünüz gibi. Dünyadaki kadınlara yazınız. Bize de şefkat etsin, acınsınlar.

Kamerli'den Muharrem oğlu İmâm Ali'nin ifâdesi

[1]334 Teşrîn-i Evvel'de Osmanlı Ordusu çekildikten sonra Teşrîn-i Sânî'de Kamerli'den Hamail Baba Haton ismindeki Ermeni zâbiti ile üç yüz kadar Ermeni piyâdesi köye geldiler. Evvelâ genç erkekleri yol yaptıracağız diye topladılar. Bir iki kerre genç kızları bağırarak elimizden aldılar. Her gün köyümüzün önünde âile ve kızlarımızın nâmûsuna tecâvüz etdiler. Köyün ileri gelenlerini keserle yonmak sûretiyle etlerini koyun eti gibi parçaladılar. Hattâ köyün büyüklerinden Hacı Bayram ile Hacı Abidin ve Tahir Ağa'yı para vereceğiz diye el ve kollarından ağaçlara çivilediler. Bonaparaşan isminde bir doktor evvelâ kalbi açmak, ciğerlerini çıkarmak, dudaklarını kesmek gibi envâ'-ı işkencelerle her üçünü de öldürdüler. S..lerini keserek ağızlarına koydular. İki gün köyün pazarında teşhîr etdiler. Ba'dehu karılarını bunların karşısında uzun bir ağaçdan saçlarından asdılar. Kamerlili Boğosek Hayko ismindeki Iramof familyasından bir yüzbaşı, Tahir Ağa'nın kızını mescide götürüp orada cebren ırzına geçmiş ve hançerle kızı boğazlamışdı. Biz bu fenâlıkları görür, kolları kırılmış kuşlar gibi çırpınarak, bir gün sonra bizim İslâm mahallesini abluka etdiler. Balta ile, destere ile adamlarımızı kesmeğe başladılar. Birçok adamları toplayup hemân bir eve dıkarak yakmakda idiler. Biz damlardan bağçe duvarlarından bi'l-istifâde mâl ve eşyâlarımızı bırakarak kaçmağa başladık. Bizi ta'kîb etdiler. İki yüz hânelik İslâm mahallesinden ancak yirmi hâne Aras nehrine gelmiş iken bizi süvâriler dutup dutup Aras nehrine atdılar. Biz kaçanlardan onsekiz kişi kurtulabildik. Mütebâkîsi kâmilten öldürülmüş, sularda boğulmuşdur. El-yevm Revan kârhânelerinde mevcûd kızlarımız vardır. Bunları her ne kadar almak istedik ise de vermediler.

Cilehan köyünden Hasan oğlu Mehmed'in ifâdesi

[1]334 Teşrîn-i Evvel'de Osmanlı Ordusu gitdi. Biz Ermenilere teslîm olmuşduk. Ermeniler evvelâ bizim silâhlarımızı topladı. Birgün köyümüze 600 nefer kadar Ermeni saltadı geldi. Derilerli Simon'un oğlu Arşak, Kamerlili Baba Hanof oğlu Aram, Kamerlili Bogos oğlu Çakhof kumandanları idi. Bizi kâmilten

köyün altında erkek kadın, çoluk çocuk bir bağçeye topladılar. Üzerimize makineli ateşleri yağdırmağa başladılar. Kırılan kırıldı, biz kurtulanlar bağçelere dağıldık. Aras kenarına geldik. Aras nehrinde Ermeni askerleri vardı. Tutduklarını suya atıyor, genç kızları dutup bağlıyorlardı. Biz sağdan soldan gizlice suyu geçüp kurtulanlar iki yüz hânelik köyden ancak yirmi iki kişi, dört kadın idik. Eşyâ, mâl, hayvânâtımız da Ermenilere kaldı. Bir çöp bile kurtaramadık.

Şeyhler köyünden Mansur oğlu Rüstem'in ifâdesi

[1]334 Teşrîn-i Evvel'de Develili Livan Ağa, Ebrehanlı Yüzbaşı Koğas, Yüzbaşı Davud Bey oğlu Timur Bey yedi yüz kişilik bir kuvvetle bizim köye geldiler. Sabahleyin erken hiçbir şey söylemeden, anlatmadan katli'âma başladılar. Ben büyük oğlumla beraber samanın içerisine girdim, saklandım. İki gün köyde katli'âm devâm etdi. Silâh sesleri kesilmedi. Kurtlar, ayılar gibi çoluk çocukları ve ihtiyâr kadınları yerlere sürüyüp parçaladıklarını samanlığın penceresinden gizlice bakarak görürdüm. Artık köyde sükûnet bulunca yavaşca dışarıya çıktım. Kimseyi görmeyince Aras nehrine koşdum. Nehrin kenarına kadar şehîdlerin üzerinden geçdim. Tarla kenarından giden su harkı kan rengini gâ'ib etmemiş, Aras nehrine kırmızı sular akıyordu. Aras'dan geçerken oğlumu da su götürdü. Suyun öbür geçesinde kenarında bir şişmiş cesed gördüm. Bu benim küçük kızım idi. Ermenilerin suda boğdukları bu güzel kızı bağrıma basup ağırlarken gözüm karşı yakada bir lâşeye rast geldi. Bu da Hacı dayım idi. Bütün Aras nehrinde boğulup suyun kenara atdıklarını saymışım. Tamam iki yüz yirmi adam idi. Sonra Başkend'e geldim. Benim gibi saklanup da belâdan kurtulanların adedini on sekiz kişi, on kadın, dokuz çocuk sayabildim. Köyümüzün bütün nüfusu bin üç yüz olduğu hâlde şimdi kırk kişi kadar ancak kalabildik. Şu hâlde bin iki yüz kûsûr adamımızı hûn-hâr Ermeniler kan içerisinde bırakup öldürdüler. Hiçbir kimse köyden bir tek hayvân veyâhûd bir parça eşyâ kurtaramadık. Hepsî Ermenilere talan oldu. Şimdi sefil, bî-kes, aç, çıplak, garîb zokak köşelerinde beklemekteyiz.

Fakirler köyünden Hasan oğlu Oruc'un ifâdesi

[1]336 Teşrîn-i Sâni'de Nevruzlu Asador Sako oğlu Arşin, Mobrez oğlu Nekabet, Zalo oğlu ismindeki Ermeni zâbitleri kumandasında 250 Ermeni neferi bir topla köyümüzü sabahleyin sardılar. Beş yüz erkek toplayarak, bir iki eve toplayup kapatdılar. Birer birer yanımızdaki evden çıkarup öldürmekte idiler. Biz iki yüz kişi mescidde idik. Gice arka duvarı delerek Aras nehrine geldik. Ermenilerden arkamızdan koşmağa başladılar. Su kenarında tutabildiklerini öldürüp suya atdılar. Tutamadıklarını su üzerinden geçerken öldürdüler. İki yüz kişiden

ancak on dört kişi kurtarabildik. Biz Kerimbeyli'de on gün kadar oturduk. Bir gün köye yakın olan Aras kenarından birisi geldi. Gittik, bir genç kızımızı su aparmakda idi. Kızı sudan kurtardık, getirdik, istirahat ettirdik. Sabahleyin Emine ismindeki bu hocanın kızı yana yakıla ber-vech-i âtî anlattı; "Ermeniler eve topladıkları 300 kadar kişiyi birer birer boğazladıkları sonra evle beraber yakdılar. Çocukların kafalarını ezmek sûretiyle yok etdiler. Kundakdaki çocukları bacaklarından ayırıp taşlarda parçaladılar. İhtiyâr kadınları ağaçdan asdılar hattâ köyün mezârlığından üç gün sonra Âliye Hanımı mezârdan çıkarup Avadis isminde bir asker vaktiyle bu karıda gözüm kalmışdı diyerek bî-rûh âhiretine kavuşmuş bir kimsenin ırzına bile geçmişdi. Benim dört gün mütemâdiyen on beş nefer sıra sıra gelerek ırzıma geçmişlerdi. Beni Revan'a götürüyorlardı, köyün içinden kaçarak dayımın evinde ahırda saklandım. Birgün bekledikten sonra kaçarak buraya geldim. Bütün mâl, eşyâ, davar ve sâ'iremizi Ermeniler beş gün mütemâdiyen Kamerli'ye, Nevruzlu'ya taşıdılar" diye kadıncağız hikâye etmişdi. Şimdi aç, çıplak mahalle köşelerinde dolaşmakdayız.

Alimehmed köyünden Kurban Ali oğlu Fethullah'ın ifâdesi

[1]334 Teşrîn-i Sâni'sinde Ermenilere teslim olmuşduk. Ermeniler köylere ara sıra hücum eder, adam keser, kız kaçırır, mâl götürürlerdi. Bir gün sonra bizim köyde katli'âm yapılacağını hissettik. Mâl ve eşyâmızı bırakarak İran'a kaçdık. İran'da kaldık. [1]336'da edilen müsâ'ade üzerine tekrar Zengibasar'a geldik. [1]336 Haziran'da bin kadar piyâde ve süvârî kuvvetiyle Ermeniler köye hücum etdiler. Katli'âma başladılar. Ben tüfenk patlamağa başlarken mescidin kubbesine girüp gizlendim. Üç gün katli'âm devam etti. Bütün ileri gelenleri, erkek kadın kesdiler. Ayırdıkları genç kızları ve mâl, eşyâ, koyunlarımızı götürdüler. El ayakdan çekildikten iki gün sonra ben suyu geçerek Başkend'e geldim. Bin beş yüz kadar nüfûsdan köyden kaçıp da kurtulan elli erkek, yirmi kadın, on beş çocuk olduğunu işitdik. Bu sûretle bir imhâ politikasını hedefi olarak şimdi pek sefil ve aç bir hâldeyiz.

Başkendli Meşhedî Bilâl Bey'in ifâdesi

[1]334 Teşrîn-i Sâni'de Osmanlı ordusu Kafkas'dan çekildikten sonra Ermeniler Zengibasar, Kernibasara (?) ve Yedibasara ve havâlisindeki köyler ahâlîsini katli'âma başladı. Kafkas'daki İslâmlar aleyhine Ermeni çete hükûmete bir imhâ politikasının tatbîk edileceğini işitmişdik. Bu sıralarda hakikatı tatbîkinden anladık. O kadar fecî'âne hareket icrâ ediliyordu ki, yeryüzünde yaşayan insânlardan Ermenilerden başkasının açmayacağına şübhemiz yokdur. Ne rezâlet, ne fenâlık.

Ba'zen yanibaşımızdaki Aras nehri, Erzurum'dan geçerken hâ'iz olduğu güzel rengini Ermenilerin mıntıkasında değışdirmiş, kan rengini almış, çok zamanlar köpük yerine insan cesedlerini götürmüştü. Suyun insanları boğduktan sonra petek gibi şişmiş cesedleri kenarına atması ve bu cesedlerden husûle gelen müte'arrız koku o muhitdeki havayı izâ'a ederdi. Gün geçdikçe bir vak'aya şâhid oluyor, biz işkence yapıldığını işidiyorduk. Bi't-tab' bu denâ'et mıntıkası büyüdü, genişledi. En nihâyet bizim köye dayandı. Üç gün evvel komşumuza revâ görülen hâlâtın bizlere de yapılacağını hissettiğimizden bir sabah bütün eşyalarımızı kıymetli mâllarımızı köyde terkedüp firâr etmek, İran'a geçmek mecbûriyetinde kaldık. Aras kenarına ta'biye edilen topraklar köyümüz bombarduman edilir, birçok ma'sûm, bî-günâh kimseler harâbeler ve enkâz altında kalır idi. Köyden hârice çıkanlar da makineli tüfenk ateşiyle imhâ ediliyor idi. Biz İran'a gittik. Sonra [1]336'da tekrar köyümüze geldik. Köyü harâb bir hâlde bulduk. İşte gördüğünüz bu köy sefiller, açlar yurdu olmuş, baykuş yuvasına dönmüştür. Hiç olmazsa günde dört kişi açlıktan ölüyor, suyun o kenarındaki bir fıkır-i sakîm sâhibi milletin refâh, sa'âdeti te'mîn edilmişken bu taraftaki mazlûmânın açlıktan ölmesine hangi nev' benî-beşer râzıdır. Hangi millet ve devletin târîhinde esîr olan bir düşmanın hattâ kadınların bile binâ dâhiline koyularak yakıldığı, kül edildiği kaydedilmiş ve hikâye kılınmıştır. Acaba bu mazlûmânın âh ü zârlarını, intikâmlarını Cenâb-ı Hakk ne zaman Ermeni kâtillerinden alacaktır.

Abdullah oğlu İskender Cennetâbâd

[1]334'de Osmanlı ordusu Kafkas'ı tahliye mecbûr olarak çekildi. Ermeniler Bülbül oğlu Meleküm, Aleksan oğlu Bekarat, Mardiros oğlu Dero [Siron] Efendi kumandanları başlarında olduğu hâlde iki bin kadar süvârî ve piyâde kuvvetiyle top ve makineli tüfenkleriyle gayr-i müsellağ olarak Şıracı Gökçeli, Duhanşalı, Bayat, Kaçar, Zülfıkar, Karakoyunlu köylerine ta'arruz edüp, Ağrı dağı eteklerine kadar köylerde, yazılarda tuttuklarını keddiler. Birçok kadın ve çocuklarımız koyun gibi kurban edildi. Pek az kimseler kurtulabildi. Şimdi bile âsârı ile müsbettir. Bütün yazılar kafa kemikleriyle, kol ve bacak kemikleriyle doludur. Sürmeli ve havâlisi bir kassâbhâne olmuş idi. Hâl-i hâzırdaki manzara buna bir delildir. Bütün mâl, eşyalarımız da Ermeniler almıştır.

Hızır köyünden Ali oğlu Vezre Bey'in ifâdesi

Rus Hükûmeti inhilâle yüz tutmuş ordusu perîşân olarak dâhile gitmiş, Ermeni zulmü başlamıştı. [1]334 bidâyetinde Osmanlı ordusu biz Kafkas Müslûmânlarını tahlîs-i girîbân eyledi. Bizi himâyesine aldı. [1]334 Teşrîn-i Sâni'sinde hâricî te'sîrle bu şanlı, şefkatli Osmanlı ordusu Kafkas'dan çekildi.

Başımıza bir Ermeni çete hükûmeti çıktı. Artık bir belâ-yı cürm kesildiler. Muhtelif gün ve zamanlarda başlarında zâbitleri olduğu hâlde bölük bölük askerleri köylerimize ta'arruz eder, eline geçirebildikleri adamlarımızı boğazlarlar, envâ'-ı denâ'etle bir rezâletle parçalar, mâl, eşyâmızı götürürlerdi. Bize teslim olmağı teklîf etdiler. Teslîm olmağa karar verdik. Fakat o günlerde Kağızman ve civârındaki teslim olmuş köyleri ve ahâlisini katli'âm yaparak mahvetdiklerini haber aldık. Bunun üzerine insan öldürmekle lezzet-yâb olmuş, cinâyetle iftihâr etmekde bulunmuş hûn-hâr bir millete, denî bir hükûmete, zâlim Ermenilere teslim olmak imkânı kalmadı. Evvelce İngilizlerin adâletine güvenmişdik. Onunda bir blöfden başka birşey olmadığını çabuk anladık. Kağızman tarafına firâr etdik. Bütün ahâlî müctemî'an gıtdik. Dağlar başında olsun rahat yaşamak arzu etmişdik. Heyhât ki Ermeniler Kağızman, Penek ve Kulp mıntıklarında barbarlıklarda bulunmağa yeltendiler. Vaniskopolik'den bir tabur Ermeni askeri Morad Bey'in kumandasında birtakım Yezidî çeteleri de ağaları Cihangir ve Mahmud Beylerin kumandasında obalarımıza, çadırlarımıza ânî bir ateş basını ile top ve makineli tüfenklerle ta'arruza başladılar. Ermeni süvârîleri bu köylerde insan lâşeleri üstünde manej (?) ta'limi yapmağa başlamış, ufak yavruları ihtiyâr kadınları, köyün en meşhûr delikanlılarını boyunlarından bir def'ada kılıncla kesmek, ba'zısının bağrını mızrakla deşmek sûretiyle idmân ta'limleri yapmakda âdetâ bu ameliyâtla âdetâ teftiş edilmekte idiler. O dağ ve taşlar barut kokuları içinde kaldı. Vâveylâlar, feryâd-ı zârlar âsumâna çıkmış yükselmişti. Te'essüf olunur ki, hemde o sıralarda Kafkas'da müsâvât i'lân etmiş koca İngiliz me'mûrları pek yakında oldukları hâlde bu kokuyu hissetmemiş, bu velveleyi duyup da imdâdımıza koşmamışdı. Yalnız belki mu'âvenet ve himâyeye koşar diye Osmanlı ordusu hudûduna tecessüs ediyorlardı. İşte bu hâl ile de diyebiliriz ki icrâ edilen mu'âmele-i hûnrizâne yapılan katli'âmlar karar verilmiş bir program, çizilmiş bir plân icâbatı idi. Buna şübhemiz kalmadı. Artık bu denâ'et ve bu âdîlîği dünyanın her mıntikasına i'lân etmeğe hâmîsi bulunduğumuz müşfık, âdil pek büyük Osmanlı hükûmetine ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bir vazîfe biliriz. Bu muhârebelerde 150 kadar erkek, 400 kadın, 270 ufak yavrucuklarını parçalanmış, 30.000'den fazla koyun, 1.200 inek, 75 at, 900 öküzümüz zâyî' olmuş, bütün köylerimiz yakılmış, yıkılmış, harâb edilmiştir. Biz şimdi harâbe köşelerinde imrâr-ı hayât etmekteyiz. Acından ölenlerimiz var. Sefil kalanlarımız çokdur. Artık merhamet, adâlet!..

Meşhed oğlu Hüseyin oğlu Zülfikâr'ın Meşhedî Şükrü'nün ifâdesi

Osmanlı taburları Kafkas'dan gıtdikten sonra biz öz kendimizde idik. Kendi iş ve ticâretimizle meşgûl idik. Kafkas'da adâlet i'lân edilmişti. Tâbî' olduğumuz Ermeni hükûmeti bizden para, mâl, davar, eşyâmızı vergi olarak ister, ba'zen cebren götürürdü. Hattâ üniformalı zâbitler bize para ile mâl satar, arkasından bir

diğer jandarma veya Ermeni askeri bu mâl benimdir diye elimizden çeker alırdı. Sonra şulluk (kargaşalık) tamamıyla baş gösterdi. Bağçede, tarlada, yolda nerde rastgelirse adamlarımızı öldürür, soyar envâ'-ı fecâyî' yaparlardı. Adamlarımızın kesilmiş parçalarını Iğdır'daki Naçali'nin Haçator Ağa'ya, Melek Moradof'a gösterüp artık fenâlığa nihâyet verilmesini ricâ ettiğimiz zaman, şikâyetimiz nazar-ı i'tibâra alınmadığı gibi dayakla bizi habse bile tıkarlardı. Bu hâlât bir ay kadar devâm etti. Hattâ bir gün Sadık oğlu Hacı Rıza Ağa, Meşhedî İsmail oğlu Meşhedî Muhtar ve daha iki kişiyi Mülâzım Ardaş da'vet etmişti. Da'vetde bir parça yemeği getirmişler, ağalar yemek yerken içinde insan parmağı görmüşler, hemen korkarak yemekten vaz' geçmişler. Ermeni zâbitinden su'âl ettikleri zaman, Ardaş, Ermeni hükûmetinin her istediğinde vermezseniz kızlarınızı geceleri bize göndermezseniz, üç gün evvel Karakoyunlu'dan Yarma'ya giden bir adamınız gibi hepinizi kesüp, böyle çorba yapar köylülere yediririz diye cevap vermiş ve ağalarımızın ağzını, yüzünü kanlar içerisinde bırakup göndermişlerdir. Bir gün sonra o zâbit köye geldi. Büyük iki ağayı da köyde süngülediler. Aynı günlerde Külek köyü vak'ası zuhûr etti. Külek köyünde erkek, kadın ve çocukları evlere doldurup yakmak, su kuyularına atup boğmak, susuz kuyulara gömmek, doldurarak üzerlerini diri diri toprakla doldurup öldürmek gibi zulümlerin yapılmış olduğunu ma'a't-te'essüf işitdik. Bir gün sonra üç Ermeni zâbiti on bir askerle sarhoş olarak köye geldiler. Davul-zurna çaldırarak Kerbela Ali Paşa'nın kerîmesi Gül'izâr Hâtûn'u çırılçıplak edüp oynatdılar. Bu mezâlîme, fecâyî'a tahammülümüz kalmadı. Ne İngiliz ne mingiliz Ermenilerin bilünmüş, keskinlenmiş hançer-i kakhârlarına karşı duramayacaklardı. Bir gece Ermenilerden gizli bütün köy ahâlisi mâl, eşyâ, davar ve koyunlarımızı bile köyde bırakup yalnız kendi canımızı bu belâdan kurtarmağa başladık ve Ağrı dağına doğru kaçtık. Ermeniler bu hareketimizi haber almış Yarma karakolundan yollarımızı kesmişlerdi. Biz bu Ermeni pusularına yanaşmışdık. Her taraftan makineli tüfenkler, bombalar ateş edilmeye başladı. Yarma mıntıkasında vâveylâlar kopdu. Artık süngü ile öldürülenler, kılıncı parçalananlar, beyinleri deşilenlerin haddi var, hesâbı yok idi. On kişi kadar mecrûh ve zedelenmiş erkeklerle bir kadın kurtarabildik. Mütebâkî insanlarımız yırtıcıların elinde kalmıştı. Ağrı dağından Bâyezîd'e geçtik. Hattâ bir zaman sonra büyük Amerika hükûmeti tarafından Bâyezîd'e gönderilmiş paşalara, kumandanlara ricâ ettik. Derdimizi anladık. Hiçbir kimse, hiçbir millet ve devlet bize acımadı. Yalnız Osmanlı hükûmeti bizi şimdiye kadar âğûş-ı sefkatinde besledi. Şimdi köyümüze geldik. Yıkık duvarlardan başka birşey bulamadık. Bi'z-zarûr sağlam kalmış olan büyük Ermeni köylerinde barınıyoruz. Acıklı bir vaz'iyetdeyiz.

Kafkas'ın İslâm köyleri azîm bir melhameye dönmüş,
Bütün vukû'âta şahid yanık, kırık kemikler meydânda yığılmış,
Mazlûmânın intikâmını almak Allâh'a kalmıştır.

BOA. HR. SYS. 2878/79

ERMENİLERCE CEMİL VE MÖKÜZ KÖYLERİNDE
YAPILAN KATLİÂM

Eski adı İslamkarakilisesi olan Cemil köyünde Ermeniler tarafından tabrih edilen 66 hânede bir günde öldürülenlerle yağmalanan mallarının miktarı; Möküç köyünde de esir alındıktan sonra 150 kadar erkek, kadın ve çocuğun katledildiği ve bu katliamda Ermeni askerlerine refakat eden yerli Ermenilerin isimleriyle katliamdan kurtulup Kızılçakçak karyesine yerleşen Müslümanların gasbedilen mal ve eşyalarını gösteren cetveller.

***Massacre Perpetrated by Armenians in the Villages of Cemil
and Möküç.***

Lists showing the number of persons killed and quantity of goods looted by Armenians in the village of Cemil, formerly named İslamkarakilisesi, where 66 houses had been destroyed goods pillaged, and many persons killed; in the village of Möküç after being taken as prisoners about 150 men, women and children had been killed; the names of native Armenians who participated with Armenians soldiers are also recorded in these lists also are recorded the quantity of goods and belongings seized from the Muslim population who had succeeded to escape from the massacre and settled in the village of Kızılçakçak.

3 C. 1339 (12. II. 1921)

Numara: 154

**Horum
12/2/[13]37**

Otuç Dördüncü Alay Kumandanlığına

10/2/[13]37 târih ve 461 numaralı zeylâmeleriyle mübellîğ 1/134 numaralı fırka ve Şark Cebhesi Kumandanlıkları'nın emirnâmelerine tevfikân Cemil köyü ahâlîsi hakkında Ermeniler tarafından yapılan mezâlîm ve ta'addiyât ile katilleri hâvî alınan vesâ'ik merbûtan arz u takdîm kılınır.

2. Tabur Kumandanı
Binbaşı
Ahmed Halid
İmzâ

Merbûtu aded-i evrâk: 2/ yalnız iki parçadır
On İkinci Fırka kumandanına takdîm kılınır.

12/2/[13]37

Otuz Dördüncü Alay Kumandanı
Kâ'im-i makâm
Hüseyin Subhi

Esâmî	<i>CEMÎL KÖYÜ</i> Ermenilerin yaptıkları
Mehmed oğlu Abbas	26/Şubat/[13]36 târîhinde vâlidese, kadını, iki erkek çocuğu, iki kız çocuğu Ermeniler tarafından esîr edilmiş ve Gümrü'de esîr iken ölmüşlerdir. Bir çift öküz, iki inek, bir düğe, bir manda, 3 tosunu, 12 koyun ve keçisi ve hânesindeki eşyası ve erzâkı kâmilten talan edilmiştir.
Muharrem oğlu Veli	26/2/[13]36'da familyası, bir kızı, birâderinin kızı, bir mahdûmu, Ermeniler tarafından esîr edilerek Gümrü'de vefât etmişlerdir. 92 sığır ve ineği ve 50 dana, koyun ve keçisi ve hânesinin erzâk ve eşyası kâmilten talan edilmiştir.
Cafer oğlu Kurban	Vâlidese, üç çocuğu, kendisi aynı târîhde esîr iken Gümrü'de vefât etmiştir. Kırk re's mevâşisi, yüz dana, koyun ve keçisi ve hânesindeki yetmiş homar (?) erzâkı ve eşyası kâmilten talan edilmiştir. Bir milyon Nikola manatı yağma edilmiştir.
Cafer oğlu Esad	Bir mahdûmu kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Aynı târîhde hemşiresi esâretde Gümrü'de vefât etmiştir. 15 sığır, on koyun ve keçisi ve hânesindeki erzâk ve eşyası kâmilten talan edilmiştir. Hânesinin bir kısmı harâb edilmiştir.
Rüstem oğlu Ali Rıza	Bir mahdûmu aynı târîhde kurşunla öldürüldü. Bir hemşiresi kezâ kurşunla öldürüldü. Vâlidese esâretde Gümrü'de vefât etmiş. 14 re's sığır, yirmi re's koyun ve keçisi ve hânesindeki eşya ve erzâkı kâmilten talan edilmiş ve hânesi kâmilten harâb edilmiştir.
Kulu oğlu Mehmed	Bir birâderi kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Kendisi esâretde Gümrü'de vefât etmiştir. Mâl ve erzâk ve eşyası kâmilten talan edilmiştir. Hânesi de kâmilten harâb edilmiştir.
Danyamalı(?) oğlu Mehmed	Bir mahdûmu, bir kızı kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde de kendisi vefât etdi. Mâl, erzâk ve eşyası kâmilten talan, hânesinin bir kısmı harâb edildi.
Bağır oğlu Nasûr	Bir mahdûmu, bir kızı kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde kendisi ve familyası, hemşiresi Gümrü'de vefât etdi. Mâl, eşya ve erzâkı kâmilten talan ve hânesinin bir kısmı harâb edildi.

Esâmî	<i>CEMÎL KÖYÜ</i> Ermenilerin yaptıkları
Aziz oğlu İbrahim	Bir birâderi kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde familyası ve kendisi Gümrü'de vefât etdi. Mâl, eşyâ ve erzâkı kâmilen ve hânesi kâmilen harâb edildi.
Şâmil oğlu Mehmed	Bir birâderi kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Kendisi, familyası ve bir çocuğu esâretde Gümrü'de vefât etdi. Mâl ve sâ'iresi kâmilen yağma ve hânesi kâmilen harâb edildi.
Cabbar oğlu Ağacan	Bir birâderi kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Kurşunla öldürülen birâderinin iki çocuğu ve kendisinin iki çocuğu esâretde Gümrü'de öldüler. Mâl ve sâ'iresi kâmilen yağma ve hânesinin bir kısmı harâb edildi.
Süleyman oğlu Paşa	Kendisi kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Mahdûmu ve vâlidesi ve familyası Gümrü'de esâretde ölmüşlerdir. Kezâ mâl ve sâ'iresi kâmilen talan ve hânesi kâmilen harâb edilmiştir.
Rıza oğlu Murad	Bir mahdûmu ile bir kızı kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Ve familyasını Ermeniler götürmüş ve el-yevm ber-hayât olup olmadığı ma'lûm değildir. Mâl ve sâ'iresi kâmilen talan ve hânesi kâmilen harâb edilmiştir.
Reşid oğlu Hüseyin	İki birâderi kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde vâlidesi, familyası ve bir kızı Gümrü'de vefât etmiştir. Mâl ve sâ'iresi kâmilen yağma ve hânesinin bir kısmı harâb edilmiştir.
İbo oğlu Cafer	Bir kızı, bir mahdûmu kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde familyası ve kendisi Gümrü'de vefât etdi. Mâl ve eşyası kâmilen ve hânesinin bir kısmı harâb edildi.
İsa oğlu Hüseyin	Kendisi ve birâderi ve bir de familyası aynı târîhde, kendisinin iki çocuğu ve kardaşının bir mahdûmu Acemistan tarafından trenle götürülürken tren içerisinde fi 27 Mayıs sene [13]36 târîhinde kurşunla öldürüldü. Ve mahdûmlarının iki karısı Ermeniler tarafından götürülmüş ve el-yevm nerede oldukları ma'lûm değildir. Mâl ve sâ'iresi kâmilen ve hânesi kâmilen harâb edilmiştir.
Muharrem oğlu İbrahim	Bir mahdûmu aynı târîhde bir mahdûmu fi 27 Mayıs sene [13]36'da trenle Acemistan'a giderken kurşunla öldürüldü. Esâretde iki çocuğu Gümrü'de ölmüştür. Mahdûmunun familyası Ermeniler tarafından götürülmüş ve nerede olduğu ma'lûm değildir. Mâl ve sâ'iresi kâmilen yağma ve hânesi kâmilen harâb edilmiştir.
Necef oğlu Ebûzer	Bir kızı, familyası, kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Birâderi Allahyar'ın kızı Ermeniler tarafından götürülmüştür. Mâl ve sâ'iresi kâmilen yağma ve hânesinin bir kısmı harâb edilmiştir.

Esâmî	<i>CEMÎL KÖYÜ</i> Ermenilerin yaptıkları
Hasan oğlu Mevlüd	Bir mahdûmu kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Familyası Ermeniler tarafından götürülmüştür. Mâl ve sâ'iresi kâmilan talan hânesi kâmilan harâb edilmiştir.
Neccâr oğlu Sadık	Kendisi kurşunla aynı târîhte öldürüldü. Mâl ve sâ'iresi kâmilan ve hânesi kâmilan harâb edilmiştir.
İskender oğlu Hasan	Bir mahdûmu aynı târîhde kurşunla öldürüldü. Esâretde de bir kızı Gümrü'de vefât etdi. Mâl ve sâ'iresi kâmilan ve hânesi kâmilan harâb edilmiştir. Birâderi Ali'nin karısı kurşunla aynı târîhde esâretde ve bir kızı Gümrü'de vefât etdi. Birâderi Hüseyin'in bir mahdûmunun familyası kurşunla aynı târîhde öldürüldü.
Ekber oğlu Cemâlî	İki çocuğu kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Familyası ve bir kızı esâretde Gümrü'de öldü. Mâl ve sâ'iresi talan ve hânesi kâmilan harâb edildi.
Temraz (?) oğlu İsmail	Bir vâlidesi ve kızı, bir mahdûmu kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde karadaşı Gümrü'de öldü. Ve kendisi familyası Ermeniler tarafından götürüldü. Mâl ve sâ'iresi talan ve hânesi bir kısmı harâb edildi.
Zülfikâr oğlu Meded	Bir çocuğu ve bir de birâderi Merdan'ın çocuğu aynı târîhde kurşunla öldürüldü. Elli re's sığır, yüz koyun ve keçi ve yetmiş kırmızı Rus lirası ve yüz lira Osmanlı banknotu ve yüz bin manat da Nikola ve Kafkas manatı talan edilmiş ve hânesindeki erzâk ve eşyası ve altmış homar (?) erzâkı yağma ve hânesinin kısm-ı a'zamı harâb edilmiştir. Birâderi Aziz'in bir çocuğunu kurşunla öldürdüler. Ve iki kızını Ermeniler götürdü. Ve kendisi ve iki familyası ve iki de ayrıca çocuğu esâretde Gümrü'de öldü.
Mustafa oğlu Ahmed	Kendisi ve familyası aynı târîhde kurşunla öldürüldü. Bir kızını Ermeniler götürdü. Mâl ve sâ'iresi kâmilan yağma ve hânesi kâmilan harâb edildi.
Mehmed oğlu Rüstem	Birâderi Mustafa, Kâzım ve kendisi, bir mahdûmu kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Mustafa'nın bir kızını Ermeniler götürdü. Esâretde de Mustafa familyası, vâlidesi, üç çocuğu, Kâzım'ın familyası, iki çocuğu Gümrü'de öldüler. Erzâk ve eşyaları kâmilan yağma ve hâneleri kâmilan harâb edildi.
Esad oğlu Musa	Kendisi, familyası, bir kızı, bir mahdûmu kurşunla aynı târîhde öldürdüler. Bir kızını Ermeniler götürdü. Bir çocuğu ile bir de kızı esâretde Gümrü'de öldü. Eşyâ ve erzâkı kâmilan yağma ve hânesi kâmilan harâb edildi.

Esâmî	<i>CEMÎL KÖYÜ</i> Ermenilerin yaptıkları
Emrah oğlu Hızır	Kendisi, birâderi familyası, bir kızı kurşunla aynı târîhde öldürdüler. Hızır'ın iki mahdûmu, iki kızı esâretde Gümrü'de öldü. Hânesi kâmilten harâb, eşyâ ve erzâkı kâmilten yağma edilmiştir.
Fakı oğlu Kerim	İki birâderi, bir de familyası kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde iki mahdûmu, iki birâderinin oğlu, bir de kızı Gümrü'de ölmüşlerdir. Kezâ mâl ve sâ'iresi kâmilten yağma ve hânesi kâmilten harâb edilmiştir.
Fakı oğlu Kurban Ali	Birâderi Danyalı (?) ve kendisi, familyası, bir de mahdûmu kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Bir de kızını Ermeniler götürdü. İki mahdûmu ve bir de kızı esâretde Gümrü'de ölmüşdür. Mâl ve sâ'iresi yağma ve hânesi kâmilten harâb edildi.
Zeynel oğlu Hüseyin	Birâderi Hasan ve kendisi, bir mahdûmu, iki kızı ve familyası kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde iki mahdûmları, iki kızları ve Hüseyin'in familyası Gümrü'de vefât etdiler. Mâlları, eşyâ ve sâ'ireleri kâmilten yağma ve hâneleri kâmilten harâb edildi.
Hasan oğlu Hüseyin	Kendisi, birâderi Rıza, vâlidesi, familyası kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde bir mahdûmları, iki kızları ve Rıza'nın familyası Gümrü'de vefât etdiler.
Mirza oğlu Ali	Kendisi, birâderi Velî, familyası, kızı, mahdûmu kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Velî'nin familyası bir kızı, bir mahdûmu esâretde Gümrü'de öldüler. Mâl ve sâ'iresi kâmilten yağma ve hânesi kâmilten harâb edildi.
Hasan Ali oğlu Sefer Ali	Kendisi, birâderi Allahverdi ve Bayram, Ağakışı ve familyaları bir kızı bir mahdûmu kurşunla aynı târîhde öldürüldü. İki mahdûmları, iki kızları ve Sefer'in familyası esâretde Gümrü'de öldü.
Abbas oğlu Mehdi	Çocuklarının iki familyası bir kızı kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde bir kardaşının familyası bir çocuğu bir de birâderzâdesi Gümrü'de öldüler. Mâl ve sâ'iresi kâmilten yağma ve hânesinin kısm-ı a'zamı harâb edildi.
Nebi oğlu İsa	Bir birâderinin bir de kendisinin çocuğu aynı târîhde kurşunla öldürüldü. Mâl ve sâ'iresi bir kısmı yağma ve hânesinin bir kısmı harâb edildi.
Mehmed oğlu Mustafa	Bir kızı, bir de kar[da]şının mahdûmu ve kardaşının gelini kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde kardaşının iki mahdûmu bir kızı Gümrü'de öldü. Mâl ve sâ'iresi kâmilten yağma ve hânesi kâmilten harâb edildi.

Esâmî	<i>CEMÎL KÖYÜ</i> Ermenilerin yaptıkları
Hüseyin oğlu Ali	İki mahdûmu, bir familyası bir de gelini kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde kendisi, bir de kızı, bir çocuğu Gümrü'de öldü. Mâl ve sâ'iresi kâmilten yağma ve hânesi kâmilten harâb edildi.
Mehmed Hasan oğlu Abbas	Kendisi, iki mahdûmu kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde familyası, bir kızı, birâderi Ahmed'in familyası, iki kızı Gümrü'de öldüler. Diğer birâderi Tahsin Ali'nin familyası, iki hemşiresi kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Mâl ve sâ'iresi bir kısmı yağma ve hânesinin bir kısmı harâb edildi.
Ali oğlu Ali Asker	İki mahdûmu, kendisi, familyası kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Çocuğunun familyasını Ermeniler götürdü. Esâretde iki kızı, bir mahdûmu Gümrü'de öldüler. Mâl ve sâ'iresi kâmilten yağma ve hânesi kâmilten harâb edildi.
Ali Asker oğlu Zülfikâr	Kendisi kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde bir familyası, iki kızı Gümrü'de öldüler. Çocuğunun familyasını Ermeniler götürdü. Mâl ve sâ'iresi kâmilten yağma ve hânesi kâmilten harâb edildi. Birâderi Ali'nin iki kızı, mahdûmunun familyası kurşunla aynı târîhde ve kendisi Acemistan'a giderken trende kurşunla öldürüldü. Mâl ve sâ'iresi ve hânesi kezâ harâb ve yağma edildi.
Hüseyin oğlu Mehmed	Bir mahdûmu, bir kızı kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Mahdûmunun bir mahdûmu ve kendisinin bir kızı esâretde Gümrü'de öldüler. Hânesi kâmilten harâb ve eşyâ ve erzâkı ve mâlî kâmilten yağma edilmiştir.
Abbas oğlu Zeynelabidin	Bir hemşiresiyle bir de vâlidesi kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Mâlları ve eşyâsı kâmilten yağma ve hânesinin bir kısmı harâb edilmiştir.
Abdullah oğlu Ramazan	Bir mahdûmu ve kendisi ve mahdûmunun familyası bir de kızı kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Ve familyası da esâretde Gümrü'de vefât etti. Mâl ve sâ'iresi yağma ve hânesi kâmilten harâb edilmiştir.
Musa oğlu Hüseyin	Kendisi, bir mahdûmu ve bir kızı ve bir de familyası kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Mahdûmlarının kızları ve mahdûmu ve birâderzâdesi esâretde Gümrü'de öldü. Mâl ve eşyâsı kâmilten yağma ve hânesi kısmen harâb edildi.

Esâmî	<i>CEMÎL KÖYÜ</i> Ermenilerin yaptıkları
Mehdî oğlu Ali Ekber	Bir vâlidesi ve babası kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Bir de kardaşı Mehmed'in familyasını Ermeniler götürdü. Mâl ve sâ'iresi kâmilten yağma ve hânesi harâb edildi.
Kâsım oğlu Keleş	Bir mahdûmu, bir kızı, kardaşı Nevruz ve Nevruz'un iki kızı, bir mahdûmu, kardaşı Budak ve Budak'ın bir mahdûmu ve diğer kardaşı İsmail bunun da bir kız ve bir mahdûmu, birâderi Kerim, vâlidesi ve familyası kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde Keleş'in birâderi Timur, familyası, vâlidesi, üç de çocuğu Gümrü'de vefât etmişlerdir. Timur'un hemşiresi Ermeniler tarafından götürüldü. Mâlları ve eşyâ ve sâ'ireleri kâmilten yağma ve hâneleri kâmilten harâb edildi.
Kerem oğlu Muhtâr	Vâlidesi, üç de birâderleri ve iki de familyaları, iki de çocukları kâmilten kurşunla aynı târîhde öldürüldüler. Mâlları ve sâ'ireleri kâmilten yağma ve hâneleri kâmilten harâb edildi.
Mustafa oğlu Necef	İki mahdûmu, bir kızı, bir de mahdûmunun familyası kurşunla aynı târîhde öldürüldüler. Esâretde kendi familyası Gümrü'de vefât etti. Eşyâ ve sâ'iresi yağma ve hânesi harâb edildi.
Hasan oğlu Rıza	Bir familyası, iki kardaşı bir de birâderzâdesi, iki amucazâdesi kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde kardaşının familyası, iki kızı Gümrü'de öldü. Kezâ eşyâ ve sâ'ireleri yağma ve hâneleri harâb edildi.
Ramazan oğlu Mehmed	İki mahdûmu, bir kızı kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Familyasını Ermeniler götürdü. Hânesinin kısm-ı a'zamı harâb ve eşyâ ve sâ'iresi kâmilten yağma edildi.
Ruşen oğlu Rıza	Familyası, birâderi Mehdî, üç mahdûmu, bir kızı kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde bir mahdûmu ve kendisi Gümrü'de öldü. Eşyâ ve sâ'ireleri kâmilten ve hâneleri kâmilten harâb edildi.
Karib oğlu Bayram	Vâlidesi, bir birâderi, iki çocuğu, bir de pederi kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Bir de amucazâdesi, amucazâdesinin iki kızı bir mahdûmu kezâ kurşunla öldürüldü. Mâl ve sâ'ireleri kâmilten yağma ve hânesi kısmen harâb edildi.
Rıza oğlu Karib	Familyası, bir kızı, bir de kendisi kurşunla öldürüldü. Eşyâları kezâ yağma edildi.

Esâmî	<i>CEMÎL KÖYÜ</i> Ermenilerin yaptıkları
Abbas oğlu Sadık	Kendisi, familyası, bir de kızı kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde mahdûmlarının iki familyası Gümrü'de vefât etdi. Hâneleri harâb ve eşyaları yağma edildi.
Hüseyin oğlu Bayram	İki birâderi, bir de birâderzâdesi kurşunla aynı târîhde öldürüldü. Esâretde kendisi, iki birâderzâdesi, iki ayrıca birâderlerinin iki kızları Gümrü'de vefât etdi. Mâlları yağma ve hâneleri kısmen harâb edildi.
Mustafa oğlu Kulu	Kendisi, familyası ve dört mahdûmu ve dört kızı esâretde Gümrü'de vefât etmiştir. Birâderi ve birâderinin iki mahdûmu ve iki kızı ve familyası kezâ esâretde Gümrü'de vefât etmişlerdir. Diğer birâderi, üç dâne de onun çocuğu ve familyası kezâ esâretde ölmüştür. Mâlları yağma ve hânelerinin kısm-ı a'zamı harâb edilmiştir.
Musa oğlu Arslan	Kendisi, familyası, iki mahdûmu ve iki kızı, bir de amucası ve bunun familyası, üç mahdûmu ve dört kızı esâretde Gümrü'de ölmüşlerdir. Mâlları talan ve hâneleri kâmlen harâb edilmiştir.
Bayaş (?) oğlu Kahraman	Kendisi, familyası iki mahdûmu ve üç kızı birâderzâdesi ve bunun iki mahdûmu, üç kızı kâmlen esâretde Gümrü'de ölmüşlerdir. Mâlları talan ve hâneleri kâmlen harâb edilmiştir.
Mehmed Hasan oğlu Süleyman	Kendisi, familyası, bir mahdûmu iki kızı kâmlen esâretde Gümrü'de ölmüşlerdir. Hâneleri harâb ve mâlları yağma edilmiştir.
Mahmud oğlu Mehdi	Kendisi, familyası, beş mahdûmu, üç kızı kâmlen esâretde Gümrü'de ölmüşlerdir. Hâneleri harâb ve mâlları yağma edilmiştir.
Abbas oğlu İsmail	İki kardaşının familyaları, üç mahdûmu kâmlen esâretde Gümrü'de ölmüşlerdir. Hâneleri harâb ve mâlları yağma edilmiştir.
Abdullah oğlu Hüseyin	Familyası, üç kızı, bir de birâderzâdesi ve birâderzâdesinin üç mahdûmu, iki kızı esâretde Gümrü'de ölmüştür. Ve Hüseyin'in birâderi Mehmed kurşunla aynı târîhde öldürülmüştür. Mâlları talan ve hâneleri harâb edilmiştir.
Ali oğlu Paşa	Kendisi, familyası kurşunla aynı târîhde öldürülmüştür. Esâretde iki mahdûmu, üç kızı ve birâderi Ali ve Ali'nin üç mahdûmu, iki kızı Gümrü'de ölmüşlerdir. Hâneleri harâb ve mâlları yağma edilmiştir.
Keleş oğlu Abbas	Familyası bir çocuğu kurşunla aynı târîhde öldürülmüşlerdir. Esâretde kendisi, bir mahdûmu, bir de mahdûmunun familyası iki de çocuğu Gümrü'de vefât etmiştir. Mâlları talan ve kezâ hâneleri kâmlen harâb edilmiştir.

Esâmî	CEMÎL KÖYÜ Ermenilerin yaptıkları
Musa oğlu İbrahim	Bir hemşiresi, familyası Acemistan'a trenle giderken yolda kurşunla öldürülmüşlerdir. Hâneleri harâb ve mâlları yağma edilmiştir.

Ber-vech-i bâlâ altmış altı hâne re'îslerinin isimleri yazılmış ve Ermeniler tarafından kimleri öldürüldüğü karşılırlına işâret verilmiştir. Dört sahîfeden ibârettdir. Fî 26 Şubat [13]36 târîhinde köyümüzü ihâta edüp aynı gün öldürülenlerin mikdârı yazılmış ve Acemistan'a ve Gürcistan'a kaçıp yollarda telef olanlar bildirilmemiştir. Ber-vech-i bâlâ yazdıklarımızı tasdîk eyleriz.

Fî 11/2/[13]37

Eşrâfdan Eşrâfdan A'zâ İmâm
Mühür İmzâ İmzâ İskender oğlu Hasan

Eski ismi İslâmkarakilisesi yeni ismi Cemil köyü Muhtârı

Kudret (?) oğlu Rüstem

*Möküz karyesi ahâlîsinden olup hâneleri tabrîb olduğundan
Kızılçakçak'da sâkin ahâlîlerin ifâdeleri.*

Geçen sene şubat'ın üçüncü günü karyemize Ermenilerin ta'arruzlarında Osebof Janeral diğer Janeral Hamtorof emirleri altında bulunan Sasonlu Farov (?), Karsi Kopertatı'nın (?) vekili Janeral Karibof Erzurum Ermenilerinden Loros, Arşak Bolayanis, Rupen bâlâda gösterilen Ermeni kumandanları top ile karyemizi tahrîb etdirerek karyemizin ahâlîsinden köyden hurûcunda elli nefer erkek, 25 nefer de kadın, 40 nefer de çocuk esîr kalarak yekûnu 150 kadar nefer katlettiği ve kadınların güzellerinden bir kısmını Kars'a sevkedüp birçok ihânetler edüp yedi nefer geriye gönderdiler. Diğerleri de Kars'da katletdiler ve karyemizin hayvânâtı ve hâne içerilerinde bulunan eşyâ ve erzâklarını Kızılçakçak ahâlîsinden Hatem Arşakoğlu, Nikol Arşakof ve Yerbasanof (?), Kaynar Kalayof Kokoyof, Misak Kalayof Kokoyof, Aron Mihoyof Eleşgirdli, Safokan Kigoryof (?) Ciğerbaşı (?) Sabat Akoyof Dalanyanis (?), Benam Ağabekof Mozikof, Tomas Ohannesof Ciğerbaşı, Aron ve Aros of Tapanof, Nikol Polof Ağafalof, Agob Kırkorof Guşşof (?) Vahan Agabekof Taşlyanis, Loros Hagoyof Taşlyanis, Bologakof Taşlyanis, Nazar Arot of Taşlyanis, Karabet Minof Çölekyanis, Ardaş Sarobof, Nazarof Karakin, Ciğerbaşı Bayburdulu Palo Ermeni askerlerinin önlerine düşerek hem

canlarımız ve mâllarımız ve erzâklarımız yağma etdirdiklerini temhîren tasdîk eyleriz.

A'zâ

A'zâ

A'zâ

A'zâ

İmzâ

Kerîm oğlu Ağa

Kızılçakçak Muhtârı

Kızılçakçak Karyesi İmâmı

Arslan

Molla Ali b. Molla Mûsa

Möküz ahâlîsi olup Kızılçakçak karyesinde sâkin

1- Hızır Veli oğlu

100 god zahîre
4 dört kat yatak
Bir pot bakır (?)
8 halı, Hıvanî (?)
1 furgon (?)

2- Mahmud oğlu

Kâmil
80 god zahîre
4 ö[k]üz, çift
6 inek
8 koyun

3- Mihran Ahmo oğlu

60 god zahîre
2 ö[k]üz, çift
5 inek
20 koyun
5 yatak, kat
2 bakır (?), pot

4- Arslan Amo oğlu

80 god zahîre
4 inek, aded
2 ö[k]üz, çift
13 koyun, aded
8 tavuk
1 at
1 bakır (?)
6 yatak, kat
2 furgon

5- Ağa Kerim oğlu

90 god zahîre
6 inek
3 öküz, çift
7 yedi kat yatak
4 halı, aded
2 kilim
3 keçe
5 bakır (?), pod
2 furgon
1 araba

6- Mevlûd Ado oğlu

70 god zahîre
3 inek
1 ö[k]üz, çift
15 koyun
1 yağ, pot
7 yatak, kat
1 bakır (?), pot

7- Şerif oğlu Ahmed oğlu

150 god zahîre
1 öküz, çift
4 inek
20 koyun
6 yatak, kat
1 bakır (?), pot
1 yağ
2 kilim
4 halı

8- Namaz Hasan oğlu

80 god zahîre
4 öküz, aded
6 inek, aded
20 koyun, aded
6 yatak, kat
1 bakır (?), pot

9- Mevlûd Hasan oğlu

68 god zahîre
3 yatak, kat
5 inek, aded
4 öküz, aded
12 koyun
2 bakır (?), pot
2 kilim, aded
4 halı, aded

10- Safer Eyüb oğlu

2 öküz, çift
6 inek, aded
30 koyun
190 zahîre, god
6 kadın elbisesi, kat
2 bakır (?), pot
4 kilim, aded
2 halı, aded
2 furgon

11- Şamil oğlu Şamil

1 öküz, çift
5 inek
1 dana
100 koyun
5 yatak
100 [god] zahîre

12- Mehmed İskender oğlu

80 zahîre, god
2 öküz, çift
4 inek
5 koyun
2 kilim
1 bakır (?), pot
2 yağ, pot
2 araba

13- Safer oğlu Tâhâr 80 god zahîre 2 öküz, çift 8 inek 16 koyun 2 yağ, pot 4 kilim, aded 1 halı 10 yatak, kat 2 araba	14- Meded oğlu Şako 68 god zahîre 2 öküz, çift 5 inek 50 koyun 5 yatak, kat 1 bakır (?), pot 1 yağ, pot 2 furgol [furgon]	15- İlbeyi oğlu Celîl 8 zahîre, god 4 inek 3 dana 1 kilim 1 halı 4 yatak, kat	16- Cebrâîl Mamo oğlu 70 god zahîre 2 öküz, aded 3 inek, aded 3 dana, aded 20 koyun 3 yatak, kat 1 bakır (?), pot 2 araba 8 keçe
17- Belâ Bey Kerim oğlu 1 öküz, çift 4 inek, aded 100 [god] zahîre 1 bakır (?), pot 5 yatak, kat 20 koyun 7 tavuk 2 furgon	18- Şako Mahmud oğlu 2 öküz, çift 7 inek, aded 80 koyun 5 bakır (?), pot 150 zahîre, god 7 yedi kat, yatak 30 tavuk, aded 2 furgon	19- Ağa oğlu Şevket 80 buğday, god 150 arpa, god 3 öküz, çift 12 inek 8 dana 4 halı 5 kilim 850 koyun 8 yatak, kat 1 araba 2 furgon 4 bakır (?), pot 2 yağ, pot	20- Emrah oğlu Hacı'nın zevcesi Zühre 40 god arpa 50 god buğday 1 öküz, çift 4 inek 50 koyun 4 yatak, kat 1 bakır (?), pot 1 araba
21- Reşid İbrahim oğlu 64 zahîre, god 1 öküz, çift 4 inek 4 dana 5 yatak, kat 2 bakır (?), pot 4 kilim 2 halı	22- Ali Davud oğlu 40 god arpa 3 öküz, aded 2 inek 80 koyun 3 yatak, kat 2 yağ, pot	23- Haydar Muharrem oğlu 1 öküz, çift 4 inek 4 dana 60 [god] zahîre 2 yatak, kat	24- Hurşid oğlu Yunus 30 homar (?) zahîre buğday ve arpa 4 öküz çift 8 inek 8 dana 2 tosun 4 düğce 2 camuş 8 yatak 5 kilim 2 halı 3 semaver (?) 3 yağ, pot 10 bakır (?), pot 6 elbise, kadın ve erkek 150 koyun 2 furgon 2 araba 3 sâ'at 3 kemer 7 kaz, aded 30 tavuk

25- Muhyi oğlu Mehmed	26- Ramazan Ado oğlu	27- Kahraman oğlu Bayram	28- Belâ Hanım Dilân kerîmesi
1 öküz, çift	1 öküz, çift	2 öküz, çift	1 öküz, çift
4 inek	4 inek	6 inek, aded	4 inek
80 zahîre, god	4 dana	6 dana	12 koyun
4 yatak, kat	40 koyun	4 yatak, kat	8 yatak, kat
2 kilim	2 yatak, kat	4 kilim	3 kilim
1 halı	1 kilim	1 halı	4 bakır (?), pot
	2 bakır (?), pot	1 furgon	18 tavuk
	1 yağ, pot	1 araba	5 kaz
		1 yağ, pot	
29- Hacıpîrî karyesinden Memo oğlu Paşa	30- Süleyman oğlu İsmail	31- Hacıpîrî karyesinden Mamo oğlu Arslan	32- Hacıpîrî karyesi ahâlisinden olup Kızılcakçak'da sâkin Mehmed oğlu Mihrânî
4 öküz, aded	45 zahîre, god	3 öküz, çift	4 öküz, çift
8 inek	2 öküz, çift	8 inek	1 camus, çift
150 zahîre, god	8 inek	8 dana	6 inek
2 düğе	62 koyun	5 halı	1 medek
1 tosun	5 dana	9 kilim	7 ufak halı
5 yatak	6 yatak	90 koyun	6 dana
8 kilim	20 tavuk	5 yatak, kat	45 koyun
1 halı	7 araba		200 god buğday
18 arı peteği, yaş			150 god arpa
			5 yağ, pot
			8 bal, pot
			40 petek, aded
			4 halı
			8 kilim
			3 keçe
			10 yatak
			5 elbiseleri (?)
			2 araba
			3 semaver (?)

<i>33- Bu dahi Musa Ali oğlu</i>	<i>34- Aralık karyesi ahâlisinden Kızılçakçak'da sâkin Mehmed oğlu Kulu</i>	<i>35- Oruc Mehmed oğlu</i>	<i>36- Haşim Oruç oğlu</i>
3 öküz, çift		2 öküz, çift	1 öküz, çift
1 camus, çift		7 inek	4 inek, aded
6 inek	1 öküz, çift	6 şar (?)	2 şar (?)
140 koyun	3 inek, aded	4 dana	4 dana
2 furgon	3 dana, aded	1 camuş	1 at
10 yorgan ma'a	1 at	1 furgon	1 yağ, pot
döşek	60 god buğday	150 araba, pot erzâk	1 araba
3 keçe	70 [god] arpa	1 yağ, pot	70 pot zahîre
2 halı	2 pod yağ	3 bakır (?), pot	4 yatak, kat
1 kilim	7 yatak, kat		
200 erzâk arpa	1 furgon		
150 erzâk buğday			
10 bakır (?), pot			

37- Monlamusa [Mollamusa] karyesi ahâlisinden Kızılçakçak'da sâkin Mehmed oğlu Mûkerrem	38- Şahnalar karyesi ahâlisinden Kızılçakçak'da sâkin Halil oğlu İsa	39- Şahnalar karyesi ahâlisinden Kızılçakçak'da sâkin Esad Ahmed oğlu	40- Karakilise ahâlisinden olup Kızılçakçak'da sâkin Mevlûd Sâlih oğlu
2 öküz, çift 4 inek 1 camuş 5 yatak, kat 80 god arpa ve buğday Furgon	4 at 1 furgon 2 öküz, çift 5 inek 5 yatak, kat 100 zahîre, pot 1 yağ, pot	5 öküz, çift 12 inek 3 at, çift 2 furgon 1 araba 2 zanka (?) 150 god arpa buğday 4 halı 3 seccâde 7 kilim 10 bakır (?) 15 yatak, kat 7 elbise, kat Gümüş-altun beş yüz lira kıymetinde	4 öküz, çift 8 inek 65 koyun 4 dahdan çıkma (?) 8 dana 1 at 150 god zahîre 12 pirinç, pot 3 yağ, pot 6 yatak, kat 4 halı 8 kilim 5 bakır (?), pot 4 keçe 30 tavuk 20 kaz 3 furgon 1 araba
41- Bacıoğlu karyesi ahâlisinden olup Kızılçakçak'da sâkin İsa Ferze oğlu	42- Bu dahi Resûl Osman oğlu	43- Revan muhâcirlerinden olup Kızılçakçak'da sâkin İsmail oğlu Receb	
1 öküz, çift 4 inek 3 dana 30 koyun 4 yatak 100 zahîre, god 2 kilim 2 bakır (?), pot 1 yağ, pot	2 öküz, çift 8 inek 5 dana 10 yatak 3 keçe 1 bakır (?), pot 1 yağ, pot 100 koyun 1 furgon	5 öküz, çift 8 yatak, kat 4 kemer, aded 12 inek 150 zahîre, god 2 kilim 1 halı 2 bakır (?), pot 8 petek, aded	

ERİVAN VE KARS'A BAĞLI İSLAM KÖYLERİNDE
ERMENİLERCE YAPILAN SOYKIRIM

Ermeniler tarafından Erivan'ın Kızılköy köyünde elli nüfustan özellikle genç ve çocukların baltalarla öldürüldüğü, gözlerinin kızdırılmış şişlerle çıkarıldığı ve cesetlerinin kazanlarda yakıldığı; Sabuncu köyünde yüz kırk iki kişinin ağızları ve burunlarının kesilip, gözlerinin oyulduğu; genç kız ve kadınların ırzlarına geçildiği, yeni doğum yapmış gelinlerin kazanlarda bebekleri ile beraber yakıldığı, yakılan kadının eşine bu durum zorla seyrettirildikten sonra kendisinin de yakılarak öldürüldüğü; Karagola, Tirlük, Poşbir, Taşnik, Subatan, Ani ve Danyalık köylerinde Müslüman halkın neredeyse tamamı çeşitli işkencelerle katledilmiş olup, ahâlinin sahip olduğu bütün hayvan, kıymetli eşya ve paralarının gasbedildiği.

Masskillings Perpetrated By Armenians in Muslim Villages Attached to Kars and Erivan.

In the Kızılköy village attached to Erivan, Armenians slaughtered with axes especialy youths and children gouging out their eyes with heated broken bottles and then burning their corpses in cauldrons; in the village of Sabuncu one hundred and forty two persons had their mouths and noses cut and their eyes gouged out; young women and girls had been raped, parturient women (newly giving birth to young) thrown into cauldron with their new born babies and burnt forcing her husband to look on and then, he also was put to death and burnt; almost all of the Muslim population of the villages of Karagola, Tirlük, Poşbir, Taşnik, Subatan, Ani and Daynalık had been killed after they have undergone different kinds of tortures; all the cattle, valuables and moneys of the population had been seized.

1 B. 1339 (11. III. 1921)

On İkinci Fırka Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiye Birinci Şu'be
134/46

Karârgâh
11/Mart/[13]37

Şark Cebhesi Kumandanlığına

On İkinci Fırka Kumandanı

Mîralay Osman Nuri Bey tarafından

Ermenilerin mezâlimine ma'rûz kalan kurâ ahâlî-i İslâmiyyesinden alınan vesâ'ik ol bâbdaki emr-i sâmilere mücebince leffen arz u takdîm kılındı.

On İkinci Fırka Kumandanı

Mîralay

İmzâ

*12/Teşrîn-i Sâni [1]336 Târîhinde Erivan'ın Kızılkule Karyesinde Ermeniler Tarafından
Müslüman Halka Revâ Görülen Mezâlim:*

Mezkûr karye evvelce on bir hâneli olup Osmanlı ordusunun ileri harekâtı dolayısıyla mevcûd altmış nüfûsun on nüfûsu kurtulabilmiştir. Sığır olarak 101 mâl, koyun 400, at 8, eşyâ ve erzâklarımız tamamen Ermeniler tarafından yağma edilmiştir. Bu yağma esnâsında da bütün kızların ırzları sûret-i vahşîyânede pâ-y-mâl edilerek gençler ve çocuklar baltalarla öldürülmüş olduğu gibi gözleri kızdırılmış şişlerle çıkarılmış ve kazganlara konarak yakılmışdır.

Kızılkule karyesinden
Alo oğlu Sano Ağa

*13/Teşrîn-i Sâni [1]336 Târîhinde Erivan'ın Sabuncu Karyesinde Ermeniler Tarafından
Yapılan Mezâlim:*

Mezkûr karye evvelce 30 hâneli olup 150 nüfûsu mevcûd idi. 119 mâl, 320 koyun, 15 at, eşyâ ve erzâklarımız tamâmen yağma edilmiştir. 150 nüfûsdan 8 nüfûsu Ermeni kılıncından kurtulabilmiştir. Diğerlerinin ağızları, burunları kesilerek gözleri oyularak imhâ edilmiştir. Pek fecî manzaralardan birisini söylüyorum. Yeni doğurmuş gelinler kazganların içine konarak ateşlenmiş, yanmak esnâsında kundakdaki çocuğunu babasının eliyle yanan annesinin kucağına koydurmak ve sonra babalarını yakmak sûretiyle mahvedilmiştir.

Sabuncu karyesinden
Naho oğlu Süleyman

*15/Teşrîn-i Sâni [1]336 Târîhinde Erivan'ın Karagola Karyesinde Ermeniler Tarafından
Yapılan Mezâlim:*

Mezkûr karye evvelce 15 hâneli olup 90 nüfûsu mevcûd idi. 103 mâl, 500 koyun, 12 at, eşyâ ve erzâklarımız tamamen Ermeniler tarafından yağma edilmiştir. Bu on beş hânedan bir hâne kurtulabilmiştir. Diğerleri kâmilan baltalarla ve fecî bir sûretde Ermeniler tarafından itlâf edilmiştir.

Karagola karyesinden
Ahmed oğlu Ali

*15/Teşrîn-i Sâni [1]336 Târîhinde Erivan'ın Tîrlik Karyesinde Ermeniler Tarafından
Yapılan Mezâlim:*

Mezkûr karye evvelce 10 hâneli olup 75 nüfûsu mevcûd idi. 75 mâl, 382 koyun, 9 at, eşyâ ve erzâklarımız tamamen Ermeniler tarafından yağma edilmiştir.

On hâneden bir hâne kurtulabilmiştir. Diğerleri kâmilten vahşî bir sûretde Ermeniler tarafından itlâf edilmiştir.

Tirlik karyesinden
Hüseyin oğlu Hamza Ağa

*17/Teşrîn-i Sâni/ [1]336 Târîhinde Erivan'ın Pozbir Karyesinde Ermeniler Tarafından
Yapılan Mezâlim:*

Mezkûr karye evvelce 6 hâne olup 50 nüfûsu mevcûd idi. 28 mâl, 219 koyun, 3 at, eşyâ ve erzâklarımız Ermeniler tarafından tamamen yağma edilmiştir. Bu altı hâneden bir hânesi Ermeni kılıncından ve mezâliminden kurtulabilmiştir. Diğerleri sûret-i vahşîyânede itlâf edilmiştir.

Pozbir karyesinden
Haso oğlu Murad

*22 Teşrîn-i Sâni [1]336 Târîhinde Kars'ın Taşnik Karyesinde Ermeniler Tarafından Yapılan
Mezâlim:*

Mezkûr karye evvelce 60 hâne olup 300 nüfûsu mevcûd idi. 295 mâl, 600 koyun, 50 at Ermeniler tarafından yağma edilmiştir. Bu 60 hâneden 3 hâne kurtulabilmiştir. Diğerleri tamâmen itlâf edilmiştir.

Taşnik karyesi ağalarından
Mehmed Hasan oğlu Hasan Ağa

*23 Teşrîn-i Sâni sene [1]336 Târîhinde Kars'ın Subatan Karyesinde Ermeniler Tarafından
Yapılan Mezâlim:*

Mezkûr karye evvelce 100 hâneli olup 516 nüfûsu mevcûd idi. 800 mâl, 1.500 koyun, 93 at, eşyâ ve erzâklarımız tamamen Ermeniler tarafından yağma edilmiştir. Bu talandan kurtulabilen 10 hânedir. Diğerleri evlere doldurularak yakılmış ve genç kızların ırzları pâ-y-mâl edilerek, memeleri ve ağız, burunları kesilmek sûretiyle itlâf edilmişlerdir.

Subatan karyesinden
Ali oğlu İsmail Ağa

*3 Teşrîn-i Sâni sene [1]336 Târîhinde Kars'ın Ani ve Danyalık [Daynalık] Karyelerinde
Ermeniler Tarafından Yapılan Mezâlim:*

Korhane, Daynalık ahâlîsi tamamen itlâf, mâlları, erzâkları, eşyâları kâmilten yağma edilmiştir. Kezâlik Ani karyesi ahâlîsinin de kısm-ı a'zamı itlâf ve pek cüz'î

kısmı firâr edebilmişlerdir. Emvâl ve eşyâsı kâmilten talan edilmiştir. Ani karyesindeki câmi'de el-ân İslâm iskeletleri pek çoktur.

Ani karyesinden

Daynalık karyesinden

Burhan oğlu Taşdemir

Mehmed b. Zeynel Ağâ

BOA. HR. SYS. 2878/81

- 83 -

**KARAKİLİS VE CELALOĞLU MINTIKALARINDAKİ İSLAM
KÖYLERİNİN KİTLİK TEHLİKEŞİNE MARUZ KALDIKLARI**

Karakilis havalisi İslam köylerinin üç senedir ekin ekemedikleri ve ellerindeki mevcut erzakında kıyıllar tarafından götürüldüğünden perişan oldukları, büyük bir kıtlığa maruz kalmamak için abalının köylerini terk ile Kars mintikasına göç edecekleri, Kars-Kağızman abalisinden olup göç edenlerin tekrar geri döndükleri ve köylerine gönderildikleri; Karakilise ve Celaloğlu mintikalarındaki köylerde daha önce bulunan 27.000 nüfustan ancak 18.000'in kaldığı, geri kalanların zulüm ve felaketler sebebiyle hayatlarını kaybettikleri.

***Muslim Villages Situated in the Regions of Karakilis and
Celaloğlu are Exposed to Famine***

Population of villages in the neighborhood of Karakilis deprived for the third year of the means to till and cultivate their lands and besides their stocks of provisions had been seized by the Reds, are exposed to famine and are contemplating to leave their villages and to emigrate to the region of Kars; people from Kars and Kağızman who had emigrated were returning and are dispatched to their villages; in villages of the regions of Karakilis and Celaloğlu where formerly 27.000 people had lived, actually only 10.000 people live, the remainder had perished as a result of atrocities perpetrated against them and of other calamities.

24 B. 1339 (3. IV. 1921)

1- 1 Şubat [13]37 târîhli emr-i âlîlerine tevfikân Karakilis civârındaki İslâm köyleri ahâlîsine icâb eden tebligât ve tenbîhât sûret-i münâsibede icrâ kılınmıştır. Her karyenin intihâb ettiği refkom(?) a'zâları ahâlînin muhâfaza-i hukûkuna imkânın müsâ'adesi derecesinde çalışmakta iseler de bütün bu köylerin mürâca'atgâhı olan Karakilis refkolu hiç bir şikâyeti dinlemiyor ve köylü hukûku ayak altında kalıyor.

2- Bu köyler ahâlîsi üç seneden beri ekin ekemediklerinden el-yevm onda birinde bile yiyecek erzâk bulunmadığından mevcûd erzâk ve mevâşînin de kısm-ı a'zamını son aylar zarfında kızılar götürdüğünden hâlleri pek perîşândır... Şimdi zer'ıyyât zamânı olduğundan birer ikişer Arpaçayı garbına geçerek evvelce muvakkaten bulunmuş oldukları köylerin arâzisinde tohum ekmeye gideceklerini arz ve bu sene de bir tarafa zer'ıyyât yapamazlar veya hudûdumuz dâhiline hicret edemezlerse Amerikalıların Ermenilere yaptığı mu'âvenet gibi hiç bir taraftan zerre kadar yardım göremediklerinden büyük bir kaht u gılâya ma'rûz kalacaklarını beyân ve evvel ahir kendi köylerini terk ederek Kars mıntıkasına hicret mecbûriyetinde bulundukları cihetle bir an evvel hicretleri esbâbının istikmâlini niyâz eylemekdedirler.

3- Kars-Kağızman mıntıkları ahâlîsinden Karakilis, Borcalı, Tiflis, Gence havâlîsine hicret etmiş olanlar pey-der-pey gelmekte ve yedlerine vesîka verilerek köylerine gönderilmekdedirler. Şimdiye kadar otuz yedi nüfûs muhâcîr hudûdumuz dâhiline geçmiştir. Kış münâsebetiyle hareket edemeyenler yollar açılır açılmaz geleceklerdir.

4- Yapılan tahkîkât netîcesinde Kalakilis[e] ve Celâloğlu mıntıklarında mevcûd otuzu mütecâviz İslâm karyelerinden merbût cedvelde muharrer köyler hakkında elde edilen ma'lûmât hülâsası derc ve mikdârları tahmîni olarak ve ahâlîden mürâca'atda bulunanların ifâdesine atfen kaydedilmiştir.

Cedvelden müstebân buyurulacağı üzere isimleri muharrer yirmi dört karyede evvelce yirmi yedi binden fazla nüfûs mevcûd iken el-yevm ancak on sekiz bin kadar nüfûs kalmış mütebâkîsi muhâceret ve felâketler zulm ve hakâretler altında mahvolub gitmiştir. Pek az bir kısmı da Tiflis, Gence taraflarında hâl-i muhâcerettedir. Celâloğlu mıntıkasına civâr bir kısım İslâm köyleri daha varsa da haklarında doğru bir ma'lûmât alınmadığından isimleri kaydedilmemiştir. Cedvel ber-vech-i zîr ma'rûzdur.

Karakilisde
Şark Cebhesi Başkumandanlığının
İrtibât Zâbîti
Yüzbaşı
İmzâ

Köylerin İsimleri	Hâne Adedi	Nüfusu	Mülâhazat
Saral [Karakilis mıntıkasında]	170	950	
Arcut	140	750	
Korsalı	165	900	
Allaver	200	1600	
Hoyurlu	40	300	
Hancuğaz	120	750	
Vartanlı	190	0	Kâmilten harâb olmuştur. Sağ kalan ahâlî başka köylere gitmiştir.
Kızılören	50	0	
Yekûn	1075	5250	Karakilis mıntıkası
Karakilisa [Celâl oğlu mıntıkası]	130	850	
Elmaslı	170	1000	
İrgancak	150	900	
Soğukbulak	140	850	
Keçeli	50	300	
Cücekend	130	800	
Kızılkilise	140	850	
Kamışlı	95	600	
Karakale	120	750	
Bizegeli	200	1500	
Memişli	130	900	
Hamamlı	210	1700	
Çamakçı	100	750	
Mollaeyüb	70	450	
Saatli	50	300	
Soğanlı	80	500	
Yekûn	1965	13000	Celâl oğlu mıntıkasında

BOA. HR. SYS. 2878/86

ERZURUM KÖYLERİNDE ERMENİLERCE KATLEDİLEN
İSLÂM NÜFUSU İLE YAKILAN KÖY VE HÂNELERİ
GÖSTERİR CETVEL

Pasinler kazası dahilindeki Müslüman ahâlden elli üç kişinin katledildiği, yalnızca otuz bir kişiden beş milyon altı yüz yetmiş bin liralık nakit para ile bin dokuz yüz on üç hayvanın gasbedildiği; Erzurum'a bağlı otuz dokuz köyde toplam bin yüz sekiz hânenin yakılıp tahrip edildiği, bin iki yüz on beş kişinin öldürüldüğü, yüz yetmiş üç kimsesiz çocuğun kaza dahilindeki çeşitli hayır kurumlarında geçimlerinin temin edildiği.

***Lists Showing the Number of Muslim Population Killed and
Villages Burned Down by Armenians in the Villages Attached
to Erzerum***

Fifty three persons of the muslim population of the district of Pasinler had been killed, cash money seized from only thirty one Muslims totalled five million and six hundred seventy thousand liras, thousand and nine hundred thirteen heads of cattle had also been seized, in thirty nine villages attached to Erzerum a total of one thousand a hundred and eight house-holds had been burnt out and torn down, thousand two hundred fifteen persons killed; a hundred and seventy three homeless children had been settled in different charitable establishments.

20 Ra. 1340 (21. XI. 1921)

**Pasinler Kazası Kâ'im-i makâmılığı
Tahrîrât Kalemi
Umûmî: 674**

Şark Cebbesi Kumandanlığına

Ermenilerin kazâ sâhasında bulunan ahâlî-i İslâmiyyeye ikâ' etdikleri mezâlim ve zararları hakkındaki evrâkın doğruca cebheye irsâli vilâyet-i celîleden emr ü izbâr buyrulmakla bu kerre elde edilen ma'lûmâtı hâvî tanzîm edilen evrâk merbûten arz u takdîm kılınmış olduğu ma'rûzdur efendim.

Fî 21 Teşrîn-i Sâni sene [13]37

Pasinler Kâi'm-i makâm vekîli
Mühür

Sıra Numarası	Mağdurun ismiyle pederinin ismi	Memleketi	Hal-i Hazır iskan ettiği karye	Ermeniler tarafından hayvanât eşya vesairenin zayıat bedeli gurusu	Deve Aded	Koyun Aded	İnek Aded	Esb aded	Medek aded	Aded	Nükûd Yekûnu Gurusu	Mülâhazât
1	Zeynel oğlu Ali	Revan	Şeyhköy	—	2	—	4	—	2	8		
2	Esad oğlu Mehmed	"	"	—	—	1.700	85	10	20	1815		Kars'da Ermeniler tarafından otuz altı nüfûs da katlolunmuşdur.
3	Süleyman oğlu Abbas	"	"	—	4	—	10	—	4	18		
4	Kasım oğlu Mustafa	"	"	—	—	50	15	2	5	72		
5	Ahmed Bey oğlu Karabey	Ardahan	Sitavuk	200.000							200.000	Bu kabîlenin Ermeniler tarafından on yedi nüfûsu erkek ve kadınları katli‘âm edilmiştir.
6	Kâmil oğlu Abbas	"	"	300.000							300.000	
7	Murad oğlu Bahri	"	"	60.000							60.000	
8	Ağa oğlu Mustafa	"	"	130.000							130.000	
9	Hüseyin oğlu Rüstem	"	"	50.000							50.000	

Sıra Numarası	Mağdurun ismiyle pederinin ismi	Memleketi	Hal-i Hazır iskan ettiği karye	Ermeniler tarafından hayvanât eşya vesairenin zayıat bedeli gurus	Deve Aded	Koyun Aded	İnek Aded	Esb aded	Medek aded	Aded	Nükûd Yekûnu Gurus	Mülâhazât
10	Mustafa oğlu Ali	"	"	80.000							80.000	
11	Musa oğlu Hasan Ağa	"	"	200.000							200.000	
12	Monlâ oğlu Abbas	Kars	Sitavuk	80.000							80.000	
13	Ferhad Ağa	Göle	"	120.000							120.000	
14	Mahmud Ağa	"	"	200.000							200.000	
15	Arslan oğlu Kâzım	Ardahan	Arzuti	200.000							200.000	
16	Eyüb oğlu Arslan	"	"	150.000							150.000	
17	İsmail oğlu Mehmed	"	"	100.000							100.000	
18	Safer oğlu Rıza	"	"	100.000							100.000	
19	Aziz oğlu Hüseyin	Göle	Kızılvenk	200.000							200.000	
20	Halil oğlu Neyyâli	"	"	100.000							100.000	
21	Yusuf oğlu Habib	"	"	150.000							150.000	
22	Yusuf oğlu Mevlûd	"	"	50.000							50.000	
23	Yusuf oğlu Bayram	"	"	100.000							100.000	

Sıra Numarası	Mağdurun ismiyle pederinin ismi	Memleketi	Hal-i Hazır iskan ettiği karye	Ermeniler tarafından hayvanât eşya vesairenin zayıat bedeli gurusu	Deve Aded	Koyun Aded	İnek Aded	Esb aded	Medek aded	Aded	Nükûd Yekûnu Gurusu	Mülâhazât
24	Ali oğlu İsmail	"	"	50.000							50.000	
25	Bilâl oğlu Ali	"	"	150.000							150.000	
26	Uruşan oğlu Cabbâr	"	"	40.000							40.000	
27	Sabit oğlu Mehmed	"	"	130.000							130.000	
28	Rüstem oğlu Süleyman	"	"	200.000							200.000	
29	Hüseyin oğlu Bekir	"	"	130.000							130.000	
30	Mehmed oğlu Kadir	"	"	300.000							300.000	
31	İsmail oğlu Selim Ağa	Kars	Ümidim	1.500.000							1.500.000	
					6	1.750	114	12	31	1.913	5.670.000	

Bâlâ-yı cedvelde mağdûrînin esâmileri hizâsında yazıldığı vechile îkâ' olunan zararlar mikdârını ve Esad oğlu Mehmed'in otuz altı ve Ardahanlı Karabey Bey'in kabilesinin on yedi nüfûslarını katli'âm eyledikleri ifâdeleri üzerine işbu cedvel bi't-tanzim takdîm kılınır efendim.

15/11/[13]37
1025

Esâmî-i Kurâ	Hudûd dâhilinde bir sene zarfında Ermeniler tarafından tahrib ve ihrâk ve yağma edilen islâm köylerinin isim ve miktârı.				Ahâlisi katl'âma uğrayan islâm nüfusunun miktârı ve mevki'leri.		Ailesi Ermeniler tarafından şehid edilen ve toplatılıp kaza ve nevhâde işe ve tahsil edilen çocukların miktârıyla el-yevm bulundukları mahallin esamisi		Aynı suretle mezalime uğrayan âilelere mensub olup el-yevm kaza ve nevhâ hilâl-i Ahmer Cemiyet-i Hayriye ve iş yurdlarında iskan ve işe edilen kadın ve çocukların miktârı		Müesseselere alınıp sair suretle işe edilen Rum ve Ermeni kadın ve çocukların kemmiyetleri		Mülâhazât
	Tahrib edilen hane aded	İhrak edilen hane aded	Yağma edilen hane aded	Yekûn aded	Mikdar-ı nüfus	Mevki'leri	Mikdarı	Bulunduğu mahallin esamisi	Mikdarı	İskan işe edilen mahall			
Hins	15	—	—	15	4	Erzurum'da	—	—	—	—	—	—	—
Tafta	13	—	—	13	5	Dördü Erzurum'da birisi Mülk köyünde	—	—	—	—	—	—	—
Çipak	25	—	—	25	2	Erzurum'da	—	—	—	—	—	—	—
Köşk	2	—	—	2	5	Dördü Erzurum'da biri karyesinde	—	—	—	—	—	—	—
Kelevürt	27	—	—	27	6	Kelevürt karyesinde	—	—	—	—	—	—	—
Ağdağ	12	—	—	12	6	Sitavuk'da katledilmiş	—	—	—	—	—	—	—
Kanber	—	—	—	—	2	Biri karyesinde biri Arzutî'de	—	—	—	—	—	—	—

Esâmî-i Kurâ	Tahrîb edilen hane	İhrak edilen hane	Yağma edilen hane	Yekûn	Mikdar-ı nüfus	Mevki'leri	Mikdarı	Bulunduğu mahallin esamisi	Mikdarı	İskan iâşi edilen mahall		Mülâhazât
	aded	aded	aded	aded								
Hadelemek	3	—	1	4	1	Karyesinde	—	—	—	—	—	—
Dinarkom	15	—	—	15	9	Erzurum'da	—	—	—	—	—	—
Arzuti	15	—	—	15	100	60'ı Arzuti'de 40'ı Mülk'de	—	—	—	—	—	Hayvânât ve malları yağma edilmiştir.
Tufanç	70	—	—	70	20	10'u Erzurum'da 10'u Sitavuk'da	—	—	—	—	—	—
Sitavuk	190	—	—	190	10	Erzurum'da ve Dinarkom'da	—	—	—	—	—	—
Ümidim	52	—	—	52	56	Ümidim karyesinde	—	—	—	—	—	Bütün hayvânât ve malları yağma edilmiştir.
Kurnuç	50	—	—	50	12	Bundan 7 Ümidim karyesinde üç Kurnuç karyesinde 2 Kevahor karyesinde	—	—	—	—	—	—
Kercankos	30	—	—	30	—	—	—	—	—	—	—	—
Kızılkilise	20	—	—	20	28	Karyesinde katledilmiştir.	—	—	—	—	—	—
Zağgi	25	—	—	25	38	Zağgi karyesinde katledilmiştir.	—	—	—	—	—	—
Karagöbek	49	—	—	49	55	Karagöbek karyesinde	—	—	—	—	—	—
Giregösek	17	—	—	17	7	Karyesinde	—	—	—	—	—	—
Güngörmez	15	—	—	15	19	Güngörmez karyesinde katledilmiştir.	—	—	—	—	—	—
Yekûn	645	—	[1]*	645*	385		—	—	—	—	—	—

Fî 17 Teşrîn-i Sânî sene [13]37

* Toplamlarda hata vardır.

Erzurum Jandarma Bölüğü Kumandanlığı

	Hudûd dâhilinde bir sene zarfında Ermeniler tarafından tahrib ve ihrâk ve yağma edilen İslâm köylerinin isim ve mikdârı.				Ahâlisi katl-i âma uğrayan İslâm nüfusun mikdârı ve mevki'leri.		Ailesi Ermeniler tarafından şehid edilen ve toplatılıp kaza ve nevhâde işe ve tahsil edilen çocukların mikdârı el-yevm bulundukları mahallin esamisi	Aynı suretle mezalime uğrayan ailelere mensub olup el-yevm kaza ve nevahi Hilal-i Ahmer Cemiyet-i Hayriyye ve iş yurdlarında iskan	Müesseselere alınıp sair suretle işe edtirilen rum ve Ermeni kadın ve çocukları		
Esâmi-i Kur'a						Mevki'leri		Bulunduğu mahallin esâmisi			Mülâhazât
Tuzcu	43	2	38	83	490	Tuzcu karyesinde	—	—	—	—	Kâmilan katli'âm edilmiştir.
Yarımc a	5	—	—	5	14	Karyelerinde	32	Köylü tarafından i'âşe edilir.	—	—	
Gez	50	—	—	50	2	Karyelerinde	4	"	—	—	
Çiftlik	30	3	9	42	11	Beşi Erzurum'da mütebâkisi karyelerde	17	"	—	—	

Esâmi-i Kur'a	Tahrib edilen hane	İhrak edilen hane	Yagma edilen hane	Yekûn	Mirdar-ı nüfus	Mevki'leri	Mikdan	Bulunduğu mahallin esâmisi	Mikdan	İskan işe edilen mahall		Mülâhazât
Badışın	3	—	3	6	14	Karyelerinde	8	Yedisi karye ahâlîsi tarafından i'âşe edilmekte.	1	Cem'iyet-i Hayriyye'de	—	
Könk	40	—	2	42	1	Erzurum'da	2	Karyelerinde i'âşe edilmekte.	—	—	—	
Terekuti	10	—	2	12	8	Dördü Erzurum'da diğeri karyelerinde	12	Köylü tarafından i'âşe edilmekte.	—	—	—	
Ortuzu	12	—	10	22	53	Karyelerinde	—	—	—	—	—	
İğdasor	6	—	8	14	55	"	10	Köylü tarafından i'âşe edilmekte.	—	—	—	
Haçkevank	5	—	2	7	14	"	8	"	—	—	—	
Erginis	10	—	3	13	9	"	4	"	—	—	—	
Tivnik	30	—	1	31	15	Nisfî Erzurum'da diğeri karyelerinde	14	"	—	—	—	
Mülk	6	—	3	9	18	Sekizi karyelerinde mütebâkisi Erzurum'da	9	"	—	—	—	
Kevahor	5	—	2	7	11	Karyelerinde	11	"	—	—	—	
Kân	30	—	4	34	18	Erzurum'da istasyonda	16	"	1	Dârü'l-eytâm mektebinde müdâvim	—	
Şeyhköy	15	—	3	18	20	Onu Erzurum'da diğeri karyede	4	"	—	—	—	
Soğukçermik	40	—	—	40	25	Erzurum istasyonunda	7	"	1	Gürbüz Mektebinde	—	
Müdürge	15	—	4	19	46	Erzurum istasyonunda ve karyede	7	"	—	—	—	
Kösemehmed	6	—	2	8	6	Karyelerinde	9	"	—	—	—	
Yekûnu	361		5	96	462	830	173		3	—	—	

Fî 17 Teşrîn-i Sâni sene [13]37 Erzurum Jandarma Bölüğü Kumandanlığı

Sıra No	Muta'arrız-aleyh	Muta'arrız	Derece-i Mahkûmiyyet	Mülâhazât
1	Kavak mahalleli Mustafa oğlu Tayyar ve Feto(?) ve Meta(?) ve Zehra ve Kel Ağa ve Nusret ve birâderi Hüsnü ve Müslime ve İsmet	İsimleri mechûl on dört nefer Ermeni saldatı	Mağsûbâtın derece-i mikdârı gayr-ı mu'ayyendir.	Ahâlinin emval ve eşyalarını gasb ve katl ve kadınlara fı'l-i şenî' icrâ ve bikirlerini izâle etmek mâddesi.
2	Topcuoğlu mahalleli Abdulvahid ve Abdurrahman ve Emin ve Muhtar Hayri ve Tortum'un Arnis karyeli on dokuz ism-i mechûl İslâm	Mikdârı gayr-ı ma'lûm Ermeni saldatı	Bu dahi	Bu dahi
3	Aşkal'alı Mahmûd ve Şevket Efendi ve efrâd-ı a'ileleri	Aşkal'alı Oseb ve Ayranosu ve Antranik	İ'dâm	Bu dahi
4	Müdürge karyesi ahâlî-i İslâmiyesinden Salih ve Agâh ve Halis ve kırk dört İslâm	Müdürge karyeli Hamayıl ve Karabet ve Yaro oğlu diğer Karabet ve Mıgırdıç ve Pala ve Arman ve Serkis ve Naro ve Kiron oğlu Hozanet ve Azat ve Sirvaned ve Karabet ve yirmi nefer rüfekâsı	İ'dâm	Bu dahi
5	Ilıca karyeli İzzet veKurban Ağa ve kerîme ve hafideleriyle yüz seksen bir nüfûs ahâlî-i İslâmiyye	Ilıca karyeli Tadik ve Hiro ve Agasar ve Minas ve Arot ve Karaarz karyeli Loros ve Ovidis ve Oyguniş	İ'dâm	Bu dahi
6	Taşmescid mahalleli Şahin Bey zevcesi Takiye ve hidmetkârı İbrahim	Erzurumlu Sa'atci oğlu Serkis ve Kân karyeli Ohannes ve Şeyhköylü Mıgırdıç ve Mescidli karyeli Arot oğlu Ohannes ve Serkis ve Ohan ve Bogos ve Toro ve Vasil,	İ'dâm	Bu dahi

Sıra No	Muta'arrız-aleyh	Muta'arrız	Derece-i Mahkûmiyyet	Mülâhazât
		Hınıslı Bediros.		
7	Müceldi karyeli Şükrü ve Ziya ve Bekir beyler	Karye-i mezkûreli Hampar, Ohan, Ohannes Kahya, Agob, Kigork oğlu Dikran, Aynok, Arşak, Tagor, Deli Erakil ve Sapo ve Toro ve İsfıya(?)	On beşer sene	Bu dahi
8	Nureşin ve Terkini karyesi ahâlî-i İslâmiyyesi	Terkini karyeli Bogos oğlu Tatos, birâderi Aristakis ve Ohan, Tatos, birâderi Misak, Sogo oğlu Martuvan, Arot oğlu İbratens, Bedo oğlu Ohannes, Melkon'un torunu Maşenk, Vahan, Ako İkovan, oğlu Aram ve Rapail torunu Misak, oğlu Arutek, Varcabetoğlu Haykazar, Mıgırdıç, Leon, Deli Haço, Pasetli Vartan, Kazar oğlu Armin, Tercanlı Nişan, Hırant, Kara Arşak, Küçük Arşak, Rupen, Hamparsum, Aco, İkovan, Togo oğlu Hemptar, Arot oğlu Kelos, Ohannes, birâderi Arşak, Horin yeğeni Ohannes, Mokosi oğlu Kayiril, Mado oğlu Armenak, birâderi Avin, Toro oğlu Manek, Kirkor oğlu Varcabet, birâderi Ohannes, yeğeni Mikan, Keşiş oğlu Agob, Misak, Karakin, Surin, Kör Bogos, Avak, Hayık, Hozin, Mikail.	İ'dâm	Bu dâhi
9	Tuzcu ve Mahanda ve Tepeköy karyelerinden	Ermeni komite başlarından Tercanlı Antranik	İ'dâm	Katl ve ahâlinin hayvan ve eşya ve nakidlerini

Sıra No	Muta'arrız-aleyh	Muta'arrız	Derece-i Mahkûmiyyet	Mülâhazât
	doksanı mütecâviz ahâlî-i İslâmiyye	Müte'ahhid Vahan, çete re'îsi Bayburdlu Arşak, Tuzkadlı Morad, Muşlu Tirek, Erivanlı Hacı, Sivaslı Canpolad, Pasinler'in Alvar karyeli Tavo, Sitavuk Varcabet Setrak, Narmanlı Oskar oğlu Apit		gasbetmek mâddeleri.
10	Kiğın Hasköy karyeli Mustafa ve Palulu Halis ve rüfekâsı	Kiğın Sivgelik karyeli Daniyel ve Dardan ve Serkis ve Arot	İ'dâm	Bu dahi
11	Kavak mahalleli Ahmed ve dokuz yüz nefer ahâlî-i İslâmiyye	Ermeni komite başlarından Antranik, Sivaslı Morad, Nahcivanlı Canpolad, Erzurumlu Çaparların Surup, Şayo, Kavak mahalleli Terzi Karakin, Bakırcı Haço, Abdurrahmanağa mahalleli Bayek ve Mosiss ve Mafok, Çermikli Yakazar ve Müdürgeli Leon ve Minork ve Karakin ve Karatene ve Agayab, Mikail ve Melkon ve Artin ve Ardaş ve Samuel ve Kahveci Kalsak ve Çopo oğlu Kirkor ve attar Kirkor ve Bakırcı Arman ve Basdırmacı Kiyork, Meyhaneci Lirvaned ve Yağcı Akoyek ve Aşçı Avenk ve yeğeni Bilasak ve Avdaks, oğlu Ohannes, birâderi Mado ve Erzincanlı Setrak	On beşer sene	Bu dahi
12	Veysi efendi mahalleli Mustafa oğlu Hüseyin ve yeğeni Mehmed ve	Narmanlı Oskan oğlu Apet kardeşi Filosi, damadı Aleksan, Çiriş karyeli Davit	On beşer sene	Bu dahi

Sıra No	Muta'arrız-aleyh	Muta'arrız	Derece-i Mahkûmiyyet	Mülâhazât
	Fırıncı Ömer oğlu Mehmed ve Faik ve Emin	ve Muşlu Setrak, Çiftlik karyeli Karabet ve Miran ve Mardiros, Tufanlı Avit, Tivnik karyeli Karabet, Karaarızlı Avit, Erzurumlu Kör Erakil ve Çaparların Sirob ve Şayo ve Sitavuklu Milo		
13	Tivnik karyeli Mikdad Bey ve Tosik karyeli Emin ve Abdulkadir.	Tivnik karyeli Keşiş oğlu Mardiros ve Amûcazâdesi Haçator ve Kirob oğlu Aram ve Sirob oğlu Serkis ve Sogo	On beşer sene	Bu dahi
14	Erzurum'un Sitavuk karyeli Reşid oğlu Mevlûd ve Mahmud ve yüz kadar ahâlî-i İslâmiyye ve Abbas kızı Güldane ve Ziya kızı Seher ve Şekibe ve Ziyet ve Refika ve Kurban'ın zevcesi ve kerîmesi Kadriye ve Naime ve Şefika ve Tayfur'un kerîmesi.	Sitavuk karyeli Anayet'in oğlu Setrak ve Varcabet, yeğeni Ovakim ve Oseb oğlu Taypan ve Makdis, İpel ve Kapril oğlu Milo ve Haço oğlu Oskak ve Zakar, Hamaz, Zarabet, Opel ve Nişan ve Karabet ve Kalost ve Horin oğlu Korahin ve Zarkos ve	On beşer sene	Bu dahi
		Kalost ve Aktanos ve Mardiros ve İprik ve Erut ve Misak ve Oksan ve Mıgırdıç ve Çıpan ve Ardaş ve Simon ve Medros ve Nazarit, oğlu Arot ve Agob oğlu Mıgırdıç ve Sahak ve Mihal ve yeğeni Serkis ve Arot oğlu Amik ve Mardiros oğlu Mosis ve Horin ve Mıgırdıç yeğeni Dirin ve Misor oğlu Nikorin, birâderi Zaron ve Mıgırdıç ve Kevork ve Akadenik ve Davut oğlu Karaşe ve Toros oğlu Paylak ve Kapril oğlu Mediros ve Karavın oğlu Ardaş ve Estitas ve Mıgırdıç ve Haçin ve Bogos ve		

Sıra No	Muta'arrız-aleyh	Muta'arrız	Derece-i Mahkûmiyyet	Mülâhazât
		Hesamo ve Rupen ve Mihail ve Vahan ve Hamparsum ve Bayek oğlu Nişan, Toros oğlu Ohannes Mıgırdıç ve Minas ve Kirob oğlu Karabet nâm-ı diğeri Yano ve Antranik ve Arşak oğlu Pirsim ve Arot ve Nazarit oğlu Horin ve Haço ve Mıgırdıç ve Mikak veled-i Sihak ve Hamo ve kardaşı Makdar ve Arot oğlu ..... ve Tirdad oğlu Çabık ve Mardiros veled-i Ohannes ve kardaşı Halıkar ve Karaer ve Osib ve		
		Palas Sisak ve Ablîşe ve kardaşları Haço ve Tanos ve Milo veled-i Azol ve Aleksan oğlu Nişan ve Kapril ve Ohannes veled-i Avidis ve Sogoson ve birâderi Kalus ve Ananek oğulları Misak ve Kivork veled-i Ovan ve Arakim veled-i Kirkor ve Dikran ve Tomas ve Arslan oğlu Avidis ve Kazar veled-i Kirkor ve Osib oğlu Sehav ve birâderi Ohannes ve Arot oğlu Dikran ve Avakim ve Hamo veled-i Babek ve Misak oğlu Tovaper ve Rapael oğlu Ohannes ve Arot veled-i Kirkor ve Tardad oğlu Ohannes ve Kapril ve Mikail veled-i Mepdic ve Torsini oğlu Arot ve kardaşı Terdik		
		ve Serkis veled-i Aprim ve Nikodisi oğulları Karabet ve Serkis ve Nazarit oğlu Hamyo ve Mardiros oğlu Morat ve Apar oğulları Kirkor ve Tanos ve Sirob ve Vaziris ve Anrik oğlu Arot ve Mardiros veled-i Arot ve Simo veled-i Babek ve Arşak		

Sıra No	Muta'arrız-aleyh	Muta'arrız	Derece-i Mahkûmiyyet	Mülâhazât
		ve Markar ve Mirson ve Vapil veled-i Haço ve Armenak veled-i Tiyanos ve Barın veled-i Varhan ve Baritic oğlu Vahan ve Nişan veled-i Kigork ve Hamo veled-i Kukas ve Setrak oğlu Arot ve İrsin ve Maskan oğlu Horin ve Mosis ve İfişa ve Mifak ve Vahan veled-i Ananek ve Nişan veled-i Haço ve Kalost oğulları Nazar ve Kirkor ve Aprim oğulları Mıgırdıç ve Nazar ve Iğış veled-i Bogos ve Arot oğulları Akob ve Şahan ve Yervanek veled-i Mıgırdıç ve Pargo ve Avadis ve Hako ve Ardan veled-i Aprim		
15	Pasinler'in Mescidli karyeli Ömer oğlu Ağa ve yirmi üç nefer ahâlî-i İslâmiyye	Karye-i mezkûreli Ako, Arot, Ovak veled-i Kigork ve Ako oğlu Ohannes ve Toro ve Bogos ve Arşak ve Serkis ve Yüzviren karyeli Hempar.	On beşer sene	Karye-i mezkûre ahâlîşinden mikdârı muharrer eşhâs katl ve mallarını gasbetmek mâddesi.
16	Kadana mahalleli Haşim ve Nazım ve kerîmeleri sâhibeler	Mikdâr ve isimleri mechûl Ermeni saldatları	İ'dâm	Bu dahi
17	Bayburd'un Karasakal mahallesinden İbrahim oğlu Halil ve Bayburd'un Kirzi-yi Süflâ karyesinden on beş nefer İslâm ve yirmi kadın	Bayburd'un Niv karyeli Karakin ve Lusnuk karyeli Antranik ve Kirzi-yi ulya karyeli Babek oğlu Serkis ve Arot ve Artin ve Zanker oğlu Ahta ve Mıgırdıç Ohan oğlu Kurgi ve Haçin oğlu Dikran ve Agam oğlu Arot ve Hakim oğlu Ağyak.	On beşer sene	Bu dahi

Sıra No	Muta'arrız-aleyh	Muta'arrız	Derece-i Mahkûmiyyet	Mülâhazât
18	Bayburd'un Câmi'-i Kebîr mahalleli Ahmed oğlu Hamdi	Bayburd'un Kısanta karyeli Milkiset oğlu Kirkor ve Sirab oğlu Zagiyo ve Hayik-ı süfla karyeli Mediros	Te'cile tâbî' olmak üzere muvakkat kürek ve yirmi bin manat tazmînât	Hâne ihrâkı mâddesi.
19	Bayburd'un Cibre karyesinden Hamid Ağa	Gümüşhane'nin İmera karyesinden Aryas oğlu Agya ve Filibos oğlu Mıgırdic	Te'cile tâbî' olmak üzere mü'ebbeden kürek ve iki bin lira tazmînât	Hâne ihrâkı
20	Bayburd kasabasından müftî-i sâbık Said ve birâderi Ali Rıza	Bayburd'un Sıptoros karyesinden Andon oğlu Kirkor, oğlu Mıgır ve İvan oğlu Dikran ve Tumla-i süfla karyeli Parnad oğlu Masok	Te'cile tâbî' olmak üzere mü'ebbeden kürek ve on iki bin lira tazmînât	Bu dahi
21	Bayburd'un Pülürek karyesinde meskûn Fikri Bey	Karye-i mezkûreli Karabet oğlu Kazar	Bu dahi üç bin lira tazmînât	Bu dahi
22	Bayburd'un Malansa karyeli Haşlak oğullarından Süleyman oğlu Rıdvan	Karye-i mezkûreli Arot oğlu Sogomon ve Samuel oğlu Ahan ve Agiya oğlu Karnik	Bu dahi yirmi beş bin gurus tazmînât	Bu dahi
23	Tortum kazâsının Virinkîğ ve kurâ-yı sâ'ire ahâlisinden dört yüzü mütecâviz ahâlî-i İslâmiyye ve Vimnik karyeli Ahmet zevcesi Esma ve Şipek karyeli Fatma ve Melek ve Hospirik karyeli Badiye ve Vesile ve Kihitik karyeli Hadice ve Zeliha	Tortum'un Virinkîğ karyeli Keşîş oğlu Nahabet ve Asto oğlu İspo ve Serkis ve Keşîş oğlu Melkon ve Hampar oğlu Kirkor ve Sirob oğlu Akob ve Haço oğlu Davit ve Tanil oğlu Ohannes ve Keşîş oğlu Mediros ve Nureşin karyeli Mersob oğlu Arot ve Bogos ve Zakar ve Hamparsum ve Simon ve Akob ve Karabet	Evrâk henüz mahkemeye gelmiş ve muhâkemeleri der-dest-i icrâ olunmuştur.	İsimleri muharrer ahâlî-i İslâmiyyeyi katl ve kızlarla kadınların bikirlerini izâle ve tahrib-i büyût ve gasb-ı emvâl mâddeleri.

Sıra No	Muta'arrız-aleyh	Muta'arrız	Derece-i Mahkûmiyyet	Mülâhazât
	ve Katieris karyeli Ziyet ve Fatma ve Hadice.	oğlu Ohannes ve Şipek karyeli Çerkes oğlu Ohannes ve Şatar oğlu Akob ve Saboz oğlu Karabet ve Aleksan ve Kapril oğlu Kagel, Hamparsum oğlu Akob ve Mardiros ve Ohannes oğlu Homor, K�r Terzi oğlu Akob ve Arşak ve Kürekçi oğlu Kukas ve Kalost ve Arbat karyeli Ohannes ve Nikogos oğlu Osan ve Pilo oğlu Sirob ve Kirob ve Aleksan oğlu		
		Davit ve Sirob ve Karabet ve Hampar oğlu Kirkor ve Terzi oğlu Akob ve Demirci oğlu Sahak ve Hamparsum oğlu Otan ve Bedros oğlu Kirkor ve Aleksan oğlu Vartuvan ve Hamparsum oğlu Babek ve Terzi Savakan ve Palyos ve Ohannes oğlu Kirkor ve Akob oğlu Ohan ve Minas oğlu Anderyas ve Hafomon ve Dartad ve Haranet ve Erzurumlu Karabet oğlu Seto ve Ha�o ve Demirci Miran oğlu Tatos K�n karyeli Vartuvan oğlu Hr�o ve Hins karyeli Bogos ve Tufan� karyeli Aseb ve Ha�ador ve Bogos ve Terzi oğlu Religan ve Minas ve Sarakan ve Artoili ve Değirmenci oğullarından Bedros ve Gürcü oğlu Arakin ve Kirkor		

Sıra No	Muta'arrız-aleyh	Muta'arrız	Derece-i Mahkûmiyyet	Mülâhazât
		ve Paşenih ve Atam ve Oltu'nun Cücürüş karyeli Akob ve Manik ve Ağacan ve Mardiros ve Kırkor ve Zerdenis karyeli		
		Bağdasor ve Mikail ve Yusufeli'nin Karmirik karyeli Karabet ve Hodiçar karyeli Varcabet ve Artun ve Kırkor oğlu Vartan ve Seto oğlu Karabet ve Devarsabeş oğlu Karabet ve Serkis oğlu Mihail ve Serkis ve Ohannes ve Kodreşin karyeli Hamparsum ve Sahak ve Sirob ve Serkis ve Berdos ve Kiğı'nın Dirik karyeli Arot ve Serkis oğlu Mıgırdıç ve Nikogos oğlu Karabet ve Ağacan ve İspir'in Çator(?) karyeli Şamol ve Erivanlı Meşik ve Avak ve Şahin ve Vanlı Haçador.		

Ermeni neferen

472 Yekûn
354 Mahkûm

-----

118 Muhakemeleri der-dest ve isimler gayr-ı ma'lûm eşhâs.

Kayıddan çıkarıldığı musaddaktır

Mühür

BOA. HR. SYS. 2878/90

ERMENİLERİN HINIS'TA İSLAM AHALİYE YAPTIKLARI
MEZALİM

1918 yılında Rusların işgal ettikleri Hınıs'tan çekilmelerinden sonra Ermenilerin bölgedeki Müslüman halka yaptıkları mezalimin giderek arttığı, Hınıs'ın toplam 16 köyünde Ermenilerin ahaliyi bir araya toplayıp, hayvanlarıyla beraber ateşe verip 682 kişiyi katlederek bütün hayvan ve eşyalarının yağma edildiği gibi kadın ve bakire kızların ırzlarına tasallut ettikleri; Söylemez'de bir haneye topladıkları kadın, erkek ve çocukların üzerine, ateşe verdikleri bir boğayı salarak tamamını katlattıkları; Ermenilerin köylerdeki mezalimleri sonucu binlerce İslam nüfusun katledildiği, gerek Rus işgali sırasında gerekse Rusların çekilmesinden sonra Ermenilerin Erzurum'un Tekederesi köyünde de 60, Oyuklu köyünde ise 30 İslamı katlettikleri ve Erzurum'da katledilen ve hatta hanelere doldurularak yakılan, ırzlarına tecavüz edilen kadın ve kızlara yapılan işkenceleri tarif etmenin mümkün olmadığı.

**Atrocities Perpetrated by Armenians Against Muslim
Population in Hınıs**

In 1918 after the withdrawal of Russians from occupied Hınıs the atrocities committed by Armenians against Muslim population went increasing, they had gathered up the population of 16 villages and killed 682 people with their cattles by burning them up and looted all their goods and the remaining cattles and raped women and virgin girls; in the village of Söylemez Armenians assembled women, men and children in a house and, lighting a bull like a torch it loose to run over and kill all these people; As a consequence of the atrocities perpetrated by Armenians thousands of Muslims perished; after the withdrawal of the Russians from Erzerum Armenians killed 60 Muslims in the village of Tekederesi and 30 in Oyuklu village in Erzerum; words are not sufficient to express the ineffable horrors of tortures inflicted by Armenians in Erzerum upon the victims who had been even crammed into houses and burnt, women and young girls being raped and tortured.

21 Ra. 1340 (22. XI. 1921)

Hınıs Kâ'im-i makâmılgı
Tahrîrât Kalemi
Aded: 5135
723

Şark Cebbesi Kumandanlığına

Vilâyet-i celîlenin ol bâbdaki iş'ârına atfen kâzâ dâhilinde Ermeniler tarafından ahâlî-i İslâmiyyeye icrâ ve îkâ' edilen mezâlîm hakkında elde edilebilen ma'lûmâtı hâvî rapor leffen takdîm-i huzûr-ı sâmilere kılınmış olduğu ma'rûzdur.

Fi 22 Teşrîn-i sâni [13]37

Hınıs Kâ'im-i makâmı
İmzâ

Hınıs Kâ'im-i makâmılgı
Tahrîrât Kalemi
Ermeni Mezâlîmi Hakkında

[1]334 senesi Rusların Hınıs mıntıkası işgâl ederek gerek Rusların taht-ı işgâllerinde ve gerekse dâhil-i ihtilâlleri dolayısıyla bir muhîtden çekildikleri müddet Ermenilerin yed-i idâresinde olduğu zaman Ermenilerin çıkamayarak dâhilde kalan ahâlî-i İslâmiyyeye yaptıkları hakâret ve mezâlîm ber-vech-i âtî arz olunur.

Şöyle ki:

1- İdâre-i hükûmet Rusların ellerinden çıkarak Ermenilerin yed-i idâresine geçtiği zaman Başköy, Tayarkomi, Kal'acık, Heyran, Meydan, Sildiz, Kazancı, Kösan(?), Güzeldere ve daha bir kaç köy muhtar ve hey'et-i ihtiyâriyyelerini bir bahâne ile Hınıs merkezine celbetdiklerinde merkeze ictimâ' eden kurâ muhtârân ve hey'et-i ihtiyâriyye mes'elenin mühlik bir vaz'iyette olduğunu hissederek umûmiyetle merkezden firâren karyelerine gitmelerini müte'âkib iki yüz elli atlı Ermeni süvârîsi Şuşar'daki anbarlara bakmak bahânesiyle bâlâdaki köylere hücum etmişler ise de bu köy ahâlîsi umûmiyetle silâha sarılarak muhârebe, müsâdeme ve müdafa'a etdiklerinden köylere girmeye muvaffak olamayup fırsat intizârında bulundukları bir sırada diğer taraftan merkez karyesini ansızın basdıklarında yine gerek köylü ve gerekse etrâfdan mu'annidâne vukû' bulan mukâvemet üzerine orada bir şey yapamayup aynı günde Karataş karyesini basarak bu köyde otuz zükûr inâs çoluk çocuk olmak üzere kırk ve aynı günde Tekman'ın Zoğnu karyesine hücumla bu köyden de kırk-elli ve Çevirme karyesinden otuz Gülli karyesinden kırk Hacıömer karyesinde mutavattın olanların umûmiyetle ve Künrevi karyesinin kâmilin hayvanlarıyla beraber ahura doldurup ateş vermek sûretiyle imhâ edildiği Hanik(?) karyesinde otuz ve Aşağısöylemez karyesinden yüz ile yüz elli Söylemez-i ulyâ karyesinden iki yüz elli Nimetağakömü'nden elli Çagılğan(?) karyesinden kırk Kazancı'dan beş Sildiz karyesinden on iki Mirseyid karyesinden on beş Başköy'den dört Tayarkomi'nden muhtar ve dört adamın fecî' bir sûretde katledildiği gibi bütün

hayvânât ve eşyâ-yı sâ'ireleri yağma ve talan olduğu ve Ermenilerin Ruslarla bu mıntıkaya girdiklerinde senevî 100-150 İslâm katledilirken idâre-i hükûmet yed-i mezâlîmânelerine geçtiğinde artık fırsat bularak buralardaki ahâlî-i İslâma revâ ve tatbik ettikleri mezâlîm, hakâret binlerce olmağla beraber nikâh altında bulunan kadın ve bâkîre kızların ırzlarına tasallut ve nâmuslarını pâ-y-mâl etmek kaçırmak hattâ ahz ü sâr makâsidiyle kadınların hüsnâ olanlarına vâkî' olan tasallutâtı az görerek kendilerini ağaçdan ihzâr olunmuş kazıklara kadar vurdukları Başköy karyeli olup esnâ-yı istilâda hicret edemeyen Hasan Ağa'nın ifâdesinden!

2- Gerek Rusların bulundukları ve gerekse Rusların çekildiklerinden sonra Ermenilerin Erzurum ovasında kâ'in Tekederesi nâm karyede altmış erkek Kortu'nun Oyuklu karyesinde tahmînen otuz İslâmın ma'a-â'ile katledildiği ve zâten Erzurum'da katledilen ve hattâ hânelere doldurularak yakılan İslâm ve kaçırılarak ırz ve nâmuslarına tecâvüz edilen nikâhlı kadın bâkîre kızların bi'l-âhire katl ve hattâ memelerini kat' etmek gibi yapılan mezâlîmin ta'rifi gayr-ı kâbil bulunduğu Keçelan karyesi imâmı Molla Arif Efendi'nin cümle-i ma'lûmâtından bulunduğu!

3- Hınıs'a onbeş dakika mesâfede kâ'in Kilisederesi'nden değirmenci ... oğlu Arto nâm şahıs Tapu, Ortaköy, Şeyhpîr, Kızıllan ve Bingöl eteğinde olan köy ahâlîlerinden elli dokuz zükuru tesâdüf ettiği mahalde katl bir çoklarının hayvânâtlarını bir ahura doldurup yakdıktan sonra tûfengi kaldırıp duvara asarak "sen artık vazîfeni îfâ etdin" dediği kasabalı Celâl Bey'in istihsâl ettiği ma'lûmât-ı mevsûkadan anlaşıldığı!

4- Ermeni Kozlu karyesinden Samel, Haşato, Bado, Karaçoban karyeli Simon nâm şahıslarla refâkatlarında tahminen iki yüz elli kişi ile Rusya'nın kazâyı tahliyesinden sonra ahâlî-i İslâmiyyeye ikâ'-ı mezâlîme başlayarak en evvel Künrevi karyesini basarak oradan otuz üç kişiyi müte'ammiden kurşunla katl ve iki kadını da kasab hayvânı üzercesine canavarca memelerini soyarak gözlerini oymak ve sâ'ir mafsallarını birbirinden kat' etmek sûretiyle fecî'âne katledtikleri Söylemez Muammer (?) kömü Yukarı ve Aşağı Söylemezlerle Nimet[ağa]kömü, Çağılgan(?), Gülli, Çevirme, Zoğnu, Karataş, Germik köylerinde iki bin beş yüze karîb nüfûs-ı İslâmiyyeyi bilâ-tefrîk katli'âm sûretiyle ve her fecâyî' ve mezâlîmin nihân olarak topladıkları insanları odun yakar gibi bir dama doldurmuş ve ateş vererek yakmış oldukları ve bu miyânda hayret-engiz mâcerâ dahâ vardır ki Hınıs Ermenilerinin intihâb ve esas re'isleri olan Muşlu Ayro'nun muvâfakatı üzerine Söylemez'de altmış kişiyi mütecâviz erkek kadın ve sabîleri toplayup bir hâneye doldurarak bir erkek boğa çamuşu gazyağıyla yağlayup kapu içerüsünde ateşleyerek o doldurulmuş olan nüfûsu bırakmak ve hayvanın ve çile(?) ve ıztırâbı üzerine mevcûd nüfûsu kâmilten boynuzuyla telef ettiği re'yü'l-ayn müşâhade eden Söylemez nâhiyesinin Künrevi karyesinden Mehmed oğlu Hüseyin'in ifâde-i vâkî'asından anlaşıldığı ma'rûzdur.

Fî 22 Teşrin-i sâni [13]37

Hınıs Kâ'im-i makâmı

BOA. HR. SYS. 2878/91

ERMENİLERİN TERCAN KAZASI HAVALİSİNDE
YAPTIKLARI MEZALİM

Ermenilerin Tercan kazası ve civarında yaptıkları mezalimle ilgili olarak köylerde oturan abalının verdiği bilgilere göre; Yavi nahiyesinin 70 köyünde 300 kadar hanenin tahrip edilerek yakıldığı ve yollarda çalıştırılmak üzere evlerinden alınan abalının çoğunun öldürüldüğü; Mans nahiyesine bağlı 40 kadar köyde 200 kadar hanenin yakıldığı ve 60 kişinin katledildiği; Karakulak nahiyesinin 30 köyünde yüz yirmi hane yakılıp, kırk kişinin öldürüldüğü; merkez nahiyesinin 60 köyünde 1000 hane tahrip edilip 120 kişinin katledildiği; Mamahatun kasabasında IV. Murad'ın inşa ettirdiği cami, hükümet binası ve mektebin yakıldığı, 300'den fazla abalının kuyulara doldurularak katledildikleri.

***Atrocities Committed by Armenians in the Neighborhood of
the Subdistrict of Tercan***

According to informations given by the population residing in the district of Tercan which had been exposed to Armenians atrocities: in the subdistrict of Yavi 300 households of 70 villages had been demolished and set fire to, the greater part of the population taken away from their homes under the pretext of working on public roads had been killed; in the subdistrict of Mans fire had been set to more than 200 households in about forty villages and 60 persons had been killed; in 30 villages situated in the township of Karakulak hundred and twenty households had been burnt and forty persons killed; in 60 villages of the subdistrict's seat thousand households had been destroyed and 120 persons killed; in the village of Mamahatun a mosque built by the Sultan Murad IV had been demolished, the government house and the school burnt and more than three hundred people thrown into wells and killed.

28 Ra. 1340 (29. XI. 1921)

Tercan Kazâsı Kâ'im-i makâmlığı
Tahrîrât Kalemi
Aded
Umûmî: 525
Husûsî
Leffi

29/11/37

Şark Cebbesi Kumandanlığı Cânib-i Âlîsine

1918 ve daha mukaddemki işgâli senelerinden Ermenilerin Tercan kazâsı muhâtinde îkâ' ve icrâ etdikleri mezâlîme â'id sinîn-i mezkûre dosyalarında bir vesâ'ik mevcûd değilse de nevâhî müdürânı ve jandarma kumandanı vesâtatıyla kurâ

sekenesinden istihsâl olunan ma'lûmâta nazaran Ermenilerin Yavi nâhiyesinin yetmiş karyesinde üç yüz hâne hedm ve tahrîb ve ihrâk altmış insanı yollarda çalışdırmak üzre köylerinden götürüp yollarda fecî'âne şehîd ve Mans nâhiyesinde kırk karyede iki yüz hâneyi ihrâk altmış insânı katl ve Karakulak nâhiyesinde otuz karyede yüz yirmi hâneyi yakarak kırk insânı itlâf ve merkez nâhiyesinde altmış karyede bin hâneyi mahv ve nâ-bûd yüz yirmi İslâmı kurşuna dizerek şehîd etdikleri ve bundan mâ'adâ Mamahatun kasabasında Sultan Murad-ı Râbi' hazretlerinin inşâ-kerdesi olan câmi'-i şerîf ve mekteb ve hükûmet binâsı ve eşrâf-ı mahalliyyeye â'id on beş yirmi cesim hâneleri ihrâk ve 300 [ü] mütecâviz ahâlîyi kuyulara doldurarak itlâf eyledikleri ve bu manzaranın tahkîk ve mezâlim hey'etlerinin dosyasına geçmiş olduğu vilâyet-i celîleden mübellîğ 16 Teşrîn-i Sâni [13]37 târîh ve 503 numaralı şifreli telgrafnâme üzerine arz olunur ol bâbda emr ü fermân hazret-i men-lehü'l-emrindir.

Kâ'im-i makâm

İmzâ

BOA. HR. SYS. 2878/84

- 87 -

ERMENİLERİN NAHCİVAN VE CİVARINDAKİ TÜRK KÖYLERİNDE KATLİÂM YAPTIKLARI

Kırk beş İslâm köyünün merkezî olan Büyükevedi, dört bin silahlı Ermeni tarafından kuşatılmış olup, ahâlisinin birçoğunun katledildiği, Ermenilerin birtek Müslümanı hayatta bırakmayarak Aras'a dökmeyi hedefledikleri; buna karşılık Müslüman halkın da kendisini müdafaa etmeye gayret gösterdiği; esir alınan Ermenilere iyi davranıldığı; Nahcivan halkının can ve mallarını korumak için Azerbaycan Cumhuriyeti'ne iltihak olduğu, bunun üzerine Ermenilerin silahlanarak Ordubad, Ahuracıva muntikasındaki Müslümanlara taarruza başladıkları, kırk kişilik bir Ermeni askerî kuvvetinin Aras geçidinden gelip geçen Müslümanları katlettikleri; Revan'dan hareket eden bir trenin Gümrü'de durdurulup, Müslüman yolculardan beş yüzünün öldürüldüğü; Gürcülerle savaşan Rus-Ermeni Bolşeviklerinin Şulavird, Çıkarak, Saracılı, Koşakilise, Haçinler, Kepenekçi, Bağlıca, Lori, Başgeçid ve diğer birçok Müslüman köyüne katliâm uygulayıp, kadınlara tecâvüz ettikleri ve büyük miktarlarda kıymetli eşya ile paralarını yağma edip binlerce baş hayvanı çaldıkları.

***Massacres Perpetrated by Armenians Against Muslim
Population in Nahcivan and Its Vicinity 's villages***

Büyükvedi the seat of forty five Muslim villages, is besieged by four thousand armed Armenians, many of their inhabitants had already been killed, the aim of the Armenians is to exterminate to the last one their muslim population while driving them into Aras(Arax) river; the Muslim population are gathering for self-defense; Armenians captured as prisoners are well treated; in order to protect the lives and goods of its people Nahcivan had joined the Republic of Azerbaijan thereupon Armenians took arms and started attacks against the Muslim population of the region of Aburaciva and Ordubad and an Armenian military unit of forty soldiers killed Muslim people crossing through the pass of Arax; a train coming from Revan had been stopped at Gümrii and five hundred Muslim passengers killed; Russian and Armenians bolsheviks battling with georgians attacked Şulavird, Çıkarak, Saraclu, Koşakilise, Haçinler, Kepenekçi, Bağlıca, Lori, Başgeçid and many other Muslim villages and perpetrated large massacres, ravished women, looted large amounts of valuables and moneys and robbed thousand heads of cattle.

21 R. 1340 (22. XII. 1921)

Nahcivan Havâlisinde Vukû' Bulan Ermeni Mezâlimine Dâ'ir

Nahcivan'da İl Ocağı ismindeki Müslüman komitelerinden alınan 29 Haziran sene 1335 târîhli mektûbda, Ermenilerin fazla mikyâsda ihzârâtında bulunarak Nahcivan civârındaki Müslümanlardan silâh cem'î vesîlesiyle katli'âm icrâsına başladıklarından bahisle mu'âvenet istenilmiştir. 15'inci Kolordu Kumandanlığı o sırada Erzincan'dan Sivas'a hareket eden Amerikalı zâbitile Erzurum'da İngiliz mümessili Kâ'im-i makâm Rawlinson'a iş'âr-ı keyfiyyet etmiştir.

Nahcivan havâlisi Re'îs Vekîli Sarı Bey Nakîzâde tarafından Bâyezîd'den verilen 12 Temmuz 1335 târîhli uzun bir telgrafnâmede: Ermeniler tarafından tahrîb edilen kırk beş pâre İslâm köyünün merkezi olan Büyükvedi [Büyükvedi] karyesini sekiz topla mücehhez dört bin kişilik bir Ermeni kuvveti kuşatmış olduğu, beş kilometre mesâfede kâ'in şimendüfer hattındaki zırhlı vagonlardan müdhiş bir sûretde mezkûr köyü topa tutarak ahâliden bir çoğunu itlâf eylediği ve Ermenilerin emel ve maksadları ancak havâlî-i mezkûrede ahâlî-i İslâmiyyeyi bir kişi kalıncaya kadar imhâ etmek ve Aras nehrine dökmek olduğu bildirilmiştir. Bâyezîd Mutasarrıflığı'na gelen 4 Temmuz [1]335 târîhli telgrafnâme ile Ermeni ta'arruz ve zulmleri te'yyüd eylemiştir.

Ermenilerin imhâ-yı İslâm için yaptıkları bu teşebbüs ve hareket-i zâlimânelerine karşı yerli ahâlî-i İslâmiyye muhâfaza-i nefis için son bir cehd ve gayret ibrazıyla 19 Temmuz [1]335'de Nahcivan'da şiddetle müdâfa'aya başlamışlardır. 21 Temmuz [1]335'de Şahtahtı'nda ve 22 Temmuz [1]339 'da dahi Yenice ve İslâm Noraşen köyleri civârında bulunan Ermeni kıta'âtı üzerine ta'arruz etmişlerdir. Vukû' bulan pek şedîd ve hûn-rîzâne müsâdemeye Ordubad, Culfa ve Şerur ahâlîsi dahi iştirâk eylemişlerdir. Ermenilerden dört yüz kadar telefât ve beş zâbit ile iki yüz on üç nefer esîr vâki' olmuştur. Gâlib İslâmlar Ermeni esîrleri hakkında hüsn-i mu'âmele göstermişlerdir. İslâmlardan da pek çok telefât ve bir hayli mecrûhîn olmuştur. Bu kanlı müsâdeme ve mücâdeleler netîcesinde Nahcivan ve havâlîsinde mütemekkin İslâmlar muhâfaza-i cân ve mâl için Nahcivan ve havâlîsinin Azerbaycan Cumhuriyeti'ne iltihâkını i'lân eylemiş ve mezkûr cumhuriyet bayrağını çekmiştir.

Ermeniler bu kadarla da kalmamışlardır. 19 Mart [1]336 târîhinden i'tibâren tekrâr muvazzaf ve muhtelif sınıflardan mürekkeb kuvvetler ile Nahcivan havâlîsinde Ordubad, Ahuraciva ve Büyükvidi mıntıkalarında İslâm ahâlî üzerine ta'arruz ve ta'addîye başlamışlardır. Kırk kişilik bir Ermeni kıt'a-i askeriyyesi Kağızman'ın cenûb-ı garbîsinde ve Aras nehrinin şimâlînde kâ'in Şorlu karyesine gelmiş, gündüzleri Aras geçidinden gelen ve giden Müslüman yolcuları yakalayarak şehîd etmeğe ve geceleri muhtelif yollar üzerinde pusular kurup tecâvüzâtta bulunmuştur. Revan Azerbaycan sefirinin vesîkasını hâmilan Azerbaycan ve sâ'ir mahallere gitmek üzere Revan civârından şimendüferle hareket eden 500 nefer İslâm Gümrü civârında vagonlardan indirilerek kâmilan katledilmiştir.

Geçen 6 Şubat 1337 târîhinde Rus-Ermeni bolşevikleri Gürcüler ile Celâloğlu semtinde harbe tutuşarak 2 Şubat [1]337'de Varonsofka'yı işgâl ve kurâ-yı İslâmiyyeye ta'arruz etmişlerdir. 8 Şubat [1]335'de Çubuklu'ya mülhak Karaisa karyesinden Süleyman oğlu Halil'in erzâk ve hubûbâtını zabt, 12 Şubat [1]335'de Kızılkilise karyesinden Ömer oğlu Kurban, Ali oğlu Mustafa, İbrahim oğlu İsa ve diğer Ali oğlu Mustafa nâm eşhâsın at, elbise ve silâhlarını aldıktan başka kendilerini kılıç ile sûret-i fecî'ada katl ve ayn-ı târîhde İlmezli karyesinden İbrahim oğlu Mehmed ile Halil oğlu Mahmud'un atlarını müsâdere etmişlerdir. Sâlifü'z-zikr Rus-Ermeni bolşevikleri 24 Şubat [1]337'de Sa'atli karyesinde Gürcüler ile kavga etdikleri esnâda karye-i mezbûreden Mustafa oğlu Mahmud, Mahmud oğlu İbrahim Halil, Mahmud oğlu İsa, Halil oğlu Velî nâm kimseleri öldürmüşler ve bunların iki kız ve iki gelinini kaldırıp götürmek istedikleri zaman kızlar feryâda başlamağla bunların ırz ve nâmûslarına geçmişler ve sonra da bunları katletmişlerdir. Târîh-i mezkûrda Soğanlı karyesinden Mustafa oğlu İsmail ve Süleyman oğlu Bâlâ kişinin hânelerindeki eşyâlar ile beraber gümüşden ma'mûl ba'zı zî-kıymet eşyâyı ve yüzden fazla koyunlarını dahi götürmüşlerdir. 17 Şubat [1]337'de Borcalı'ya mülhak Gürarzi

ve Sazvan köylerini basarak koyun, sığır, öküz, araba, at eşyâ-yı beytiyye gibi her ne var ise hepsini aşırıktan mâ'adâ pek çok kızların, gelinlerin ırz ve nâmûslarına sûret-i vahşiyânede tasallut ve tecâvüz etmişlerdir. 19 Şubat 1337'de dahi Gişeli ileri gelenlerinden Cırcıroğullarından Kerim oğlu Hacı Bayram'ı oğlu ile beraber tutarak Hacı Bayram'ın bir kulağını kesmişler ve yirmi milyon manatını, 1500 koyun ve birçok devesi ile erzâk ve ev eşyâsını kâmilan almışlardır. Ve bu baba ve oğlu birlikde Senak (?) Köprüsü tarikiyle içeri taraflara götürmüşlerdir. İş yalnız bu kadarla kalmamıştır. Gişeli karyesinde deve, öküz, araba, koyun, sığır gibi emvâli kâmilan aşırımlardır. Bolşevik Ermenileri diğer karyelere dahi saldırarak Baydar köyünden Sultanzâde Meşhedî Ağa'nın 400 re's koyununu, beş devesini, öküzleriyle beraber iki arabasını, 200 pot buğdayını, eşyâ-yı beytiyyesini ve karye-i mezkûrede koyun ve sığır müte'allik bir çok mevâşîyi götürdükleri gibi 20 Şubat [1]337 târîhinde dahi Görenler (?) karyesinden Süleyman oğlu Mecid'in dokuz devesiyle 300 koyununu ve karyenin birçok koyun ve sığırını ve ev eşyâlarını almışlardır. Aynı târîhde Moganlar karyesinden Çopur oğlu Allahverdi'nin beş devesiyle 20 ineğini, 500 koyununu, dört çift öküzünü; Kuluzâde Paşa Ağa'nın altı deve, 250 koyun, arabasıyla beraber beş çift öküzünü ve birçok eşhâsın da koyun ve sığır ve ev eşyâlarını ve kezâlik aynı târîhde Kor nehri kenarında vâki' Kepenekçi karyesinden Kerim oğlu İlyas'ın katl ve itlâfıyla beraber koyun ve öküzlerini ve İlmezlü karyesinden dahi iki kişiyi katl; Karayazı Köseli karyesinden Hacı İskender oğlu Ali Bey'in 1250 koyun ve 870 sığırını; İmânî oğlu Osman'ın 1150 koyun ve 254 sığırını; Hacı Bayram oğlu Hazayen'in 800 koyun, 62 sığır ve sekiz atını zabt ve bir kardaşını katletmişler ve birçoğunun da koyun, sığır ve emvâlini yakalamışlardır. 23 Şubat [1]337 târîhinde Karatepe karyesinden Hoylu Ali'nin elli beş sığırını ve üç arabasını öküzleriyle beraber aldıkları gibi eşhâs-ı sâ'ireden dahi altı re's at ahz ve birçok evleri yağma ve gâret; Karayazı karyesinden Jandarma Çopur oğlu Mustafa'nın 72 sığır ve dört atını, öküzleriyle birlikde iki arabasını ve 150 pot buğdayını ve eşhâs-ı sâ'ireye â'id birçok hayvânât ve zehâ'iri; Ağtehle karyesinden Ali oğlu Asker'in 12 sığır, 350 koyun, iki at ve iki öküzüyle arabasını ve Emîrhan oğlu Meşhedî Nemâz'ın 850 koyun, 33 inek, yedi atıyla iki milyon manatını ve öküzleriyle beraber üç arabasını ve Tatar oğlu Mahmud'un 300 koyun, 420 inek, üç at ve öküzleriyle beraber iki arabasını ve birçok kimselerin de birçok hayvânâtını ve eşyâsını talan eylemişlerdir. 24 Şubat'da mezkûr Karatehle karyesinden Hacı Hasan oğlu Meşhedî Kasım'ın 840 koyun, 72 sığırını ve öküzüyle beraber dört arabasını, sekiz atını ve altın ve gümüş olmak üzere 500.000 manatını, Hacı Hasan oğlu Meşhedî Kâzım'ın 520 koyun, 32 eşek, dört at ve bir arabasını alup götürmüş oldukdan başka Himmet oğlu Ali, Emîrhan oğlu Bayram ve diğer birkaç kişiyi katletmişlerdir.

16 Şubat târîhinde 600 nefer Ermeni süvârîsi Şulavird, Çıkarak, Saraclu karyesi üzerine yürüdükleri esnâda, ahâlî havf u hirâs ile evlerini bırakarak ormanlara ilticâ etmişlerdir. Ermeniler mezkûr köyü talan ve birçok kız ve kadınların ırz ve nâmûslarına musallat oldukları gibi buradan dahi Eymir karyesine geçerek bu karyeyi kâmilten gâret etmişler ve Hacı Kurban oğlu Meşhedî Hüseyin'in 200 pot buğday ve 32 ineğini ve öküzleriyle beraber iki arabasını ve işbu karye ile civar karyelerden koyun satın alan Mollaeyüb karyeli Namâz oğlu Mehmed'in 240 koyununu, Bayram oğlu Yusuf'un 260 koyununu ve Horcu oğlu Kurban'ın 95 koyununu sürükleyüp götürmüşlerdir.

17 Şubat'da Koşakilise karyesine Ermeniler sarkarak hayvanat, zehâ'ir ve emvâl ve eşyâ-yı mevcûdeyi iğtinâm etmişlerdir. Ermeniler Kepenekçi karyesine dahi sokulmak istemişler ise de köylüler Ermenileri kabûl etmemişlerdir. Bunun üzerine çapulcular civarda bulunan Haçınler karyesine giderek Kepenekçi köyünden 200 pot un ile on iki re's sığır celbeylemişlerdir. Ermeniler Köseli karyesinden eşhâs-ı muhtelifeden 2800 koyun, 180 sığır, 15 at ve 24 Şubat'da işbu karyede Savukbulaklı Pîrî oğlu Kahraman'ın dört devesini yüklü erzâkıyla beraber ve bir milyon manatlık eşyâsını ve 150 koyununu, Kızılkilise karyeli Ali oğlu Molla İlyas'ın bir atı ile 250 koyununu ve Şahadlı karyesinden Hacı Veli oğlu Mehmed'in bir atı ile 350 koyununu ve eşhâs-ı sâ'irenin beherinden dahi üçer yüze kadar koyun almışlardır.

Ermenilerin şubat 16'dan 28 târîhine kadar Bağılca kışlağında boğazlayup yedikleri ve alup göturdükleri mevâşînin mikdârı hesâba sığmaz. 16 Şubat'da Şulavird yolunda Arınçlı karyesinden Hacı oğlu Cemal nâm kimesneyi soyduktan mâ'adâ beş yerinden de ağır sûretde yaralamışlardır.

Lori , Başgeçid ve umûm Borcalı köylerinin beherinden 2000 pot zahîre, 150 sığır ve 500 koyun verilmesini Ermeniler emâret târîhinde i'lân etmişler ve bir taraftan da gizliden gizli birçok İslâmları katl ve itlâfa başlamışlardır.

Borcalı mıntıkasında kâ'in İslâm köyleri halkları tarafından müte'addid imzâlar ile alınan 20/2/[13]37 târîhli iki kıt'a istimdâdnâmede Savuçbulak [Savukbulak], Çuhakend (?), Kepenekçi, Bergancak, Karahisarlı, Hamamlı, İlmezli ve Arınçlı köylerinde ve posta yolları üzerinde bulunan sâ'ir köylerde sâkin ahâlî-i İslâmiyyeye Celâl oğlu Vaso ve Beyler nâmındaki Ermenilerin kumandaları altında bulunan Ermeni çeteleri ta'arruz ve tecâvüz ve mezkûr çeteler Kızılordu efrâdını dahi iğfâl ile Bolşevik maskesi altında ahâlî-i mezbûreden birçoğunu katletmiş oldukları anlaşılmıştır.

Ermeniler tarafından muhtelif mahall ve karyelerde ikâ' edilen muhtelif ve mûta'addid mezâlim, ta'addiyât, gârât ve tahrîbâtı mübeyyin ayrıca bir kıt'a cedvel tanzîm ve leffen takdîm edilmiştir.

Sarıkamış, 2 Kânûn-ı Evvel [1]337

Müsevvidi

Şehbender Mehmed Ragıb

BOA. HR. SYS. 2878/93

- 88 -

**BAYBURD'TA RUS İŞGALİ SIRASINDA ERMENİ VE RUM
ÇETELERİ TARAFINDAN YAPILAN KATLİAM VE
YAĞMALAMA**

Rusya'nın Bayburd'u işgalinden çekilmesine kadar geçen süre içinde Ermeni ve Rum çetelerinin kadın, çocuk ayırmadan ev ve sokaklarda ele geçirdikleri herkesi katlettikleri ve derilerini yüzdükleri, kadınlara tecâvüz edip hamile olanların karınlarını yararak ceninleri dışarı çıkardıkları, ekmek verme bahanesiyle Müslümanları zorla bir mağazaya toplayıp yaktıkları, kasaba ve köylerde toplam beş yüze yakın Müslümanı şehit ettikleri, zorla hânelere girip eşya ve hayvanlara el koydukları, çok sayıda köy ve nahiye cami, mescid, mektep, medrese, tekke, otel, hamam, dükkân, hükümet ve belediye dairelerinin tümünü yaktıkları.

***Massacres and Pillages Perpetrated by Armenians and Greeks
During the Occupation of Bayburd by the Russian Army.***

During of the occupation of Bayburd by the Russian army and its withdrawal Armenians and Greek bandits killed without distinction, women and children and everyone they encountered on the streets and in the houses, flaying skins, raping women and ripping the abdomen of those enceintes and extracting their fetuses, forcibly gathering Muslim people under the pretext of distributing breads and then cramming them into a store and setting fire to, killing about five hundred Muslims of the township and the villages' muslim population and breaking into houses seizing goods and cattles; in many township and villages' mosques, masjids, schools, coranic schools, dervishes convents, hotels, public baths, shops, government and municipalities' offices had also been entirely burnt up too.

24 Ra. 1340 (25. XII. 1921)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti
Şark Cebhesi Dokuzuncu Kolordu Kumandanlığı
Erkân-ı Harbiyesi
Şu'be: 1
Numara: 109

*Dokuzuncu Kolordu Kumandan Vekîli
Rüşdü Paşa tarafından
Karargâh*

Şark Cebhesi Kumandanlığına

Ermenilerin Bayburd ve kazasınca îkâ' eyledikleri mezâlîm ve zararların tahkîkâtına â'id olup Erzurum Vilayeti'nden gönderilen mahallî kâ'im-i makâmlığının musaddak raporu leffen takdîm kılındı. İşbu raporun mütâla'asından müstebân buyurulacağı üzere mezkûr kazâ dâhilinde Ermenilerin pek fecî' olarak irtikâb etdikleri mezâlîm umûm sûretde gösterilmiş; vak'a, zaman, târîh, mahal, isim, aded zikretmek sûretiyle tesbît edilmemiştir. Tahkîkâtın bu nokta-i nazardan olmak üzere mufassalan bildirilmesi Erzurum Vilayeti'ne yazıldığı ma'rûzdur.

25/ 12 / [13] 37

9. K. [Kolordu] Kumandan V.[Vekîli]
Rüşdü

Rusya'nın Bayburd'u işgâli târîhinden istihlâsa kadar Ermeniler tarafından İslâm aleyhine yapılan mezâlîm ve îkâ' edilmiş zarâr ber-vech-i zîr arz olunur şöyle ki:

Rusya Devleti'nin bulunduğu müddetçe Ermeniler tarafından ale'l-husûs Varzahanlı Arşak David, Kısantalı Kırkor, Siptoroslu Misak, Nivli Hacı İbik oğlu Karakin, Hindili Kör Hamas, Lusnuklu Antranik, birâderi Gorgi, Kopuzlu Serkis, Hindili Yiğit, Azorkalı Sehak, Rumeli karyeli Masrup, Malansalı Boğos, Çakmaslı Zekyos, Hayikli Tulumbacıoğlu Bedros ve Kopuzlu Hamparsum, Çekerdişin(?) mahallesinden Abacı İstepan ve sâ'ir birçok hâtıra gelmeyen daha var ise de bunlar Ermenilerin ser-gerdesi ve çetebaşları olduğu ve merkûmun Ermenilerle müttefik yoluyla ve ma'an fecâyi' icrâ eden Rum milletinden Meyhâneci Panço, Kunduracı Kostî birâderi Kör Ayvaz, Furuncu Kostî ve mahdûmu ve Yanka oğulları Yatmatidi Yanko, Talahporlu oğlu Yani ve diğeri Panço, Pavli'nin oğulları Panço ve Mardiros ve daha birçok Rum ve Ermeniler tarafından dünyada hiçbir milletin kabûl etmeyeceği mezâlîm ve fecâyi' de irtikâb etdikleri hâne ve sokaklarda kadın erkek ve çocuklara varıncaya kadar katletmek ve derilerini üzere güyâ ibret-i mü'essire olmak üzere yapmadıkları denâ'et kalmamış ve vüs'alarının yetdiği mikdârda envâ'-ı habâsetin İslâm aleyhinde îkâ' etdikleri ve bununla berâber kurâya

çıkarak İslâm tarafdârları bulunan kesânı tedkik ve tahkikle katli'âm derecesine vardıkları ve tecâvüz-i ırzla kadınların karınlarını yararak iskât-ı cenîn yapmak sûretiyle fecâyî'de bulundukları ve ilcâ'ât-ı zamân dolayısıyla mağdûr bulunan bî-çâregân İslâm milletine dakik veyâhûd ekmek, para verileceği bâhânesiyle Ömer Ağazâde Hamdi Efendi'nin mağazalarına cebren doldurularak ihrâk etmek sûretiyle katli'âm etmek fikr-i fesâdâtına binâ'en yalnız kasaba dâhiline iki yüz seksen nüfus telef ettikleri işbu mikdâra kurâ ve sâ'irede dahi vukû' bulan kıtâl zammedilecek olursa beş yüzü tecâvüz edeceği hakîkatdır. Binâ'en-aleyh Rum ve Ermeniler tarafından İslâm hakkında revâ görölmemiş hiçbir fecâyî' kalmadığı gibi hânelere cebren tasallutla mâl ve eşyâ ve sâ'ireyi gasb ve yağma etmek ve hayvânâtı beraberlerinde aşırarak ve ahâlî-i İslâmiyyenin üzerlerinde bulunan sâ'at ve kiselerinde bulunan paralarını dahi cebren almak ve kable'l-istihlâs Zâhid, Veysi, Delişaban, Karasakal, Tuzcuzâde ve Şingâh ve Ferecullâh Kâdızâde, Uzungâzî, Halkakal'a vesâ'ir mahallâtda mevcûd bulunan dört aded kârgîr câmi', yedi mescid, üç tekve, elli medrese, beş mahalle mektebi, bir debbâğhâne ma'a-müştemilât, iki bin hâne metîn ve muhteşem fevkânî altı otel ve yüz otuz kahvehâne ve yirmi sekiz furun, elli hayvânihâne , üç yüz mağaza, yedi yüz dükkân, iki hamâm, bir dakik fabrikası, dört değirmen, sekiz çeşme, devâ'ir-i resmiyyeden yirmi gözü şâmil belediye dâ'ireleri, hükûmet konağı, Ma'den nâhiyesinden yirmi karye, Pulur nâhiyesinden kırk, Hart nâhiyesinden on beş ve merkez nâhiyesinden otuz karyenin cevâmî' ve mesâcid, medâris, mekâtib ve hânelerini kâmilan ihrâk ve tahrib ettikleri tevâtüren müsbet ve herkesin ma'lûmu bulunduğu ve ayrıca yapılan tahkikâtla mü'eyyed bir mes'ele olduğu belediyece de müsbetdir.

30 Teşrin-i Sâni sene [1]337

Bayburd Kazâsı
Belediye Riyâseti

Aslına mutabıktır.

BOA. HR. S YS. 2878/92

- 89 -

ŞÜREGEL VE ARZUTİ KÖYÜNDE MÜSLÜMAN AHÂLİNİN ERMENİLERCE KATLEDİLDİĞİ

Şüregel ahâlisinden olup Arpaçay'dan memleketlerine dönerken Ermenilerle karşılaşan yirmi sekiz nüfus kadın, erkek ve çocuğun feci bir surette katledildiği ve Erzurum'dan çekilmeye başlayan Ermenilerin Arzuti köyünde yüz yirmi Müslümanı biraraya toplayarak hepsini kestikleri.

***Killing by Armenians of Muslim People Living in the Villages
of Şüregel and Arzuti***

Twenty eight persons, men, women and children from Şüregel while on their way back home coming from Arpaçay had been savagely killed by Armenians they encountered; Armenians withdrawing from Erzerum gathered up hundred and twenty eight Muslims in the village of Arzuti and slaughtered them all.

15 Za. 1340 (10. VII. 1922)

Erzurum, Trabzon, Van vilâyetlerine, Erzincan, Bâyezîd, Ardahan, Kars mutasarrıflıklarına, Oltu Mutasarrıflığına, 3. F., 9. F., 11. F., 12. F. K. [Fırka Kumandanlıklarına], Süvârî Fırkası K.[Kumandanlığı], 9. K. [Kolordu] Abz-ı Asker Hey'et-i Riyâsetine, 29. F.[Fırka] Abz-ı Asker Kalemi, Kars Mevki-'i Müstahkem K.[Kumandanlığı], Topcu 20. Y.[Alay], Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye Riyâsetine, Dâhiliye Vekâletine, Ardahan, Artvin havâli kumandanlıklarına.

1- Şüregel ahâlisi muhâcirlerinden olup Arpaçayı'ndan memleketlerine avdet etmekde bulunan 28 nüfûs kadın, erkek ve çocuk İslâm Bozyokuş ile Düzharabe arasında Ermeniler tarafından gaddârâne bir sûretde kâmilen şehîd edilmiştir.

2- Dâhiliye Vekâleti'ne, Erkân-ı Harbiyye-i Umûmiyye'ye, Şark Cebhesi muntıkasına

18/5/[13]37

**Şark Cebhesi Kumandanlığı Erkân-ı Harbiyye
İstihbârât Şu'besi
Târîh-i İrsâli: 10/7/[1]338**

Hülasa

Ermeni Mezâlimi

[1]334 senesi ileri harekâtında Ermeniler çekilirken Arzuti köyünde yaptıkları mezâlim hakkında mazlûmın miyânında bulunup on sekiz yerinden yaralı olarak kurtulabilen 65 yaşında Dumlu oğlu Durak'ın ma'lûmâtı ber-vech-i zîrdir:

Erzurum'un sükûtundan sonra Ermeniler ric'ata başlamışlar bu sırada Arzuti köyünde bulunan 17 Ermeni 120 Müslümanı biraraya toplayarak kâmilen kesmişlerdir. Şühedâdan bir kısmının esâmisi şunlardır:

	Yaşı		Yaşı
Arab oğlu İsmail Ağa	80	Mustafa oğlu Mevlûd	65
Mevlûd oğlu Muharrem	40	Mustafa oğlu Kadir	55
Mevlûd oğlu Alişan	65	Mustafa oğlu Şerif	22
Alişan oğlu Nazım	16	Mustafa oğlu Arif	20
Hurşid oğlu Ziya	45	Mustafa oğlu Halim	17
Hoca oğlu Abdullah	70	Hamdullah oğlu Şevki	18
Mehmed oğlu Ramiz	55	Kadir oğlu Cemal	18
Rıdvan oğlu Ali	25	Osman oğlu Ali	75
Mehmed oğlu Hakkı	18	Ali oğlu Süleyman	50
Osman oğlu Hamza	25	Süleyman oğlu Münir	16
Tosun oğlu Kadir	15	Abdulkadir oğlu Mehmed	65
Ali oğlu Kürd İbrahim	60	İbrahim oğlu Mehmed Çavuş	45
İbrahim oğlu Halil	17	İbrahim oğlu Akif	60
Mehmed oğlu Musa	35	Akif oğlu Faik	18
Mehmed oğlu Receb	45	Akdağlı oğlu Abdurrahman	70
Hüseyin oğlu Mustafa	60	Mehmed oğlu Receb	55
Hüseyin oğlu Dursun	25	Mikdad oğlu İsmail	18
Mustafa oğlu Yusuf	20		

BOA. HR. SYS. 2878/89

**KİTAPTA YER ALAN BELGELERDE GEÇEN VE
ERMENİLER TARAFINDAN TÜRLERE UYGULANAN
SOYKIRIMA AİT CETVEL**

Belge no	Tarih	Yer	Olayın Muhtevası	Yaralı	Ölü
38	1919-9	Allahüekber	Taarruz ve Yağma ile öldürülenler		3
39	1919-9-14	Sarıkamış	Çatışma sırasında öldürülenler.	1	2
40	1919-11-11	Maraş	Sokak çatışması sırasında öldürülenler.	2	2
41	1919-11	Adana	Trenden atılarak öldürülenler.		4
	1919-11-6	Ulukışla	Gözleri oyularak öldürülenler.		7
42	1919-12-7	Adana	Çatışma sırasında öldürülenler.	5	4
43	1920-1-22	Antep	Saldırı ile öldürülenler.	2	1
44	1919-9	Ünye	İşkence ile öldürülenler.		12
45	1920-2-28	Pozantı	Esir Türk askerlerine baskın sırasında öldürülenler.		40
46	1920-2-10	Çıldır	Makinalı tüfekte ile öldürülenler.		100
47	1920-3-9	Zaruşat	Kurşuna dizilerek öldürülenler.		400
48	1920-2-2	Şuregel	Kaçarken tipiden ve katledilerek öldürülenler.		1350
49	1338-3	Maraş	Bomba, süngü ile öldürülenler.	4	4
50	1920-3-22	Şuregel, Zaruşat	Çeşitli şekillerde öldürülenler.		2000
51	1920-3-9	Zaruşat	Süngü ve baltalarla öldürülenler.		120
	1920-3-16	Kağızman	Çeşitli şekillerde katledilerek öldürülenler.	15	720
52	1920-4-6	Gümrü	Trenden indirilerek kurşun ile öldürülenler.		500
53	1920-4-28	Kars	Silahla öldürülenler.		2
54	1920-5-5	Kars	İşkence, silahlı saldırı, bombalama ile öldürülenler.		1774
55	1920-5-22	Kars	Baskınla katledilerek öldürülenler.		10
56	1920-7-2	Kars, Erzurum	Baskın ile, hicret edenlere saldırarak öldürülenler.		408
	1920-7-2	Zengibasar	Kaçarken suya atılarak öldürülenler.		1500
57	1920-7-27	Erzurum	Baskın yoluyla öldürülenler.		69
58	1920-2-1	Zaruşat	Katliâm ve suda boğularak öldürülenler.		2150
	1920-5	Kars, Erzurum	Çeşitli şekillerde katledilerek öldürülenler.		27
	1920-8	Oltu	Muhacirlere yapılan katliâm sonucu öldürülenler.		650
	1920-8	Kars, Erzurum	Ağaca bağlanıp boğularak öldürülenler.		18
59	1920-10-15	Bayburt	99 köyde yapılan katliâm neticesinde öldürülenler.		1387
60	1920-10-20	Göle	Köylerde katliâm sonucu öldürülenler.		100
61	1920-10-17	Pasinler	30 köyde yapılan katliâm sonunda öldürülenler.		9287
62	1920-10-18	Tortum	64 köyde katliâm sonucu öldürülenler.		3700
63	1920-10-19	Erzurum	Muhtelif mahallerde katliâm sonucu öldürülenler.		8439

Belge no	Tarih	Yer	Olayın Muhtevası	Yaralı	Ölü
64	1920-10-26	Kars civarı	Değişik işkencelerle öldürülenler.		10693
65	1920-10-28	Aşkale	Köylerde yapılan katliâm sonucu öldürülenler.		889
66	1919-1-6	Zaruşat	Top saldırısı ve işkence ile öldürülenler.		86
67	1920-12-1	Kosor	Köylerde katliâm sonucu öldürülenler.		69
68	1920-12-3	Göle	Süngülerle ve bomba ile öldürülenler.		508
69	1920-12-4	Kosor	Köylerde katliâm sonucu öldürülenler.		122
70	1920-12-4	Kars, Zeytun	Yakılarak ve çeşitli şekillerde öldürülenler.		28
71	1920-12-4	Sarıkamış	13 köyde katliâm sonucu öldürülenler.		1975
72	1920-12-6	Göle	Köylerde katliâm neticesi öldürülenler.		194
73	1920-12-7	Kars, Dığor	Çeşitli köylerde yapılan katliâmlarda öldürülenler.		14620
74	1920-12-14	Sarıkamış	18 köyde yapılan katliâm sonucu öldürülenler.		5337
75	1920	Göle	Kadın ve çocuklara saldırı sonucu öldürülenler.		600
	1920	Kars	Köylerde katliâm sonucu öldürülenler.		3945
76	1920	Haramivartan	Köylerde katliâm sonucu öldürülenler.		138
77	1920	Nahçıvan	Açlık, hastalık, soğuktan ve katl ile ölenler.		64408
78	1920-11-29	Zaruşat	55 köyde katliâm sonucu öldürülenler.		1026
79	1921-2	Zengibasar	Kurşunlanarak öldürülenler.	3	18
80	1920	Nahçıvan	Muhtelif köylerde katliâm ile öldürülenler.	63	5307
81	1920-2	Kars civarı	Bir kaç köyde katliâm sonucu öldürülenler.		561
82	1920-12	Erivan	İşkence ile öldürülenler.		192
83	1921	Karakilise	24 köyde felaket ve muhaceret yüzünden ölenler.		6000
84	1921-11-21	Pasinler	Kaza ahalisine yapılan katliâm sonucu ölenler.		53
	1921-11-21	Erzurum	39 köyde baskın yolu ile öldürülenler.		1215
85	1918	Hınıs	Baskın yolu ile öldürülenler.		870
86	1918	Tercan	Köylerde katliâm ile öldürülenler.		580
87	1921	Nahçıvan	Kaçınarak, işkence ile öldürülenler.		12
88	1921	Bayburt	İşkence ile öldürülenler.		580
89	1921	Arpaçay	Muhacirlere saldırı sonucu öldürülenler.		148
TOPLAM					154.964

BELGELERİN FOTOKOPİLERİ

